TÜRK İŞ

Sayı: 389

DOSYA

"Vatandaşlık Geliri"

Ekonomi Koordinasyon Kurulu

Cumhurbaşkanı'ndan Terör Zirvesi

ILO 99. Çalışma Konferansı

Zonguldak'ta İş Bırakma Eylemi

Bölge Temsilcilikleri Toplantıları

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
Yayın Organı

Mayıs - Haziran 2010 • Sayı : 389

ISSN 1300-6843

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Mustafa KUMLU
Genel Başkan

Pevrul KAVLAK
Genel Sekreter

Ergün ATALAY
Genel Mali Sekreter

İsa GÖK
Genel Eğitim Sekreteri

Cemail BAKINDI
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ Adına
Genel Başkan
Mustafa KUMLU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:
Hasan Tahsin BENLİ
hasantahsin@turkis.org.tr

GRAFİK - TASARIM:
Münir GÜRAN
munirguran@turkis.org.tr

FOTOĞRAFLAR:
Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ
TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sokak No. 10
06410 Yenişehir / ANKARA
Tel: 433 31 25 (4 Hat)
Faks: 433 68 09 - 433 85 80
http://www.turkis.org.tr
e-posta: turkis@turkis.org.tr

Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına Uyar

Yayın Türü: Yaygın Süreli, 2 Aylık

Baskı :
Ziraat Gurup Matbaacılık A.Ş.
Ziraat Bankası Tesisleri
İstanbul Yolu Trafo Karşısı
Varlık-Ankara
Tel : 384 73 44 - 45

Baskı Tarihi: 28.7.2010

112 TÜRK-İŞ'in 2010 Yılı Yayınları

107 Çalışma Yaşamında Mayıs-Haziran 2010

105 TÜRK-İŞ'in Gündeminden

102 Sendikalarımızdan

100 Milyonlarca Hanede "Yoksulluk Edebiyatı" Yapılıyor

98 Tüketici Dünyası
Sinan VARGI
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

94 Erken Yaşta Evlilik Nedenleri ve Çözüm Önerileri
Hülya UZUNER
TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Uzmanı

92 Ülkeler ve Sendikalar
Hakan SÜKUN
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

90 Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin İnsan Onuruna Yakışır İş
Hakan SÜKUN
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

88 AB ve Çalışma Hayatı
Güven SAVUL
TÜRK-İŞ Uzman Yardımcısı

86 İşçi Emekli Aylıkları
Enis BAĞDADİOĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

84 Uluslararası Sendikal Hareket
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

82 Ulusal İstihdam Stratejisinin Öncelikleri ve Çalışanlara Yönelik Riskler
Namık TAN
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

2 Ulusal İstihdam Stratejisi: Dağ Fare Doğurdu
Mustafa KUMLU
Genel Başkan

4 Uluslararası Çalışma Konferansı 99. Toplantısı Cenevre'de Yapıldı

10 Ekonomi Koordinasyon Kurulu "Ulusal İstihdam Stratejisi"ni Masaya Yatırdı

12 Cumhurbaşkanı'ndan Terör Zirvesi

14 TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Kılıçdaroğlu'nu Kutladı

16 26 Mayıs Eylemi Zonguldak'ta Yapıldı

20 Karabük'e Türk Metal Çıkarması

28
DOSYA
"Vatandaşlık Geliri"

22 Bölge Temsilciliklerinde Sorunlar Masaya Yatırıldı

26 "Doğu ve Güneydoğu'da İstihdam Sağlanmadan, Sorunları Çözmek Mümkün Değil."
Cemail BAKINDI
TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

27 Ağaç-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

68 "Ulusal İstihdam Stratejisi, Odağına Gençleri ve Kadınları Almalıdır. İşsizlik Sorunu Avrupa'dan İthal Modellerle Çözülemez."
Doç. Dr. Hakan ERCAN
ODTÜ İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

71 Küreselleşme Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği
Gökhan EROL
TÜRK-İŞ Eğitim Uzman Yardımcısı

74 "Sendikal Örgütlülüğün Olduğu Yerde, İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemleri Alınıyor. Kazalar En Aza İniyor."
İlhan TUNCER
İş Müfettişleri Derneği Genel Başkanı
Yasemin YÜCESOY
İş Müfettişleri Derneği Genel Sekreteri

78 Toplu İş Sözleşmelerinde Tarafların Amacını Yansıtmayan Düzenlemeler (Kıdem Zammı)
Dr. Naci ÖNSAL
TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

80 Sosyal Güvenlik
Celal TOZAN
TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

Ulusal İstihdam Stratejisi:

Dağ Fare Doğurdu

Ülkemiz, 12 Eylül'de yapılacak anayasa değişiklik referandumuna hazırlanmaktadır. Anayasa değişiklik metninin kimi olumlu yanları olsa da ülkemizin ihtiyacını karşılamadığı herkes tarafından kabul edilen bir gerçekliktir. Bizim beklentimiz sürecin siyasi olgunluk içinde, kırıp, dökmeden ve en önemlisi toplumda yeni ayrışmalara, yeni kamplaşmalara yol açılmadan yaşanmasıdır.

TÜRK-İŞ, referandum sürecinde kendi tabanına "evet" ya da "hayır" oyu kullanması yönünde bir sınırlama getirmeyecektir. Referandumda TÜRK-İŞ topluluğunu oluşturan her bir birey, kendi özgür iradesi ile ve doğru bulduğu biçimde oyunu kullanacaktır.

❄

Türkiye, yıllardan beri bir terör tehdidi ile karşı karşıyadır. Terör, Türkiye'de binlerce vatan evladının can kaybına neden olmuştur.

Terör bir insanlık suçudur. Terör örgütü bir yandan toplumda korku, endişe, ümitsizlik, çaresizlik ve kaos yaratarak hedefine varmak istemekte, diğer yandan da işlediği insanlık suçuna bölge insanını da dahil edebilmek için her yolu denemektedir. Türkiye'nin güneydoğusunda karşılaştığı sorunların bir çok boyutu bulunduğu doğrudur. Bunlar arasında ekonomik ve toplumsal geri kalmışlık; bölgesel eşitsizlikler, eşit ve özgür yurttaş olmanın maddi ve manevi temellerinin yetersizliği gibi hususlar da vardır. Türkiye terörle mücadele ederken bu sorunlarla da mücadele etmeyi ulusal bir strateji haline getirmeli, bölge insanının iş, aş, eğitim, sağlık sorunlarını çözmek için her türlü adımı atmalıdır.

Ama bölge insanının yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunlar, terör örgütünün kullandığı şiddet biçimlerini asla haklı kılamaz. Aksine, terör örgütünün insan canına kasteden planlı şiddeti, sorunların demokrasi platformunda çözümlenmesini zorlaştırıcı bir yan içermektedir. Terör örgütünün planlı şiddeti, "operasyonlar dursun" yaklaşımlarını da boşta bırakmaktadır. Çünkü "operasyonlar dursun" söyleminden önce terör örgütünün uyguladığı şiddete "dur" deme zorunluluğu vardır.

Teröre karşı daha etkin önlemlerin alınması nasıl elzemse, Türkiye'nin terör karşısındaki tavrını

ortaklaştırabilmesi de o kadar elzemdir. Bunun sağlanmasında en büyük görev hiç kuşkusuz Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşmektedir. İktidar ve muhalefet, TBMM çatısı altında teröre karşı ortak bir eylem planında buluşmalı ve bu plan hayata geçirilmelidir.

—— ❄ ——

TÜRK-İŞ Genel Kurulu'nun yapıldığı 2007 yılı Aralık ayından bu yana ülkemizde nefes kesici gelişmeler yaşanmaktadır. Gerilimlerle dolu politik gündemin ağırlığı ülkemiz üzerinden hiç eksik olmamaktadır ama çalışma yaşamının gündemi de çok yoğundur. Bu yoğunluk öyle bir noktadadır ki, 2008 yılından bu yana üretimden gelen gücün kullanılması ve mitingler başta olmak üzere 24 kez eylem yapmamızı beraberinde getirmiştir. TÜRK-İŞ, Türkiye'nin en büyük örgütlü işçi gücüdür ve bu gücün tam zamanında, yerinde ve en etkin bir şekilde kullanılması bizim sorumluluğumuzdadır. Bu gücü harekete geçirmek için teşkilatımızın inandığı taleplerle yola çıkmak en önemli meseledir. Çünkü eylemi yapacak olan teşkilatımızdır ve tabanımızın içselleştiremediği taleplerle yola çıktığımızda biz hangi eylem kararını alırsak alalım, başarıyla hayata geçirilemeyeceği açıktır.

Biz, çok etkin eylemler hayata geçirdik. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasasına karşı 2008 yılında yaptığımız 13-14 Mart eylemi; 2009 yılı 15 Şubat'ında ekonomik krize karşı düzenlediğimiz İstanbul mitingi; kamu sözleşmeleri için 2009 yılında yaptığımız 2 Temmuz ve 7 Temmuz eylemleri, 17 Ocak 2010 tarihinde düzenlediğimiz Ankara mitingi, üretimden gelen gücümüzü tam gün kullandığımız 4 Şubat 2010 eylemi ile 20 Şubat 2010'da sendikalarımızın temsilcilerinin Ankara'ya geldiği eylem, başarılı eylemlerimiz arasında yer almaktadır. Ama bu eylemlerin yapıldığı konjonktüre bakıldığında, başarının temelinde, teşkilatımızın inandığı ve benimsediği taleplerin yer aldığı görülür.

TÜRK-İŞ, 26 Mayıs eyleminin biçimini, TÜRK-İŞ, Başkanlar Kurulu'nun nabzını tutarak belirlemiştir.

—— ❄ ——

Türkiye'nin gerçek gündeminin işsizlik ve yoksulluk olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Hükümet, işsizliğe çözüm bulmak ve iş olanaklarının artırılması için bir "ulusal istihdam stratejisi" oluşturma hazırlığı içindedir. Bu bizim için sevindirici bir gelişmedir, çünkü TÜRK-İŞ yıllardan beri günlük politikalarla işsizliğe çare bulunamayacağını savunmuş ve böyle bir stratejinin oluşturulması gerektiğini savunmuştur.

Hükümetin bu konuda yaptığı çalışmalar, Devlet Bakanı Ali Babacan'ın başkanlığındaki bir toplantı ile sosyal taraflara aktarılmıştır. Ama ne yazık ki dağ fare doğurmuştur. Çünkü Hükümetin stratejiye ilişkin bizlere aktardığı sunumda, işsizlik meselesinin çözümünün yine işçi haklarında yapılacak kısıtlamalarda görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Hükümetin sunumunda, işsizliğin giderilmesi ve yeni iş imkanlarının oluşturulması için değerlendirilecek konular arasında güvenceli esneklik, kıdem tazminatı, İşsizlik Sigortası Fonu, esnek çalışma modelleri, fazla çalışma süreleri, Özel İstihdam Büroları-geçici iş ilişkisi ile bölgesel asgari ücret bulunmaktadır.

Bu konuların tamamı uzun süredir çalışma hayatının gündemindedir. Konular, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın çağrısı ile toplanan ve işçi ve işveren konfederasyonlarını bir araya getiren Üçlü Danışma Kurulu toplantılarında da zaman zaman gündeme getirilmiştir. İşçi Konfederasyonlarının yüksek duyarlılık içinde bulundukları ve esnek olamadıkları bu konuların "Ulusal İstihdam Stratejisi" çalışmalarının temelini oluşturması, TÜRK-İŞ açısından endişe vericidir.

"Ulusal İstihdam Stratejisi"nin temelini "işverenlerin üzerine ek yük getirilmemesi" ve hatta "işveren yükünün azaltılması" yaklaşımının oluşturması, yükün yine devlet ve çalışanlar üzerinde kalmasını beraberinde getirecek; devletin gelirlerinin büyük bir kısmının çalışan vergilerinden oluştuğu göz önüne alındığında ise faturanın yine çalışanlara çıkartılacağı görülecektir.

İşsizlerin istihdama katılması için "çalışan gelirlerinin düşürülmesi ve çalışanların sahip oldukları kimi haklardan mahrum bırakılması" formülü üzerinde şekillenen Ulusal İstihdam Stratejisi, "damla ekonomisi" yaklaşımının da devam ettiğini göstermektedir. Şöyle ki, işverenlerin işçi haklarının kısıtlanmasıyla sağlayacakları tasarrufun yeni iş imkanlarına dönüşeceği düşünülmekte, bu tasarrufun sağlayacağı damlaların istihdam yaratacağı var sayılmaktadır.

TÜRK-İŞ'in kıdem tazminatı başta olmak üzere, ne esnek çalışma modellerine, ne özel istihdam bürolarına işçi kiralama yetkisi verilmesine, ne de bölgesel asgari ücrete onay vermesi mümkündür. Hükümete tavsiyemiz, ulusal istihdam stratejisini bu başlıklar üzerinde şekillendirmemesi ve istihdam yaratılabilmesi için farklı kaynaklara yönelmesidir.

—— ❄ ——

Örgütlenmenin önündeki engeller nedeniyle sendikalar kan kaybederken, örgütsüzlük hem taşeron işçiliğinin hem de kayıt dışı ekonominin temelini oluşturmaya devam etmektedir. Bu yıl yapılan Uluslararası Çalışma Örgütü toplantılarında Türkiye yine gündeme gelmiştir. Türkiye bir kez daha örgütlenmenin önündeki engelleri kaldırmadığı için ve diğer anti demokratik hükümler nedeniyle tartışmalara konu olmuştur. Dileğimiz, seneye bu zamanlar çalışma hayatını düzenleyen yasalarımızın anti demokratik tüm hükümlerden arındırılmış olmasıdır.

ULUSLARARASI ÇALIŞMA KONFERANSI

99.

TOPLANTISI CENEVRE'DE YAPILDI

Kumlu: "Ekonomik kriz ve artan işsizlik koşullarında tüm dünyada işçi hak ve özgürlükleri baskı altına alınmış, kazanılmış haklar geriye götürülmüştür."

İsviçre'nin Cenevre kentinde her yıl düzenlenen Uluslararası Çalışma Konferansının 99. Toplantısı bu yıl 183 ülkenin katılımıyla 2-18 Haziran 2010 tarihlerinde gerçekleştirildi. Konferans gündeminde ILO tarafından hazırlanan çeşitli raporlar, ev işlerinde çalışanların çalışma koşulları için bir çerçeve oluşturmayı hedefleyen tavsiye ekli yeni bir ILO Sözleşmesinin kabul edilmesi, istihdam stratejisi, HIV-AIDS ile çalışma hayatı konularında bağımsız bir tavsiye kararı çıkarılması gibi konular yer aldı.

Konferans çerçevesinde oluşturulan ve ILO üyesi ülkelerce imzalanan Sözleşmelerin uygulanıp uygulanmadığını denetleyen Standartların Uygulanması Komitesi bu yıl yine Türkiye'yi örgütlenme özgürlüğüne ilişkin 87 Sayılı Sözleşmeyi ihlal ettiği gerektiği gerekçesiyle görüşmeye aldı. Böylece Türkiye 1997, 2005, 2007, 2009 ve 2010 yıllarında olmak üzere beş kez 87 Sayılı Sözleşmenin ihlali nedeniyle Standartların Uygulanması Komitesinde görüşmeye alınmış oldu.

Standartların Uygulanması Komitesi

Komite, 2009'da gerçekleştirilen 98. Toplantısında çalışma hayatına ilişkin mevzuatın 87 Sayılı Sözleşme ile uyumlu hale getirilmesi konusunda Hükümetten bir eylem planı hazırlamasını ve bunu bir takvime bağlamasını istemişti. Komite, uzun zamandır gündemde olan bu konuda ciddi bir ilerleme sağlanabilmesi için hükümete teknik yardım sağlayacak, işçi ve işveren temsilcilerinin de yer alacağı üst düzey bir ILO heyetini Hükümetten kabul etmesini istemişti. Bu yıl düzenlenen 99. Uluslararası Çalışma Konferansına kadar 2821, 2822 ve 4688 Sayılı Kanunlarda henüz bir değişiklik sağlanamadığından Türkiye bir kez daha gündeme alınmış oldu.

Türkiye görüşmesi, Hükümet sözcüsü Zeki Parlak'ın konuşması ile başladı. Parlak konuşmasına, Türkiye'nin gündeme alınmasına şaşırdıklarını söyleyerek başladı. Bir dizi anayasa değişikliği yaptıklarını, yeni bir sendikalar kanun taslağı hazırladıklarını ve bu taslağı üçlü danışma kurulunda taraflara sunduklarını ifade etti. Parlak, sendikal hak ve özgürlükleri genişleten Anayasa değişikliğinin TBMM'de kabul edildiğini ve 12 Eylül'de referanduma sunulacağını belirtti.

TÜRK-İŞ ILO'da, Gazze'de yaşanan olaylara dikkat çekerek, Genel Kurulun İsrail'i en sert şekilde kınamasını talep etti.

Parlak, sözlerine şöyle devam etti, "Anayasa reformuna göre siyasi grev, dayanışma grevi, genel grev, iş yavaşlatma gibi yasaklar kaldırılıyor, aynı anda iki sendikaya üye olma yasağı kalkıyor, bir dönemde birden fazla toplu sözleşme yapma yasağı kalkıyor, kamu çalışanlarının toplu sözleşme yapmalarına olanak sağlayan hüküm doğrudan uygulanacak. Yeni yasa taslağına göre ise noter kalkacak, işyeri sendikası kurulabilecek, Sendikaların TV ve radyo kurmalarına ilişkin engel kaldırılıyor, sendikalara ilişkin mali konular bağımsız denetçilere bırakılıyor. Hükümet mevcut yasaları ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirmeye kararlı." Ayrıca, 1 Mayıs'ı tatil ettikten sonra Taksim alanını da kutlamalara açtıklarını söyleyen Parlak, bu yaklaşımı Hükümetin sendikalarla işbirliği yapmaya dair samimiyeti olarak nitelendirdi ve Komitenin alacağı kararda bu konuları değerlendirmesini talep etti.

Daha sonra söz alan işveren grup sözcüsü Ed Potter, 87 Sayılı Sözleşmeye uyum konusunda ilerlemeler olduğunu ancak kararlılığın olmadığını ifade etti. ILO'nun üst düzey

Genel Başkan Mustafa Kumlu, Türkiye İşçi Delegesi olarak katıldığı ILO Çalışma Konferansı'nda bir konuşma yaptı

heyetinin kamu ve özel sektördeki sorunları görüşmek üzere yaptığı ziyaretin hemen sonrasında Hükümetin baş döndürücü bir hızla Anayasa değişikliği paketini TBMM'den geçirdiğini söyledi. 87 sayılı ILO sözleşmesine uygun bir anayasa oluşturulsa dahi Türkiye'de yasaların uygulanmasına ihtiyaç duyulduğunu söyledi.

İşçi gurubu temsilcisi Luc Cortebeeck ise grev ve toplu sözleşme konusundaki sıkıntıların hala giderilmeyi beklediğini ve özellikle sağlık ve eğitim işkolunda çalışanların korunmasına dair hükümet kaynaklı eksikliklerin bulunduğunu söyledi. Geçici devlet sözleşmesi altında çalışan öğretmenlerin sendika kuramamasını örnek gösterdi. Hükümet yetkililerinin yasal hükümler aracılığıyla her şeyi kontrol altında tutmaya çalıştıklarını ve ILO Standartlarına asgari düzeyde saygı gösterildiğini söyledi. Ev hizmetlerinde çalışanların örgütlenebilmeleri gerektiğini söyleyen Cortebeeck, genel grev ve sempati grevlerinin hala yasak olduğunu ifade etti ve özellikle kamu sektöründe grevlerin yasa dışı kabul edildiğini vurguladı.

İşçi grubu sözcüsünün ardından söz alan TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı Uğraş Gök, 87 Sayılı Sözleşmeye tam uyum sağlanabilmesi için öncelikle anayasa değişikliğinin gerektiğini ve bu noktada Hükümetin bireysel hak ve özgürlüklerle ilgili bazı TÜRK-İŞ taleplerinin de yer aldığı bir Anayasa değişiklik paketini Parlamentodan geçirdiğini ifade etti. Söz konusu pakette sendikacıların milletvekili seçilmeleri durumunda sendikadaki görevlerine

devam edebilmeleri, hak grevi yasağının kaldırılması ve işçi memur ayrımının açık bir şekilde düzenlemesi gibi konuların yer almadığını belirtti. Anayasa Mahkemesine giden ve referandum sürecinden geçecek olan paketin akıbetinin belli olmadığını söyledi.

Gök, 2821 ve 2822 Sayılı kanunlarda değişiklik öngören ve 10 Mart 2010 tarihinde gerçekleştirilen Üçlü Danışma Kurulunda "ILO'ya sunulan taslak" olarak sosyal taraflara iletilen taslak konusunda Hükümetin 144 Sayılı Sözleşmeye uygun hareket etmesini ve etkin bir sosyal diyalog yürütmesini istedi.

Türkiye'de sendikalaşma oranının yüzde 10'un altında olduğunu ifade eden Gök, Denizli'de ev tekstili sektöründe faaliyet gösteren ve binlerce işçi çalıştıran bir tekstil firmasında ve Bursa'da faaliyet gösteren bir iplik fabrikasında TÜRK-İŞ üyesi TEKSİF Sendikası'nın örgütlenme ve yetki tespiti aşamalarında karşılaştığı problemleri ve işten çıkarmaları örgütlenmenin önündeki engellere örnek olarak gösterdi.

Başta yüzde 50+1 işyeri barajı olmak üzere yeni taslaktaki olumsuzluklara değinen Gök, yüzde 50+1 kaldırılmadan yüzde 10 barajı kalkarsa elde edilecek tek sonucun işveren güdümlü sendikaların sayısındaki artış olacağını söyledi. Yüzde 50+1 barajını dikkate almayan hiç bir taslağın kabul edilemeyeceğini ve 87 Sayılı Sözleşmeye tam uyumun söz konusu olamayacağını söyledi. İşkolu tespiti ve üyelik işleri konusunda hükümet vesayetinden uzak bağımsız bir Yetki Tespit Kurulu oluşturulmasını istedi.

Yeni taslakla ilgili grev ertelemeleri, uzun bekleme süreleri, üyelik aidatları, sendikacıların milletvekili seçimlerinde veya belediye seçimlerinde aday olmaları durumunda sendika ve konfederasyondaki görevlerine devam edememeleri gibi tasarıyla ilgili başka konulara da değinen Gök, Tekel işçilerine de önerilen 4-C modelinin 87 Sayılı Sözleşmeye aykırı olduğunu ifade etti. İşçi grubu temsilcisi Cortebeeck son kez söz alarak, Hükümetin durumu her zamankinden daha fazla ciddiye alması gerektiğini söyledi. Cortebeck, 2821, 2822 ve 4688 Sayılı kanunlarda gerekli değişikliklerin hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla ILO'nun devam eden yardımını kabul etmesini ve Uzmanlar Komitesinin gelişmeleri izlemesi için kronolojik sırasıyla bir eylem planı sunmasını istedi. Söz konusu değişiklikler ve anayasa reformu konusundaki gelişmeler hakkında ILO'ya düzenli rapor sunmasını istedi. İşçi grubunun isteği komitenin aldığı kararda da aynı şekilde yer aldı.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay İsrail'in uluslararası sularda seyreden ve Gazze'ye yardım taşıyan gemilere bir askeri operasyon düzenlediğini ve aralarında işçi ve ailelerinin de bulunduğunu, bazı kişilerin hayatlarını kaybettiklerini bir kısmının ise yaralandığını söyledi. İnsanlık dışı bu olayın kabul edilemeyeceğini söyleyen Atalay, İsrail'in en sert şekilde kınanmasını ve gereken her girişimde bulunulmasını talep etti.

TÜRK-İŞ'ten Gazze İçin Girişim

Ayrıca, Konferansın başlamasından bir gün önce 31 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirilen Uluslararası Sendikalar Konfederasyonunun-ITUC grup toplantısında söz alan TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, Gazze'de yaşanan olaylara dikkat çekerek, İşçi Grubunun bir karar almasını ve bir bildiri yayınlayarak İsrail'i en sert şekilde kınamasını talep etti.

Atalay, yaptığı konuşmasında İsrail'in uluslararası sularda seyreden ve Gazze'ye yardım taşıyan gemilere bir askeri operasyon düzenlediğini ve bu operasyonun sonucunda aralarında işçi ve ailelerinin de bulunduğunu, bazı kişilerin hayatlarını kaybettiklerini bir kısmının ise yaralandığını söyledi. İnsanlık dışı bu olayın kabul edilemeyeceğini söyleyen Atalay, benzer durumların bir daha yaşanmaması için İsrail'in en sert şekilde kınanmasını ve gereken her girişimde bulunulmasını talep etti.

TÜRK-İŞ heyeti ayrıca, ILO üyesi ülkelerin hükümet, işçi ve işveren temsilcilerine Konferansın ve İşçi Grubunun saldırıyı kınayan bir deklarasyon yayımlamasını talep eden bir yazı sundu. Bu gelişmelerin ardından İşçi Grubu, Konferansa önermek üzere temelde 9 kişinin öldürülmesini ve insanların yaralanmasını kınayan, suçluların adalet önüne çıkarılmasını isteyen, Gazze'ye yönelik ablukanın sona erdirilmesini talep eden ve ILO'nun Gazze'ye teknik ve mali yardımını öngören bir metin üzerinde çalışmaya başladı.

Filistin konusunda Arap Çalışma Örgütü de "Filistin Halkı ve İşçileriyle Bir Arada Uluslararası Dayanışma" başlıklı bir toplantı düzenledi. 10 Haziran 2010 Perşembe günü düzenlenen toplantıya Arap ülkelerinden ve diğer ülkelerden

çok sayıda hükümet, işçi ve işveren temsilcisi katıldı. Toplantı esnasında gelen öneri üzerine insani yardım gemilerine düzenlenen saldırıda hayatını kaybedenler için saygı duruşunda bulunuldu. Uluslararası toplumun sözlerini tutması ve bölgenin ekonomik durumunun iyileştirilmesi için üzerine düşeni yapması istendi. Toplantıda Gazze'nin üzerindeki ablukanın kaldırılmasının ötesinde İsrail'in işgal edilmiş tüm Arap topraklarından çıkması istendi ve bu işgalin hiçbir hukuku olmadığı ifade edildi. Uluslararası Arap İşçi Sendikaları Konfederasyonu ICATU toplantıda bir bildiri yayınladı. Bildiride Türk Hükümetinin pozisyonunu ve Türk halkının tavrını yücelten ifadelere yer verildi. Söz konusu toplantıya TÜRK-İŞ Yönetim Kurulunun İsrail'i kınayan ve işgallere son vermesi çağrısında bulunan mesajı iletildi.

Kumlu'nun Konuşması

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 99. Çalışma Konferansında 15 Haziran 2010 günü Türkiye İşçi Delegesi olarak bir konuşma yaptı. Kumlu konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

"Uluslararası Çalışma Örgütüne ve Genel Müdür Juan Somavia'ya insan onuruna yakışır iş ilişkisini tüm dünyaya hakim kılmak için bugüne kadar yaptığı çalışmalar nedeniyle teşekkür ediyor, bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyorum.

Genel Direktörün raporuyla ilgili konuşmasında ifade ettiği gibi yaşanan ekonomik kriz ve artan işsizlik koşullarında tüm dünyada işçi hak ve özgürlükleri baskı altına alınmış, kazanılmış haklar geriye götürülmüştür. Küresel krizden en karlı çıkan taraf kaynakları ve rolü artırılan IMF ve Dünya Bankası olmuştur. Biz TÜRK-İŞ olarak, IMF'nin ekonomik krizden çıkış için bir katkısı olacağına inanmıyoruz. Bu süreçte IMF'nin değil, ILO'nun etkin olmasını istiyor ve bu konudaki gelişmelerden memnuniyet duyuyoruz.

Kriz öncesinde Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi olan işsizlik, kriz sonrası daha hızlı bir artış göstermiştir. Son yıllarda elde edilen ekonomik büyümenin ise işsizlik sorununun giderilmesinde bir katkısı olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak, Türkiye'de işgücüne katılımın giderek artması işsizlik sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

Kriz öncesinde Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi olan işsizlik, kriz sonrası daha hızlı bir artış göstermiştir. Son yıllarda elde edilen ekonomik büyümenin ise işsizlik sorununun giderilmesinde bir katkısı olmadığı görülmüştür. Buna ek olarak, Türkiye'de işgücüne katılımın giderek artması işsizlik sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

Sendikal hareket olarak, G-20 Zirvelerine sunduğumuz önerilerde de belirttiğimiz gibi, tüm ülkeler izleyecekleri ekonomik politikaların odağına istihdamı yerleştirmek zorundadır. İnsana yatırım yapılmalı, işgücü piyasasına uygun bir eğitim sistemi geliştirilmeli ve başta gençler olmak üzere iş arayanların daha kolay istihdam edilebilmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği konusunda yaşanan sıkıntılar devam etmektedir. Özellikle tersaneler ile madenlerde ölümlerin ve yaralanmaların önüne geçilememiştir. Bu konuda ülkemde daha fazla çalışma yapılması gerektiği açıktır.

Çocuk işçiliğine karşı sürdürülen mücadele konusunda Genel Direktörün raporunda belirtildiği gibi kayda değer bir başarı elde edilmiş, 1994 yılında yüzde 15.2 olan çalışan çocuk oranı 2006 yılında yüzde 5.9'a düşürülmüştür. Bu konuda ILO'nun devam eden desteğinden memnuniyet duymaktayız.

Türkiye'de ILO'nun da katkılarıyla kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak, şu an yüzde 43'lerde seyreden bu soruna çözüm bulunamamıştır. Kayıt dışı çalışanlar hala sosyal korumadan, örgütlenme hakkından, insan onuruna yakışır ücret ve çalışma koşullarından yoksundur.

Biz çocuk işçiliği konusunda elde edilen başarının ILO ile işbirliği içerisinde ve sosyal tarafların ortak çalışması ile kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasında da elde edilebileceğine inanıyoruz.

Türkiye, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 87 Sayılı Sözleşmenin uygulanması konusunda Aplikasyon Komitesinde görüşülmüştür. Geçen yıl gerçekleştirdiğimiz Konferanstan bugüne kadar mevzuat ve uygulamalarımızda somut bir değişiklik olmadığını ifade etmem gerekir. Hükümet, sendikal hak ve özgürlükleri düzenleyen 2821 ve 2822 sayılı yasalara ilişkin bir değişiklik taslağı hazırlamış ve bu taslağı ILO'ya göndermiştir. Örgütlenmenin önündeki engelleri ortadan kaldıracak önlemlerin bir an evvel alınması için ILO'ya gönderilen taslağın sosyal tarafların endişelerini giderecek şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, İsrail'in Türk vatandaşlarına yönelik saldırısını ILO gündemine taşıdı. Atalay İşçi Grubu'nda yaptığı konuşmada saldırıyı kınadı.

Ayrıca, Hükümet, yetersizliklerine rağmen çalışma hayatında bazı iyileştirmeleri beraberinde getiren bir Anayasa değişiklik paketini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçirmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesine götürülen ve referandum sürecinden geçmesi beklenen söz konusu paketin akıbetinin ne olacağı henüz belli değildir.

Türkiye'de kamu çalışanlarının sendikal haklar konusunda karşılaştıkları sıkıntılar devam etmektedir. Kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev haklarından faydalanabilmeleri için gerekli değişiklikler bir an önce yapılmalıdır. 4688 Sayılı Kanun, 87 ve 98 Sayılı ILO sözleşmeleriyle uyumlu hale getirilmelidir.

Bu konuda Anayasa değişiklik paketi çerçevesinde girişimlerde bulunulmuştur. Ancak, söz konusu girişimler uyuşmazlığın devamı halinde kamu çalışanlarının grev hakkından faydalanmalarının önünü açamadığından yetersiz kalmıştır.

Konuşmamı 30 Mayıs gecesi İsrail'in Gazze'ye insani yardım taşıyan çokuluslu gemilere uluslararası sularda düzenlediği hukuk ve insanlık dışı saldırıya değinerek bitirmek istiyorum. Bu saldırı, tek amacı İsrail ablukası altında yaşayan Filistin halkına insani yardım götürmek olan sivil insanlara karşı yapılmıştır. Saldırı sonucunda 9 vatandaşımız hayatını kaybetmiş ve birçok kişi de yaralanmıştır. Ülkemizde büyük tepki uyandıran bu saldırıyı TÜRK-İŞ olarak kınıyor, Konferanstan İsrail'i en sert şekilde kınayan bir karar almasını bekliyoruz."

Ekonomi Koordinasyon Kurulu "Ulusal İstihdam Stratejisi"ni Masaya Yatırdı

Kumlu: "Çalışanların yoksulluğu ve yoksunluğu temelinde istihdam sorununa çözüm bulunması doğru ve kabul edilebilir bir yaklaşım değildir."

Ekonomi Koordinasyon Kurulu "Ulusal İstihdam Stratejisi'ni" görüşmek üzere Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'ın başkanlığında 8 Haziran 2010 günü Ankara'da Hazine Müsteşarlığı'nda toplandı. Toplantıya Ali Babacan dışında Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz, Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, Tarım ve Köyişleri Bakanı Mehdi Eker de katıldı.

Sivil toplum örgütlerinin de katıldığı Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında TÜRK-İŞ'i Genel Başkan Mustafa Kumlu temsil etti. Kumlu, toplantıya katılanlara, TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan "Ulusal İstihdam Projesi Politika Önerileri" başlıklı raporu sundu.

Toplantının açılışında bir konuşma yapan Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Ali Babacan, istihdam artışı ve işsizlik oranındaki gerileme itibarıyla Türkiye'nin pek çok ülkeden olumlu anlamda ayrışmış durumda olduğunun altını çizdi. Babacan, "Türkiye genç nüfustaki işsizlik açısından da pek çok ülkeyle kıyaslandığında nispeten iyi bir konumdadır. İstihdam artırıcı önlemler ve uygulamalar ekonomi politikalarımızın vazgeçilmez unsurlarıdır" dedi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer de, konuşmasında, çalışma hayatında bundan sonra "işi değil insanı korumayı, işi sağlama almak yerine insanı yetiştirmeyi öne çıkaran bir işgücü piyasası oluşturma" çabasına girdiklerini söyledi.

Toplantıda bir konuşma yapan Genel Başkan Mustafa Kumlu ise şunları söyledi:

"Ekonomi Koordinasyon Kurulu'nun 'ulusal istihdam stratejisi belgesi'ni görüşmek üzere toplanmasını önemli buluyorum. Ancak bize ulaşan bir taslak olmadığı için, konuyla ilgili genel görüşümüzü ve temel ilkelerimizi ifade edeceğim.

İşsizlik ve istihdam alanındaki gelişmeler ülkede uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların önemli bir göstergesidir. Küresel boyutta

yaşanan krizle işsizlik daha da yaygınlaşmış ve görünür olmuştur. Bu yakıcı sorun artık sadece işsizin, çalışanların değil tüm kesimlerin, ülkenin sorunu haline gelmiştir. Ancak kabul edilmesi gerekir ki, Türkiye'de işsizlik konjonktürel değil yapısaldır.

Türkiye'nin temel sorunu, sağlanan ekonomik büyümeye rağmen insana yakışır yeni ve yeterli istihdam imkanlarının yetersizliğidir. İstihdam stratejisi oluşturulurken anlık ve kısa vadeli yaklaşımlar yerine, orta ve uzun vadeli tedbirleri içeren bütüncül politikalar benimsenmelidir.

Anayasada devlete 'işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için' gerekli tedbirleri alma görevi verilmiştir. 'Çalışma Hakkı' günümüzde temel insan hakkı kapsamında kabul edilmektedir. İşsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri almak, devletin vazgeçilmez ve devredilemez görevidir. İşsizlik sorunun çözümü 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' anlayışıyla piyasaya, işverenlerin iyi niyetli yaklaşımına bırakılamaz.

Günümüzün önemli ve öncelikli konusu 'insana yaraşır iş imkanlarının sağlanması' için uygulanması gereken politikaların ortak anlayışla belirlenmesidir. Çağrınız, biraz gecikilmiş olsa da isabetlidir. İstihdam, uygulanan ekonomik politikanın temel eksenine yerleştirilmelidir.

Ulusal İstihdam Stratejisi'nin oluşturulmasında ve sorununun çözümünde sosyal tarafların karar alma ve uygulama süreçlerine aktif katılımı önemlidir. İstihdamda amaçlanan 'ne olursa olsun iş' olmamalıdır. Çalışanların yoksulluğu ve yoksunluğu temelinde istihdam sorununa çözüm bulunması doğru ve kabul edilebilir bir yaklaşım değildir.

TÜRK-İŞ olarak görüşümüz:

- Ekonomik kriz şartlarında milyonlarca işsizin karşısına "kölelik şartlarında istihdam" çözüm yolu olarak dayatılmamalı,
- Yaşam mücadelesi veren, geçimini sürdürebilmenin arayışı içinde olan işsizlerin umudu ve çaresizliği istismar edilmemeli,
- İşsizlik seçeneği olarak düşük gelir ve olumsuz çalışma koşulları çözüm yolu olarak sunulmamalı,
- Uluslararası rekabet gücünü koruma kaygısı ileri sürülerek işgücü piyasasının esnekliğini daha da artırmak amaçlanmamalı,
- Kazanılmış haklara yönelik girişimler ve düzenlemeler gündeme bile getirilmemelidir.

Öncelik, Uluslararası Çalışma Teşkilatı ILO tarafından da benimsenen "insana yakışır iş" tanımı çerçevesinde üretken istihdamdır.

Türkiye'de işgücü piyasasının yapısından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlarla ilgili çözüm önerileri Raporumuzda yer almaktadır. Sayın Başbakanın da haklı olarak ifade ettiği üzere, ülkedeki yaygın işsizlikten yararlanarak 'emek sömürüsü' yapılması yanlıştır ve her alanda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanıldığı, sosyal güvenlik hakkının var olduğu, çalışma koşullarının sağlıklı olduğu, işçi-işveren arasında sosyal diyalogun kurulduğu ve sağlıklı işletildiği bir istihdam politikası temel olmalıdır.

Ülkenin ekonomik ve sosyal dokusuna uygun ulusal istihdam programını uygulamaya sokmak büyük önem taşımaktadır."

Toplantıda Hükümetin hazırlıklarını sürdürdüğü Ulusal İstihdam Strateji Belgesi'ni tanıtan bir sunum yapıldı. Ulusal İstihdam Stratejisi taslak metinde şu başlıkların yer alacağı ifade edildi:

- Kamu sektöründeki 34 bin 618 memur, kamu ve özel sektörde 20 bin 420 işçi olmak üzere toplam 55 bin 38 olan özürlü açık kontenjanın tamamı 2 yıl içinde doldurulacak.
- Genç işsizlik oranı genel işsizlik oranına yaklaştırılacak.
- Uzun süreli işsizlerin toplam işsizlere oranı 2009 yılında yüzde 25.3 oranından 2023 yılına kadar yüzde 20'ye indirilecek.
- İl bazında işgücü piyasası ihtiyaç analizleri 2011 yılı sonuna kadar tamamlanacak.
- Aktif İşgücü Programları Projesi (AİPP) kapsamında 2013 yılından itibaren her yıl 400 bin kişilik işgücü yetiştirme kursları sağlanacak.
- İstihdam garantili kursların toplam içindeki payı 2013 yılında yüzde 57'ye çıkarılacak.
- İşgücü yetiştirme kursunu başarıyla bitirenlerin işe yerleştirme oranı 2015 yılına kadar yüzde 40'a çıkarılacak.
- Hayat boyu öğrenme katılım oranı ise 2023'te yüzde 8'e çıkarılacak.

Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında yapılan sunum çerçevesinde "değerlendirilecek konular" alt başlığı altında yer alan hususlarla ilgili olarak katılımcıların görüşleri talep edildi. TÜRK-İŞ'in konuyla ilgili görüşlerini kapsayan ve Dergimiz ekinde yer alan Rapor, Devlet Bakanlığına ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderildi.

Cumhurbaşkanı'ndan Terör Zirvesi

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, son dönemde artan terör olaylarını değerlendirmek amacıyla 25 Haziran 2010 günü çeşitli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle İstanbul'da Tarabya Köşkü'nde bir araya geldi.

Toplantıya TÜRK-İŞ'i temsilen Genel Başkan Mustafa Kumlu katıldı. Kumlu burada yaptığı konuşmada, Konfederasyonumuzun terör olaylarına yaklaşımını ve çözüm önerilerini sıraladı. Kumlu konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

"Sayın Cumhurbaşkanım, her gün yeni şehit haberleri aldığımız bu günlerde, terör konulu bir toplantı düzenlediğiniz ve bizleri kabulünüz için şahsım ve teşkilatım adına size teşekkür ediyorum.

Hepimizin bildiği gibi Türkiye, yıllardan beri kimi zaman atak yapan, kimi zaman ise uğradığı bozgun nedeniyle dinlenme, güç toplama evresi içine giren bir terör tehdidi ile karşı karşıyadır.

Teröristler 1 Haziran tarihi itibariyle yeni bir saldırı safhası başlatmıştır.

Bir araya getirip saysanız, belki de 300 kişiyi geçmeyecek olan bu eli silahlı grup yaptığı propoganda ile yıllar içinde bölge insanını da etkiler hale gelmiştir. Hepimizin gördüğü ve bildiği gibi doğu ve Güneydoğu Anadolumuzun kimi il ve ilçeleri küçücük bir kıvılcımla binlerce insanın katıldığı büyük gösterilere sahne olabilmekte, ellerinde taşlarla onlarca çocuk sokaklarda güvenlik güçlerimize karşı gösteri yapabilmektedir.

Terör bir insanlık suçudur. Hoşgörülemez, affedilemez. Terör örgütü bir yandan toplumda korku, endişe, ümitsizlik, çaresizlik ve kaos yaratarak hedefine varmak istemekte, diğer yandan da işlediği insanlık suçuna bölge insanını da dahil edebilmek için her yolu denemektedir.

Türkiye'nin güneydoğusunda karşılaştığı sorunların herkes tarafından kabul edilen birçok boyutu bulunmaktadır. Bunlar arasında ekonomik ve toplumsal geri kalmışlık, bölgesel eşitsizlikler, eşit ve özgür yurttaş olmanın maddi ve manevi temellerinin yetersizliği gibi hususlar dikkat çekmektedir. Türkiye terörle mücadele ederken bu sorunlarla da mücadele etmeyi ulusal bir strateji haline getirmeli, bölge insanının iş, aş, eğitim, sağlık sorunlarını çözmek için her türlü adımı atmalıdır. Türkiye'nin demokratikleşme yönünde atacağı her adım, bölge insanının da daha demokratik koşullarda yaşamasını beraberinde getirecek, sorunların çözümü doğrultusunda sarfedilen her çaba, terör örgütünün Kürt vatandaşlarımızdan tecrit olmasının zeminini yaratacaktır. Daha çok demokrasi terörü

yalnızlaştıracak bir imkandır ve bu imkan kullanılmalıdır.

Ancak bölge insanının yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunlar, terör örgütünün kullandığı şiddet biçimlerini asla haklı kılamaz. Aksine, terör örgütünün insan canına kasteden planlı şiddeti, sorunların demokrasi platformunda çözümlenmesini zorlaştırıcı bir yan içermektedir. Terör örgütünün planlı şiddeti, 'operasyonlar dursun' yaklaşımlarını da boşta bırakmaktadır. Çünkü 'operasyonlar dursun' söyleminden önce terör örgütünün uyguladığı şiddete 'dur' deme zorunluluğu vardır.

Sayın Cumhurbaşkanım, bütün bunların yanı sıra Türkiye, terörün sadece bir iç mesele olmadığını, kirli hesaplarla uluslararası politikanın bir aracı haline getirildiğini görmek durumundadır. Bu nedenle terör karşısındaki tavır bütün siyasi partileri ortak bir zeminde bir araya getirmelidir. Bu birlik duygusu ve dayanışma, terör ve terörün uluslararası destekçileri karşısında Türkiye'nin gücünü artıracaktır.

Siyasi partilerimizin ülkemizdeki terör temelinde ayrışmasının ve birbirlerine ağır suçlamalar yöneltmesinin terörün bertaraf edilmesine negatif etkisi bulunmaktadır. Teröre karşı daha etkin önlemlerin alınması nasıl elzemse, Türkiye'nin terör karşısındaki tavrını ortaklaştırabilmesi de o kadar elzemdir. Bunun sağlanmasında en büyük görev hiç kuşkusuz Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşmektedir. TBMM'de en çok sandalyeye sahip olan AK Parti, terörle mücadelenin biçimleri ile bölgede yaşanan çok boyutlu sorunun çözümünde görüş birliğinin oluşturulması için uygun bir zemin yaratmalı, iktidar ve muhalefet, TBMM çatısı altında teröre karşı ortak bir eylem planında buluşmalıdır. TBMM'nin ortak görüşünü yansıtan bu plan etnik kimliği ne olursa olsun Türkiye'de yaşayan herkesin desteğini de alacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanım, hiç kuşkusuz terörle mücadele eden kuruluşların, başta silahlı kuvvetler olmak üzere aralarında etkin bir koordinasyon sağlamaları, askeri, politik ve ideolojik saldırılar karşısında tutarlı bir tavır geliştirmeleri de önem arzetmektedir. Güvenlik güçlerimizi zaaf içerisinde gösterecek tüm yaklaşımlardan uzaklaşılmalı, bunun yanı sıra eğer varsa, güvenliği sağlama konusundaki zaaflar da giderilmelidir. Acemiliği biten askerlerin hemen terör bölgesine gönderilmeleri ya da sınır karakollarının durumu her terör saldırısından sonra tartışma konusu yapılmakta, saldırıların engellenememesi, istihbarat endişelerini beraberinde getirmektedir. Yıllardır teröre karşı mücadele veren Türkiye'de çoktan geride bırakılmış olması gereken bu tartışma ve endişe konularının hala varlığını koruması moral bozukluğunu da beraberinde getirmektedir.

Sivil toplum, medya ve devlet arasında terör karşısında ortak bir tutumun geliştirilmesi de çok önemlidir. Bu konuda terörün istediği yılgınlık ve kaos ortamının ortadan kaldırılmasını beraberinde getirecek bir yaklaşım sergilenmesi, tereddüte ve tartışmalara yol açan konularda samimi yaklaşımlar sergilenerek ikna yönteminin kullanılması olumlu sonuçları beraberinde getirecektir."

"Türkiye, Ayrılıkları Bir Kenara Bırakıp, Birlik ve Bütünlük İçinde Terörün Üstesinden Gelmeli, Akan Kan Durmalıdır"

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, son dönemde artan terör eylemleri nedeniyle bir açıklama yaptı. TÜRK-İŞ'in açıklamasında şu görüşlere yer verildi:

"Terör, gerekçesi, amacı ne olursa olsun insanlığa karşı yapılmış alçakça bir eylemdir. Ülkemizi istikrarsızlaştırmayı, huzurunu kaçırmayı, Türkiye'yi uluslararası arenada güç duruma düşürmeyi amaçlayan bu saldırılar, Türk milletinin birliği ve bütünlüğü ile bertaraf edilecektir.

Türk devleti terör eylemlerine karşı kanı ve canı pahasına uzun yıllar büyük mücadeleler vermiştir. Bugün de bu terör örgütlerine karşı mücadele verecek, bu saldırılardan yılmayacaktır.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, terör eylemlerini yapanları şiddetle lanetlemekte, bu olaylarda yaşamını yitiren askerlerimize ve vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yaralılara acil şifalar, yakınlarına başsağlığı dilemektedir."

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu Kılıçdaroğlu'nu Kutladı

Kumlu: "İşsizlik ve yoksullukla mücadelede CHP'ye de görev düşüyor."

Kılıçdaroğlu: "TÜRK-İŞ'in sesine her zaman kulak verdik, vermeye de devam edeceğiz."

TÜRK-IŞ Yönetim ve Başkanlar Kurulu, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığına seçilen Kemal Kılıçdaroğlu'na bir kutlama ziyareti yaptı. Ziyarette bir konuşma yapan Genel Başkan Mustafa Kumlu, Kılıçdaroğlu'nu kutlayarak, "Her yeni başlangıç geçmişi gözden geçirip daha iyiye, güzele ulaşma imkanını da beraberinde getirmektedir. Bizler sizin başkanlığınızdaki CHP'nin başlangıçlara özgü bu özelliği her boyutuyla hayata geçireceğinden eminiz" dedi. Kumlu konuşmasında şunları söyledi:

"Biz öteden beri Türkiye'nin değişmeyen tek gündeminin işsizlik ve yoksulluk olduğunu sık sık belirtiyoruz. Türkiye'nin bu iki önemli sorununa çözüm bulmadıkça diğer önemli meselelerde de mesafe kat edemeyeceğini hep ifade ediyoruz. Sizin de kurultay konuşmanızın temelini işsizlik ve yoksulluk başta olmak üzere halkın temel sorunları oluşturdu. Bizler Türkiye'nin her gün değişen siyasi gündemine rağmen dikkatlerin her zaman bu sorunların üzerinde olmasını ve çözüm önerilerine odaklanmasını istiyoruz. Ana Muhalefet Partisi olarak CHP'ye ve bu konuda büyük görev düştüğüne inanıyoruz. TÜRK-İŞ Türkiye'deki en büyük talep örgütlerinden biridir. Halkın sorunları bitmedikçe TÜRK-İŞ'in talepleri de bitmeyecektir. TÜRK-İŞ bu nedenle kurulduğundan bu yana her hükümetle ciddi sorunlar yaşamış, ciddi eylemlikler hayata geçirmek durumunda kalmıştır.

CHP'nin hızlı bir iktidar yürüyüşü başlattığını sık sık ifade ediyorsunuz. Siyaset takvimine bakıldığında seçimlere az bir süre kaldığını da görmek mümkün. Merkez Yönetim Kurulunuzda daha önceleri sendikal camiada görev yapmış benim mesai arkadaşlarımda var. Bu durum bizi çok memnun etmiştir. Sizi kutluyorum. Şahsınızda partinizin tüm organlarına başarılar diliyorum."

Ziyarette konuşan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da TÜRK-İŞ'i Cumhuriyet Halk Partisi binasında görmekten duyduğu memnuniyet dile getirdi. Kılıçdaroğlu şunları söyledi:

"Biz emeğin en değerli ürün olduğunu, emeğe her zaman önem verilmesi gerektiğini, emeğin hakkının korunması gerektiğini savunan bir siyasal partiyiz. Maalesef son yıllarda sendikacılığın kan kaybına uğradığını da biliyoruz. Dünyadaki gelişmeler, teknolojideki, bilimdeki gelişmeler bu kan kaybına yol açmakla beraber hükümetlerin izlediği politikaların da bunda çok önemli rolünün olduğunu biliyoruz. Özellikle devletteki taşeronlaşma sisteminin sendikalaşmayı, toplu sözleşme hakkını çalışanların elinden aldığını da biliyoruz. Bugün kamuda yaklaşık 1-1,5 milyona yakın taşeron işçisi var. Yani kişinin emeğine eğer ihtiyacınız varsa doğrudan alıp istihdam alanında çalıştırmanız lazım. Onun çalışması lazım bir şekliyle. Ama eğer bu kişiyi taşeron aracılığıyla alıp kamuda çalıştırıyorsanız o zaman yasalardan kaynaklanan hakkını kamunun vermemesi gibi bir sonuç çıkıyor ortaya.

TÜRK-İŞ'in asıl gündeminin yoksulluk ve işsizlik olduğu ifade edildi. Doğal olarak TÜRK-İŞ, diğer sendikalar birer talep kuruluşlarıdır, taleplerini her iktidara söyleyeceklerdir. Ama biz Ana Muhalefet Partisi olarak TÜRK-İŞ'in sesine her zaman kulak verdik. TÜRK-İŞ acaba bu konularda ne söyler diye dikkatle dinledik. Bundan sonrada dinlemeye devam edeceğiz. Sosyal demokrat bir iktidarda örgütlü toplum olmaktan, sendikalaşmanın önündeki engellerin kaldırılmasından yana bir politika izleyeceğimizi burada açıkça ifade ediyorum. Ve bu vesileyle biz tüm emek kesiminin, işçilerin, işsizlerin, yoksulların bize destek vermelerini istiyoruz. Çünkü Türkiye çok ciddi bir sürecin içine girdi. Ekonomik olarak ciddi açmazlarla karşı karşıya. O açmazların bir şekliyle çözülmesi lazım. Üreten toplum olmamız lazım. Bu konularda TÜRK-İŞ bize ne kadar destek verirse biz o kadar mutlu oluruz."

TÜRK-İŞ'TE YENİ GÖREV DAĞILIMI

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nun istifa ile boşalan iki üyeliği için birinci yedek üye, TOLEYİS Sendikası Genel Başkanı Cemail Bakındı ve ikinci yedek üye Şeker-İş Sendikası Genel Başkanı İsa Gök göreve çağırıldı. Yönetim Kurulu, 7 Haziran 2010 günü yaptığı toplantısında, boş bulunan genel sekreterliğe, Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Pevrul Kavlak'ın, Kavlak'tan boşalan göreve de Cemail Bakındı'nın getirilmesini kararlaştırdı. 22 Temmuz 2010 günü yapılan toplantıda ise, boş bulunan Genel Eğitim Sekreterliğine, İsa Gök'ün getirilmesi karar altına alındı.

İsa GÖK

Cemail Bakındı, 1950 yılında Manisa'nın Salihli ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Salihli'de tamamladı. 1973 yılında Ege Üniversitesi Gazetecilik Yüksekokulunu bitirdi. Çalışma hayatına 1966 yılında girdi. 1973 yılında Oleyis Sendikası Ege Bölge Şube Başkanlığına seçildi. 1977 yılında İzmir'de Toleyis Sendikasını kurarak, Genel Başkanlık görevine seçildi. Toleyis ile Toreyis'in birleşmesini sağladı ve Ege Bölge Şube Başkanı olarak göreve devam etti. 1990 yılına kadar bu görevini yürüttü. 1990 yılında Toleyis Sendikası Genel Başkanlığına seçilen Bakındı halen bu görevini yürütüyor. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Cemail BAKINDI

İsa Gök, 1956 yılında Konya'nın Ilgın İlçesi'nin Büyükoba Köyü'nde doğdu. Konya Endüstri Meslek Lisesi Torna-Tesviye Bölümünü bitirdi. Ilgın Şeker Fabrikasında şerbet üretim ustası olarak görev yapan Gök, Şeker-İş Sendikası Ilgın Şubesi'nde 1989-1995 yıllarında İdari Sekreter, 1995-1998 yıllarında Şube Başkanlığı yaptı. 1998'de Şeker-İş Sendikası Genel Mali Sekreterliğine seçildi. 1999 ve 2002 yıllarında yapılan Genel Kurullarda yeniden bu göreve getirildi. Gök, 2005 yılında yapılan Olağanüstü Genel Kurul'da Genel Başkan olarak seçildi. 2006 ve 2010 yıllarında yeniden Genel Başkan olan Gök evli ve dört çocuk babasıdır.

26 Mayıs Eylemi Zonguldak'ta Yapıldı

Kumlu: "Maden işkolu, riskli bir işkoludur ama riski asgariye indirmek işverenlerin görevidir."

TÜRK-İŞ, DİSK, KAMU-SEN, KESK Genel Başkanları 21 Mayıs 2010 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde bir araya geldi. Genel Başkanlar, 26 Mayıs genel eylemi ile ilgili olarak ortak bir bildiri yayınladı. Bildiride şu görüşlere yer verildi:

"TÜRK-İŞ, DİSK, KAMU-SEN, KESK Genel Başkanları, 22 Şubat 2010 tarihinde bir araya gelerek acil ve öncelikli taleplerini 'başta 4-C olmak üzere güvencesiz, kuralsız, esnek tüm istihdam uygulamalarından vazgeçilmesi; iş güvencesinin sağlanması; kiralık işçilik düzenlemesinin gündemden çıkarılması; çalışma hayatını düzenleyen yasaların ILO ve AB normlarına uyarlanması; Çalışanların örgütlenmesi önündeki engellerin kaldırılması; Kamu çalışanlarına grevli toplu iş sözleşmeli sendika hakkının güvence altına alınması' olarak belirlemiş ve bu taleplerin gerçekleşmemesi halinde 26 Mayıs 2010 tarihinde, üretimden gelen gücün kullanılacağı genel bir eylem yapılması kararı almıştır.

Kararın bir gereği olarak TÜRK İŞ, DİSK, KAMU-SEN, KESK, 26 Mayıs 2010 tarihini uygulanan emek karşıtı politikalara karşı 'mücadele günü' olarak ilan etmiştir. Bu çerçevede,

- 26 Mayıs 2010 Çarşamba günü, Konfederasyonların üretimden gelen güçlerinin kullanılmasının nasıl gerçekleştirileceği konusunu kendilerinin belirlemesine;
- 26 Mayıs 2010 Çarşamba günü saat 13.00'de örgütlü bulunulan tüm işyerleri önünde Konfederasyonlar tarafından hazırlanan ortak metnin okunmasına karar verilmiştir.

İşyerlerinde, bölgelerde, illerde, gerek ortak bir irade ile, gerekse işyerlerinin, bölgelerin, illerin kendi özgül koşullarına uygun şekilde yapılacak kitlesel eylemler, mücadelenin daha da güçlenmesini sağlayacaktır. Örgütlerimiz bu konuda bilgilendirilmiş, eylemle ilgili çalışmalar Konfederasyonlarımız tarafından hızlandırılmıştır."

Konfederasyonların bu kararının ardından, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 26 Mayıs eyleminin, son dönemde iş kazalarının yoğunlaştığı, onlarca işçimizin hayatını kaybettiği Zonguldak'ta yapılmasına karar verdi.

Bu amaçla, TTK Karadon Müessesesi'nde taşeron şirketin çalıştığı -540 kodunda meydana gelen grizu faciası ile çalışma yaşamındaki sorunlara dikkat çekmek amacıyla Türkiye Taşkömürü Kurumu'na (TTK) bağlı Karadon, Üzülmez, Amasra, Armutçuk, Kozlu ve Merkez servislerinde bir saat iş bırakma eylemi yaptı.

Eyleme, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Ramis Muslu, Sendikalarımızın yöneticileri ve maden işçileri katıldı.

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Karadon Müessese Müdürlüğü maden ocağında madenciler, 17 Mayıs'ta meydana gelen grizu patlamasında yaşamını yitirenleri andı, maden şehitleri için iki dakikalık saygı duruşunda bulunuldu.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, TTK Gelik ve Kilimli İşletmeleri'nde eylem yapan maden işçilerine hitaben konuşma yaptı. Kumlu konuşmasında, grizu faciasında 30 madencinin hayatını kaybetmesinin üzüntüsünü yaşadıklarını söyledi. Kumlu şu görüşleri dile getirdi:

"Madenci ölümleri kader değil."

"Bir büyük acının daha içindesiniz. 17 Mayıs'ta Karadon Müessesesi Kilimli İşletmesi'nde gerçekleşen grizu faciası ile 30 arkadaşınızı daha kaybettiniz. Başınız sağolsun. Milletçe başımız sağolsun. Yürekten diliyoruz ki, bu acı son olsun.

Tabii dilemekle olmuyor değerli arkadaşlarım. Türkiye'nin bu madenci ölümlerini tarihe gömmek için, iş sağlığı ve güvenliği alanında her türlü önlemi alması gerekiyor. Facianın teknik raporu henüz açıklanmadı ama olay yerini gören ve inceleyen herkes iş sağlığı ve güvenliği gereklerinin tam olarak yerine getirilmediği, denetimlerin yeterli olmadığı tespitini yapıyor. Bakın daha iki gün önce Genel Başkanınız Ramis Muslu ayrıntılı bir açıklama yaptı. Ramis Muslu'nun söylediği her söz çok etkileyici ve can yakıcıydı ama beni en çok etkileyen taşeron firmanın hiçbir eğitim almayan insanları, gözü kapalı yerin yedi kat altına indiriyor olmasıydı. Yer üstünde çalışmak için bile eğitimin gerektiği göz önüne alınırsa, insanların hiçbir eğitimden geçirilmeden yerin altına indirilmeleri hangi yaklaşımın ürünüdür anlamak mümkün değil. İşte bu nedenle madenci ölümleri kader değil.

Maden sektörü, ülke olarak vazgeçebileceğimiz bir sektör değildir. Çünkü sizin canınızı dişinize takarak çıkardığınız kömür, diğer sektörlerin temel girdisidir. Madenlerimiz ülkemizin zenginliğidir. Ama bu zenginliğin bedeli, maden ocaklarında kaybettiğimiz insanlar olmamalıdır. Maden işkolu, riskli bir işkoludur ama bu riski asgariye indirmek işverenlerin görevidir.

"Taşeronlaşmaya son verilmeli."

Besbelli ki, kurumun bir süredir taşeronlara iş vermesi iş sağlığı, iş güvenliği problemlerinin artmasını beraberinde getirmiştir. Taşeron uygulaması, aslında sadece madenler değil, diğer birçok işkolunda da ölümlü iş kazalarını beraberinde getirmektedir. Madenler ise riskleri itibariyle taşeron işçiliğin hiç kullanılmaması gereken yerlerdir. Ama Türkiye'de hemen her kuruma sokulan taşeron işçiliği sırf maliyetleri azaltmak için madenlerimize de sokulmuştur ve maalesef bu acı olayların yaşanmasına zemin hazırlanmıştır. Tüm bunlar tüm işkollarında ama özellikle ağır ve tehlikeli işlerde taşeron işçilik uygulamasına artık son vermek gerektiğini göstermektedir. Tabii, eve ekmek götürmek uğruna, her türlü güvenceden yoksun bir biçimde insanlarımızı yerin yedi kat altına girmeye zorlayan en büyük faktörün ülkemizde yaşanan işsizlik ve yoksulluk olduğunun da altını çizmek gerekmektedir.

TÜRK-İŞ topluluğu olarak bugün Türkiye'deki tüm işyerlerinde bir kez daha üretimden gelen gücümüzü kullanıyoruz. Kimi yerlerde bildiri okuyor, kimi yerlerde alanlarda kitlesel açıklamalar yapıyoruz. Bizim taleplerimiz, halkın talepleri.

Biz ne istiyoruz?

İşsizliğin, yoksulluğun önlenmesini istiyoruz.

İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin artırılmasını istiyoruz.

Taşeronlaşma ve kayıt dışı ekonominin engellenmesini istiyoruz.

Örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılmasını istiyoruz.

Kıdem tazminatı hakkımıza dokunulmamasını istiyoruz.

Güvencesiz tüm çalışma biçimlerinden vazgeçilmesini istiyoruz.

Kiralık işçilik düzenlemesinden vazgeçilmesini istiyoruz.

İşsizlik Sigortası Fonu'nun işsizler için daha etkin kullanılmasını istiyoruz.

Vergi adaletsizliğinin giderilmesini istiyoruz.

Sağlık ve sigorta haklarımızdaki mağduriyetin giderilmesini istiyoruz.

Asgari ücretin insan onuruna yakışır olmasını istiyoruz.

Anti demokratik yasaların değiştirilmesini istiyoruz.

Genel Başkan Mustafa Kumlu kazanın meydana geldiği TTK Karadon Müessesesinde incelemelerde bulundu.

Özelleştirmelerin durdurulmasını, sosyal devletin daha etkin olmasını istiyoruz.

Emekçilerin sesine kulak verilmesini istiyoruz.

Tüm bu taleplerimizde mesafe katedebilmemiz, ancak ve ancak örgütlü mücadele ile mümkündür. TÜRK-İŞ adı aynı zamanda büyük bir disiplinin adıdır ve hiç unutmamalıyız ki, verdiğimiz her mücadele ancak ve ancak disiplinli bir şekilde sendikalarımıza, TÜRK-İŞ'e sahip çıkılarak kazanılabilir.

Değerli maden işçileri. Sizler, Türkiye'nin göz bebeğisiniz. Sizler ağır çalışma koşullarında döktüğünüz alın teri ile bu ülkenin medar-ı iftiharısınız. Sizleri örgütsel disiplininiz nedeniyle kutluyorum. Eylemlerimize verdiğiniz coşkulu destek için sizlere teşekkür ediyorum. Hepinize tekrar baş sağlığı diliyor, saygılarımı sunuyorum."

Muslu: "Uyarmıştık."

TTK Karadon Müessesesi Gelik ve Kilimli işletmelerinde eylem yapan maden işçilerine hitaben konuşan Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Ramis Muslu, iş kazalarının yüzde 98'inin önlenebilir olduğunu dile getirerek bundan sonra bir işçinin dahi burnunun kanamasını istemediklerini söyledi. Muslu şöyle konuştu:

"Hepimiz biliyoruz ki ihmal olmadan kaza olmaz. Kazaların yaklaşık yüzde 98'inin insan ve malzeme hatasından kaynaklandığı, geriye kalan yaklaşık yüzde ikisinin ise öngörülmeyen, kaçınılmaz kazalar olduğu bilimsel olarak ortaya konuluyor.

Yeraltında çalışmanın belirli özellikleri var. Yeraltında çalışmak dünyanın en riskli işlerinden biri. Bunun için teorik ve pratik eğitimler alıyoruz. Tabandaki işçiden müessese müdürüne, genel müdürden bakana kadar herkesin zincirleme sorumluluğu var. Alınması gereken önlemler, uyulması gereken kurallar var. Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun,

bunların da ötesinde, 160 yıllık bir üretim kültürü var. 5 bin şehide malolmuş tecrübeleri var.

Biz Genel Maden İşçileri Sendikası olarak, 2004 yılında taşerona iş verme, yeraltında hizmet satınalma düşüncesi ortaya atıldığında şiddetle karşı çıktık. Bu işin bizim işimiz olduğunu, hizmet satın almak yerine TTK'nın işçi açıklarının giderilmesi gerektiğini söyledik. Siyasetçilerin, buna izin vermeyen IMF'ye karşı çıkmalarını istedik. Kozlu'da yapılan pilot uygulamada istenilen verimin alınamamasına rağmen, Karadon Müessesesi'nde de hizmet satın alınması gündeme gelince günlerce eylem yaptık. Taşeron firma ocaklara sokulmadı. Ancak polisiye tedbirler dahi alındı ve hazırlık işleri özel sektöre verildi."

Kuyuda İnceleme Yaptılar

Genel Başkan Mustafa Kumlu ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, konuşmaların ardından 30 madencinin şehit olduğu grizu faciasının yaşandığı kuyuda inceleme yaptı ve kazayla ilgili bilgi aldı. Başkanlar daha sonra TTK Genel Müdürü Burhan İnan'ı makamında ziyaret etti.

Madenci Ailelerine Yardım

Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Karadon Müessesesi'nde -540 kodunda meydana gelen grizu faciasında hayatını kaybeden 30 madencinin ailelerine TÜRK-İŞ tarafından 5'er bin TL'lik maddi destek sağlandı. Yardım çekleri Genel Maden-İş Sendikası Genel Merkezi'nde TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, GMİS Genel Başkanı Ramis Muslu ve Zonguldak Milletvekili Polat Türkmen'in katılımıyla ailelere teslim edildi.

Şehit madencilerin ailelerine hitaben bir konuşma yapan Genel Başkan Mustafa Kumlu, yaşanan facianın üzüntüsünü hissettiklerini ve maden şehitlerinin ailelerine bir nebze olsun destek olabilmek amacında olduklarını söyledi.

GMİS Genel Başkanı Ramis Muslu da, büyük bir acı içinde olduklarını belirterek şehit madencilerin ailelerinin acısını hafifletebilmek için TÜRK-İŞ Yönetimiyle neler yapabileceklerini konuştuklarını ve şehit ailelerinin ihtiyaçlarının giderilebilmesi için maddi destek sağlamayı düşündüklerini belirtti.

Konuşmaların ardından ailelere 5'er bin TL'lik yardım çekleri dağıtıldı.

Karabük'e Türk Metal Çıkarması

Kavlak: "Biz Kardemir'de sadece bir sendikal mücadele vermiyoruz, aynı zamanda bir insanlık mücadelesi veriyoruz."

Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları (KARDEMİR) işçileri Hak-İş'e bağlı Çelik-İş Sendikasından istifa ederek TÜRK-İŞ'e bağlı Türk Metal Sendikamıza üye oldular. Bu gelişmeler üzerine işverenin, Çelik-İş'in ve yerel yöneticilerin baskılarıyla işçiler sindirilmeye çalışıldı. 29 işçi işten çıkarıldı. İşçiler Fabrika önünde eylem yaptılar. Polis eylem yapan işçilere biber gazı kullandı. 10 işçi yaralandı. Bir işçi intihar girişiminde bulundu.

Kardemir'de örgütlenme mücadelesi sürerken, Türk Metal Sendikası 8 Temmuz 2010 günü Karabük'te yeni bir gövde gösterisi daha yaptı. Türk Metal'in düzenlediği yürüyüş ve ardından yapılan kapalı salon toplantısına, TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Pevrul Kavlak, TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Cemail Bakındı, Genel Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Ramis Muslu, Türk Metal Sendikası Yönetim Kurulu üyeleri ve sendikalarımızın şube başkanlarıyla çok sayıda Kardemir işçisi katıldı.

Toplantıda Atalay ve Bakındı da birer konuşma yaptı. TÜRK-İŞ'in bu örgütlenme mücadelesine desteğini her zaman sürdüreceğini söyleyen Bakındı, "Bizim üzerimize düşen görev neyse yerine getirmeye hazırız. TÜRK-İŞ, Türk Metal Sendikamızın ve Kardemir işçisinin yanındadır" dedi. Bakındı sözlerini, "Gazanız mübarek olsun. Yolunuz aydınlı olsun. Ne mutlu Türküm diyene, Ne mutlu Türk Metalliyim diyene..." diyerek bitirdi.

Ergün Atalay ise, Türk sendikacılığında TÜRK-İŞ'in yerini ve önemini anlattığı konuşmasında, işçinin özgür iradesiyle sendika tercihi yapabilmesinin bir insan hakkı olduğunu, bunun baskıyla sindirilmeye çalışılmasının ise bir hak gaspı olduğunu söyledi. Atalay, "Kardemir işçilerine 'TÜRK-İŞ'e hoş geldiniz' diyorum. Ülkemizin en büyük ve güçlü emek ocağı TÜRK-İŞ, sizleri sevgiyle kucaklayacaktır. TÜRK-İŞ ülkesini seven, ülkesinin birlik ve bütünlüğünü savunan, halkının mutluluğu için, işçi hak ve özgürlükleri için mücadele eden bir kuruluştur. TÜRK-İŞ'i tercih ettiğiniz için hiç pişman olmayacaksınız. Aramıza katılmanızdan mutluluk duyuyoruz" diye konuştu.

Atalay konuşmasını, "Geçen hafta Sayın Genel Başkanızla beraber Adalet Bakanımıza, İçişleri Bakanımıza beraber gittik. Ondan bir hafta evvel Sayın Meclis Başkanına gidildi. Biz bir şey istiyoruz... TÜRK-İŞ

Türkiye'de 517 şubesi 33 genel merkezi 812 bin aidat aldığı üyesi, dev tesisleri ve ekonomik imkânları ile bu ülkede 60 yıla yakın bir süredir görevini yapan bir çınar. Bizim dışımızda sendikalar da var. Ama bizim dışımızdaki sendikaların üye toplamı Türk Metal'in üyesi kadar bile değil.

Dereler denize akar, bu dünyanın her yerinde böyledir. Türkiye'de de böyledir. Karabük'te de böyledir. Türk Metal TÜRK-İŞ'in en büyük sendikalası. İyi yol almak istiyorsan. Sırtını sağlam bir ağaca dayamak istiyorsan, mutlu olmak istiyorsan, hakkını söke söke alınmasını istiyorsan TÜRK-İŞ çatısı altında, Türk Metal çatısı altında toplanmalısınız. Herkes elinde sonunda bu çatı altında toplanmak zorundadır" diyerek tamamladı.

Toplantıda en son söz alan TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Pevrul Kavlak ise şunları söyledi:

"Bugün Türk işçi hareketinin tek temsilcisi vardır. O da TÜRK-İŞ'tir. TÜRK-İŞ, Türk işçi hareketinin olmazsa olmazıdır. Kardemir emekçilerinin TÜRK-İŞ çatısı altında olması, hem sizleri güçlü kılacak, hem de TÜRK-İŞ'i güçlü kılacak. TÜRK-İŞ, Kardemir emekçilerinin mutlu ve huzurlu olması için maddi ve manevi her desteği sizlere sunacaktır. Bundan sonra TÜRK-İŞ neredeyse Kardemir emekçileri de orada olacaktır. Kardemir emekçileri neredeyse, TÜRK-İŞ de orada olacaktır.

Yıllardan beri, Kardemir emekçilerinin hakları çalındı, ücretleri budandı. Huzurla üretmeleri engellendi, yuvaları mutluluğa hasret kaldı. Sendikalı iken sendikasız bırakıldı. Kardemir'de Çelik-İş'in sendikal anlayışı, Türk sendikacılığı için bir utanç sayfasıdır. Kardemir emekçileri, yıllardan beri, sendikalarına inandı, sendikalarına güvendi ama sendikaları Kardemir emekçilerini inanmadı. Kardemir emekçilerini dışladı, azarladı, hırpaladı. Kardemir emekçilerini sömürdü. Ücretleri düşürerek, sosyal hakları yok ederek, işçilere köle muamelesi yaparak sömürdü. Bu sendika, işçileri sömürüden kurtarmak yerine, sömürü batağına düşürdü.

Bugün Kardemir'de işletmenin huzuru yoktur. Bunun sebebi bellidir. Kardemir emekçileri, özgür iradesiyle Türk Metal'i tercih etmiştir. Türk metal, Kardemir'de 2 bin 200 üyeyi bulunca, bugüne kadar Kardemir'in huzurunu hançerleyenler, nedense birdenbire huzur tellallığına başlamıştır. Kardemir'in huzurunu siz bozdunuz. Ücretleri düşürerek, sosyal hakları budayarak, ücretli, ücretsiz izinlerle, işten çıkarmalarla bozdunuz. Şimdi de kalkmış, faturayı Türk Metal'e çıkarıyorsunuz. Artık buna Karabük halkı da inanmıyor. Kardemir emekçileri de inanmıyor.

Bugün Kardemir işçileri mutsuz ve huzursuz ise, bunun iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi Çelik-İş'tir. Çelik-İş, Kardemir emekçilerini temsil ettiğini unutmuştur. Çelik-İş, artık bir işçi sendikası değil, bir işveren sendikasıdır. Bugün Kardemir emekçilerine zulmedenlerin bir diğeri ise Kardemir yönetimidir. Kardemir yönetimi, Çelik-İş ile ortaklık kurarak, Kardemir emekçilerini köle gibi çalıştırmaktadır, işçileri tehdit etmektedir.

Biz, Kardemir'de sadece bir sendikal mücadele vermiyoruz. Biz, Kardemir'de aynı zamanda bir insanlık mücadelesi veriyoruz. Kardemir'de tüm çalışanları, insanca bir yaşama kavuşturmak istiyoruz. İşverenin de, sendikanın da zulmüne son vermek istiyoruz. Şimdi gücün sahibi, Kardemir emekçisidir. Artık gün gelmiş ve devran dönmüştür. Gün, işçiye zulmedenlerin hesap verme günüdür.

Şimdi artık Kardemir'de Türk Metal dönemi başlıyor. Çelik-İş'le yola devam ederseniz, kaybetmeye devam edeceksiniz. Bugüne kadar, kaybeden hep sizler oldunuz. Ne sendikanız ne de işveren sizlerin kazanmasını asla istemedi. O zaman orda durmanızın bir anlamı yok. Kırın zincirleri, gelin Türk Metal'e. Gelin ve kazanın. Huzurunuzu kazanın, haklarınızı kazanın, eşlerinizle, çocuklarınızla birlikte mutluluğu kazanın, insanca yaşamayı kazanın. Artık, sona geliyoruz, mutlu sona yaklaşıyoruz. Bekle bizi Kardemir! Ben, sen, o değil, biz geliyoruz. Hak geliyor, hukuk geliyor, adalet geliyor. Çelik-İş bitti, Türk Metal geliyor."

Bakındı: "Kayıt dışı ekonominin yarısı kayıt altına alınsa, işsizlik sorunu kalmaz."

TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Cemail Bakındı, Bölge Temsilciliklerimizde Şube Başkanlarıyla bir dizi toplantı yaparak, çalışma yaşamının sorunlarını masaya yatırdı.

Bölge Temsilcileriyle yaptığı toplantılara İstanbul 1. Bölgeden başlayan Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Cemail Bakındı daha sonra Bursa'da 8. Bölge Temsilciliği alanına giren şube başkanlarıyla toplantılara devam etti. Bakındı, bölgelerde çalışma yaşamının güncel sorunları üzerine değerlendirmelerde bulundu.

İzmir 3. Bölge Temsilciliği

Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Cemail Bakındı, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızın İstanbul, Bursa, İzmir, Konya, Kayseri ve Adana bölgelerinde bulunan şube başkanları ile çalışma hayatının güncel sorunlarını ele almak, bu sorunlar karşısında ortaklaşa alınabilecek önlemleri gözden geçirmek ve ileriye doğru yapılacak örgütlenme çalışmaları konusunda Bölge Temsilciliklerimizde bir dizi toplantılar gerçekleştirdi.

İstanbul Bölge Temsilciliğinde 11 Haziran 2010 günü yapılan toplantının ardından, 16 Haziran 2010'da Bursa'da, 18 Haziran 2010'da İzmir'de, 23 Haziran 2010'da Konya'da, 24 Haziran 2010'da Kayseri'de ve 25 Haziran 2010'da ise Adana'da toplantılar gerçekleştirildi.

İstanbul'da yapılan toplantıda, çalışma hayatını güncel sorunları, istihdam paketi, taşeronlaşma konuları ele alındı. Bakındı daha sonra TÜRK-İŞ Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak ve şube başkanları ile birlikte Tümtis Sendikamızın örgütlenme çalışmaları yürüttüğü UPS Kargo işyerine giderek, burada Avrasya Gıda, Turizm, Orman, Tarım İşçileri Sendikaları Federasyonu tarafından sağlanan gıda yardımını işçilere dağıttı.

Bakındı, Bursa'da düzenlenen toplantıda TÜRK-İŞ 8. Bölge Temsilciliği'ne bağlı Bursa, Eskişehir, Kütahya, Bilecik, Yalova, Çanakkale ve Balıkesir şube başkanları ile bir araya geldi. Toplantıda çalışma hayatı ve güncel sorunlar ile ilgili değerlendirmelerde bulundu. Dünya-

yı etkisi altına alan küresel krizden Türkiye'nin söylenenden daha fazla etkilendiğini söyleyen Bakındı, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "Kriz bizi teğet geçti" açıklamalarının sadece finans kurumları için geçerli olduğunu söyledi. İşsizliğin bu süreçte dünyanın başına bela olduğunu ifade eden Bakındı, "Türkiye'de, dünyada görülmeyecek ölçüde, yüzde 15 işsizlik yaşandı. Bu hepimizin başına bela olmuştur. Bu uzun sürede tedavi edilecek bir krizdir" dedi.

Bursa'da düzenlenen toplantının ardından Bursa-İzmir yolunda Kibar Holding'e bağlı ASSAN Konserve Fabrikasında örgütlendikleri için işten atılan Tekgıda-İş üyesi işçiler ziyaret edildi. Ziyarette Tekgıda-İş Sendikası Genel Teşkilatlanma Sekreteri Recep Ali Çelik ve Balıkesir Şube Başkanları da hazır bulundular. İşçilere yine Avrasya, Gıda, Turizm, Orman, Tarım İşçileri Sendikaları Federasyonu tarafından gıda yardımında bulunuldu.

Cemail Bakındı, İzmir'de, Bölge Temsilciliğine bağlı olan illerdeki şube başkanlarının ve yöneticilerinin katıldığı toplantıda çalışma hayatının güncel sorunlarının yanı sıra terör konusunda da değindi. Bakındı, terörün gerçek sebebinin işsizlik olduğunu söyledi. Güneydoğu'da devlet yatırımlarının bir bir satılması, özel sektörün de bölgeye yatırım yapmaması nedeniyle işsizliğin giderek arttığına dikkat çeken Cemail Bakındı, Güneydoğu'ya iş getirmeden terörü önlemenin mümkün olmadığını söyledi.

Bakındı, toplantı sonrasında Bölge Temsilcisi Mustafa Kundakçı ve şube başkanları ile TÜMTİS Sendikamızın direnişinin sürdürüldüğü UPS Kargo işyeri önünde direnişte bulunan işçileri ziyaret ederek, kendilerine Avrasya Gıda Tarım ve Turizm İşçileri Federasyonu tarafından sağlanan gıda yardımı paketlerini verdi.

Konya 2. Bölge Temsilciliği

Kayseri 5. Bölge Temsilciliği

Adana 4. Bölge Temsilciliği

Bakındı, Bursa'da Tekgıda-İş Sendikamıza üye oldukları için işten atılan Assan Gıda işçilerini ziyaret etti.

Konya'da düzenlenen toplantıya TÜRK-İŞ Bölge Temsilcisi Necati Kökat ve bağlı sendikaların şube başkanları katıldı. İstihdamın artırılması ve yeni yatırımlarının özel sektör tarafından yapılmasını sağlamak için kıdem tazminatının düşürülecek olmasına yanıt veren Cemil Bakındı, böyle bir durum karşısında işçiyle, kamu çalışanıyla genel greve gideceklerini ifade etti.

Konya'dan sonra Kayseri TÜRK-İŞ Bölge Temsilciliğine bağlı olan illerdeki şube başkanlarının katıldığı toplantı yapıldı. Kayseri'nin ardından da 25 Haziran 2010 günü Adana Bölge Temsilciliğinde toplantı düzenlendi.

Bakındı, Adana'da yaptığı konuşmada, ücret gelirlerine uygulanan en üst düzey gelir vergisi diliminin 2006'da çıkarılan Gelir Vergisi Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince, yüzde 35'e çıkarıldığını anımsatan Bakındı, şunları söyledi:

"Anayasa Mahkemesi 8 Ocak 2010'da aldığı kararla, bu düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti. Buna göre Hükümetin, Anayasa Mahkemesinin çalışanların gelir vergisi kesintisine ilişkin iptal kararı gereğince, yeni gelir vergisi kesinti dilimlerini 8 Temmuza kadar belirlemesi gerekiyor. Ancak bugüne kadar bununla ilgili hükümet tarafından herhangi bir açıklama yapılmadı. Yeni düzenleme bir an önce yapılmalı ve kamuoyuna açıklanmalı."

Bakındı, TÜRK-İŞ olarak, tüm çalışanların çalışma hayatına ilişkin sorunlarının yanı sıra bordrolu çalışanları yakından ilgilendiren gelir vergisi kesintisiyle ilgili düzenlemenin takipçisi olduklarını sözlerine ekledi.

TÜRK-İŞ Dergisi için bölgelerde yapılan toplantıları değerlendiren TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Cemail Bakındı, "Özellikle Türk Metal Sendikamızın Karabük Kardemir'de teşkilatlanması ve Orman-İş Sendikamızın yeniden teşkilatlanma çalışmaları TÜRK-İŞ topluluğunda birlik ve beraberliği artırmış ve hemen her şubemiz, bu örgütlenmelere nasıl katkıda bulanabileceklerini sormuşlardır. Bu gelişme bizim için umut vericidir. Çünkü sendikacılığın güçlenmesi için daha fazla örgütlenmekten başka yolumuz yoktur. Şube Başkanlarımız ayrıca, bölgelerde daha sık toplantıların yapılmasını ve taşeronlaşma ile ilgili tedbirlerin alınmasını istemişlerdir."

TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlanma Sekreteri Cemail Bakındı, önümüzdeki aylar içinde Diyarbakır, Erzurum ve Samsun Bölge Temsilciliklerinde de toplantılar düzenleyerek şube başkanları ile çalışma hayatının güncel sorunları ile ilgili olarak görüşmelerde bulunacağını açıkladı.

Bakındı, Tümtis Sendikamıza üye oldukları için işten atılan UPS Kargo işçilerini de ziyaret ederek gıda yardımında bulundu.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa KUMLU

"Referandumda TÜRK-İŞ topluluğunu oluşturan her bir birey, kendi özgür iradesi ile ve doğru bulduğu biçimde oyunu kullanacaktır."

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 12 Eylül'de yapılacak olan referandum konusunda TÜRK-İŞ'in tavrı ile ilgili 12 Temmuz 2010 günü bir açıklama yaptı. Açıklamada şöyle denildi:

"TÜRK-İŞ, anti demokratik bir anlayışla hazırlanan ve bu güne kadar defalarca yapılan değişikliklere rağmen Türkiye'nin ihtiyaçları karşısında yetersiz kalan 1982 Anayasası'nın sağlanacak en geniş mutabakatla değiştirilmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir.

Bu çerçevede Anayasa çalışmalarından temel beklentimiz, yapılacak değişikliklerin Anayasa'nın bütününü kapsaması ve daha önce yapılan değişikliklerin ürünü olan çelişkilerin de giderilmesi şeklinde olmuştur.

Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bugünkü yapısı ile bu beklentimiz gerçekleşmemiştir. Ortaya çıkan değişiklik metni, kimi olumlu yanlarına rağmen, toplumun temel beklentilerini maalesef karşılayamamıştır.

Gelinen noktada, Anayasa değişiklik metninin bu ve diğer hükümleri 12 Eylül'de halkoyuna gidecektir. Bizim beklentimiz sürecin siyasi olgunluk içinde, kırıp, dökmeden ve en önemlisi toplumda yeni ayrışmalara, yeni kamplaşmalara yol açılmadan yaşanmasıdır.

TÜRK-İŞ, referandum sürecinde kendi tabanına "evet" ya da "hayır" oyu kullanması yönünde bir sınırlama getirmeyecektir. Referandumda TÜRK-İŞ topluluğunu oluşturan her bir birey, kendi özgür iradesi ile ve doğru bulduğu biçimde oyunu kullanacaktır."

TÜRK-İŞ: "Tekgıda-İş Sendikası tarafından sahiplenilmeyen ve emek hareketi tarafından da dışlanan bu saldırgan grubu TÜRK-İŞ'in muhatap alması mümkün değildir."

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 2 Temmuz 2010 günü bir grubun TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne zorla girmeye çalışarak işgale yeltenmesi üzerine bir açıklama yaptı. Yönetim Kurulu'nun açıklamasında şu görüşlere yer verildi:

"TÜRK-İŞ Genel Merkezi, 2 Temmuz 2010 günü sabah 08.00 civarında, kendilerinin Tekgıda-İş üyesi TEKEL işçisi olduğunu söyleyen ve bina içine girerek TÜRK-İŞ'i işgale yeltenen bir grubun girişimiyle karşı karşıya kalmıştır.

TEKEL işçilerinin örgütlü olduğu Tekgıda-İş Sendikası, TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne gönderdiği yazıda, eylemle ilgili olarak 'Sendikanın yetkili organları tarafından alınmış bir karar olmadığını' ve 'Tekgıda-İş Sendikası'nın eylemle bir ilgisinin bulunmadığını' bildirmiştir.

1 Mayıs Taksim Kürsüsü'ne saldıranlarla; TÜRK-İŞ bölge binalarını işgal edenlerle; TÜRK-İŞ Genel Merkezi önüne kendini zincirleme teşebbüsünde bulunan ve gece yarıları TÜRK-İŞ kapısına dayananlarla, 2 Temmuz 2010 günü TÜRK-İŞ'i işgal girişiminde bulunanlar aynı kişilerdir.

Bu grubun içinde gazetelerde yer aldığı üzere 1 Mayıs 2010 Taksim kutlamalarında TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'ya biber gazı sıkarken fotoğrafı çekilen Metin Aslan isimli şahıs da vardır. Nitekim, TÜRK-İŞ'e verilen ve 'görüşme talep eden' dilekçede sadece 'Metin Aslan' imzası bulunmaktadır.

TÜRK-İŞ, gerçek TEKEL işçisinin mücadelesine de zarar veren bu tür saldırgan girişimleri muhatap almama ve müsamaha göstermeme kararlılığını emek hareketi adına taşıdığı sorumluluk gereği sürdürmektedir. Şöyle ki; 1 Mayıs 2010 Taksim kürsüsünün aynı grup tarafından işgalinin ardından, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, MEMUR-SEN, KAMU-SEN, KESK adına yapılan ortak açıklamada, bu tür yaklaşımların 'teşhir ve tecrit edilmeleri gerektiğine' işaret edilmiştir.

Tekgıda-İş Sendikası tarafından sahiplenilmeyen ve emek hareketi tarafından da dışlanan bu saldırgan grubu TÜRK-İŞ'in muhatap alması mümkün değildir.

Tüm bunların yanı sıra TEKEL işçilerinin haklı mücadelesini kendi mücadelesi sayan TÜRK-İŞ, Tekgıda-İş Sendikasının talepleri doğrultusunda gerek eylem düzeyinde, gerek hukuki, gerekse Hükümet nezdindeki girişimlerle her türlü mücadeleyi vermiştir ve vermeye de devam etmektedir."

"Doğu ve Güneydoğu'da istihdam sağlanmadan, sorunları çözmek mümkün değil."

Cemail BAKINDI
TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

Sovyetler Birliğinin dağılması ile birlikte başlayan tek kutuplu neoliberal sistemin özellikle işçi sınıfını bugüne kadar nasıl örselediğini hep birlikte yaşadık ve hala yaşamaya devam ediyoruz.

Türkiyemiz'de de sistem maalesef tüm dünyada emsali görülmeyecek ölçüde sert ve acı bir şekilde işlemiş, bugün hemen hemen her şeyin özelleştirilmesi bitmiştir.

Özelleştirmenin başlangıç amacı teknolojik yenileme ve istihdam artışı sağlamak olmasına rağmen işsizliği ciddi oranda arttırmıştır.

Özellikle Doğu-Güneydoğu, Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerimizde gözle görülür işsizlik ve göçe sebeb olmuştur.

Maalesef bu bölgelerimize bütün teşviklere rağmen özel sektör rağmen özel sektör yatırım da istenildiği ölçüde götürülememiştir.

Kapatılan Sümerbank, Tekel, Şeker, Et ve Balık Kurumu, SEK, Gübre ve Yem Fabrikaları ile özellikle Doğu ve Güneydoğu da işsizliği beraberinde getirmiştir. 1994 yılından beri yaşadığımız sorunları ve dökülen kan ve gözyaşı bitirilememiştir.

Doğu ve Güneydoğu'da öncelikle yatırım istihdam sağlanmadan açlık ve işsizlik önlenmeden hiçbir sorunu çözmek mümkün değildir.

Özel sektörün gitmediği bu bölgelerimize artık yeniden devlet gitmek zorundadır.

Türkiyemiz'de 500 bin asker 150 bin muazzaf subay ve 270 bin emniyet görevlimiz var. Bunların bir insanın günlük yaşamının ötesinde ihtiyaçları vardır. Artık bu ihtiyaçlar özel sektörden değil devletin yapacağı yatırımlardan karşılansa buralarda yeniden Sümerbank ürünleri, et, süt, sigara üretecek tesisler kurulsa, bu bölgelerimizde ekonomik canlanma ve çok ciddi şekilde istihdam sağlama imkanı oluşur.

Türkiye'yi yönetenlerin, liberal sistemden vazgeçmeyiz demeleri bu bölgelerimizdeki sorunların devamını sağlayacaktır.

Ülkemiz Liberal Sistemin yüzde yüz uygulanacağı herhangi bir ülke değildir.

Geldiğimiz noktaya baktığımızda liberalleşmede Fransa ve Amerika dahil birçok ülkeyi de geçtik.

Devletin işletmelerinin dışında, Borsa-Banka ve diğer sektörlerin önemli bir bölümü de yabancıların eline geçtiğini gördüğümüzde fazla bir şey söylemeye gerek kalmayacaktır.

Hiç değilse bu günden sonra yapılacak olan özelleştirme gelirleri ile bazı kaynaklarımızı artık burada Devlet yatırımlarını başlatmaya yöneltelim. Atatürk'ün bize emanet ettiği Misak-ı Milli sınırları içersinde hep beraber kardeşçe, karnı tok başı dik yaşamaya çalışalım. İnşallah birileri bizi anlar. İnşallah birileri bize umut verir.

Yeni Bölge Temsilcileri

Sabri Özdemir

İsmail Ekşioğlu

TÜRK-İŞ'e bağlı Bursa ve Samsun Bölge Temsilciliklerinde görev değişikliği oldu. Konfederasyonumuzda uzun yıllar Bursa 8. Bölge Temsilciliği yapan Mehmet Kanca'nın yerine, daha önce Türk Metal sendikamızda genel başkan yardımcılığı görevini de yürüten ve bir süredir 8. Bölge Temsilci Yardımcılığı yapan Sabri Özdemir bölge temsilcisi oldu.

Samsun 6. Bölge Temsilciliği yapan İsmail Topçu'nun yerine ise, Türk Metal Sendikası Samsun Bölge Temsilcisi İsmail Ekşioğlu getirildi.

Özdemir ve Ekşioğlu'na yeni görevlerinde başarılar, Kanca ve Topçu'ya da bundan sonraki yaşamlarında sağlık ve mutluluklar diliyoruz.

Ağaç-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

Taşçı: "Bize vaat edilen hiçbir söz yerine getirilmedi."

Ağaç-İş Sendikası 17. Olağan Genel Kurulu 26-27 Haziran 2010 günlerinde Ankara'da yapıldı. TÜRK-İŞ Genel Merkezi Konferans Salonu'nda yapılan Genel Kurulda Divan Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Pevrul Kavlak, yardımcılıklarına Türkiye Haber-İş Sendikası Genel Başkanı Ali Akçan ve Basın-İş Sendikası Genel Başkanı Yakup Akkaya seçildi.

Genel Kurulda açış konuşması yapan Ağaç-İş Sendikası Genel Başkanı Mürsel Taşçı konuşmasına son dönemde meydana gelen terör olaylarında şehit olan vatandaşlarımızı anarak başladı.

Ülkemizin ve çalışma hayatımızın güncel sorunlarına da değinen Taşçı şunları söyledi:

"Geride bıraktığımız dört yıllık dönem içinde bize vaat edilen hiçbir söz yerine getirilmedi. Ne terör bitirildi, ne işsizlik azaldı, ne kayıt dışı önlendi, ne de örgütlenmenin önündeki engeller kaldırıldı.

Bir ülkede emekli mutsuz, işçi umutsuz, çiftçi geleceğine güvenle bakamıyor, memur aldığı aylıkla geçinemiyorsa, her dört gençten biri işsizse, o ülkede işlerin iyi gittiğini söylemek mümkün değildir.

Son on yılda özelleştirmelerden dolayı 40 milyar dolar gelir elde edilmiş ancak bunlar yatırıma dönüştürülememiştir. Çok önemli kuruluşlarımız yok pahasına yabancılara satılmıştır. Kayıt dışı devam etmiş işsizlik bir türlü önlenememiştir. Sorunlarımız büyüktür ama en önemli sorunumuz örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılamamış olmasıdır. Taşeron işçilik o kadar yaygınlaştırılmıştır ki, artık sendikal örgütlenme çok zorlu bir macera haline gelmiştir.

Bunlarda yetmiyormuş gibi, Hükümetin yeni gündem maddesi kıdem tazminatı olmuştur. Ama hiçbirimiz unutmamalıyız ki, konfederasyonumuz TÜRK-İŞ aldığı Genel Kurul Kararı'nı mutlaka uygulayacaktır. Kıdem tazminatına el uzatılması durumunda genel greve gidilecektir.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen işçi sınıfı ayakta durmak zorundadır. Yılmadan örgütlenmeye devam etmeliyiz. Mücadelemizi sürdürmeliyiz."

Ağaç-İş Sendikası 17. Olağan Genel Kurulu sonucunda, yeni Yönetim Kurulu şu şekilde belirlendi:

Genel Başkan	**Mürsel Taşçı**
Genel Sekreter	**Kemal Esin**
Genel Mali Sekreter	**Hasan Doğan**

DOSYA

Yoksullukla Mücadelede "Vatandaşlık Geliri"

Prof. Dr. Oğuz OYAN
Recep DUMANLI
Kemal MADENOĞLU
Dr. M. Emin ZARARSIZ
Doç. Dr. M. Kemal BİÇERLİ
Prof. Dr. Yusuf ALPER
Dr. Rabihan Yüksel ARABACI
Prof. Dr. Erinç YELDAN
Prof. Dr. Ali SEYYAR
Burcu Yakut ÇAKAR
Volkan YILMAZ

Editörden

Yoksullukla Mücadelede "Vatandaşlık Geliri"

1980'li yıllardan itibaren uygulanan neoliberal politikalar, küreselleşme ve soğuk savaş sonrasının yeni koşulları tüm dünyanın siyasal ve ekonomik yapısında büyük dönüşümlere neden olmuştur. Bu dönüşüm süreci bazı ülkelerde refah, servet ve zenginlik artışı yaratırken, diğer bir grup ülkede yoksulluğun, kutuplaşmanın ve gelir dağılımında eşitsizliğin arttığı gözlenmiştir.

Uygulanan politikalar toplumun bazı kesimlerinin kalıcı nitelikte yoksulluk tehdidiyle karşı karşıya kalmasına, toplumdan dışlanma, marjinalleşme gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler yoksulluk konusunun daha çok ilgi görmesine, farklı yönleri ile ele alınmasına yol açmıştır, öte yandan yoksullukla mücadele konusunda farklı yaklaşım ve uygulamaları gündeme getirmiştir.

Yiyecek, içecek, barınma, giyim-kuşam gibi temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmama durumu olarak tanımlanan yoksulluk, ülkeden ülkeye farklı nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Yoksulluğun nedenleri arasında çevresel, ekonomik, siyasi ve toplumsal nedenler başlıca nedenler arasında sayılmaktadır.

Yoksulluk birden çok faktörden etkilenen çok boyutlu karmaşık bir sorun olarak tüm sosyal bilim dallarının incelediği bir kavram haline gelmiş ve üçüncü dünya ülkelerinde yapısal bir sorun olduğu, sosyal bilim literatüründe kabul edilmiştir.

DPT verilerine göre Türkiye'de 2008 yılında yoksulluk oranı yüzde 17'dir. Ülkemizde yoksulluk, özellikle eğitim seviyesi düşük olanlar, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri, tarım sektöründe çalışanlar ile geniş aileler arasında yaygındır.

TÜRK-İŞ Dergisi'nin bu dosya konusunun amacı, yoksullukla mücadele konusundaki yaklaşım ve uygulamaları, güncel bir önerme olan "vatandaşlık geliri" üzerinden ele alarak tartışmaya açmaktır.

Dergimizin bu sayısında Yoksullukla Mücadelede "Vatandaşlık Geliri" başlığı altında devletin, sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif müdahalesini gerekli ve meşru gören bir anlayışı ifade eden sosyal devlet kavramıyla yoksulluk sorununa nasıl çözüm getirilebileceğinin ipuçları aranmaktadır. İktidara gelen her hükümet tarafından bir sorun olarak altı çizilen yoksulluk konusundaki görüşleri siyasal parti ve kamu kurum temsilcileri ve akademisyenlerin penceresinden aktarmaya çalıştık.

Dosyamızda yayımlanan makalelerde, yoksullukla mücadele konusuna farklı açılardan bakan değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmanın dengeli ve adil gelir dağılımına, çalışma hayatında barışın sağlamasına ve örgütlü bir topluma ulaşma amacında yol göstermesi dileğiyle. Görüşleriyle dosyanın hazırlamasına katkı verenlere teşekkür ederiz.

Gökhan EROL

CHP'nin Sosyal Devlet Projelerinden Biri: "Vatandaşlık Hakkı Ödemesi"

Prof. Dr. Oğuz OYAN / CHP İzmir Milletvekili

I- CHP Programında Çizilen Çerçeve

"Vatandaşlık Hakkı Ödemesi" 2005 yılından itibaren CHP'nin gündemine girmiştir. Bu konu ilk kez "CHP Bilim, Yönetim, Kültür Platformu Yoksulluk Çalışma Grubu"nun Kasım 2005'te yayınlanan "Türkiye'de Yoksulluk Gerçeği" başlıklı çalışmasında geniş bir biçimde yer almış; daha sonra 2007 Genel Seçimlerinde CHP'nin seçim taahhütlerini içeren "Pusula 2007" adlı seçim bildirgesi kitapçığında konuya yer verilmiş; gene ayrıntılı bir değerlendirme "CHP Bilim, Yönetim, Kültür Platformu"nun Aralık 2008'de yayınlanan "Yoksulluk" başlıklı kitabında gerçekleştirilmiş ve nihayet 21 Aralık 2008'deki Olağanüstü Kurultay'da yenilenen CHP Programı'nda yer almıştır.

CHP Programında (2008, s.276) "Vatandaşlık Hakkı Ödemesi'nin temel amacı, uygulaması büyük kentlerde başlatılacak olan Aile Sigortası'nın tüm Türkiye'de yaygınlaştırılmasına kadar, kırsal kesimdeki gerçek yoksulların koruma alına alınarak kimsenin yatağa aç girmemesini sağlamak, ülke genelinde Sıfır Açlık koşullarına ulaşmak" olarak tanımlanmaktadır. Programa göre, "Vatandaşlık Hakkı Ödemesi öncelikle doğrudan ailenin annesinin banka hesabına yatırılarak yapılacak, uygulama objektif kriterlerle Sosyal Refah Devletinin temel bir sorumluluğu olarak sürdürülecektir. Proje, muhtarların, sosyal hizmetler kurumunun ve bağlı sosyal hizmetler uzmanlarının yakın gözetiminde uygulanacaktır. Bu uygulamayla aynı zamanda kadının evde daha güçlü konuma getirilmesine destek olunacaktır. Böylece gerçek anlamda sosyal devlet, varlığını yurttaş nezdinde hissettirecek, insan ve ailenin onuru güvence altına alınacaktır."

Bu yaklaşımda altını çizeceğimiz iki nokta vardır: Birincisi, konunun Aile Sigortası uygulamasıyla yakın bir ilişkisinin kurulmasıdır. Hatta Vatandaşlık Hakkı Ödemesi (bundan böyle kısaca VAHAK) "Aile Sigortası'nın tüm Türkiye'de yaygınlaştırılmasına kadar" uygulanacak süresi belirsiz ama geçici bir proje olarak tanımlanmaktadır. Bunun arkasında, tüm toplumu sosyal sigorta kapsamına alacak ve düşük gelirlilerin sigorta primlerini devlete yükleyecek daha genel bir sosyal koruma projesi bulunmaktadır. Program metninde yazılı olmamakla birlikte, VAHAK, ödentiye hak kazanmış olan aileden bir bireyin iş sahibi olmasına kadar sürdürülecek bir sosyal destek projesi olarak tanımlanmak bakımından aile modülü itibariyle de geçicilik unsurunu içinde taşımaktadır.

İkincisi, VAHAK'ın amacı belirlenirken önemli bir vurgunun uygulamanın "objektif kriterlerle, insan ve ailenin onurunu güvence altına alarak" yapılacağı konusuna olmasıdır. Bunun ima ettiği şey, mevcut uygulamada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDF) aracılığıyla yapılan yardımların bu ölçütlere uymadığı ve keyfi bir "muhtaç vatandaş" yaklaşımından, yasal güvenceye kavuşturulmuş bir sosyal hak olarak "vatandaşlık hakkı"na geçişin öngörüldüğüdür. Bize göre, sistem içi bir dönüşüm olmakla birlikte, Türkiye'nin bugünkü koşullarında bunu bir "sosyal politika ve siyasal etik devrimi" olarak anlamlandırmak dahi mümkündür.

Bu bakımdan Aile Sigortası ve SYDF başlıklarının, VAHAK ile birlikte incelenmesi gerekli olmaktadır. Aile sigortası CHP Programında tanımlandığı için burada değinilmesi uygun olacaktır.

CHP Programı'na göre, (2008, s. 274-5) "Türkiye'nin 102 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamında bugüne kadar uygulamaya geçirmediği tek sigorta kolu olan Aile sigortası oluşturulacak, sigorta kapsamındaki her aileye asgari gelir güvencesi sağlanacaktır. Öncelikle Türkiye genelinde sağlıklı bir Yoksulluk Envanteri çıkarılacaktır. Sosyal Hizmet Uzmanları bu envanter çerçevesinde aile sigortası kapsamına alınacak aileleri belirleyerek, uygulamayı ailelerle doğrudan temas halinde düzenli olarak izleyeceklerdir. Aile sigortası uygulamasına büyük kentlerden başlanacak, ilk aşamada ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklardan oluşan ailelere, yalnız yaşayan emekli ve yaşlılara, korumasız kesimlere ve engellilere ulaşılacaktır. Aile sigortası on yıl içinde tüm Türkiye genelinde yaygınlaştırılacaktır. Aile Sigortası'ndan yararlanan ailelerin çocuklarının eğitim harcamalarının tümü, yurt parası dahil, bu sigorta kolundan karşılanacaktır."

CHP Programında bu sigorta kolunun, "Aile Sigortası Kurumu (AS-KUR)" aracılığıyla yönetilmesi öngörülmektedir. Aile sigortasının ilk aşamada büyük kentlerden başlatılıp daha sonra ilçe, belde ve köylere yaygınlaştırılması hedeflenirken; VAHAK'ın ise aile sigortasının kurumsallaşma sürecinde kırsal kesimde uygulamaya konulması planlanmaktadır.

Bize göre uygulamanın zorunlu kılacağı şey, VAHAK'ın başlangıçta kır-kent ayırımı olmaksızın yürürlüğe sokulmak durumunda olacağı, Aile Sigortası'nın uygulamaya girmesi ve alanını genişletmesine koşut olarak kırsal kesime doğru geriye çekileceğidir.

II- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)

1986 yılında Birinci Özal Hükümeti'nin Fon Ekonomisi furyası içinde kurulan bu fon, birden çok amaca hizmet etmek üzere sisteme dahil edilmiştir.

Birincisi, 24 Ocak 1980 kararlarının hızlandırıcı etkileriyle, 1979-1988 döneminde ücret/maaş ve tarım gelirlerinin tarihsel bir gerileme içine sokulduğu bir sürece girilmiştir. Bu uzun süreli gelir dağılımı bozulması döneminde toplumda "muhtaç vatandaş" sayısı hızla artarken, sistemin sorunsuz işlemesi açısından, bu kesimlere yönelik bazı göstermelik sosyal politikalar geliştirmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Piyasa mekanizmasının dışına itilen kitlelerin potansiyel bir sosyal sorun olma konumundan çıkarılması anlayışı, 2000 yılından itibaren uygulanan IMF-DB politikaları döneminde daha da öne çıkmıştır.

İkincisi, yeni oluşan neo-muhafazakâr/neo-liberal yönetim yapılarının Türkiye versiyonunda, "ılımlı İslam" yönlü bir dönüştürme sürecinin işlemesine de koşut olarak, 1980'lerde Özal hükümetleri ve daha sonra Refah Partisi'nin birinci parti olduğu 1995-1996 dönemlerinde bu tür bir Fonun işlevleri çeşitlenirken, bu sürecin asıl hız ve zemin kazandığı dönem 2000'lerde AKP eliyle olmuştur. Sosyal devletin gerilemesine koşut olarak çoğalan "muhtaç vatandaşlar" katmanını sağ iktidarların ama özellikle bugünkü gibi dinci söyleme sahip bir sağ iktidarın kendi siyasal payandası olarak kullanma arzusu, SYDTF gibi bir fonu daha fazla öne çıkarmıştır. Dolayısıyla, bu araç, bir muhtaçlık ilişkisi üzerinden ama objektif olmayan yardım ölçütleri yani siyasi biat ve cemaat ilişkilerinin de kullanılmasıyla keyfi bir kayırmacılık ekseninde çalıştırılabilmiştir. 1986-1991 yıllarının Özal döneminde dahi bu Fon ANAP'ın kendisine bir siyasi taban oluşturarak partileşme sürecinin bir parçası olabilmişti. Ama bu türden bir amaç-araç bütünleşmesi, 2002 sonrasının iktidar yapısıyla tam bir uyum sağlayacaktır. SYDTF'nin niçin sistem içinde kalıcı olduğunun önemli bir nedeni de budur.

Üçüncüsü, SYDTF ile girilen yol, prime dayalı sistem içinde "aile sigortası" olarak Batı toplumlarında var olan sigorta dalının Türkiye'de işlerlik kazanmasının geciktirilmesi çabası olarak da değerlendirilebilir. Başka ifadeyle, SYDTF seçeneği, Türkiye'nin aile sigortası kapsamına girme sürecinin uzatılması, bu konuda sendikalar üzerinden gelebilecek tazyikleri geriletme veya erteleme çabaları olarak da okunabilir. Böylece, hak sahibi ve hakkını arayan yurttaş kavramının yerine, muhtaçlık üzerinden, siyasi kimlik veya dönüşüme zorlanmış siyasi kimlik üzerinden, aracılı/ricalı (kliantelistik) ilişkilerle çalışan bu keyfi düzenek, bir aile sigortasından daha düşük maliyetli olarak çalıştırılma "üstünlüğüne" de sahip olacaktır. Bu, fon yolunun sosyal sigorta yoluna tercih edilmesini sağlayan mali/ ekonomik nedendir.

Dördüncüsü, SYDT Fonunun 1980'lerde sisteme niçin girdiğine ilişkin mali/yönetsel bir neden daha vardır: Bu fon, bütçeyi marjinalleştiren, yürütmenin gücünü başbakanlığa aktaran, kişiselleştirilmiş bir iktidar kullanma pratiğini destekleyen, saydam olmayan ve dolayısıyla yolsuzluklara açık olan bir kamu gelir ve harcama düzeneğini öne çıkaran, bütçe birliğini aşındıran bir sürecin parçası olmuştur. 1991 yılında Özal iktidarının sonuna gelindiğinde, kamu maliyesi sistemi içinde bir ur gibi büyüyen fon ekonomisinin toplam gelirlerinin bütçenin toplam gelirlerine oranı yüzde 54'e varmıştı. SYDTF'nun ortaya çıkışı bu sürecin de bir parçası olarak ele alınmalıdır. SYDTF, bütün diğer fonların gelirlerinin yüzde 10'unun aktarılmasının öngörüldüğü bir fon olarak "fonların fonu" olan bir yapıdaydı, ama kamu maliyesi yönetiminin giderek fon sistemi üzerinde otoritesini yitirmesi ya da kurumlar arasında kaynak çekişmesi nedeniyle SYDTF hiçbir döneminde tüm fon sisteminin yüzde 10'unu elde edecek bir büyüklüğe ulaşamamıştır.

Fonlarla ilgili tasfiye süreci IMF zoruyla 2000 sonrasında gündeme gelip de 2001 yılında büyük ölçüde tamamlanmış olmasına rağmen, ayakta tutulan, yani IMF tarafından da onaylanarak sistemde kalması uygundur denilen birkaç fondan biri de SYDTF olmuştur. Bunun anlamı, bizzat Dünya Bankası'nın, 2000'lerde IMF ile birlikte uyguladıkları gelir dağılımını bozucu politikaların olumsuz etkilerini kabul edilebilir kılmak için uygulamaya soktuğu 500 milyon dolarlık "Sosyal Riski Önleme Projesi"ne bakarak da anlaşılabilir.

III- Sosyal Hak Devleti Geriye, Keyfi Yardımlar Vitrine

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla Fon yardımları sürerken, Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Fonu (Zorunlu Tasarruf) kesintilerine Haziran 2000'de son verilmiş, ancak işçi ve işveren için bu kanıksanmış kesintilerin bu defa İşsizlik Sigortası Fonu'na (İSF) aktarılması fırsatı doğmuştu.

İSF yaklaşık iki yıl ödemesiz bir dönem yaşadı; işsizlik sigortası ödenekleri Mart 2002'den itibaren başladı. Bu iki yıllık dönemde Fonun tek amacı Hazine borçlanmasını fonlamak oldu. Ama izleyen dönemlerde de bu amaç hep ön planda oldu. Kriz döneminde işsizlik artışına bağlı olarak işsizlik ödenekleri biraz yükseldi ama gene olması gerekenin çok altındaydı.

Aslında bütün gelişmiş kapitalist ekonomilerde bu tür fonlar daralma/işsizlik dönemlerinde ekonomiyi canlandırıcı bir rol oynarlar ve bu rolü oynamaları özellikle istenir. Kriz döneminde gelirler ve harcamalar kısılırken, işsizlik sigortasından yararlananların artışıyla birlikte bu olumsuz etkinin telafi edileceği yani bu sistemin bir otomatik istikrar sağlayıcı işlevi olacağı ve talebin düşüşünü ve işsizliğin artışını önleyeceği hesaplanır. Türkiye'de bu işlev çalışmamış ve istihdam olanakları bu nedenle de darbe yemiştir.

Bunun nedeni, kriz öncesi dönemlerden itibaren Fondan yararlanmaya hak kazanmanın iyice zorlaştırılması hatta sisteme girişlerin adeta caydırılmasıdır. Sistemde kalma sürelerinin de olağanüstü kısa oluşudur. Hak kazanılan işsizlik ödentilerinin de asgari ücret ile bunun yarısı arasında değişmesidir. Bu dönemde en uzun süre iktidar olan AKP bu düzeneği değiştirmek için parmağını bile oynatmamıştır. AKP Grubu milletvekillerinin parmakları hem 22. hem de 23. yasama dönemlerinde, kriz sürecine rağmen, bu fonun kaynaklarının daha fazla işsizlere yönelik olarak kullanılmasını öngören kanun tekliflerini reddetmek üzere kalkmıştır. Ayrıca, fonun kaynaklarının yüzde beşinin işsizlere meslek kazandırmaya dönük eğitim faaliyetlerine ayrılması önerileri de böylece reddedilmiştir.

2002 Mart ayından 31 Mayıs 2010'a kadar geçen toplam 8 yıl 3 aylık İSF uygulama sonucunu dikkate alarak bunu SYDTF uygulamasıyla karşılaştırmak, sosyal hak devletinin 2000'li yıllarda ne kadar gerilediğini göstermek bakımından anlamlı olacaktır. Bu dönem boyunca İSF'ye 2 milyon 252 bin kişi başvurabilmiş; bunlardan 1 milyon 917 bin 517 kişi işsizlik ödeneğine hak kazanmıştır. Demek ki, hak sahibi ücretlilerin Haziran 2000-Mayıs 2010 arasında tam 10 yıllık biriktirim döneminde kendi ödedikleri primler ve kendileri adına ödenen işveren ve devlet primleriyle oluşturulan işsizlik sigortası kaynaklarından yararlanma imkânları, 8 küsur yıllık aktif ödeme döneminde toplam 2 milyon kişiyi bile bulamamıştır. Oysa 2010 baharında resmi işsizlik verisi aylık fotoğrafa göre 3,5 milyon kişiyi bulmakta, iş aramayan ama "iş bulursam çalışırım" diyenlerle birlikte 5,7 milyon kişiye ulaşmaktadır!

İŞSİZLİK SİGORTASI FONU GİDERLERİ DAĞILIMI
(31 Mayıs 2010)

	Milyon TL	Yüzde
FONA TOPLAM GİRİŞLER (2000-2010)	55.357	100,00
(Anapara artı faizler)		
FONDAN ÇIKIŞLAR TOPLAMI (2000-2010)	11.846	21,40
İşsizlik Sigortası ödeneği	3.313	5,98
Kısa Çalışma Ödeneği	193	0,35
Ücret Garanti Fonu	45	0,08
Bütçeye (+GAP) aktarmalar (2008+2009)	7.064	12,76
Fon cari giderleri ve diğerleri (eğitim vs)	1.227	2,22
İade çıkış	4,4	-
Bakiye TOPLAM VARLIK* (31 Mayıs 2010)	43.506	78,59

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, İşsizlik Sigortası Fonu Aylık Basın Bülteni, Haziran 2010 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

* 43,5 milyar TL'nin yüzde 93'ü Devlet İç Borçlanma Senetlerinde (DİBS), kalanı mevduattadır. Tam olarak, yüzde 59'u devlet tahvillerinde, yüzde 32,7'si Hazine bonolarında, yüzde 1,02'si döviz cinsi tahvildedir. Ayrıca, yüzde 5,95'i mevduat hesaplarında, yüzde 1,33'ü DTH'dadır.

İşsizlik sigortasının bir de gider dağılımına bakılarak bu Fonun işsizlere yönelik olarak kullanılmadığı tek ülkenin Türkiye olduğu saptamasını yapabiliriz. Çizelgeden görüldüğü üzere, İSF'den 8 yıl 3 aylık dönem boyunca işsizlik ödentisi olarak ödenen toplam tutar, sadece 3 milyar 313 milyon liradır. Bu tutar düzeyine de son kriz döneminde Fondan yararlanan sayısının kaçınılmaz artışıyla ulaşılabilmiştir. 3,3 milyar liranın toplam fon girişlerine yani 55,4 milyar TL'ye oranı yüzde 5,98'den ibarettir. Büyük gürültü koparılan "Kısa Çalışma Ödeneği"

kapsamında ödenen 193 milyon liranın oranı ise sadece binde 3,5 düzeyindedir. İkisinin toplamı, 3,5 milyar TL olup toplam Fon girişlerinin yüzde 6,3'ü kadardır.

Peki gerisi nereye gidiyor? Fona olan girişlerden 2008 ve 2009 yıllarında bütçe açıklarına ve sözde GAP yatırımlarına yapılan katkı 7 milyar 64 milyon TL olup toplam fon kaynağının yüzde 12,76'sına ulaşmıştır. Yani son iki yılda devreye giren bu harcama kalemi bile Fonun gerçek amacı doğrultusundaki 8 yıllık harcama toplamının tam iki katına ulaşmıştır! Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek'in Mayıs ayındaki açıklamasına göre, bunun gerçekten GAP'a giden bölümü 2,8 milyar TL düzeyindedir. Demek ki, 7 milyarın yüzde 60 kadarı doğrudan bütçe açığını kapatmaya gitmektedir. İktidar, işçiden yaptığı kesintiyle memur maaşını ödemekte veya borç faizlerine transfer yapmaktadır!

Fonun geri kalan 43,5 milyar TL'si yani yüzde 79'luk bakiyesi ise, Hazine borçlanmasının finansmanında kullanılmakta; bunun da büyük bölümü uzun vadeli devlet tahvillerine yatırılmaktadır. Bu kullanım-yatırım modeli kesinlikle hak sahiplerinin yararına değildir. Zorunlu tasarruf ve KEY hesaplarını tasfiye etmekle sahte bir övünme içine giren iktidar (çünkü bu tasfiye süreçleri hak sahiplerinin hak kayıplarıyla gerçekleştirilmiştir), İşsizlik Sigortası Fonu ile bu ikisinin toplamından daha büyük ve üstelik geriye dönüşü mümkün olmayan yeni bir karadelik yaratmış durumdadır.

***

Görüldüğü gibi, Türkiye'de sosyal güvenlik şemsiyesi altında olanlar daha iyi korunuyor değildir! 2000 yılında sisteme sokulan kanuni bir sosyal güvenlik şemsiyesinin hiç de amaçları doğrultusunda çalıştırılmadığı aşikârken, acaba 1986'dan gelen ve hak sahiplerine ulaşması keyfi düzeneklere bağlı olan SYDTF acaba 2000'lerde kaç kişiye ulaşmakta ve ne kadar kaynak kullanmaktadır?

Karşılaştırmaya temel olmak üzere SYDTF'nun 2008 yılı harcamalarını alalım. Bu Fonun 2008 harcamaları tutarı 1 milyar 286 milyon liradır. Oysa İSF'nun kendi amaçları doğrultusundaki toplam 3,5 milyar liralık harcaması 8 yıl 3 aya oranlanırsa, yıllık ortalaması 400 milyon liraya gelir; yani SYDTF'nun yıllık harcama bütçesinin üçte birinden azdır. ("Yıllık ortalama", gelişmeyi kısmen gizler: İşsizlik sigortasından ilk yıllarda ödemeler çok daha azdı, son iki yılda ve özellikle krizle birlikte 2008 sonbaharından itibaren eskiye kıyasla arttı; ilk 7 yılın yıllık ortalaması 300 milyon liradan ibaretti).

SYDTF 2008 harcamalarının üçte birine yakın bölümü sadece yakacak (kömür) yardımlarından oluşmakta; yakacak+gıda+barınma yardımları toplandığında 694,1 milyon liraya veya toplam harcamanın %54'üne ulaşılmaktadır. Geriye kalan beş yardım kalemi eğitimi ilgilendirmektedir; bunların toplamı 591,9 milyon TL olup toplam içindeki payları yüzde 46 mertebesindedir. Sekiz yardım türünden en çok kaynak kullanan ilk dördü, sırasıyla, yakacak yardımı, eğitime şartlı nakit transferi, gıda yardımı ve taşımalı eğitim yardımıdır. "Taşımalı eğitim yardımı" gibi bazı yardımların aslında devletin köy okullarının büyük bölümünü tamamen veya kısmen (6-8. sınıflar) kapatmasından kaynaklandığını düşünürsek, bunların aslında bütçe içinden yapılması gereken zorunlu harcama kalemleri olduğunu hesaba katabiliriz. Başka deyişle, SYDTF harcamalarının bir bölümü, bir sosyal korumadan ziyade devletin zorunlu eğitim altyapısını sağlama yükümlülüğünün bir parçasıdır. Bu tür harcamaların Fon giderleri içinde gözükmesi, sağ iktidarların kendilerini "sosyal" gösterme çabalarının bir sonucudur.

Daha anlamlı bir karşılaştırma, yararlanan kişi sayısı bakımından yapılabilir: SYDTF kapsamında sadece yakacak yardımından yararlananların yıllık sayısı 2008 yılında 2 milyon 348 bin kişiyi bulabiliyorken, primli sistemin kanuni hak sahiplerine sağladığı sosyal güvencenin 8 küsur yılda toplam 2 milyon işsize bile ulaşamaması acaba ne tür bir sosyal devlet anlayışına tekabül etmektedir?

SYDTF üzerinden yapılan sosyal korumanın, İSF gibi zorunlu bir sosyal güvenlik aracının sağladığı sosyal korumadan daha geniş ölçekli olması, demokratik bir sosyal hukuk devletine denk düşmez. Ama konunun en az bunun kadar önemli olan bir başka yüzü daha vardır: Keyfi bir sosyal koruma düzeneğinin, işsizlik sigortası gibi kanuni bir sosyal güvenlik düzeneğinden daha fazlasını sağlaması, Türkiye'de sosyal korumanın düzeyinin yüksek olduğu anlamına da gelmez. Hatta her ikisinin toplamı bile bu anlama gelmez. Gerçekten de sanılanın aksine, sosyal güvenlik sistemi içinde veya dışında kalan milyonlarca hak sahibi vatandaşa bugün itibariyle yapılan sosyal ödemeler toplamı, örneğin Aile Sigortası gibi kurala dayalı bir sosyal ödemeye kıyasla çok zayıf kalacaktır. Esasen, yukarıda belirtildiği gibi, SYDTF gibi göstermelik uygulamalar, bir yönüyle, Aile Sigortası ve Vatandaşlık hakkı Ödemesi gibi yasal sosyal korumaların sistem dışında tutulmasının da vasıtası olmuşlardır. Amaç, sosyal harcamalar azalırken veya yerinde sayarken artıyormuş illüzyonu yaratmak yani sosyal devletin boyutu güdükleşirken, görünürlüğünü artırmak olmuştur.

IV- VAHAK neden gerekli?

1. VAHAK, öncelikle, yaratılan ve canlı tutulmaya çalışılan illüzyonu yani aldatmacayı bozmak için ge-

reklidir. Bu yeni sosyal koruma düzeneği, yardım-iane araçlarıyla sosyal devletin eritilmesine karşı durmanın önemli bir aracı olacaktır. Aynı zamanda, kapitalizm öncesi toplumlarda da var olan "sosyal iane" anlayışından ve kültürümüzde hala güçlü izleri bulunan İslami "zekat" algısından, kapitalizme özgü "sosyal hak" ve "sosyal devlet" anlayışına geçişin ileri bir adımını oluşturacaktır. Bu bakımlardan, bize göre, sendikal hareketlerin ve sol siyasal partilerin somut programlarının bir parçası olmak durumundadır. Ancak bu sosyal hakkın, "çalışmadan yaşamanın" kalıcı bir güvencesine dönüşmesine ve parazit bir toplumsal kesim yaratmasına da izin verilmemelidir.

2. İkinci olarak, 2000'li yıllarda uygulanan IMF/DB programlarının ve yaşanan iki büyük krizin (2001 ve 2008/2009 krizlerinin) Türkiye'de gelir dağılımını bozucu etkilerinin toplumda uzun süreli bir onarım dönemine gereksinim göstermesidir. Gelir dağılımı bozucu etkiler iki yönden çalışmaktadır.

Birincil bölüşüm ilişkileri, reel ücretlerin kriz dönemlerinde gerilemesi daha sonra bunu telafi edecek bir düzeye çıkamaması, reel ücret-verimlilik ilişkisinin bozulması yani reel ücretlerin emek verimliliğindeki artışı izleyememesi ve dolayısıyla sömürü oranlarının artması nedeniyle dönem boyunca bozulmuştur. Ama ücret-dışı etkenler de emeğin göreli konumunun giderek bozulmasına yol açmıştır. 2000'li yıllarda çalışma koşullarının ağırlaşması yani çalışma sürelerinin uzaması, iş kazalarının artışı, taşeronlaşmanın ve iş güvencesinin zayıflaması ve buna bağlı olarak kayıt-dışı/sosyal güvenlik dışı istihdamın büyümesi gibi emek aleyhine çalışan bozulma süreçleri yaşanmıştır. Aslında çalışma koşullarının ağırlaşması 2000 öncesinden başlayan bir süreçtir. 1988'de haftalık çalışma süresi 50 saati geçen ücretlilerin toplam ücretlilere oranı yüzde 28,9 iken, 2008'de yüzde 46,6'ya ulaşmıştır. 2008'de haftada 60 saatin üzerinde çalışanların oranı bile yüzde 28,9 olmuştur. Bütün bu kaba esneklik düzeneklerinin sistemde yer etmesine rağmen sermaye kesiminin ve onun siyasi sözcülerinin hala "esnek istihdam" taleplerini gündemde tutmaları ve işçilerin kıdem tazminatına göz dikmelerinin de gösterdiği gibi, bundan sonraki süreçte de emek ilişkilerinde uzak-doğulaşma baskılamaları sürecektir. Bu nedenlerle, gelir dağılımının bozulmasına en etkili yanıt, sendikal örgütlenmenin ve mücadelenin yükselmesinden ve siyasal iktidarın emek yanlısı bir dönüşüme uğratılmasından geçecektir.

İkincil bölüşüm ilişkileri, emek-sermaye arasında belirlenen birincil bölüşüm ilişkilerine düzeltici veya bozucu etkiler yapan iktisat-maliye politikaları üzerinden belirlenir. Bu nedenle de siyasal iktidarın ideolojik yapısı önemlidir. Toplumun örgütlü güçlerinin siyasal karar alma süreçleri üzerindeki etkisi de, eğer demokratik tepkilere duyarlı bir siyasal ortam oluşmuşsa, önemlidir. Türkiye'de bir iktidar kavrayışına dış-iktidar kertesini de eklemek gerekecektir. 1998-2008 arasında IMF-DB ile Türkiye arasında dış müdahalelere çok açık bir program yürütüldüğü ve halen bu programın izleklerinde yüründüğü dikkate alınırsa, ikincil bölüşüm ilişkilerinin sadece Ankara'da belirlenmediği anlaşılacaktır. IMF/DB programlarının bölüşüm ilişkilerini emek aleyhine bozucu yasama süreçlerine müdahalelerinden daha önemlisi ikincil bölüşüm ilişkilerine etkisi olmuştur. Bu programlara harfiyen uyan Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin de katkısıyla, Türkiye'de reel kamu harcamaları başta yatırımlar olmak üzere önemli ölçüde tayınlanmış, faiz dışı transfer harcamaları –özellikle sosyal transferler ve tarımsal destekler- en fazla kısıntıya uğrayan kalemler olmuştur. Tarımda 7 yıl süren Doğrudan Gelir Desteği uygulamasıyla birçok sosyal katmanın üretim dışına itilmesi; emeklilerin sosyal korumadan giderek daha fazla yoksun bırakılması ve milli gelir artışından pay almaları önlenerek göreli konumlarının geriletilmesi; çalışabilir nüfusun niteliğine yani insana yatırım yapma konusunda sosyal güvenlik sisteminin aksaması; işsizlik sigortasının işsizden çok bütçe açıklarını kapamaya ve kamu borçlanmasının finansmanına yönlendirilmesi; adaletsiz dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki payının sürekli arttırılması; bölge kalkınmasına ve istihdam arttırıcı politikalara yeterli kaynak ayrılmaması ve benzeri yollarla ikincil bölüşüm ilişkileri üzerinde bu dönemde çok güçlü bozucu etkiler yaratılmıştır.

DB'nın yönetimindeki tarım politikalarının, tarımsal ve bölgesel yoksulluğu tırmandırması bu dönemin en dikkat çekici gelişmelerindendir. Siyasal iktidarın 2006'da çıkardığı Tarım Kanunu hükümlerini bile uygulamayarak tarıma dönük destekleri milli gelirin yüzde yarımı yani öngörülenin yarısı civarında tutması da bozucu etkileri daha da pekiştirmiştir. Bu nedenle tarıma ve tarımın yoksullaştırılmış kesimlerine acilen yeni araçlarla ulaşmak gerekli olmaktadır.

V- Sonuç: Hangi Kaynaklar?

Öncelikle, liberal kesimlerin "kaynağınız nerede?" türünden sıkıştırmalarına bağlı kalarak politika geliştirmekten uzak durmak gerekir. Çünkü bu tür tuzak sorular, bir siyasal iktidarı diğerinden farklı hiçbir şey yapamaz ve iç ve dış iktidar odaklarının dışında hareket edemez noktaya sürükleyecektir. Bütün politikalar neo-liberal eksene bağlı olarak tanımlanacak ve döngü kırılamayacaktır. Bunun dışına çıkmak, sosyal bir devlet olmanın birinci koşuludur.

Buna rağmen, kaynaklar konusunda çok özet bir fikir verelim.

1. Tarımsal destekler hemen Tarım Kanununda öngörülen düzeye yükseltilecektir. Bunun anlamı 4,5 milyar TL ek tarım bütçesi demektir. Daha sonraki ilk aşamada bunu milli gelirin yüzde 1,5 düzeyine yükseltmek gerekecektir.

2. Mevcut kaynakların doğru ve israfsız kullanılması çok önemlidir.

a) Kamu İhale Yasasının yeniden düzenlenmesi ve yolsuzlukların önlenmesi;

b) Hukuki denetimlerin çok yönlü olarak yeniden yapılandırılması;

c) Ekonomik/mali bakımlardan yerindelik denetimlerinin yapılması;

d) Yerel yönetimlerden başlamak üzere yatırım kararlarında rehberlik/ danışmanlık hizmetlerinin verilmesi;vs.

3. Mevcut sistemde yer alan bazı fonların ve ödeneklerin öngörülen yeni düzenekler için kaydırılması. Örneğin SYDTF kaynaklarının büyük bölümünün VAHAK'a yönlendirilmesi.

4. Kentsel rantların kamusallaştırılması. Emlak vergisi yükümlülerini aşırı zarlamak yerine yeni getirilecek Taşınmaz Değer Artışı Vergisi üzerinden gelir sağlanması.

5. İstihdam vergileri ve dolaylı vergiler geriletilirken vergi yükü dağılımında Anayasanın ödeme gücü ilkesinin esas alınması;

6. Kayıtdışılığı geriletmek üzere denetim birimlerinin eşgüdümünün sağlanması ve böylece bütçeden sosyal güvenlik kurumuna yapılan açık kapama transferlerinin artışının önlenmesi.

Bu öneriler çoğaltılabilir. Ama temel konunun siyasi irade ve kararlılık olduğunu ve bunun önkoşulunun da Türkiye'de bölüşüm ilişkilerine dış müdahalelerin önlenmesinden geçtiğini dile getirmek şu aşamada yeterli görülebilir.

Yoksullukla Mücadelede "Vatandaşlık Ücreti" veya "Asgari Gelir Desteği" Konusunda Bir Öneri

■ Recep DUMANLI / MHP MYK Üyesi

Yoksullukla mücadele politikaları açısından makro çerçevede durum ele alındığında ortaya çıkan sorunların, tek bir nedene bağlı olmadığı, pek çok faktörden etkilenen çok boyutlu karmaşık bir yapıda olduğu görülmektedir.

Normal şartlarda, ekonomik büyümenin sağladığı genişleme ve bunu takip eden dönemlerde gelir dağılımı yapısında özellikle alt ve orta gelir grubu lehinde iyileşmelerin olması beklenmelidir. Bu durumla bağlantılı olarak ortalama gelir seviyesinde de önemli derecede yükselmelerin olması kaçınılmaz olacaktır. Nihayetinde yukarıda sayılan hususların bütüncül etkisini de dikkate alan ve nüfusun tamamını kapsayacak güçlü bir sosyal güvenlik sisteminin bulunması yoksullukla mücadelenin başarısında en önemli unsuru oluşturmaktadır.

Şekil 1: Yoksullukla Mücadelede Temel Esaslar

Yoksullukla mücadele politikasını yukarıdaki şekilde ifade edilen dörtlü temel üzerine inşa etmek yararlı ve bütüncül bir yaklaşım olacaktır. Bu temellerden birincisi

güçlü ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması, ikicisi gelirin adil biçimde dağıtılması, üçüncüsü ortalama hane halkı veya bireyin gelir seviyesinin gelişmiş ülkelerin ortalama gelir seviyesine yükseltilmesi ve sonuncusu da herkesin kapsayıcı bir sosyal güvenlik hakkına kavuşturulmasıdır.

Tek başına ne yüksek oranlı veya sürdürülebilir ekonomik büyüme, ne adil gelir dağılımı, ne de yüksek düzeyli gelir seviyesinin sağlanması yoksullukla mücadelede tek başına yeterli değildir. Bütün bunların hep birlikte bir arada bulunması ve bunun da toplumdaki herkesi sıkı sıkıya kucaklayan güçlü bir sosyal güvenlik sistemi ile desteklenmesi gereklidir.

Bu şartlar oluşturulduğunda yoksullukla mücadelede başarıdan söz edilebilecektir. Bunlardan biri eksik kaldığında yoksullukla mücadelenin akamete uğraması kaçınılmaz olacaktır. Bu açıdan yaklaşıldığında, yoksullukla mücadele politikalarının böylesine kapsamlı, kavrayıcı, bütüncül ve kucaklayıcı bir anlayışla çözümlenebilecektir.

Sosyal güvenlik sistemi içerisinde doğrudan doğruya devlet veya kamu kesimi tarafından yapılması gereken sosyal yardımlar ise bu alanda tamamlayıcı bir rolü üstlenecektir. Bu sistem, devletin düzenleyici ve denetleyici fonksiyonlarını en aktif ve verimli şekilde kullanarak tamamen devlet eliyle işletilecek ve çok güçlü bir idari yapının oluşturulması söz konusu olacaktır.

Bugün çok sayıda bakanlığa bağlı olarak sosyal yardım ve sosyal hizmet üretmeye çalışan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının, bütün varlık ve sorumluluklarıyla birlikte, kurulacak olan ve tam anlamıyla bir kamu kurumu niteliğine haiz olacak olan "Sosyal Yardım Kurumu" adı altında yeniden yapılandırılarak birleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu hususu açmak gerekirse, sosyal politika alanında henüz Türkiye'de uygulanmayan bazı haklardan söz etmek mümkündür. Adına ister "Vatandaşlık Ücreti" ister "Asgari Gelir" ister "Aile Sigortası" veya başka bir ad altında ifade edilsin, geliri ulusal düzeyde belirlenecek bir seviyenin altında kalan bütün vatandaşlarımızın yararlanacağı aile yardımları sigortası oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu sigorta kapsamında ise aile ve bireyin şahsi özelliklerini ülkenin içinde bulunduğu şartlarla birlikte dikkate alan ve bir "hak" olarak kazanılacak olan nakdi yardım programının uygulanması söz konusudur. Bu uygulamaya geçilmesi Türkiye'de sosyal yardım alanındaki çok çeşitli ve başıbozuk uygulamaları, siyasi kayırmaları ve vatandaşın onur ve gururu ile oynanmasını önleyecektir.

Kurumsal ve yasal düzenlemelerin çok kısa bir süreçte bitirilmesi, vatandaşlık numarası esasına bağlı olarak hizmet sunumuna yurt düzeyinde aynı anda başlatılması, kırsal ve kentsel ayırımı yapılmadan bütün yerleşim yerlerinde yaşayan ihtiyaç içindeki muhtaç vatandaşlarımıza ulaşılması sistemin temel unsurlarını oluşturacaktır.

Bu sigorta kolunun bütün finansmanı bütçe içinde belirlenecek ve toplanan vergilerle karşılanacaktır. Bu sigorta uygulamalarının İşsizlik Sigortası sistemi ile de ilişkilendirilmesi söz konusu olacaktır. Böylece mevcut kaynakların bu çerçevede en verimli biçimde değerlendirilmesi ve tek bir bütçe çatısı altında toplanması öngörülmektedir.

Sistemin en önemli yanlarından biriside hiç kuşkusuz siyasi amaçlı sosyal yardımların yapılmasını önleyecek düzenlemeleri birlikte getirecek olmasıdır. Bu anlamda, belediye bütçelerinden veya her ne ad altında ve hangi kaynaktan yapılırsa yapılsın, belediyeler tarafından yapılan bütün sosyal ödemelerin de kontrol altına alınması hedeflenmektedir. Bu çerçevede; başta belediyelerle ilgili yasalar olmak üzere mahalli idarelerin yardım yapmasını düzenleyen diğer mevzuatta da bu anlamda düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz olacaktır.

Sosyal politika alanında Türk Milleti'nin karşı karşıya kaldığı her sorunun çözülmesine, daha güzel, daha güçlü ve daha yaşanabilir bir Türkiye için gerekli her türlü tedbirin alınmasına, insan onuruna uygun düşen yöntemler kullanılarak Türk insanın ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bir toplum yapısı içinde yaşatılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sistemle, başta hiçbir sosyal güvencesi olmayan ev kadınları ve çocuklardan başlamak üzere, bireysel özellikler, aile ve geçim şartları dikkate alınarak bütün ihtiyaç sahiplerine ulaşılacaktır. Böylece; ihtiyaç içindeki vatandaşlarımız için bir "hak" kazanma statüsü getirilecek, bireyin sosyoekonomik özellikleri dikkate alınarak yapılacak bu uygulama ile Devlet ve Millet kucaklaştırılacaktır.

Kişi onurunu incitmeyecek modern yöntemlerle vatandaşların hak ettiği süre boyunca düzenli aylık ödemeler yapılacaktır. (Sistem hak sahiplerine yapılacak ödemeler için aynı emekli aylıklarının ödenmesinde olduğu gibi "Sosyal Yardım Kurumu" tarafından bankalarda sadece bu ödemelerin izleneceği kişisel hesaplar açacaktır.)

Söz konusu uygulama ile yoksul vatandaşlarımız içinde bulundukları şartlar sebebiyle dışlanmayacak, utanmayacak, utandırılmayacak, örselenmeyecek, öteki-

leştirilmeyecek, vatandaş olduğunun onur ve güvencesi kendisine hissettirilecek, kimseye muhtaç olmadan beni koruyacak, gözetecek bir Devlet'im var diyebilecektir. Bu manada da Devlet'in şefkatli, sıcak eli daima ihtiyaç duyan vatandaşlarının elini tutmaya hazır olacaktır.

Taahhüt anlamında ifade etmek gerekirse; ekonomik ve sosyal politikanın uygulanması aşamasında, Türk insanı onursuz uygulamalar ile karşılaşmayacaktır. Öngörülen sosyal politikalar içinde, insan onuru ile bağdaşmayan ve kişi haklarını ihlal eden hiçbir uygulama yer almayacaktır. Toplum yararı açısından ekonomik, sosyal ve siyasi bakış açılarına sahip bir partinin mensubu olarak, hem ekonomi politikasının, hem siyasetinin hem de sosyal politikamızın temeline insan faktörüne özel bir önem vermekteyiz. Bu açıdan değerlendirildiğinde önermiş olduğumuz sistem bir bütün olarak; insanların yaşantılarını kolaylaştıracak, sosyal dokuyu sağlamlaştıracak, bölünme ve parçalanmayı reddedecek, güçlü, güvenilir, bireysel haklara saygılı, ekonomik büyüme ve gelişmenin sağladığı faydaları birlikte ve adil paylaşabilecek, toplumdaki bütün bireyleri kapsayan, muhtaç ve güçsüzü koruyan, ihtiyaç sahibinin yanında, zayıfı ve korunmaya ihtiyacı olanı destekleyen, devlet şefkati ile kucaklayan, iyi ve kötü gününde milletinin yanında olan, gücünü milletinden alan, ebed-müddet-devlet anlayışı ile bütünleşen ve sürdürülebilen bir politika anlayışını ve bu anlayışla taçlandırılmış toplumsal bir yapıyı hedeflemektedir.

Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Desteği: Türkiye'deki Uygulama

■ **Kemal MADENOĞLU** / Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı

Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Desteği

Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluk, ekonomide değişik süreç ve mekanizmalar çerçevesinde belirlenmektedir. Makro ekonomik politikalar, özellikle beşeri sermayenin gelişmesine katkıda bulunan sektörel politikalar, istihdam, ücret ve fiyat politikaları gibi politikalar, gelirin birincil dağılımı ve bunun bir sonucu olarak da yoksulluğun boyutu üzerinde etkili olmaktadır. Devlet, gelirin birincil dağılımını ve yoksulluğu vergi ve transfer politikalarını kullanarak ikincil bir müdahale ile değiştirebilmektedir.[1] Transfer politikalarında yoksul kesimin gelir durumunu doğrudan artırmaya yönelik araçların en önemlilerinden biri, *sosyal yardımlar*dır. Sosyal yardımlar, muhtaç kişilere devlet tarafından karşılıksız olarak yapılan ayni ve nakdi transferlerdir.[2]

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de yoksul kesim genellikle düzenli gelirden mahrum olan kesimdir. Bu nedenle yoksullara yönelik düzenli gelir desteği sağlanması muhtaç kişilerin yoksulluk risklerinin azaltılması için önemli bir araçtır. Sosyal yardım uygulamaları içerisinde düzenli olarak gelir desteği sağlayan en yaygın programlar özellikle Avrupa ülkelerinde yürütülen asgari gelir desteği niteliğindeki yardımlardır. Asgari gelir desteği programları yoksullara düzenli olarak yapılmakta, hak niteliğini taşımakta ve faydalanıcılara belli bir yaşam standardının sağlanmasını garanti etme yükümlülüğünü taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, asgari gelir desteği muhtaç durumdaki kişilerin asgari düzeydeki ihtiyaçlarını sağlama hedefine dönüktür.[3] Bu ödeneğe gelir denilmesinin nedeni, ödemenin süreklilik taşımasıdır. Asgari gelir desteği, belli bir gelir seviyesinin altında olan herkese yapılan, genel nitelikte bir sosyal yardımdır.[4] Asgari gelir desteğinin sadece muhtaç durumdaki vatandaşlara değil tüm vatandaşlara, toplumun bir ferdi olmaları dolayısıyla verilmesi durumunda bu destek *vatandaşlık geliri* olarak tanımlanmaktadır.

Asgari gelir desteği uygulamaları muhtaç durumdaki herkes için aynı desteğin verildiği genel uygulamalar şeklinde kurgulanmış olabileceği gibi, yaşlılar, özürlüler, tek ebeveynli aileler ve işsizler gibi belli özelliklere sahip kişiler için ayrı programların yürütüldüğü kategorik uygulamalar şeklinde de kurgulanmış olabilirler. Lüksemburg ve Avusturya'daki asgari gelir desteği uygulamaları genel; Belçika, Fransa, Almanya, İrlanda, İngiltere, Portekiz, İspanya, Estonya gibi birçok Avru-

pa ülkesindeki uygulamalar ise kategorik olarak kurgulanmıştır.[5]

Asgari gelir desteği uygulamalarında karşılaşılan en önemli sorun, bu yardımların kişilerin sistemde sürekli olarak kalma eğilimine yol açabilmesidir. Bu desteğin düzenli ve uzun dönemli olarak sağlanması nedeniyle, faydalanan bireyler çalışabilecek durumda olsalar dahi işgücü piyasasına katılmayabilmektedir. Bu durum da kişilerin sürekli olarak bu desteklere bağımlı olmalarına neden olabilmektedir. Nitekim asgari gelir desteği alan kişi sayısının yıllar itibarıyla azalmak yerine gittikçe arttığı gözlenmiştir.[6] Oysa çalışabilecek durumdaki bireylerin yoksulluk kıskacından kurtulabilmeleri içinde bulundukları koşulların değiştirilmesiyle, bu ise sosyal ve ekonomik hayata aktif olarak katılmalarının sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir.

1990'larda işsizliğin artması ve sosyal yardım programlarından faydalanan kişilerin uzun süreler boyunca sosyal yardım sisteminde kalmaları ve bu yardımlara bağımlı hale gelmeleri dolayısıyla asgari gelir desteği programları kişileri işgücü piyasasına yönlendirici uygulamalarla birlikte yürütülmeye başlanmıştır. Söz konusu uygulamalar, aktif sosyal yardım programları olarak da adlandırılmaktadır. Aktif sosyal yardım programları; yoksullara sosyal yardım şartı olarak bu kişilerin işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırıcı hizmetlerin sunulduğu uygulamaları kapsamaktadır. Aktif sosyal yardım uygulamaları; çalışma motivasyonu ve kabiliyetini artırma, sosyal yardım alan kişi sayısını düşürme ve yardım alanların yardımlara olan bağımlılığını azaltma, kişilere çalışma fırsatı sağlama ve kendilerine olan güven ve saygılarını artırma amaçlarını taşımaktadır.

Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Sistemi

Türkiye'de yoksulluk oranı 2003 yılında yüzde 28 iken, 2008 yılında yüzde 17'ye gerilemiştir. Yoksulluk, özellikle eğitim seviyesi düşük olanlar, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri, tarım sektöründe çalışanlar ile geniş aileler arasında yaygındır.[7] Yoksulluğun azaltılmasında birçok politika ve uygulamanın etkili olduğu söylenebilir. Özellikle, 2002 yılından bu yana sağlanan makro ekonomik istikrar, ekonomik büyüme, gelir paylaşımının daha adil hale gelmesi, sektörel politikalarda izlenen yoksul yanlısı yaklaşımlar ve doğrudan sosyal yardımlar yoksulluğun azalmasına katkıda bulunmuştur. Nitekim sosyal yardım programları kapsamında yapılan harcamalarda son yıllarda önemli artışlar görülmektedir. Sosyal yardım veren kamu kuruluşlarının (belediyeler hariç) sosyal yardım harcamaları 2002 yılında 1 milyon TL civarında iken, 2008 yılında 8,5 milyon TL'ye yükselmiştir. Dolayısıyla, sosyal yardım veren kamu kuruluşlarının (belediyeler hariç) sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya oranı 2002 yılında yüzde 0,3 iken, 2008 yılında yüzde 0,9'a yükselmiştir.

Ülkemizde sosyal yardım sisteminde çok sayıda yardım programı bulunmakta ve söz konusu programlar çeşitli kuruluşlar tarafından, farklı muhtaçlık kriterlerine göre yürütülmektedir. Sosyal yardım sistemdeki başlıca sosyal yardım programları hedef kitle açısından şu şekilde sınıflandırabilir:

1) **Çocuklara ve gençlere yönelik sosyal yardım programları:**

   - Korunmaya muhtaç çocukların ailelerine bu çocukların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak nakdi yardım verilmektedir. Bu yardımlar SHÇEK tarafından yürütülmekte olup düzenli olarak verilemekte ve ailenin muhtaçlık durumu periyodik olarak kontrol edilmektedir.
   - Muhtaç durumdaki ailelerin; 0-6 yaş arasındaki çocuklarını sağlık kontrollerine götürmelerini sağlamak amacıyla bu çocukların annelerine şartlı sağlık yardımları, ilk ve ortaöğretime devam eden çocuklarının eğitime katılımlarını artırmak amacıyla bu çocukların ailelerine şartlı eğitim yardımları verilmektedir. Şartlı sağlık ve eğitim yardımları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV'ler) tarafından yürütülmekte olup, programın öngördüğü şartlar yerine getirildiği sürece düzenli olarak ayda bir verilmektedir.
   - İlk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrencilere eğitim materyali, barınma, ulaşım, yemek gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardımlar verilmektedir. Bu yardımlar SYDV'ler tarafından yürütülmekte olup eğitim yılının başında veya ihtiyacın oluştuğu zamanlarda verilmektedir.
   - İlk ve ortaöğretim ile yükseköğretimdeki muhtaç öğrencilere karşılıksız burs verilmektedir. Bu yardımlar ilk ve ortaöğretimdeki öğrenciler için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, yükseköğretimdeki öğrenciler için ise Yurt-Kur tarafından yürütülmekte olup eğitim yılı boyunca düzenli olarak ayda bir verilmektedir.

2) Yaşlılara yönelik sosyal yardım programı:

65 yaş üstündeki muhtaç kişilere belli bir düzeyde gelir desteği sağlanmaktadır. Bu yardım, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yürütülmekte olup, düzenli olarak üç ayda bir verilmektedir.

3) Özürlülere yönelik sosyal yardım programları:

- 18 yaşından büyük yüzde 40'ın üzerinde özre sahip kişiler ile 18 yaşını doldurmamış ve yüzde 40'ın üzerinde özre sahip yakını bulunan kişilere belli bir düzeyde gelir desteği sağlanmaktadır. Bu yardım, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yürütülmekte olup, düzenli olarak üç ayda bir verilmektedir.
- Muhtaç durumdaki özürlü vatandaşlara özürlü ihtiyaç yardımları (el-ayak protezleri, özürlü arabası, işitme cihazı gibi) verilmektedir. Bu yardımlar SYDV'ler tarafından yürütülmekte ve ihtiyacın oluştuğu zamanlarda verilmektedir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan özürlü öğrencilerin okullarına ücretsiz olarak ulaşımları sağlanmaktadır. Bu yardım programı; SYDGM, MEB ve Özürlüler İdaresi Başkanlığının işbirliği ile yürütülmektedir.

4) Muhtaç durumdaki tüm kesimlere yönelik sağlık yardım programı:

Sosyal Güvenlik Kurumunun güvencesi altında olmayan ve muhtaç durumda bulunan Türk Vatandaşlarının ayakta ve yatarak görecekleri tedavi hizmetleri ve bu tedaviye bağlı diğer masraflar karşılanmaktadır. Bu yardım programı Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

5) Muhtaç durumdaki kesimlere yönelik diğer sosyal yardım programları:

- Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan vatandaşlarımızın gıda ve yakacak gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çeşitli sosyal yardımlar verilmektedir. Bu yardımların büyük bir bölümü SYDV'ler tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, belediyeler de bu tür ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımlar vermektedir.
- Gereksinimi olan kişilere, doğal afet, terör, yangın, bayram vb. gibi özel durumlara özgü yardımlar da yapılmaktadır. Bu yardımlar SYDV'ler tarafından yürütülmektedir.

Yukarıda sıralanan yardım programları incelendiğinde, ülkemizde kişinin geçimini sağlamaya yönelik düzenli olarak verilen ve dolayısıyla asgari gelir desteğine benzeyen yardım programlarının çalışacak durumda olmayan özürlü ve yaşlı kişilere yönelik olduğu görülmektedir (SGK tarafından yürütülen özürlü ve yaşlı aylıkları uygulaması). Bu yardım programlarının hak niteliğinde olması, 2022 sayılı Kanuna dayalı olarak bir takım şartları taşıyan herkese verilebilmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kişiler bu yardımlardan muhtaçlık durumları devam ettiği sürece yararlanabilmektedir.

Özürlü ve yaşlı kişilere yapılan gelir desteğinin dışında çocuklara ve gençlere yönelik düzenli nitelikte sosyal yardım programları da bulunmaktadır. Ancak, bu yardım programlarında amaç; kişilerin geçimlerini sağlama değil, çocukların sağlık kontrollerinin yapılması ve çocuk ve gençlerin eğitime devamın sağlanmasıdır. Bu nedenle düzenli olmaları dolayısıyla asgari gelir desteğin benzemekle birlikte, geçimin sağlanması gibi bir amacı olmadığı için asgari gelir desteğinden farklılaşmaktadır.

Sağlık yardımı ise kişilerin sağlık hizmetine ihtiyaç duyması durumunda sağlık giderlerinin karşılanması amacına yöneliktir. Gerek ayni olarak yapılması gerekse amacı dolayısıyla, bu yardım türü asgari gelir desteğinden farklılaşmaktadır. Aynı şekilde, muhtaç durumdaki kesimlere yönelik diğer sosyal yardım programları da arızi durumlarda düzensiz olarak yapılmaları nedeniyle asgari gelir desteğinden farklılaşmaktadır.

Sosyal Yardım Sistemine İlişkin Politikalar

Sosyal yardımlara ilişkin politikaların en önemli hukuki dayanakları 1982 Anayasasının 2, 60 ve 61. maddeleridir. 1982 Anayasasının 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devleti olduğu hükme bağlanmıştır. Anayasanın 60. maddesinde sosyal güvenlik hakkı düzenlenmektedir. Anayasanın 61. maddesinde de sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kesimler sayılmıştır. Bu maddeye göre; Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri, sakatları, yaşlıları, korunmaya muhtaç çocukları korumak ve topluma kazandırmakla sorumludur. Diğer taraftan Anayasanın 65. maddesi; Devletin sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirmesini öngörmektedir.

Anayasada devlete getirilen sorumluluk dolayısıyla, mevcut sosyal yardım programları ile yoksul kesimlerin tamamına malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde ulaşılmaya çalışılmaktadır. Son yıllarda sağlanan ekonomik istikrar ve iyileşme ile birlikte bu alana ayrılan kaynaklarda, yukarıda da belirtildiği gibi, önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu artışta, sosyal yardım programlarının çeşitlenmesi ve daha fazla muhtaç kişiye ulaşılması etkili olmuştur. Ancak sosyal yardım programları ile daha fazla muhtaç kişiye ulaşılırken, bu kişiler arasında çalışabilecek durumda olanların ekonomik olarak kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve sistemde kalma sürelerinin azaltılması da hedeflenmektedir. Nitekim sosyal yardım sistemimizde temel ilke; çalışamayacak durumdaki kişilere düzenli bir gelirin sağlanması, çalışabilecek durumdaki kişilerin ise işgücü piyasası ile bağlantılarının sağlanarak ekonomik olarak aktif duruma gelmelerine destek olunmasıdır. Bu kapsamda, 2010 Yılı Programında 82 nolu öncelik ile çalışabilecek durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetlerin, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretken duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olması; çalışamayacak durumda olan yoksulların ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenmesi öngörülmüştür. Söz konusu öncelik altında yer alan tedbirler; çalışabilir durumdaki yoksul kişilerin işgücüne katılımını artırmaya yönelik özel programların geliştirilmesini, kayıtlı çalışan kesimin yoksulluk riskinin azaltılması ve asgari yaşam standartlarına ulaşmalarının kolaylaştırılmasına yönelik programların geliştirilmesini ve yoksulluğu azaltmayı hedefleyen sosyal transferlerin etkinliğinin artırılmasını içermektedir.

2010 Yılı Programında öngörülen öncelik ve tedbirlerle paralel olarak 2 Mart 2010 tarihinde yapılan Ekonomi Koordinasyon Kurulu (EKK) toplantısında sosyal yardımlar ile istihdam bağlantısı ele alınmış ve ülkemizde yürütülmekte olan sosyal yardım programları ile istihdam arasında bağlantı kurulması amacıyla bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda "Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam İle Bağlantısının Kurulması Ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı" 1 Nisan 2010 tarihindeki EKK toplantısında görüşülerek uygulamaya konulmuştur. Eylem Planında temel olarak; çalışabilecek durumda olan muhtaç kişilerin İŞKUR kayıtlarının yapılması, bu kişilerin işgücü piyasası hizmetlerine erişimlerinin artırılarak istihdam edilmelerinin kolaylaştırılması ve sosyal yardım programlarının çalışmayı caydırıcı nitelikte olmamasına yönelik eylemler yer almaktadır.

Sonuç

Yoksulluk çok boyutlu bir kavram olduğundan yoksullukla mücadeledeki araçlar da oldukça çeşitlidir. Deneyimler, yoksullukla mücadeledeki en etkili politika şeklinin, ekonomik politikalar ile sosyal politikaların eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesi olduğunu göstermektedir. Yürütülen ekonomik politikaların yoksul yanlısı olması ve dolayısıyla sosyal boyutun ihmal edilmemesi büyük önem taşımaktadır. Sosyal yardım sistemi de yoksullukla mücadelede kullanılabilecek araçlardan birisidir. Sosyal yardım sisteminin genelinde nesnel ölçütlerin oluşturulamamış olması ve bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliğinin eksikliği sistemin etkinliğini azaltmaktadır. Buna rağmen, ülkemizde halen sistem muhtaç durumdaki tüm kesimleri kapsayıcı nitelikte olup, bu kesimlerin neredeyse tüm ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yardımlar sunmaktadır. Ancak, bu yardımları sunarken Anayasanın 65. maddesinde de belirtildiği gibi mali kısıtların gözetilmesi gerekmektedir. Ayrıca, sosyal yardım programları kişilerin sosyal ve ekonomik hayata aktif katılımlarını caydırıcı nitelikte olmamalıdır. Çünkü kişilerin yoksulluktan kurtulabilmeleri, sosyal ve ekonomik hayata aktif olarak katılmalarının sağlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Bundan dolayı, çalışamayacak durumdaki kişilere düzenli bir gelirin sağlanması, çalışabilecek durumdaki kişilerin ise işgücü piyasası ile bağlantılarının sağlanarak ekonomik olarak aktif duruma gelmelerine destek olunması sosyal yardım sistemimizde temel ilke olarak belirlenmiştir.

Sosyal yardım sistemimizde asgari gelir desteği niteliğindeki yardımlar çalışamayacak durumdaki yaşlı ve özürlü kesimlere yöneliktir. Çalışabilecek durumdaki kesimlerin ise sosyal yardım sisteminde uzun süre kalma eğiliminde olmaktan kurtarılması amacıyla, bu kişilerin işgücü piyasası ile bağlantılarının güçlendirilmesi yönünde çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Notlar

1 Demir Şeker, S., 2008.

2 Hacımahmutoglu, H., 2009.

3 Balcı, 2007.

4 Balcı, 2007.

5 Heikkila ve ark., 2006.

6 Hanesch ve Balzter, 2001.

7 DPT, 2009.

Vatandaşlık Ücreti

Dr. M. Emin ZARARSIZ / Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı

Vatandaşlık ücreti ve vatandaşlık geliri gibi kavramlar günümüzde tartışılan kavramlar arasında yer almaktadır. Dünyada özellikle Batılı ekonomilerde tartışılan bu kavramlar ülkemizde de daha çok akademik düzeyde tartışılmaktadır.

Vatandaşlık gelirine uygulama örnekleri itibariyle baktığımızda, vatandaşlık geliri üç şekilde karşımıza çıkmaktadır.

1. Temel Gelir (Vatandaşlık Geliri)

Kişilerin, gelirlerinden veya servetinden bağımsız olarak, ülke vatandaşı olmaları sebebiyle verilen şartsız ve geri ödemesiz gelirdir.

Bu uygulamada vatandaşlık geliri, gelir testi yapılmaksızın kişi başına ve kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek miktarda verilmektedir.

Kanada'nın Dauphin, Manitoba şehrinde 1974-79 yılları arasında deneysel anlamda bir temel gelir programı (Mincome) yürürlüğe konulmuştur. Manitoba yerel hükümeti ile Kanada Federal Hükümeti'nin ortaklaşa finanse ettiği proje 22 Şubat 1974 yılında başlamış, 1979 yılında sona erdirilmiştir.

Bu deneyle, garanti edilmiş şartsız bir yıllık gelirin başvuran kişi üzerinde çalışmaya caydırıcı bir etkiye yol açıp açmadığının ve bu caydırıcılığın ne kadar büyük olabileceğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu konuda bir sonuç yayınlanmamış olmakla birlikte, Manitoba Üniversitesi'nden Dr. Evelyn Forget tarafından 2005 yılında ön hazırlık niteliğinde yapılan analizde, programın sonucu olarak çalışma saatlerinde ciddi oranlarda azalmaların olmadığı belirtilmiştir.

2008 yılında temel gelir ödeneğini içeren bir pilot proje Namibya Temel Gelir Koalisyonu tarafından Omitara'da başlatılmıştır. Uygulama, vatandaşların daha verimli ekonomik faaliyetlere katılmalarını sağlayarak, ödeneklerden sağlanan gelir miktarından daha fazla toplumun gelirini artırdığını ortaya koymuştur.

2. Asgari Gelir Garantisi

Bu uygulama biçimi geliri belirli bir seviyenin altında kalan kişilere, temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için devlet tarafından sağlanan gelir desteği olarak görülmektedir. Bu destek, kredi desteği, asgari ücret tespiti, öğrenci kredisi, öğrenci bursu, çocuk parası gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmektedir.

3. Vatandaşlık Kâr Payı

Vatandaşlık kâr payı, doğal kaynakların, tüm insanlığın ortak malvarlığı olduğu fikrinden yola çıkılarak hazırlanmış bir sosyal politika kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin, ülkenin doğal kaynaklarını satması veya kiralaması durumunda elde ettiği kârdan vatandaşlara pay dağıtması esasına dayanır.

ABD'nin Alaska Eyaleti, petrol ve benzeri doğal kaynaklardan elde ettiği kârın bir kısmını, Alaska Daimi Fonu adı altında 1976 yılında yarı bağımsız şirket şeklinde kurulmuş bir anayasal kurum vasıtasıyla dağıtılmaktadır.

Vatandaşlık gelirinin, özellikle Keynes sonrası Batılı ekonomilerde çeşitli adlarla uygulanan nakdi yardımlardan özünde bir farkı bulunmamaktadır.

Vatandaşlık geliri kavramı çoğu zaman yoksulun veya tüm vatandaşların, çalışsa da çalışmasa da doğrudan devletten alacağı nakdi bir yardım olarak da tanımlanmakta, vatandaşlık geliri ile gelir dağılımına bağlı yoksulluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Bu anlamda vatandaşlık geliri, refah devleti literatüründe kullanıldığı şekliyle sosyal ücret, devletin nakit transferleri yoluyla yoksulluğu gidermeye yönelik bir araç olarak görülmektedir.

Vatandaşlık geliri ile çalışma yaşamı arasında bağ kurularak yapılan değerlendirmeler de bulunmaktadır.

Bu çerçevede;

Çalışma saatinin ve iş gününün kısaltılmasının işsizliğin azaltılmasında önemli bir etken olacağından hareketle, çalışma saatinin indirilmesi veya diğer bir deyişle iş gününün kısaltılması vatandaşlık gelirinin alternatifi olarak belirtilmektedir.

Çalışma süresinin kısaltılmasının işsizliğin azaltılmasında önemli etkisi olmakla birlikte, çalışanlar açısından saat başı ücretlerde bir değişikliğe gidilmediği taktirde çalışanlar üzerinde olumsuz etkileri de olmaktadır. Bu

noktada yaşanılır ücret kavramı da gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Yeterli ölçüde istihdam sağlanamayan ekonomiler bakımından vatandaşlık gelirinin yoksulluğun önlenmesinde etkin bir araç olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Ancak vatandaşlık gelir -tam istihdam-istihdama dayalı ekonomi açısından istihdam ağırlıklı ekonominin her zaman tercih edilmesi gerekliliği de açıktır. Bu yapıda ancak çeşitli nedenlerle, belirli ölçüde istihdam dışı kalan vatandaşların asgari düzeyde bir yaşam sürdürebilmeleri bakımından değişik sosyal yardım araçlarının kullanılması Anayasamızda belirtilen sosyal devlet niteliğinin bir gereğidir.

Esasen Sosyal Güvenlik Reformumuzun bir bileşeni olan sosyal yardımlar da bu amaca yöneliktir. Değişik kurum ve kuruluşlar bünyesinde, merkezi ve yerel düzeyde değişik adlar altında ayni ve nakdi yardımlara ilişkin ortak veri tabanının oluşturulması, aynı yararlanma şartlarına tabi kılınması ve korunması gereken vatandaşlarımıza asgari bir gelir sağlanması bu bileşen kapsamında yer almaktadır. Dolayısıyla çok dağınık durumda, aralarında yeterli koordinasyonun olmadığı çok başlı yönetimi olan ve yararlanma şartları konusunda standartların bulunmadığı sosyal yardımlar alanının düzenlenmesi halinde vatandaşlarımıza ve/veya ailelere asgari bir gelir sağlanması mümkün olacaktır.

Yoksullukla Mücadelenin Ana Güzergahı İşsizlikle Mücadeleden Geçer

■ **Doç. Dr. M. Kemal BİÇERLİ** / Türkiye İş Kurumu Genel Müdür V.

Yoksulluk ve işsizlik kavramları, birbirini besleyen, mevcut konjonktüre göre birbirine neden ve/veya sonuç olabilen toplumsal/ekonomik iki olgu olmasına rağmen, özellikle gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde işsizlik, yoksulluğu doğuran temel neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluk, çok genel bir sınıflandırmaya gidilirse, temelde iki nedenden kaynaklanır: Doğal nedenler ve toplumsal nedenler. Bu iki başlığın altı da diğer nedenlerle doldurulabilir. Doğal nedenler, coğrafi durum, iklim koşulları, doğal kaynaklar ve doğal afetler gibi gelişmeyi olumlu ya da olumsuz olarak etkileyecek etkenleri içerir. Bunlar, aynı zamanda toplumsal nedenleri de doğrudan ya da dolaylı olarak etkiler. Toplumsal nedenler ise, başta ekonomik yapı olmak üzere, insan eliyle var edilen tüm sistemlerle az ya da çok ilintilidir. Nüfus yapısı ve artış hızı, ekonomik yapı, gelir dağılımı, istihdam durumu, toplumsal ve siyasal ortam, tarihsel etkiler, geleneksel kültür gibi etmenler bu başlık altında sıralanabilir. Bu başlıklar birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Yoksulluk olgusunun temelinde yer alan faktörler, farklı kaynakları işaret etse de özünde birbiriyle yakından ilgilidir.

Gerçekten de yoksulluk, ister doğal, ister toplumsal nedenlere dayansın, ya yeterince üretememek ya da üretileni adil şekilde dağıtamamaktan kaynaklanır. Kimi yerlerde doğal koşullar ya da toplumsal etkenler, bölgedeki nüfusun tamamına yetecek üretim yapma imkanını ortadan kaldırmaktadır. Kimi yerlerde ise, elde edilen ürünler yine pek çok nedenden dolayı bütün nüfusa ulaşmamakta, gelir dağılımındaki dengesizlik belli bölgeler ya da kişiler açısından yoksulluk olgusunu açığa çıkarmaktadır.

Nedenler ve sonuçlar ne olursa olsun, yoksullukla mücadelede kullanacağımız en etkili enstrümanın "istihdam"dır. İnsana yaraşır bir hayat standardının yeryüzünde yaşayan her bireye sağlanması şüphesiz çalışabilir durumda olan herkese yine insana yaraşır bir iş ve gelir sağlanmasıyla mümkündür. Ne yazık ki mevcut iş piyasaları çalışabilir herkese bu olanağı sunamamaktadır.

Bugün günlük 1 dolar gelirin altında, başka bir deyişle yoksulluk sınırının altında dünyada yaklaşık 1.4 milyar insan yaşamaktadır. Bir anlamda nüfusunun beşte birinden fazlasını oluşturan kesimi mutlak yoksulluk sınırının altında, günde bir dolardan az gelirle yaşamaktadır.

Yine, yoksullukla atbaşı giden işsizlik de dünyanın temel problemlerinden biri haline gelmiştir. Dünyada 550 milyonunun üzerinde insan ya işsiz ya da eksik çalışmaktadır. Zaman zaman seyreden farklı ölçeklerdeki küresel ekonomik krizler de işsizliği tüm dünyanın en büyük ve çetrefilli sorunlarından birine dönüştürmekte-

dir. Nitekim, 2008 yılının son çeyreğinde patlak veren son küresel ekonomik kriz kısa sürede bir işsizlik krizine dönüşmüş, ve birçok ülkede bir yıl gibi kısa bir süre içinde işsizlik oranları neredeyse iki katına çıkmıştır.

Ülkemizde de yoksulluk ve işsizliğe ilişkin veriler iç açıcı durumda değildir. TÜİK 2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçlarına göre, 2008 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık yüzde 0.54'ü yani 374 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, yüzde 17.11'i yani 11 milyon 933 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamakla birlikte, kişi başı günlük 2.15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı yüzde 0.47, yoksulluk sınırı 4.3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise yüzde 6.83 olarak tahmin edilmiştir.

Yoksulluk Çalışmasının önemli belirlemelerinden biri de yoksulluk ve çalışma durumu arasındaki ilişkiye dairdir. Fertlerin çalışma durumlarına göre yoksulluk riski de değişmektedir. 2008 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 5.93 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran yüzde 28.56, işverenlerde yüzde 1.87, kendi hesabına çalışanlarda yüzde 24.0 ve ücretsiz aile işçisi olanlarda ise yüzde 32.03 olmuştur. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı yüzde 37.97 olarak tahmin edilmiştir. Sanayi sektöründe çalışanlarda yüzde 9.71 olarak hesaplanırken, bu oran hizmet sektöründe çalışanlarda yüzde 6.82 olmuştur. 2008 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 13.73 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 17.78'dir.

Yine, çalışma sonuçlarına göre, eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski de azalmaktadır. 2008 yılında okur-yazar olmayanlarda yoksulluk oranı yüzde 39.59 olurken, ilkokul mezunlarında bu oran yüzde 13.44, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında yüzde 5.64, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde yüzde 0.71 olmuştur.

İşsizliğe ilişkin verilere baktığımızda da şunları görüyoruz: 2001 yılında yaşadığımız ağır ekonomik krizle birlikte yaklaşık 3 puanlık bir artış kaydeden ve tüm tedbirlere rağmen yüzde 10'ların üzerindeki direngen tutumunu sürdüren işsizlik olgusu son küresel ekonomik krizle birlikte ikinci bir 3 puanlık artış daha yaşamış ve bugün ülkemizin en öncelikli sorunlarından biri haline gelmiştir. Üstelik, ülkemizde işsizlik; hızlı nüfus artışı, çalışma çağındaki nüfusun ve her yıl bu nüfusa eklenen yüz binlerce gencimizin iş piyasasına ilk kez katılmaları, kırdan kente göç olgusu, küresel ekonominin getirdiği sorunlar, geçiş ekonomisi olmaktan kaynaklanan sorunlar ve işgücünün niteliğinin düşük olması gibi nedenlerle çözümü zor bir soruna dönüşmektedir. Bu durum, gelirin bölüşümünde de farklılaşmayı ve dengesizliği getirmekte; gelişmeyi güçleştirmekte; dolaylı olarak da işsizlik-yoksulluk sarmalına düşmemizi kaçınılmaz kılmaktadır.

Tüm bu tablo karşısında son yıllarda ülkemizde giderek artan ölçüde ciddi bir mücadele verildiğini gördük. 2002 yılından bu yana, makro-ekonomik istikrarın önemli ölçüde sağlanması, çalışma yaşamına ilişkin temel yasaların tamamına yakını Avrupa Birliği müktesebatı ve ILO normları ışığında yeniden çıkarılması ve yasaların gerektirdiği kurumsal dönüşümlerin hızla gerçekleştirilmesi, özel sektör ağırlıklı yüksek oranlı büyüme, enflasyonda yaşanan büyük düşüş, yabancı yatırımcılara sağlanan kolaylıklar ve yatırımlarda sağlanan artış ve yatırımları ve istihdamı teşvik edici yasal düzenlemeler sayesinde tarım dışında yaklaşık 3 milyon kişiye istihdam sağlanmış, kişi başına düşen milli gelir iki buçuk kat artmış, enflasyon tek haneli rakama indirilmiştir. Yine son küresel krizden sonra yeniden büyüme trendine giren ve işsizlikte önemli düşüşler sağlayan ender ülkelerden biriyiz. İstihdamda sağlanan son gelişmelerde ve işsizlikle mücadelede sağlanan başarılarda -henüz yolun başında da olunsa- Türkiye İş Kurumu olarak önemli katkılar sağladığımızı düşünüyoruz.

Bugün, dünyada hemen herkesin üzerinde anlaştığı temel noktalardan biri kamunun düzenleyici, teşvik edici ve istihdamı koruyucu-geliştirici, yer yer istihdam yaratıcı rolünün artık kaçınılmaz olduğu düşüncesidir. Kamunun rolünün en az yaşandığı ülkelerde bile artık tartışmalar bu yönde gelişmektedir. Ülkemizde de, ulusal bir istihdam politikası temelinde makro ekonomik istikrarı ve büyümeyi merkeze koyarak, işgücümüzü küresel rekabetin gerektirdiği mesleki becerilerle donatmak ve istihdam edilebilirliğini sağlamakta rol üstlenecek kurumların başında İŞKUR'un geldiğini herkes kabul etmektedir. İŞKUR, 2000'li yılların başından bu yana, özelikle yeniden yapılanma süreci ile birlikte işsizlikle mücadelede ve işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması çalışmalarında vazgeçilemez bir misyon üstlenmiştir. Öte yandan, ülkemizde işsizlik ve sonuçlarıyla mücadelede yine 2000'li yıllarda devreye giren pasif programlarla birlikte işsizlik sigortası, ücret garanti fonu ve kısa çalışma ödeneği gibi uygulamalarının yürütücüsü olmuştur. Bugün İŞKUR, bir yandan klasik işve işçi bulmaya yönelik faaliyetlerini yürütürken, öte yandan pasif işgücü programlarını, işgücü piyasası araştırmala-

rını, ulusal istihdam politikası oluşturmaya katkı faaliyetlerini ve işgücünün mesleki kalifikasyonunu ve piyasaya dahlini hedefleyen aktif işgücü programlarını aynı zamanda ve etkin, kararlı bir şekilde sürdürmektedir. Bununla birlikte on binlerce insanımızın yararlandığı irili-ufaklı uluslararası finansmanlı proje çalışmalarımız da sürmektedir.

Özellikle, 'İstihdam Paketleri' olarak da bilinen 5763, 5838 ve 5921 sayılı kanunlarla birlikte bu konulardaki faaliyetlerimizde öncekilerle kıyaslanamayacak ölçüde bir artış yaşanmıştır. Bu paketlerle, Aktif İstihdam Programlarına ve dolayısıyla işgücünün mesleki eğitimine aktarılan kaynaklarda artış sağlanırken, diğer taraftan bu programların çerçevesi genişletilmiş; İşgücü Yetiştirme Kursları ve Toplum Yararına Çalışma Programlarına (TYÇP) ek olarak Girişimcilik ve Staj Programları gibi yeni uygulamalar getirilmiştir. Bu kapsamda, Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki eğitim için İŞKUR'a 2009 ve 2010 yılları için 1 milyar TL'nin üzerinde bir kaynak ayrılmıştır.

Küresel krizin en çok hissedildiği ve işsizlik sorununun en yoğun yaşandığı 2009 yılında 118 bin kişiyi işe yerleştirdik. Yine yaklaşık 27 bin özürlümüze istihdam sağladık. 200 binin üzerinde vatandaşımızı mesleki eğitim kurslarımızdan faydalandırdık. Ayda ortalama 270 bin kişiye işsizlik ödeneği ödedik. Kısa çalışma kapsamında 193 bin kişiye ödemede bulunduk ve bunların işlerini kaybetmelerini önledik. Öte yandan Toplum Yararına Çalışma Programlarıyla 45 bin kişinin üzerindeki işsizimize belirli bir süre istihdam olanağı sağladık. 2009 yılından bu yana bine yakın staj programı düzenleyerek binlerce gencimizin faydalanmasını sağladık. Bu faaliyetlerimiz hız kesmeden ve artarak 2010 yılında da devam etmektedir.

İŞKUR olarak, bizim için işin nirengi noktalarından biri de mesleki eğitim faaliyetlerimizin sonuçlarına ilişkindir. Özellikle, başlattığımız mesleki eğitim seferberliğimizin piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda ve ihtiyaçları kadar olması büyük önem taşımaktadır. Kalifiye işsiz yaratmak hem kaynakların israfı, hem nüfusun etkin kullanılamaması, hem de daha umutsuz ve daha kötücül bir işsizlik yaratmak anlamına gelir. Bu girdaba girmemek için de, ulusal istihdam stratejisine bağlı kalınarak, işsizlik ve istihdama ilişkin atılan her adımın işgücü piyasasından elde edilen sağlıklı veriler temelinde atılması gerekmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığımızca, son aşamaya getirilen ulusal istihdam stratejisi çok önemli bir eşiği geçmemize vesile olacaktır. Dolayısıyla da işsizlikle mücadelede kazanılacak başarının çok kısa sürede çoğaltan etkisi de yaratarak yoksullukla mücadeledeki başarıyı getireceğini göreceğiz. Bu bağlamda, İŞKUR üzerine düşen sorumluluğun bilinciyle şevkle ve azimle katkı sağlamaktan geri durmayacaktır.

Yoksullukla Mücadele, Vatandaşlık Geliri ve Aile Ödenekleri Sigortası

■ **Prof. Dr. Yusuf ALPER** / Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ÇEEİ Bölümü Öğretim Üyesi

■ **Dr. Rabihan Yüksel ARABACI** / Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ÇEEİ Bölümü Öğretim Görevlisi

Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Önemi

Değişik tarifleri olmakla birlikte en genel ifadeyle yoksulluk; "kişinin (ve ailesinin) yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır bir hayat standardına sahip olabilmeleri için temel ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, sağlık vb.) asgari seviyede karşılayacak gelir ve geçim imkânlarından mahrum olma durumu" olarak tanımlanabilir. Bu tarifte; yoksulluğun hedefi olarak kişi ve ailesinin birbirlerinden ayrılmaz bir bütün olarak birlikte ele alınması, temel ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanmasının ölçü olarak alınması ve tespitinin (ölçülmesinin) de kişinin yaşadığı toplumun hayat standardı esas alınarak gelir üzerinden yapılması söz konusudur. Ancak yoksulluk, aynı dönemde bir ülkeden diğerine (ülkeler arası-yatay) ve aynı ülkede farklı zamanlar için (dönemler arası-dikey) karşılaştırmalar yapılarak da ele alınabilir. Yoksulluk, tespiti ve ölçülmesi ne kadar zor ise ortadan kaldırılması, yok edilmesi daha da zor olan bir problemdir.

Yoksulluk, ona maruz kalan kişinin kusurları, eksiklikleri, hataları ve yetersizliklerinden kaynaklanan sebeplerle ortaya çıkan bireysel özelliklere bağlı bir problem değildir. Bireysel bir problem olmadığı gibi, yalnızca bir ülkede yaşayan belirli insan topluluklarını ilgilendiren içe bağlı (yerel) sebeplerle ortaya çıkan bir problem de değildir. Küreselleşme ile birlikte yoksulluk, sebepleri ve buna bağlı olarak da çözüm yolları tek tek ülke sınırlarını aşan tedbirlerle ortadan kaldırılabilecek, küreselleşmiş "evrensel bir problem" haline gelmiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler, yoksullukla mücadeleyi yeni bin yılın (milenyum) gelişme hedeflerinden biri olarak belirlemiştir.

Yakın zamana kadar ağırlıklı olarak "dar kapsamlı bir sosyal politika sorunu" olarak görülen yoksulluk, öncülüğünü yaparak destekledikleri neo-liberal politikalarla yoksulluğun yaygınlaşması ve derinleşmesine katkıda bulundukları ileri sürülen Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kurumlarca, yeni bin yılın başından itibaren ekonomik politikaların istikrarı ve sürdürülebilirliğinin önemli bir ayağı olarak yoğun biçimde gündeme getirilmeye başlanmıştır. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasının, siyasi rejim farkı gözetmeksizin (demokratik veya totaliter) politik hayatta istikrarı sağlamanın öncelikli şartlarından biri haline gelmesi yoksulluğu ekonomik, sosyal ve siyasi politikaların "ortak odak noktası" haline getirmiştir.

Ülkemizde, değişik yoksulluk tanımları ve ölçüm metotları kullanılarak yapılan tespitlerde toplam nüfusun yaklaşık dörtte birinin (çeşitli çalışmalarda elde edilen oranlar yüzde 16-28 arasında değişmektedir) yoksulluktan etkilenmesi, uygulanan çok yönlü politikalar ve geniş kaynak transferine rağmen yoksullukla mücadelede etkin sonuç alınamaması yeni arayışları ve politika uygulamalarını gündeme getirmiştir. Nitekim, 2004 yılında çalışmaları başlayan sosyal güvenlik reformunun önemli gerekçelerinden birini de "mevcut sistemin yoksulluğa karşı koruma sağlayamaması" ve bu amaçla kullanılan kamu kaynaklarının "objektif faydalanma ölçütleri" dikkate alınmaksızın kullanılması oluşturmuştur. Son yıllarda yoksulluk ve yoksullukla mücadele, çok sayıda akademik çalışmanın yanı sıra çeşitli meslek örgütlerinin ve araştırma kuruluşlarının, siyasi partilerin programları ile seçim beyannamelerinin ve nihayet hükümet programlarının temel ilgi alanlarından birini oluşturmuş ve gündeme alınmıştır. Yoksullukla ilgili bu tartışmalarla birlikte; "vatandaşlık geliri", "temel gelir", "vatandaşlık ücreti", "sosyal ücret", "aile yardımı", "aile ödenekleri sigortası" ve "aile yardımı (yükleri) sigortası" kavramlar da daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çok zaman birbiri ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılan bu kavramlar arasında yakın ilişki olmasına rağmen yoksullukla mücadelede kullanılan birer araç olarak farklı içerik ve anlama sahiplerdir. Bu kavramlarla ifade edilen politika araçlarının birçoğu, Uluslararası Çalışma Teşkilatının 1952 tarih ve 102 sayılı "Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesinde" yer alan 9 sigorta kolundan biri olan "aile ödenekleri sigortasını-family allowances" oluşturamayan ülkelerde 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren yürütülen yoksullukla mücadele programlarının bir parçası olarak gündeme gelmiştir. Bir diğer ifade ile, aile ödenekleri sigortasının yokluğu dolayısıyla sosyal güvenliğin yoksullukla mücadelede bıraktığı boşluklar ve yetersizlikler "vatandaşlık geliri" ve benzeri kavramlarla ifade edilen yeni araçları gündeme getirmiştir. Bu yazıda, yoksullukla mücadelede bir araç olarak vatandaşlık geliri vb. politika araçları ile aile ödenekleri sigortası arasındaki farklılıklar vurgulanmaya çalışılacaktır.

Yoksullukla Mücadelede Bir Araç Olarak Vatandaşlık Geliri

Ekonomik büyüme ve gelişmeye bağlı refah artışının sağlayacağı faydanın zaman içinde yaygınlaşarak kendiliğinden geniş toplum kesimlerinin yoksulluğunu ortadan kaldırıcı sonuçlar doğuracağı yönündeki beklentilerin gerçekleşmemesi ve hatta izlenen politikaların bizzat kendisinin yoksulluğa yol açması, yoksullukla mücadele programlarını uzun dönemli ekonomik ve sosyal politikaların vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Toplumu oluşturan herkesin çalışma ve çalışmaya bağlı bir gelire sahip olamaması, bu gelire sahip olsa bile elde ettiği gelirin kendisi ve ailesine yaşadıkları toplum içinde insan haysiyetine yaraşır bir hayat standardı sağlamada yetersiz kalması, yoksullukla mücadelede yeni yaklaşımları ve araçları gündeme getirmiştir. Vatandaşlık geliri de (vatandaşlık ücreti vb. kavramlar) bu çerçevede geliştirilmiş, herkese ekonomik ve toplumsal pozisyonundan bağımsız olarak temel bir gelir sağlamayı amaçlayan politika araçlarından biridir.

Klasik sosyal güvenlik programları, primli rejim olarak bilinen sosyal sigortalar ve vergilerle finanse edilen kamu sosyal güvenlik harcamalarından (sosyal yardımlar ve kamu hizmetleri) oluşur. Sosyal sigortalar, belirli süre prim ödeme ve sigortalı olma şartlarına göre ihtiyaç sahibine koruma garantisi sağlarken, kamu sosyal güvenlik harcamaları, kişilerin ihtiyacına binaen (hizmete çevrilerek ve/veya ayni yardım veya parasal ödeme şeklinde) karşılıksız olarak verilir. Özellikle vurgulamak gerekir ki, kamu sosyal güvenlik harcamaları, karşılıksız olmasına rağmen faydalananlar için Kanunlarla garanti altı-

na alınmış bir haktır. Kamu sosyal güvenlik harcamaları kapsamında yapılan ayni veya nakdi transferler (yaygın kullanımıyla kamu yardımları);

- Herhangi bir "yoklama" yapılmaksızın herkese, üniversal (genel) olarak veya
- Gelir/servet testi (yoklama) yapılarak yoksullara, seçicilik ilkesine göre

verilmektedir. Kamu yardımlarının genellik (üniversallık) niteliği arttıkça, belirli durumda olan herkese, ihtiyaç düzeyleri dikkate alınmaksızın, genellikle tek/sabit oranlı ve mütevazı yardımlar yapılır. Bu tip programlarda amaç kaynakların eşitlik (equity) ilkesine göre dağıtılmasıdır, çünkü bütün vatandaşların genel bir refah standardına sahip olma haklarının var olduğu kabul edilir. Üniversal nitelikli programların kapsamı değişebilir, bazıları belli bir yaşın üstündeki tüm topluma yönelik olabilir olabileceği gibi (üniversal emeklilik), bazıları belli bir gruba (bazı maluliyet yardımları) veya bir grubun belli kesimlerine de yönelik olabilir (sadece ilk çocuk için üniversal yardım gibi). Kamu yardımlarının üniversal niteliği azaldıkça, seçicilik ilkesi öne çıkar ve gelir/servet testine göre sadece yoksullar kapsama alınır. Minimum düzeyde yardım yapılan seçici programların amacı yoksulluğu azaltmak/ortadan kaldırmaktır. Bu nedenle herkes yerine sadece ihtiyaç sahibi olanlar kapsama alınır ve kaynaklar, bu kesime doğru yeniden dağıtılır. 2022 sayılı Kanunla 65 yaşın üzerindeki muhtaç Türk vatandaşlarına aylık bağlanması bu kapsamdaki en yaygın ve eski uygulamalardan biridir. Seçicilik ilkesi esas alınarak yapılan transferlerin en büyük sakıncası, kayıt sisteminin yetersizliğine bağlı olarak suiistimallere açık olması ve gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespit edilememesi ihtimalinin yüksekliğidir. Özellikle, yoksulların tespitinde kullanılan gelir/servet testinin çok katı uygulanması halinde, yoksul olduğu halde bu testi geçemeyen ve programlardan yararlanamayanlar olabilmektedir. Öte yandan bu tespit süreci ile ilgili işlemler, bir yandan sistemin işleyiş maliyetini artırırken diğer yandan bu yardımlardan faydalanan kişilere yönelik yoksulluk damgası vurulması, aşağılanmaları ve bir tür sosyal dışlanma sonucu doğurabilir.

Vatandaşlık geliri , kamu sosyal güvenlik harcamalarının verilmesinde yeni bir araç olarak; gelir/servet testine bağlı kamu sosyal yardımlarının yapılması sürecinde ortaya çıkan yoksulluk damgası vurulması ve aşağılanmayı ortadan kaldırmak, insanların vatandaşlık ve topluma aidiyet duygularını güçlendirmek amacıyla devletçe herkese sağlanan gelir olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımla gelirin kaynağı, üretime katılma ve çalışmaya bağlı olmaktan çıkarılarak toplumun bir üyesi olarak vatandaş olmaya, daha geniş anlamıyla insan olmaya dayandırılmaktadır. Her ne kadar vurgu kişi üzerinden yapılsa da yoksullukla mücadele de bir araç olarak vatandaşlık geliri de esasen temel koruma birimi olarak aileyi almakta ve ailenin yoksulluğunu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Vatandaşlık geliri, gelir seviyesinin düşüklüğüne bağlı yoksulluk yanında gelirin düzensizliğine bağlı olarak ortaya çıkabilecek yoksulluğa karşı da bir önlem olarak sunulmakta, ancak tek başına bütün bir gelir dağılımı adaletsizliğini ve yoksulluğu ortadan kaldıracak kapsam ve etkinlikte bir araç olarak değerlendirilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Vatandaşlık geliri uygulamasının başlangıçta ciddi bir kamu kaynağı gerektireceği belirtilerek bu sistemin hayata geçirilmesi ve sağlıklı şekilde işlemesinin adil ve güçlü şekilde işleyen vergileme sisteminin varlığına ve kayıtdışılığın tamamen ortadan kaldırılmış olmasına bağlı olduğu ileri sürülmektedir.

Vatandaşlık geliri; bir yandan karşılıksız olması dolayısıyla tembelliği teşvik edeceği varsayımıyla liberal görüş taraftarları, diğer yandan da çalışanların devletten istihdam, ücret ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine yönelik taleplerini zayıflatacağı için sosyalist görüş taraftarları tarafından eleştirilmektedir. Bu çerçevede dile getirilen "sosyal ücret", "vatandaşlık ücreti" ve benzeri uygulamaların, kapitalist sistemi bütün olumsuzlukları ile meşrulaştırarak, çalışanların ve yoksulların mücadelesini zayıflatacağı ileri sürülmektedir.

İhtiyaç duyulan kaynakların genişliği ve sağlıklı bir uygulama için alt yapı yetersizliklerine rağmen, vatandaşlık geliri uygulamasının giderek daha fazla kişi/kesim tarafından dile getirilmesinin bir sebebi de çeşitli kamu kurumlarınca yapılan resmi/yarı resmi, gönüllü/yarı gönüllü sosyal yardım uygulamalarının yoksulluğu ortadan kaldırmada yetersiz kalması ve bir tür "sadaka kültürü" yarattığı iddiası olmuştur. Vatandaşlık geliri, bir insan hakkı olduğu ölçüde kişinin ihtiyaçları dolayısıyla başkasına bağımlı olmasını önleyecektir. Esasen bu amaç, sosyal güvenlik sistemlerinin "insanı, ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarma" hedefinin bir başka şekilde ifadesidir.

Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları

Aile ödenekleri sigortasının yokluğunun, yoksullukla mücadele de ortaya çıkardığı boşluk ve "vatandaşlık geliri" benzeri üniversal uygulamaların maliyetinin yüksekliği, gelişmekte olan ülkelerde Dünya Bankası ve benzeri kuruluşların da desteği ile çok yönlü "şartlı nakit transfe-

ri" programlarını gündeme getirmiştir. Yoksullukla mücadelede aileyi esas alan gelir transferi politikalarının her ülkenin kendi ekonomik, sosyal ve kültürel öncelikleri dikkate alınarak uygulamaya konulan şartlı nakit transferleri; genel olarak beşeri sermayenin artırılması ve geliştirilmesi için kullanılmaktadır. Yoksulluğun sebeplerini ortadan kaldırmaya yönelik bu uygulamalarda hedef kişi ve grupların vasıf ve niteliklerinin geliştirilerek üretim sürecine katılmalarının sağlanması, temel hizmetlerden faydalanmalarını sağlayarak hayat standartlarının yükseltilmesi ve bir bütün olarak sosyal hayata aktif katılımlarının temini amaçlanmaktadır. Bu çerçevede;

- Çocukların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi ve okula devamlarının artırılması,
- Özellikle kız çocuklarının eğitimlerini teşvik edilmesi,
- Geri kalmış bölge ve yörelerde örgün eğitimin teşvik edilmesi,
- Belirli bölgelerde anne-çocuk sağlığı standartlarını yükseltmek için aşı ve koruyucu sağlık hizmetlerinin alınmasının teşvik edilmesi,
- Özürlülerin bakım ve eğitimlerinin sağlanması,
- Çocuk işgücünün azaltılması ve ortadan kaldırılması,
- Kadınların eğitimi ve işgücüne katılımlarının artırılması,
- Aile içi şiddetin önlenmesi,
- Çeşitli toplum kesimlerine yönelik temel ve mesleki eğitim programlarının teşvik edilmesi,
- Evde yaşlı, çocuk ve özürlü bakımının desteklenmesi,

gibi amaçlarla şartlı nakit transferi uygulaması hayata geçirilebilir. Esas olarak eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin ihtiyaç duyan kesimler tarafından kolay ulaşılabilir ve faydalanabilir bir nitelikte sunulmasını amaçlayan bu politikalar vasıtası ile insan haysiyetine yaraşır bir hayat standardının temini amaçlanmaktadır. Yukarıda belirtilen amaçların biri, birkaçı veya hepsi için karma olarak şartlı nakit transferi politikası uygulanabilir. Şartlı nakit transferi uygulaması, çok sayıda Latin Amerika, Asya ve Afrika ülkesinde özellikle çocuk yoksulluğunu önlemeye yönelik aile ve yoksulluk politikalarının bir aracı olarak kullanılmıştır. Birçok ülkede şartlı nakit transferi programlarının özellikle kadınlar ve kız çocuklar üzerine yoğunlaştığı, ülkelerin bu gruba yönelik çeşitli politikalarını (eğitim, sağlık, anne-çocuk sağlığı) teşvik etmek ve uygulanma kapsamını genişletmek üzere hayata geçirildiği görülmektedir.

Bazı ülkeler esasen aile ödenekleri sigortası adı altında oluşturdukları programları, gelişmiş ülke uygulamalarından farklı olarak bir tür şartlı nakit transferi programına dönüştürmüş, benzer durumda olan herkese bu yardımları yapmaktansa kendi ölçütlerine göre yoksulluk sınırı altında kalanlara belirli şartları taşımaları ve yükümlülükleri yerine getirmeleri koşuluyla gelir transferinde bulunan programlar haline getirmişlerdir.

Türkiye'de şartlı nakit transferi uygulamaları, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması ve çocuk işçiliğini önlemeye yönelik politikaların önem ve öncelik kazandığı dönemde çocuklara yönelik olarak başlatılmıştır. Bu kapsamdaki uygulama 2001 yılında Dünya Bankası kredisi ile desteklenen "Sosyal Riski Azaltma Projesi" kapsamında yer almıştır. Uygulama, iki yıl gibi kısa bir dönemde bütün Türkiye'yi ve özellikle Doğu/Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki illeri kapsayacak şekilde genişletilmiş, hedef kitleye yönelik eğitim ve sağlık politikalarının uygulanmasında etkin bir araç olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede yoksulluk nedeniyle çocuklarını (özellikle kız çocuklarını), okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan ailelere çocuklarını düzenli okula gönderme şartına; 0-6 yaş grubu çocuğa sahip olan ailelere de çocuklarını düzenli sağlık kontrolüne gönderme şartına bağlı olarak anneleri üzerinden düzenli nakit yardımlar yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca yine yoksul anne adaylarının, gebelik süresince düzenli doktor kontrolüne gitmeleri ve sağlık kurumunda doğum yapmaları şartlarına bağlı olarak da ayrı ayrı yardımlar verilmektedir. Eğitim yardımlarında çocukların yaşı, cinsiyeti, devam ettiği eğitim kurumunun seviyesine bağlı olarak farklılıklar yapılmış, kız çocukları ve daha üst eğitim kurumları için daha yüksek miktarlarda nakit ödeme yapılmıştır. 2009 Eylül itibariyle eğitim yardımlarından yararlanan çocukların sayısı 2.066.809, sağlık yardımlarından yararlanan 0-6 yaş grubu çocukların sayısı 787.000 iken anne adaylarının sayısı ise 48.597'dir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013) belirlenen yoksullukla mücadele hedefleri çerçevesinde hazırlanan yıllık programlarda yoksulluk ve sosyal dışlanma riski birlikte alınarak uygulanacak politikalar içinde;

- Yoksulluğu azaltmayı hedefleyen sosyal transferlerin etkinliğinin artırılması,
- Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanan sosyal destek programlarının yaygınlaştırılması,

- Çocuk işçiliğinin önlenmesi,
- Çalışabilir durumdaki yoksul kişilerin işgücüne katılımını artırmaya yönelik özel programlar geliştirilmesi,
- Yoksul veya yoksulluk riski altında olup, kayıtlı çalışanların da (özellikle çocuk sahibi olanlar) sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması,

gibi politikalara yer verilmiştir. Plan ve yıllık planlarda benimsenen hedefler ve hayata geçirilmek istenen eylem planları Türkiye'de şartlı nakit transferi uygulamalarının kapsamını genişletmiştir. Ancak bu genişleme ile birlikte, bu amaçla yapılan nakit transferlerinin yoksulluğu ortadan kaldırmada ve belirlenen amaçları gerçekleştirmedeki etkinliğinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Vatandaşlık geliri benzeri "üniversal nitelikteki" bir politika aracını bütün nüfusu kapsayacak şekilde uygulamak için ihtiyaç duyulan mali kaynakla birlikte sosyal ve kurumsal alt yapıya sahip olmayan ülkemizde, yoksulluğun tespiti ve ölçülmesi ile ilgili problemlerin de varlığı dikkate alınınca Şartlı Nakit Transferi uygulamalarının giderek artan oranda tercih edilen bir yoksullukla mücadele aracı olarak kullanılacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim, proje kapsamındaki kaynaklar bittiği zaman başta SYDTF'dan sağlanan kaynaklar olmak üzere şartlı nakit transferlerinin devamlılığını gerçekleştirecek yeni kaynaklar yaratılmıştır.

Yoksullukla Mücadelede Aile Ödenekleri Sigortası

2008-2009 verilerine göre herhangi bir sosyal güvenlik programı uygulanan 172 ülkeden 102 sinde hayata geçirilen aile ödenekleri sigortası, ILO'nun 9 sosyal sigorta kolundan işsizlik sigortasından sonra en az sayıda ülkede oluşturulan sigorta koludur. Aile ödenekleri sigortası dışındaki bütün sigorta kolları (IKMH; hastalık, malullük, ölüm, işsizlik, yaşlılık, analık) çalışmaya bağlı olarak elde edilen gelirin yukarıda belirtilen hallerde geçici veya sürekli olarak kesintiye uğraması dolayısıyla ortaya çıkan gelir kesilmesini telafi etmeye yöneliktir. Diğer sigorta kollarından farklı olarak aile ödenekleri sigortası, çalışan ve gelir sahibi olan ancak bu geliri "yetersiz" olan ailelere ilave gelir garantisi sağlama amacıyla oluşturulur. "Aile gelirinin yetersizliği", ailenin sahip olduğu çocuk sayısına bağlı olarak sigortalının geçindirmekle yükümlü olduğu ailenin genişliğinden kaynaklanır. Bu sebeple aile ödenekleri sigortası birçok ülkede "çocuk parası" ödemeleri yapan bir sigorta kolu olarak bilinir.

Aile ödenekleri sigorta kolunun oluşturulmasındaki amaç, çocuk/lar dolayısıyla ailenin artan giderlerini (eğitim-sağlık vb.) karşılamak üzere aileye ilave gelir transferi yapılmasıdır. Yapılan ödemeler doğrudan aile ve ailedeki çocuk sayısını esas aldığı için sosyal güvenliğin gelirin yeniden dağılımını gerçekleştirmede ve yoksullukla mücadele de en etkin sigorta kolu olarak bilinir.

Aile ödenekleri sigortasının temel sosyal gerekçesini, "çocuk bakımı dolayısıyla ilave yüke katlanmak zorunda kalan ailelerin yalnızca kendi geleceklerini değil bütün bir toplumun gelecekteki üretim gücünün yetiştirilmesinin yüke katlandıkları" kabulü oluşturur. Bu yönüyle çocuk toplumsal bir varlıktır ve sağlıklı şekilde yetiştirilmesine yönelik harcamalar yalnızca kendi ailesinin omuzlarına bırakılamaz. Toplumun geleceğini oluşturan çocukların bakım, eğitim ve yetiştirme maliyetleri bütün toplum tarafından karşılanması gereken "toplumsal bir maliyettir".

Aile ödenekleri sigortası, 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Avrupa'da sanayileşmiş ülkelerde işçi ücretlerine ailelerinin büyüklüğüne bağlı olarak yapılan ilave ödemelerin karşılanması için başlatılmıştır. Ancak bu sigorta kolunun gerçek anlamda gelişmesi İkinci Dünya Savaşından sonra refah devleti anlayışının yaygınlaşması ile gerçekleşmiştir. Nitekim, 1920'li yıllardan 1940 yılına kadar geçen sürede yalnızca 7 ülkede oluşturulan aile ödenekleri sigortası savaş sonrası dönemde 1949 yılında 27 ye yükselmiştir. Bu sayı 1958 yılında 38'e, 1967 yılında ise 62 ye yükselmiştir. Artan sayıda ülke, refah devletinin gelirin yeniden dağılımını sağlamada en etkin araç olarak, ücret politikaları gibi çok yönlü karmaşık etkileri olan politika araçları yerine çocuk sayısını ve ailelerin genişliğini esas alarak ödeme yapan aile ödenekleri sigortasını tercih etmiştir.

Aile ödenekleri sigortasının finansman kaynağı ile kapsamı arasında yakın bir ilişki vardır. Programın primli sistem olma özelliği güçlü ise yalnızca sigorta kolu kapsamındaki kişilere (çoğunlukla da diğer sigorta kollarının kapsamında olan bağımlı çalışanlar ve daha nadiren rastlanmakla birlikte bağımsız çalışanlar) ödenilen primlerin karşılığı niteliğinde ödemeler yapılırken, devletin doğrudan veya dolaylı finansman katkısı ve finansmanda da vergilerin ağırlığı arttıkça herkese ödeme yapan "üniversal" niteliği güçlü programlar olarak faaliyet göstermektedirler.

Aile ödeneklerinden sağlanan yardımların şartları, miktarı ve süresi ile ilgili yardımlar konusunda çok çeşitli uygulamalar vardır. Çocuk parası olarak bilinen bu ödemeler;

- Belirli yaşa kadar (genellikle 14-18 yaş arası) yapılan ödemelerdir.
- Çocuk parası ödemeleri, herhangi bir sınırlama olmaksızın bütün çocuklara uygulandığı gibi, çocuk sayısına sınırlama getirilerek de uygulanabilir.
- Ödemeler, cinsiyete bağlı olarak kız çocukları için, eğitime bağlı olarak bütün çocuklar için daha ileri yaşlara kadar yapılabilir.
- Özürlü çocuklar için yaş sınırı olmaksızın çocuk parası ödenebilir.
- Çocuk parası ödemeleri, çocuk sayısına bağlı olmaksızın sabit miktar ve oranlı olarak verilebileceği gibi, çocuk sayısına bağlı olarak artan veya azalan miktarlarda da verilebilir.
- Çocukların öz, üvey veya evlat edinilmiş olup olmamalarına bağlı olarak ödeme yapılabilir ve/veya ödemeler farklılaştırılabilir.
- Yalnız çocuk sayısı değil, ailenin gelir seviyesi de dikkate alınarak farklı çocuk parası ödemeleri yapılabilir.
- Ödemeler, çocuğun evde ve ebeveyn tarafından bakımı, annenin çalışması, tek ebeveynli olup olmamasına bağlı olarak farklılaştırılabilir ve bu sayılan durumlar için ilave ödemeler şeklinde yapılabilir.

Aile ödenekleri sigortaları, gelişmiş ülkelerde ailenin gelirine bakılmaksızın her çocuk için ödeme yaparken, bu adla oluşturulmuş olmalarına rağmen gelişmekte olan ülkelerde şartlı nakit transferi uygulamalarına dönüşebilmektedir. Çocuk sayısı ve yaşın ötesinde çocuğun eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanması gibi şartlara bağlanabilir.

Aile ödenekleri sigortası, toplumların demografik yapı, insangücü, aile, eğitim ve sağlık politikalarının etkin bir aracı olarak kullanılabilir. Nitekim, nüfus artış hızı düşük ülkelerde çocuk sayısı arttıkça artan oranlarda çocuk parası ödemeleri yapılırken, tersi durumlarda çocuk sayısına bağlı sınırlandırmalar (mesela 2 çocuktan fazlası için ödeme yapmama gibi) yapılmakta veya çocuk sayısı arttıkça azalan miktar ve oranlarda ödeme yapılması söz konusu olabilmektedir.

Sosyal güvenlik sistemlerinin değişen aile yapısının ihtiyaçlarına cevap vermek için temel prensiplerini yeniden gözden geçirme ihtiyacı duyduğu 1970'li yıllardan sonra aile ödenekleri sigortası temel tartışma alanlarından birini oluşturmuştur. Evlenme, boşanma, ayrı yaşama, resmi evlilik bağı olmadan birlikte yaşama ve çocuk sahibi olma ve nihayet aynı cinsten kişilerin evlenmesi ve evlat edinme veya kiralık anne uygulaması ile çocuk sahibi olmaları ile ilgili konularda bireysel tercihlere mi ağırlık verileceği, yoksa geleneksel aile yapısının korunmasına mı öncelik verileceği konusundaki tartışmalar bu sigorta kolunun oluşturulma ve işleyiş esasları üzerinde tartışmalar yaratmaktadır. Bu sorulara cevap vermede yaşanan güçlükler, sigorta kolu ile ilgili problemlerin de kaynağını oluşturmaktadır.

Aile ödenekleri sigorta kolu ile ilgili tartışmaların önemli bir kısmı bu sigorta kolundan yapılacak ödemelerin çeşitli politikalar için araç olarak kullanılması dolayısı ile ortaya çıkmaktadır. Nitekim, ülkemizde, ILO standartları çerçevesinde aile ödenekleri sigortasının oluşturulması ile ilgili çalışmalarda, bu sigorta kolunun oluşturulması ile bir problem olarak görülen yüksek oranlı nüfus artış hızı arasında doğrudan bir ilişki kurulmuş ve zaten yüksek olan nüfus artışını daha da yükselteceği iddiası ile karşı çıkılmıştır. Ancak, bu sigorta kolunun olduğu ülkelerde nüfus artışı gerçekleşmez ve hatta gerilerken, olmadığı ülkelerde de nüfus artış hızı düşmemiştir.

Henüz bu sigorta kolu oluşturulmamasına rağmen, Türk toplumu aile ödenekleri sigortası uygulamasına çok yabancı değildir. Öncelikle, 1960'lı yıllardan itibaren Batı Avrupa ülkelerine olan yoğun işçi göçü dolayısıyla Türk işçilerinin önceleri Türkiye'deki, daha sonra yanlarındaki çocukları için aldığı ciddi miktarlardaki çocuk parası ödemelerinden dolayı toplum bu sigorta kolu hakkında fazlası ile bilgi sahibi olmuştur. Öte yandan, başta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu olmak üzere çeşitli kanunlarda ve bireysel ve toplu iş sözleşmelerinde, miktarı ve süresi yetersiz de olsa, çeşitli adlar altında çocuk parası ödemelerine rastlanmaktadır. Bu ödemelerin yaş ve eğitimle ilişkilendirilerek verilmesi şartlı nakit transferi niteliği de kazandırmaktadır.

Türkiye'de Aile Ödenekleri Sigortası Oluşturma Zamanı Geldi mi?

1999 yılında 4447 sayılı Kanunla işsizlik sigortasının oluşturulmasından sonra ILO sözleşmesinde yer alan sigorta kollarından yalnızca "aile ödenekleri sigortası" sosyal güvenlik sistemimizin dışında kalmıştır. Geçmişte, "bir aile ödenekleri sigortası oluşturmak için zaman erken" iddialarının kaynağını teşkil eden birçok sebep ortadan kalkması bir yana bu sigorta kolunun bir an önce oluşturulması için yeni sebepler de ortaya çıkmıştır. Nitekim;

1) Nüfus artış hızı ile ilgili gelişmeler ve hatta nüfusun yaşlanması aile ödenekleri sigortasının kurulmasını geciktiren sebepleri ortadan kaldırmış, hatta yeni ihtiyaçları doğurmuştur.

2) Bugün sahip olunan iktisadi gelişme seviyesi, aile ödenekleri sigortasının getireceği finansman yükünü katlanılabilir ve karşılanabilir bir seviyeye yaklaştırmıştır.

3) Yoksulluğu önlemeye yönelik olarak uygulanan çok sayıda politikadan istenen sonuçların elde edilememesi, içinde aile ödenekleri sigortasının da olduğu daha kapsamlı ve bütüncü bir yoksullukla mücadele politikasını gerekli ve zorunlu kılmaktadır.

4) Sosyal güvenlik reformu çerçevesinde, bütün sosyal yardım ve hizmetlerin tek çatı altında toplanması ve objektif yararlanma koşullarına göre işleyen bir sistem oluşturulması hedefi içinde aile ödenekleri sigortasına da yer vardır.

5) Yeşil Kart uygulamasının yanı sıra, SYDT Vakıfları tarafından yapılan ayni ve nakdi yardımlar, yerel yönetimlerce yürütülen yardım programları, kapsamı ve yardım miktarı yükseltilen şartlı nakit transferi programları, 65 yaş aylığı uygulaması, 2005 yılından itibaren faydalanan sayısı ve yapılan ödeme miktarı artan özürlü aylıkları, tarım kesimine yönelik çeşitli transfer ödemeleri birlikte dikkate alındığı zaman yapılan kamu harcamasının genişliğine rağmen yoksullukla mücadelede arzu edilen sonuçlara ulaşılamaması aile ödenekleri sigortasını da içine alan yeni bir yapılanmayı gerekli kılan bir başka nedendir.

6) 657 sayılı Kanun başta olmak üzere çocuk ve aileye yönelik yardımları artırmaya yönelik politikalara öncelik veren bir iktidarın varlığı aile ödeneklerini oluşturmanın diğer nedenidir.

Sonuç Olarak;

Yoksulluk, yalnızca bir gelir eşitsizliğinin sonucu olarak değerlendirilebilecek bir sosyal politika problemi değildir. Ekonomik ve sosyal politikaların sürdürülebilirliği ve nihayet politik istikrarın sağlanması ile yoksulluğun ortadan kaldırılması arasında yakın ilişkiler vardır. Türkiye, diğer birçok konuda olduğu gibi, yoksullukla mücadelede de çok çeşitli politika araçlarını eş zamanlı olarak hayata geçiren ve gelişme seviyesine göre ciddi seviyede kaynak tahsis eden bir ülkedir. Ancak, yoksulluğun azaltılmasında istenilen sonuçların alınamadığı da bir gerçektir.

Sonuç almadaki yetersizlikler yeni politika araçları ile birlikte uygulamaya yönelik yeniden yapılanma ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Farklı kavramlar kullanılarak farklı amaçlarla ifade edilmiş olsa da "Vatandaşlık geliri ve aile ödenekleri sigortası" bu çerçevede dile getirilen, hatta adı konulmadan bazı toplum kesimleri için kısmen hayata geçirilmiş olan politika araçlarını oluşturmaktadır.

Yoksullukla mücadelede, herkesi kapsamına alacak "vatandaşlık geliri" olarak ifade edilen, bilinmeyeni çok bir uygulamayı hayata geçirmek yerine, aynı sonuçları verebilecek ve daha kolay hayata geçirilebilecek araçları daha etkin kullanacak tedbirleri almak daha etkin ve isabetli olacaktır. Sosyal Güvenlik Kurumunun oluşturulması ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortasının hayata geçirilmesi ile başlanan sosyal güvenlik reformu içinde yoksullukla mücadeleyi etkin kılacak primsiz ödemeler sisteminin yeniden yapılandırılmasına özel bir önem verilmiştir. Reformun bu ayağının gerçekleştirilmesi mevcut uygulamaların aksaklıklarını ortadan kaldıran sonuçlar yanında "vatandaşlık geliri" uygulaması ile ulaşılmak istenen hedeflerin de gerçekleştirilmesine hizmet edecektir. Reformun primsiz ödemeler ayağının hayata geçirilmesine yönelik çalışmalara öncelik verilmeli, bu çalışmalarla birlikte ve sosyal güvenlik reformunun bir parçası olarak Türkiye şartlarına uygun bir aile ödenekleri sigortası oluşturulması ile ilgili çalışmalar da başlatılmalıdır. Diğer politika araçları ile olan karşılıklı ilişkileri düşünülerek "aceleye getirilmeden" hayata geçirilmesine özen gösterilmelidir. Kısa dönemde, herkese ödeme yapan üniversal nitelikte bir politika aracı yerine kapsamı ve amaçları iyi belirlenmek şartıyla, eğitim, sağlık ve aile politikalarının geliştirilmesine yönelik "şartlı nakit transferleri" programlarının hayata geçirilmesi daha akılcı görünmektedir.

Notlar

1 Giriş kısmında da belirtilmeye çalışıldığı gibi, aynı anlama gelmek üzere kullanılan " sosyal ücret", "vatandaşlık ücreti" gibi kavramlar yerine, vatandaşlık geliri kavramını kullanmak daha isabetli olacaktır. Özellikle de, çalışmanın karşılığı olan ve emeğin üretim sürecine katılmaktan dolayı aldığı payı ifade eden "ücret" gibi temel ve ayırıcı özellikleri olan bir kavramın önüne "vatandaşlık veya sosyal" kelimelerini getirerek ücrete bambaşka bir anlam yükleyecek kavramlaştırmalar yapmak yanlış bir yaklaşım olacaktır.

2 Nitekim, Genel Sağlık Sigortasının uygulanması için yapılması gereken ve bir tür yoksulluk tespiti işlemi olan gelir testi ile ilgili çalışmaların tamamlanamamış olması ve GSS uygulamasının 2012 yılı başına kadar ertelenmiş olması bu problemlerin devam ettiğini göstermektedir.

Kaynakça

ALPER, Yusuf; "Aile Ödenekleri Sigortası" 7BYKP, Sosyal Güvenlik Özel Ihtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara-1995.

ALPER, Yusuf; Sosyal Güvenlik: Ders Notları, UÜ. IIBF, Bursa-2006.

BUĞRA, Ayşe-KEYDER, Çağlar; "Sosyal Politika Forumu", 18/05/2005, http://www.spf.boun.edu.tr/docs/acikradyo2005/AcikRadyo-SPF-18.05.2005.pdf.

CLASEN, Jochen Clasen – OORSCHOT, Wim van; "Changing Principles in European Social Security" European Journal of Social Security, 4,2, 2002.

DEMIR, Orhun; Sosyal Olmayan Bir Sosyal Politika Önerisinin Eleştirisi: Vatandaşlık Geliri Örneği",

DPT; "2010 Yılı Programı", Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-20134) 17 Ekim 2009 tarih ve 27379 sayılı Resmi gazete.

DPT; "Sosyal Güvenlik", 7. BYKP, Özel Ihtisas Komisyonu Raporu, Ankara-1995.

GAUNTIER, Anne H.-MONNA, Berenice; Family Allowonces In Industrialized Countries: Historical Landmarks, July, 2004.

ILO; "Sosyal Güvenlik: Işçi Eğitim El Kitabı", TÜRK-IŞ, Uluslararası Çalışma Bürosu, Ankara-1995.

HÖFFE, Otfried; "Der 'Bürgerlohn' auf dem Prüfstand der Sozialethik", Die Krankenversicherung, 2, 2008.

KARAKOYUN, Ilhan-ERDAL, Fuat; "Şartlı Nakit Transferleri ve Çocuk Yoksulluğu ile Mücadele: Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) Bileşeni Aydın Ili Uygulaması;", Finans Politik - Ekonomik Yorumlar 2009 Cilt: 46 Sayı: 529.

LEBA, Reyhan; " Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk", Mevzuat Dergisi, Yıl;4, Sayı;3, Temmuz-2001.

OBERLIN, Ernosto Murro; Family Allowances: Policy, Practice and the Fight Against Poverty in Europe and Latin America? ISSA, Tecnical Report 02, ISSA, 2008.

SSA; "Social Security Programs Throughouth The World: 2008-2009, Social Security Association, USA.

T.C. BAŞBAKANLIK; Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma:9; "Sosyal Güvenlik Reformu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" Nisan 2005, Ankara.

T.C. BAŞBAKANLIK SYDGM; 2003-2009 (Eylül) Dönemleri Şartlı Nakit Transferi Ödeme Raporu, www.sydgm.gov.tr.

TÜIK; "2008 Yoksulluk Çalışması Sonuçları", www.tuik.gov.tr.

TÜSIAD; Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma, TÜSIAD, Aralık 2000, Istanbul.

YELDAN, Erinç; "Ekonomi Emeği Güvencesizleştirerek Toparlanıyor" Röportaj-Engin Duran, http://www.solfasol.org/?p=346/20/06/2010,

YÜKSEL ARABACI, Rabihan; "Gelirin Yeniden Dağılımında Bir Araç Olarak Sosyal Güvenlik" Uludağ Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa-2007.

"Vatandaşlık Geliri" Kavramı Üzerine

■ **Prof. Dr. Erinç YELDAN** / Bilkent Üniversitesi

"Vatandaşlık geliri" kavramı, ne yazık ki ülkemizin sosyal siyaset yazınına büyük bir bilgi kirliliği ve kuramsal boşluk içinde girdi. Bu karmaşıklık altında kavramın özü ve işçi sınıfı mücadelesi içerisindeki yeri muğlak kaldı. Bu kısa not dahilinde kavramın sınıfsal özüne ilişkin gözlemlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

"Vatandaşlık geliri" ile tasarlanan sosyal politika demeti özünde her vatandaşa, yaşamını asgari geçimlik düzeyinde sürdürebileceği bir gelir düzeyinin devlet tarafından karşılanması ilkesine dayanıyor. Bu biçimiyle yoksullukla mücadele ve insan onuruna yakışmayan işlerde çalışmaya zorlanmanın önüne geçilebilecek bir sosyal politika seti olarak öne sürülebileceği düşünülüyor.

Kavramın özünde taşıdığı "sosyal boyut" bakımından, emekçilerin mücadele talepleri arasında da yer bulması ilk bakışta normal gözüküyor. Ancak çok önemli bir önkoşulun sağlanması durumunda...

Benim kişisel kaygım, "vatandaşlık geliri" kavramının işçi sınıfı mücadelesi içinde sistemden soyutlanmış bir pazarlık talebine dönüştürülmesi tehlikesine dayanmakta. Batı'da, özellikle İngiltere'de kullanıldığı biçimiyle "vatandaşlık geliri" olgusunun ardında şöyle bir söz oyunu yatma tehlikesi mevcut: sendikalar ve diğer işçi sınıfı örgütleri kapitalizmden istihdam ve ücret talep edeceklerine, asgari düzeyde bir emekçinin hayatını sürdürmesine olanak sağlayan, kendini yeniden sosyal anlamda üretebilmesine olanak sağlayan bir sosyal ücret talep etmelidir.

O sosyal ücret de devletten talep edilmeli; devlet kendi vergi gelirleriyle böyle bir sosyal ücreti vatandaşlarına sağlamalıdır. İleri sürülen savlara göre, "sol" örgütler "tam istihdam, ya da daha yüksek ücret gibi gerçekçi olmayan talepler ürettikleri için kitlelerden kopmaktadırlar. Dolayısıyla marjinalleşmekte ve kitle desteğini yitirmektedirler. Dolayısıyla, "vatandaşlık geliri" türünden ve sistemi rahatsız etmeyecek makul bir talep işçi sınıfına toplum içinde meşruiyet kazandırarak, iktidar olanağını zorlayabilir...

Yani, kavram bu biçimiyle kapitalizmin kendisini güvence altına alan, kapitalizmin sınıfsal öğesini bu kadar rahat bir şekilde kendi lehine çeviren bir olgu olarak kalması durumunda, emekçi örgütler tarafından kullanılan bir slogan olmamalıdır diye düşünüyorum.

Oysa, emekten yana çalışan araştırmacılar ve tüm emek örgütleri kapitalizmden mutlaka ve mutlaka sürekli tam istihdam, formel ücretler, yüksek ücretler ve insan onuruna yakışır iş taleplerini yükseltmeliler. Kendi kendimize "ama kapitalizm bunu bize sunamaz, hayatın gerçekleri bu değil" ile bu taleplerimizi geri almamalıyız. Kapitalizm bunları sunamaz ise bu gerçeği göstermek için bu taleplerimizi bilakis yükseltmemiz lazım. Yani, kapitalizmden kapitalizmin emekçilere sunabileceği şeyleri istemek, vaatlerimizi kapitalizmin sınırları içinde tutmak demek aslında kapitalizmin anarşik yapısına, vahşi karakterine rıza göstermek anlamına gelir.

Nihayetinde, biz her şeyden önce biliyoruz ki kapitalizm emeğin acımasız sömürüsüne dayanan ve bu sömürünün dönem dönem keskinleşmesi ve bu sömürünün yaratığı aşırı üretim, düşük istihdam gibi konjonktürel nedenler nedeniyle de krize sürüklenen anarşik bir sistemdir. Dolayısıyla, kapitalizmin sömürü karakterini gizlemesine olanak sağlamamalı, bu olanağı biz kapitalizme vermemeliyiz.

Bunun ötesinde, her şeyden önce hayatın pratiği açısından bütün dünyada devletin ekonomi içinde ağırlığının küçültüldüğü, devletin her türlü sosyal harcamalarının israf, popülizm olarak adlandırıldığı bir felsefi saldırı altında devletten böyle bir sosyal ücret verebileceğini düşünmenin kapitalist sistem ile girişilen ve işçi sınıfı adına çok tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir "pazarlık" olduğu düşüncesindeyim. Yarın öbür gün, "devlet bütçesi yeterli değildir, devletin vergi gelirleri böyle bir harcamayı sağlamaya yeterli olmayacaktır" diye işçiler muazzam bir yoksullukla karşı karşıya kalabilecektir. Buna, emekçi örgütlerin şimdiden evet demesi bir defa her şeyden önce artık toplumsal muhalefet ve kapitalizme karşı olan direnişlerinin havlu atması anlamına gelir hayatın pratiği içinde.

İkinci olarak, emek örgütlerinin istihdam ve ücret taleplerinden vazgeçmeleri demek, kapitalizmin iç yüzünü ortaya çıkarma mücadelesinden de vazgeçmeleri anlamına gelecektir. Şimdi, bazı talepler vardır bunun olmayacağını bile bile kapitalizmden talep etmek, kapitalizmin iç yüzünü ortaya çıkarmak, kitlelere bunu göstermek için bir propaganda aracı olarak kullanılması gereken bir olgudur. Kapitalizm istihdam yaratamayan bir birikim rejimi ise bunun söylenmesi için her şeyden önce istihdamın istenmesi gerekir. Kapitalizm sonrası toplumun, sosyalizmin inşası için bunun gerekçelendirilmesi gerekiyor. Yani, kapitalizmin sistem içinde görünen bu öğelerinin aslında sistemin içinde bile sağlanamayacağı gerçeğini kitleler aktarmak, emekçilere bu uyanışı sağlamak ve onları sosyalizme kazandırmak için bizim istihdam, ücret, sendikal haklar, daha sağlıklı ve sosyal kazanımlarla bezenmiş formel bir işgücü yapısını talep etmemiz lazım. Ben, vatandaşlık geliri kavramını, kapitalizm nasılsa bunları bize veremez, kapitalizmden gerçekçi şeyler isteyelim biraz da patronları çok rahatsız etmeyelim anlayışının yani sistem içinde tıkanmışlığın bir tezahürü olarak görüyorum ve sendikal mücadele içinde böyle bir talebin yeri olmaması gerektiğini düşünüyorum.

Küresel kriz nedeniyle sermaye köşeye sıkışmış durumda. Sermayeyi sıkıştırmanın ve emekçi sınıfların taleplerini yükseltmenin tam da zamanıdır.

Yoksullukla Mücadelede Vatandaşlık Geliri Modelleri Tartışmaları: Tarihi Perspektiften Günümüze Bir Yolculuk

■ **Prof. Dr. Ali SEYYAR** / Sakarya Üniversitesi; İİBF, ÇEEİ Bölümü

Giriş

Birçok gelişmiş ülkede sosyal politikalar kapsamında gerek çalışan kesime, gerekse çalış(a)mayan kesime, değişik gerekçelerle ve değişik isimler altında bazen birden fazla geçici veya sürekli olarak sosyal gelir bağlanmaktadır (çocuk parası, çocuk bakım ödeneği, yaşlı

bakım parası, işsizlik ödeneği-yardımı, özürlü maaşı, sosyal yardım, kira yardımı vb.). Karmaşık bir yapıya dönüşmüş olan sosyal yardım ve transfer sistemlerinin organizasyonu, idaresi ve denetimi, özellikle bürokratik maliyetler açısından pragmatik ve etkin görünmemektedir. Birçok ülkede son yıllarda kamusal sosyal harcamalar artmasına rağmen sosyal devletler, işsizlikle ve yoksullukla mücadelede her nedense başarılı olamamaktadır. Bundan dolayı mevcut sosyal politikalar, yeniden gözden geçirilmektedir. Geniş kapsamlı (herkes için) veya sınırlı (sadece yoksullar için) bir vatandaşlık geliri modelinin, bürokrasi ve denetim maliyetlerinde tasarruf sağlamasından dolayı, toplam sosyal harcamaları azaltacağı görüşü yaygındır. Bununla birlikte birçok sosyal transfer çeşidinin de, vatandaşlık geliri modelinin uygulanmasıyla (zamanla) ortadan kalkacağı varsayılmaktadır.

Vatandaşlık geliri modeli, yoksullukla mücadele açısından son yıllarda Türkiye'de gündeme getirilmekte ve tartışılmaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık geliri kavramı, bazen diğer sosyal transfer uygulamalarıyla karıştırılmakta, bazen de kamusal sosyal yardımlardan bağımsız olarak ele alınmakta ve dolayısıyla sosyal güvenlik sisteminin bütününe yönelik değerlendirilmelerden uzak tutulmaktadır. Vatandaşlık geliri modeli çerçevesinde geliştirilmiş çeşitli konseptler, bilimsel ve objektif bir yaklaşımla, çoğu zaman ülkemizin şartları açısından ele alınmadan ideolojik ve siyasî mülahazalarla ya neo-liberal sisteme ya da sivil toplum alanında var olan geleneksel sadaka kültürüne karşı bir alternatif olarak takdim edilmektedir.

Vatandaşlık geliri modelinin genelde iki temel açılımı bulunmaktadır. Birinci ideal modelde, fakir zengin ayrımı yapılmaksızın bir ülkede yaşayan bütün vatandaşlara devlet tarafından asgari sosyal ihtiyaçları karşılayan bir gelir bağlanmaktadır (şartsız temel gelir modeli). İkinci modelde ise sadece muhtaç (yoksul) kesim sosyal koruma altına alınmaktadır (şartlı sosyal transfer veya temel gelir modeli). Bu iki sosyal modelin dışında özellikle ikinci model çerçevesinde ve yoksullukla mücadele bağlamında kendine has farklı modeller, gerek düşünce plânında, gerekse uygulamalar (kamusal sosyal yardım programları gibi) açısından ortaya çıkabilmektedir.

Makalemiz, vatandaşlık gelirini şu veya bu şekilde öngören sosyal modellerin gerek fikir, gerekse devletler bazındaki uygulamalarını tarihî süreç içinde ele alacak ve etkileri bakımından değerlendirecektir.

1. Şartsız Temel Gelir Transferi Açısından Vatandaşlık Geliri Modeli

Sosyal adaleti (gelir dağılımındaki adaleti) temin etmeyi amaçlayan ve dolaysıyla sosyal devletin sosyal siyaset araçlarından biri olan vatandaşlık geliri,[2] şartsız temel gelir'e[3] dayanan bir finans (gelir) transfer modelidir. Bu modelde ekonomik durumundan ve gelir seviyesinden bağımsız olarak her vatandaşa kanunca eşit miktar üzerinden belirlenmiş bir gelir (maaş), hiçbir karşılık beklenmeksizin (her ay) düzenli olarak ödenmektedir (kamusal transfer hizmeti).

Gelir transferinin temel hedefi, özellikle muhtaç vatandaşların asgari hayat düzeylerini koruyabilmelerini ve toplum hayatına tam katılımlarını sağlamaktır. Bu modelde vatandaşın ne muhtaçlık (yoksulluk) durumunun incelenmesine gerek görülmekte, ne de kendisinden (ücretli olarak emek piyasasında) çalışmak gibi bir şart veya karşılık aranmaktadır. Gelir seviyesi, ortalamanın üstünde olan orta halli ve zengin kesimlere aktarılan temel gelir ise gelir vergisine tâbi tutulmaktadır.

Şartsız temel gelir uygulaması, muhtaç bir vatandaşın geçimini tam olarak sağladığı veya böyle düşünüldüğü için, kendisine bunun dışında bir ödeme yapılmamaktadır. Bu durumda kamusal sosyal yardım sistemine artık ihtiyaç duyulmamaktadır. Bir başka ifadeyle her vatandaşa şartsız temel gelir bağlanması ile vergi ve(ya) sosyal sigorta primlerinden finanse edilen bütün diğer sosyal haklar (kamusal sosyal yardım; işsizlik ödeneği, iş göremezlik ödeneği, çocuk parası, kira yardımı, bakım ödeneği vb) da ortadan kalkmaktadır. Ancak özürlülerin, yaşlıların ve bakıma muhtaçların özel sosyal ihtiyaçlarını da dikkate alan alternatif ve(ya) geliştirilmiş özel vatandaşlık geliri modelleri de bulunmaktadır.

Şartsız temel gelire sahip olan vatandaşlar, isterlerse emek piyasasında çalışarak, (asgari) gelirlerini artırabilme imkânına sahip olmaktadır. Şartsız temel gelir ödemeleri, diğer gelir kaynaklarından bağımsız olarak düzenlendiği için, emek sayesinde elde edilen şahsî gelir ile devletçe ödenen şartsız temel gelir arasında bir rekabet oluşmamaktadır. Şartsız temel gelir modelinde bir taraftan vatandaşın çalışmaya teşvik edildiği belirtilmekte, diğer taraftan da tembelliğe itildiği de öne sürülmektedir. Vatandaşın çalışmak ve dolayısıyla kendi gayretleriyle gelir elde etmek isteyip istememesi herhalde şartsız temel gelirin miktarı ile yakından ilgilidir. Miktar ne kadar düşük tutulursa, çalışma ihtiyacı ve gereği de o derece artacaktır.

Bunun yanında şartsız temel gelirin miktarının, emek piyasasında geçerli olan asgari ücretin üstünde tutulması durumunda çalışmaya yönelik talebin azalma eğilimi göstermesi muhtemeldir. Asgari ücret şartının ortadan kaldırılması durumunda şartsız temel gelir uygulamaları, işverenlerin işgücü maliyetlerini aşağıya doğru çekme içgüdüsüne bağlı olarak emek piyasasında ücretlerin kısa vadede düşmesine sebebiyet verebilmektedir. Orta ve uzun vadede emek piyasası şartlarının arz ve talep dengesine göre yeniden şekilleneceğini beklemek de mümkündür. Vatandaşlık geliri modelinin finansmanı, olağanüstü devlet gelirleri olmadığı sürece (kamunun petrol veya altın gelirleri gibi) genelde ücretin-gelirin ve(ya) tüketimin vergilendirilmesi ile sağlanmaktadır.

2. Şartlı Sosyal Transfer Açısından Vatandaşlık Geliri Modeli

Vatandaşlık geliri modelinin muhatap sosyal kitle açısından daraltılmış bir çeşidi de genel bir ifadeyle sadece muhtaç ve yoksullar için düşünülmüş "şartlı sosyal transfer"dir. Bazı farklılıklar olmakla birlikte "şartlı sosyal transfer", özellikle nakdî yardım içeren kamusal sosyal yardım uygulamalarına çok benzemektedir.

"Şartlı sosyal transfer" kavramı yerine bazen "negatif gelir transferi",[4] "şartlı temel gelir"; "asgari gelir desteği" veya "güvenceli (garantili) asgari gelir"[5] kavramı da kullanılmaktadır. Sosyal transfer sisteminde ortaya çıkan gelir desteğinin miktarı, yoksulların asgari ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede olmalıdır. Burada sadece kişinin fizikî (zarurî) ihtiyaçları değil sosyo-kültürel ihtiyaçları da dikkate alınmaktadır.

Devletin sosyal devlet anlayışı ve(ya) ekonomik gücüne göre "şartlı sosyal transfer"in miktarı, bazen fert başına düşen ortalama millî gelire, bazen asgari ücrete bazen de işsizlik ödeneğine göre belirlenmektedir. Buna bağlı olarak da "şartlı sosyal transfer"in miktarı, bazı durumlarda asgari hayat standardının (fert başına düşen ortalama millî gelirin) altında da kalabilmekte ve yoksul vatandaşın hayat kalitesini artırmamaktadır. Bu durumlarda değişik olağanüstü sebeplerden dolayı özellikle ileri derecede sosyoekonomik sorunları olan, sosyal dışlanma tehlikesi ile karşı karşıya gelen ve dolayısıyla özel olarak korunması gereken vatandaşların hayat kalitesini artırmak ve sosyal hayata bağlamak amacıyla başka kaynaklardan finanse edilen bir sosyal yardım ve hizmet sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.[6] Bu modelde "şartlı sosyal transfer"in miktarı ne olursa olsun, muhtaç vatandaşların gelir durumunun tespiti kaçınılmazdır. Bunun için geliştirilmiş âdil bir muhtaçlık tespit sistemine ihtiyaç vardır. Bu da ancak sosyo-bürokratik bir işlemle X yürütülebilmektedir.[7]

Şartlı vatandaşlık geliri ile bütün yoksullar, insan haysiyetine yaraşır düzenli ve huzurlu bir hayat sürdürebilme imkânına kavuşacaktır. Özellikle işsizlik sigortasından veya kamusal sosyal yardımlardan (yeterince) yararlanamayan milyonlarca yoksul insanın toplumsal hayata bağlılıkları artacaktır. Kendilerine düzenli olarak ödenmekte olan temel gelirle yoksulluktan kurtulmuş olan vatandaşlar, sosyal güvenlik açısından endişe duymayacak, gelecek umudu ile ileriye dönük alternatif plân ve program yapma şansına sahip olacaklardır. Böylece vatandaşların, topluma, sosyal sisteme ve devlete güven duyacakları için, şahsî risk alma, serbest girişimcilikte bulunma ve yenilikçi olma cesaretleri de artacaktır. Maddî zorunluluktan dolayı değil gönüllü olarak istediği ve beğendiği bir işyerinde çalışacak olan vatandaşlar, hem işverenlere karşı daha bağımsız olacak, hem de performansları daha yüksek olacaktır.

Kişiler, çalışmaları halinde, devletin verdiği gelirden mahrum olmayacak, ancak emek piyasasında elde ettikleri artı ücret, toplam gelir (vatandaşlık geliri + ücret) olarak sayılacak ve (fert başına düşen ortalama milli gelirin üstünde olması durumunda) vergilendirilecektir. Yoksullara dönük vatandaşlık geliri uygulaması ile birlikte özellikle emek piyasasında ağır ve-fakat ücreti düşük olan bazı niteliksiz işlere rağbet azalacaktır. Buna bağlı olarak ya bu gibi işlerde ücretler artacak ya da teknik imkân dâhilinde otomasyona geçilecektir.

3. İslâm Dininde ve Tarihinde Vatandaşlık Geliri Modelleri ve Uygulamaları

3.1. Bir Evrensel Sosyal Hak Olarak Vatandaşlık Geliri Modelinin İslâmî Kaynakları

Kuran-ı Kerim, sadece Müslüman vatandaşlara değil zimmî statüsünde olan gayri Müslimlere de genel anlamda sadakanın, dar anlamda zekâtın (bugünün diliyle vatandaş gelirinin) verilebileceğini ifade etmektedir. Gayri Müslimlere sadakayı mübah kılmak üzere inen âyet, (muhtaç) insanlar arasında ayrımın yapılmasını tasvip etmemektedir.[8] İlgili âyet şu sosyal mesajı vermektedir:

"Ey Peygamber! Onları (gayri-Müslimleri) hidayete erdirmek senin üzerine bir borç değildir. Zira ancak Allah dilediğini hidayete erdirir. Hayır olarak ne harcamada (sadakada) bulunursanız, bu kendi faydanızadır. Yapacağınız hayırları (sadakaları) ancak Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Çünkü yapacağınız her iyilik, size olduğu gibi geri dönecek ve size asla haksızlık yapılmayacaktır".[9]

Taberi, bu âyete şöyle bir yorum getirmektedir: Ey Muhammed! Müslüman olmayanların İslâm'a girmek suretiyle hidayet bulmaları senin üzerine borç değil ki sadakaların verilmesine engel oluyorsun ve ihtiyaçları olur da hiç değilse o yolla İslâm'a girerler diye sadakalardan onlara bir şey vermiyorsun. Yarattıklarından dilediğinin İslâm'a girerek, hidayet bulmasını sağlayacak sadece O'dur. Bu sebeple onlara verilecek sadakayı engelleme.[10]

Âyetin iniş (nüzul) sebebi ile ilgili olarak şunlar ifade edilmektedir: Müslümanlar yoksul zimmîlere tasaddukta bulunuyorlardı. Fakir Müslümanların sayısı arttığında İslâm Peygamberi: 'sadece kendi dindaşlarına tasaddukta bulunun' şeklinde bir tavsiyede bulununca bu âyet indi. Bu ihtar mahiyetindeki ilahî mesaj üzerine son Peygamber, Müslümanlara, diğer din mensuplarına da tasaddukta bulunmalarını söyledi.[11] Müslümanlar ve İslâmî devletler de bu yönde hareket ettiler ve herkesi sosyal güvenlik kapsamına alacak modeller geliştirdiler.

Hz. Peygamber, bu âyetin inmesiyle birlikte bir Yahudi ailesine tasaddukta bulunmuştur. Üstelik bu aileye yapılan gelir desteği, Hz. Peygamberin vefatından sonra da devam etmiştir. Hz. Peygamber, bununla da yetinmeyip, sadaka (zekât) ve ganimetten kendi hissesine düşen paydan Müslüman olmayan yoksullara da vermiş ve bunun için tahsisatta bulunmuştur.[12]

3.2. Hz. Ebu Bekir'in Uyguladığı Vatandaşlık Geliri Modeli

Vatandaşlık geliri modeli, tarihte ilk kez asrı saadet'te uygulanmıştır. İslâm'ın ilk halifesi Hz. Ebu Bekir, yukarıda bahsi geçen âyetin yanında son Peygamber Hz. Muhammed'in sünnetine uyarak, beytü'l-mal'a gelen malı, hür, köle, yoksul, zengin, erkek, kadın demeden insanlar arasında şartsız ve eşit olarak dağıtmıştır. Kendisine, başta Hz. Ömer olmak üzere bazıları, "Bu malı insanlar arasında eşit olarak dağıttın. Hâlbuki bu insanlar arasında (maddî ve manevî yönden) üstün olanlar, iyi geçmişi bulunanlar ve ilk Müslümanlar var" şeklinde uyarıda bulunduklarında, "Ben, bunları hepinizden iyi biliyorum; fakat bunların (manevî derecelerin) sevabı Allah'a aittir. Bu mal ise, (herkesin hakkı olan) geçim aracı ve dünya maaşıdır. Bunda eşitlik yolunu tutmak, ayırım yolunu tutmaktan daha hayırlıdır" cevabını vermiştir.[13]

Hicretin 14. yılına (miladî 635) kadar, zekât ve sadakalardan finanse edilen beytül-mal'dan (devletin sosyal fonundan) hak sahibi insanlara, eşit miktarlarda maddî destek sağlanırdı. Bunun dışında başka kaynaklardan da ilave ödemeler yapılırdı. Mesela savaşlarda elde edilen ganimetlerin beşte dördü mücahitler arasında dağıtılırdı. Ancak geri kalan kısım ise başta yardıma muhtaçlar olmak üzere diğer hak sahiplerine de dağıtılırdı. Dağıtımda sadece kişilerin evli olup olmadıklarına bakılırdı. Evli olanlara, bekârlara göre iki misli verilirdi. Dağıtımda diğer sosyo-kültürel özellikler dikkate alınmazdı. Böylece Hz. Ebu Bekir, din, dil, ırk ve cinsiyet ayırımı yapmaksızın, iktisadî kaynakların dağıtımında genelde toplumun bütün fertlerine eşit davranmıştır.

3.3. Hz. Ömer'in Uyguladığı Refah Destekli Vatandaşlık Geliri Modeli

Halife Hz. Ömer döneminde fetihler genişledikçe, ganimet, zekât malları ve fey gibi diğer vergi gelirleri de hayli artmaya başlamıştır.[14] Hz. Ömer, artan devlet gelirlerini yerli yerinde harcamak, hak sahiplerine temel ihtiyaçlarının ötesinde refah temin edici bir gelir bağlamak maksadıyla hicrî 15 (miladî 636) yılında şura meclisini toplatmıştı.[15] İstişarenin sonucunda Hz. Ebu Bekir'in uygulamalarından farklı olarak vatandaşlık gelirine bazı özel hususiyetlerin yerine getirilmiş olması şartına bağlı olarak bir de refah payı eklenmesi öngörülmüştür.

Hz. Ömer, refah payı ilaveli vatandaşlık geliri modeli ile hem bütün vatandaşları asgarî seviyede de olsa gelir güvencesi kapsamına almış, hem de topluma, dine veya devlete üstün hizmetlerde bulunmuş olanlara ayrıca bir mükâfatta bulunmuştur. Hz. Ömer, kamu gelirlerini dağıtırken, muhtaç olan herkese temel gelir desteğinde bulunarak, sosyal adaleti de koruyabilmiştir. Bununla birlikte Hz. Ömer savaşlara katılmış mücahitlere (gazilere), İslâm dinine giren ilk Müslümanlara, Hz. Peygamber'e yakın veya dine üstün hizmette bulunmuş olanlara, pozitif ayrımcılık uygulayarak, özel durumlarına uygun belli bir tasnif ve tertibe göre daha yüksek miktarlarda bir gelir bağlamıştır.[16]

Hiç kimsenin refah düzeyini ve hayat kalitesini azaltmadan, belirli bir sosyal kesimin refahını artırmaya yönelik uygulamalar (Pareto Optimum), aslında artan sosyal refahın bir göstergesidir. Hz. Ömer'in, refah destekli vatandaşlık geliri ekseninde geliştirmek istediği dağıtım politikaları konusundaki şu sözleri ibret vericidir: "Kendinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin olsun ki, şu devlet malında herkesin bir hakkı vardır. Ben de bu konuda, ancak sizin gibi biriyim. Fakat Allah'ın Kitabı'ndaki ve Resûlullah'ın nazarındaki yerlerinize göre dağıtımda bulunacak, kişi ve İslâm'daki mihneti, kişi ve İslâm'daki önceliği, kişi ve İslâm'daki zenginliği, kişi ve ihtiyacını göz önünde bulunduracağım."[17] Kendisine, Hz. Ebu Bekir

gibi kamu gelirlerini eşit dağıtması gerektiği yönündeki telkinlere "Resûl-u Ekrem'e karşı savaşanla, yanında savaşanı bir tutmam" diye cevap vermiştir.[18]

Hz. Ömer döneminde refah destekli vatandaş geliri uygulamalarının yanında korunmaya muhtaç bazı özel sosyal kesimlere ayrıca ödemelerde bulunulmuştur. Mesela Hz. Ömer, çocuk sahibi olmuş her anneye yılda yüz dirhem olmak üzere ayrıca bir çocuk bakım parası ödemekteydi.[19]

Hz. Ömer, halifeliğin sonlarına doğru refah merkezli vatandaşlık geliri modelinin bir takım sosyoekonomik mahzurlar doğurabileceğini düşünmeye başlamıştır. Sayıları az da olsa devletten yüksek seviyede vatandaşlık geliri alan bazı Müslümanlar, bu yolla sermayelerini kat kat artırabilmekteydi. Bu da gelir dağılımındaki adaleti belirli bir oranda bozabilirdi. Gerçi Hz. Ömer döneminde yaşayan zengin Müslümanlar, zekâtın (zorunlu sadaka) dışında bol bol infakta (gönüllü sadakada) bulunarak, toplumsal boyutuyla (sivil alanda) yeniden gelir dağılımı üzerinde olumlu katkılarda bulunmuştur. Ancak infak yoluyla elde edilen sosyal adalet (ikincil gelir dağılımı), daha çok gönüllülük esasına dayanıyordu ve bunun sürekli olarak sağlanması da Müslümanların takva, züht gibi manevî ve ahlâkî duyarlılığının yüksek olmasına bağlı idi.

Bütün yoksullar gözetiliyor ve o zamanki zengin Müslümanlar da ellerinden geldiğince infakta bulunuyor idiyseler de, Hz. Ömer, bu uygulamanın uzun vadede bazı sosyal riskler doğurabileceğini hissederek, endişelerini şu şekilde dile getirme ihtiyacı duymuştu. "Eğer gelecek yıla kalırsam, insanların baştakiyle sondakini birleştirecek ve hepsini bir yapacağım". Hz. Ömer bu sözleriyle büyük bir ihtimalle vatandaşlık geliriyle birlikte uygulanan artı refah payı ödemelerinden vazgeçip bunun yerine alt gelir gruplarının lehine olan miktarı artırılmış eşit bir vatandaşlık geliri ödemeyi düşünmekteydi. Fakat Hz. Ömer'in bunu yapmaya ömrü yetmemiştir.[20] Halife Hz. Osman, mal ve gelir taksiminde Hz. Ömer'in siyasetini takip ettiyse de, halefi Hz. Ali, yine Hz. Ebu Bekir'in uygulamasına dönmüştür.

4. Batı Tarihinde Vatandaşlık Geliri Modellerinin Öncü Düşünürleri

Batı tarihinde vatandaşlık geliri modelinin bütünüyle uygulandığı söylenemeyeceği gibi bu bağlamda ilk bilim adamları da ancak XVI. asırdan itibaren ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemli olanlarını ve düşüncelerini kısaca tanıyalım:

4.1. Juan Luis Vives (1492–1540)

Hümanizmin savunucularından olan ilahiyatçı, felsefeci, eğitimci ve sosyal reformcu İspanyol Juan Luis Vives, "De subventione pauperum" (Brügge 1526) adlı iki ciltlik eserinde özellikle kentlerde yaşayan yoksullara temel gelirin bağlanmasını talep eder. Buradaki amaç, dinî hayırseverliğin bir gereği olarak yoksulları muhtaçlıktan kurtarmaktır.[21]

4.2. Thomas Morus (1478 – 1535)

İngiliz Katolik kilisesine mensup bir hukukçu, devlet adamı ve hümanist bir yazar olan Morus, 1504 yılında parlamento üyesi olmuş ve Kral VII. Heinrich'in vergilerin artırılmasını öngören tasarısına karşı çıkmakla tepkilerini üzerine çekmiştir. 1516 yılında ünlü hümanist Rotterdam'lı Erasmus'un teşviki ile Latince olarak yazdığı "Utopia" isimli sosyal-felsefik diyaloglar içeren romanında cumhuriyetçi ve âdil bir devlet modelinden yola çıkarak, eşitlik ilkesi adına yoksullar için kalıcı sosyal yardımların yapılmasını talep etmiştir.[22]

4.3. Tommaso Campanella (1568 – 1639)

Katolik kilisesinin Dominik tarikatına mensup olan İtalyan filozof Campanella, 1602 yılında yazdığı "La citta del Sole" (Güneş Devleti) kitabında Eflatun'un devlet felsefinden yola çıkarak, Katolik ve sosyalist düşünceleri birleştirip, ütopik bir toplum düzeni kurar. Güneş Devleti'nde kamu hizmetlerinde, sanat ve meslek kollarında herkes eşit bir şekilde iş bulabilecektir. Günlük olarak herkesin dört saat çalışması yeterli olacaktır. Bunun yanında devletçe herkese eşit miktarda bir gelir bağlanacaktır. Böylece herkesin bol bol serbest zamanı olmalı ve kişi, bu serbest zamanını istediği gibi kullanabilmelidir.[23]

4.4. Charles Fourier (1772–1837)

Fransız toplum bilimcisi Fourier, kapitalist düzene karşı çıkan ilk sosyalist düşünürlerdendi. 1835 yılında kaleme aldığı "La fausse industrie" (Yanlış Sanayi) kitabında ilk kez şartsız (garantili) temel gelir modelinin esaslarını belirler. Modern şehir toplumlarında temel ihtiyaçları karşılayabilmek için avcılık, balıkçılık ve ziraat yapmak mümkün olmadığına göre, vatandaşlara asgari gelirin bağlanmasını ileri sürer. Şartsız temel gelir teorisinden etkilenen İngiliz filozof ve iktisatçı John Stuart Mill (1806-1873), "Siyasî İktisadın Temelleri" (Principles of Political Economy) eserinde sosyalist düşünce sisteminde ortaya çıkan vatandaşlık gelirinin en makbul olanı olarak görür.[24] Fourier, her ne kadar toplumun her üyesine vatandaşlık geliri fikrini ileri atmış ise de Yahu-

dilere karşı takındığı olumsuz tavrından dolayı netice itibariyle devlet desteğinin etnik ve dinî mensubiyete göre şekilleneceğini ileri süren Musevi düşünürler tarafından da tenkit edilmektedir.[25]

4.5. Josef Popper-Lynkeus (1838–1921)

Bir Yahudi ailesinden gelen Avusturyalı sosyal filozof Popper-Lynkeus, "Genel Beslenme Görevi" (Allgemeine Nährpflicht) kitabında adalet, insan onuru ve toplum düzeni ile ilgili sosyal dünyasını anlatır. Buna göre her vatandaşın asgari geçimi, devletçe yürütülecek olan aynî yardımlarla sağlanır. Kamuya ait aşevlerinde bedava yemek dağıtılır, giyim gibi günlük ihtiyaçlar devlet mağazalarından temin edilir ve herkese bir konut tahsis edilir. Ancak buna karşılık birkaç yıllığına da olsa herkesin kamu tarafından oluşturulacak "Beslenme Görevi Ordusunda" (Nährpflicht-Armee) çalışması şarttır. Bu hizmet süresi bittiğinde yine her vatandaşa asgari geçimini temin edecek kadar yardım yapılır. Vatandaşların temel ihtiyaçlarının âdil bir şekilde karşılanmasını temin edecek bir koordinasyon merkezinin de kurulması gereklidir. Para sistemine sıcak bakmayan Popper-Lynkeus'in sosyal modelinde vatandaşlara sadece aynî destek öngörülmektedir.

4.6. Major Clifford H. Douglas (1879–1952).

İskoçyalı iktisat teorisyeni olan Douglas, 1924 yılında yazdığı "Social Credit" kitabında artan refahtan vatandaşlara da belirli bir payın (kârın) aktarılmasını savunuyordu. Kanada'nın bir Eyaletinde kurduğu "Social Credits Party" isimli partisinin siyasî programında bu düşüncelerini modelleştirdi. Model, çalışma ve muhtaçlık şartı aranmaksızın herkese yani yoksul olmayanlara da düzenli olarak "sosyal ödenek" öngörmekteydi. Belirli bir sınırı aşan gelirlerin ise vergiye tâbi tutulması şarttı. 1935 yılında yerel seçimleri kazanan bu parti, Alberta Eyaletinde yaşayan her vatandaşa aylık 25 Dolar gelir bağlamayı planlamıştı. Ancak iki yıl sonra bu plân, federal hükümet tarafından engellendi.

4.7. Milton Friedman (1912–2006)

Şartlı sosyal transfer (negatif gelir transferi) modeli, Milton Friedman tarafından da 1962 yılında kabul görmüştür. Bu modelde sosyal transferden sadece hiç geliri olmayanlarla gelir seviyesi düşük olanlar yararlanabilmektedir.[26] Genelde bu ödemeler, fert başına düşen ortalama millî gelirin altında kalan vatandaşlara yapılmaktadır. Bir başka ifadeyle fert başına düşen ortalama millî gelirin üstünde olan vatandaşlar, gelir desteğinden istifade edememektedir. "Şartlı sosyal transfer"in miktarı, vatandaşın fert başına düşen ortalama millî gelire ne kadar yakın veya uzak olmasına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu modelde gelir transferinin miktarı, vatandaşın geliri arttıkça (ve dolayısıyla fert başına düşen ortalama millî gelire yaklaştıkça) azalmaktadır. Şartlı sosyal transfer('in miktarı), kişilerin gelir durumuna (muhtaçlığına) göre belirlendiği için, gerçek anlamda (şartsız) bir vatandaşlık geliri değildir.

5. Dünyada Vatandaşlık Geliri Modelleri Uygulamaları

5.1. Almanya

Almanya'da şartsız temel gelir anlamında sistemli ve kapsamlı bir vatandaşlık geliri modeli, vatandaşlara tanınan bir sosyal hak olarak hukuk sisteminde yer almamaktadır. Ancak yoksulluk ve özürlülük gibi ekonomik, bedensel ve ruhsal sebeplerden dolayı kendi kendine yeterli olmayan (bakıma) muhtaç vatandaşlara asgari hayat standardı üzerinden (kamusal) sosyal yardım amaçlı gelir desteği sağlanmaktadır.[27] Bunun yanında Almanya'da bir vakıf, 2010 yılının ortalarından sonra sabit bir vatandaşlık gelirinin iki ayrı bölgede yaşayan yoksullar üzerindeki etkilerini (boş zamanlarını değerlendirme şekli, çalışma azmi, sosyal faaliyetlere katılım vb.) test etmek istemektedir. Buna göre ekonomik yönden zayıf bir bölge olan Brandenburg ile refah seviyesi yüksek Stuttgart'ta yaşayan 100 kişiye iki yıllık bir süre için ayda net olarak 800 Avro ile değişik sosyal risklere karşı sosyal sigorta primi vermeyi planlamaktadır. Hedef (yararlanacak) kitle içinde iş bulmakta güçlük çeken üniversite mezunları, annelik iznini kullanmış çocuklu kadınlar, erken emekli olanlar, işsizlik yardımı alanlar ve(ya) uzun süreli işsiz olanlar yer alacaktır.[28]

5.2. Brezilya

Luiz Inacio Lula da Silva (1945 -), 2003 yılında devlet başkanı olduktan sonra şartsız "vatandaşlık hakkının temel geliri" sistemini (renda basica de cidanania) 2005 tarihinde uygulamaya koydu. Ancak bu sistemden şu anda sadece yoksullar yaralanmaktadır. Devlet, gayri safi yurtiçi hâsılasının % 5'ini vatandaşlık gelirine ayırmak istemektedir. 2003 verilerine göre kişi başına düşen aylık gelir 40 Reais'tir (20 TL). Miktarı, asgari ihtiyaçları karşılayamayacak kadar düşük olan gelir desteğinden 44 milyon insan yararlanmaktadır.

2010 yılına kadar, bütün vatandaşların sisteme dâhil edilmesi düşünülmektedir. En az beş yıl Brezilya'da ikamet eden yabancılar da bu haktan yararlanabilecektir.[29]

Aslında şartsız vatandaşlık gelirinin mimarı iktisatçı ve Sao Paulo senatörü Prof. Dr. Eduardo Suplicy'dir. Onun sayesinde şartsız temel gelir sistemi, bir sosyal hak olarak kanunda yerini almıştır Suplicy'e göre şartsız temel gelir, bir hayırseverlik veya sadece bir destek değildir. Bir vatandaşlık hakkı olarak temel gelir, toplumun refahından bir pay alabilmek adına yoksullar için bir fırsattır. Mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılması, âdil bir toplumun inşası ve âdil bir gelir dağılımının gerçekleşebilmesi, kısacası sosyal adaletin tesisi, buna bağlıdır.[30] İktisadî refahı artıracak kalkınma modelleri geliştirilmedikçe ve buna bağlı olarak da devlet gelirleri artmadıkça, vatandaşlık gelirinin miktarı hep düşük kalacak ve Brezilya'nın yapısal yoksulluğunu ortadan kaldırması da zor olacaktır.

5.3. Alaska

Alaska'da bütün vatandaşlara (aile fertlerine) şartsız ve sürekli olarak 1982 yılından beri bir vatandaşlık geliri verilmektedir (permanent fund dividend). Petrol kaynaklarından elde edilen gelirlerin bir kısmı, bir fonda toplanmakta (Alaska Permanent Fund) ve toplumun her bir ferdine bir nevi kâr olarak dağıtılmaktadır. 1982–2008 dönemi itibariyle ortalama olarak yılda 1.110 USD vatandaşlık geliri ödenmiştir. Görüldüğü üzere bu miktar, asgari geçim standardının çok altında kalmakla birlikte kişi başı geliri ortalama olarak % 6 oranında artırmaktadır. Özellikle alt gelir gruplarının ortalama gelir artışı daha da yüksektir (% 10). Dolayısıyla yoksulların ve özellikle çok çocuklu ailelerin refah seviyesi de o nispette X artırılabilmektedir. Vatandaşlık gelirinin noel tatillerine yakın bir dönemde ödenmesi, tüketimi ve dolayısıyla ekonomiyi de olumlu yönde etkilemektedir. Vatandaşlık geliri uygulamaları, gelir dağılımındaki adaletsizliği kısmen de olsa ortadan kaldırmıştır.

Şöyle ki en alt gelir grubunu temsil eden %20'lik grubun aile geliri son 10 yılda % 28 artmıştır. En zengin kesimin geliri ise sadece % 7 civarında artmıştır.[31] Yılda bir kere olmak üzere eşit miktar üzerinden tespit edilen ödenek, hükümetin yoksullukla mücadele programı olmaktan çok kamu kaynaklarından her vatandaşın bir hakkı olduğu düşüncesiyle dağıtılan bir kâr payı olarak da görülebilir.

5.4. Türkiye

Türkiye'de geniş kapsamlı şartsız vatandaşlık geliri modeli, henüz teorik plânda ele alınan bir konudur. Bununla birlikte kamusal sosyal yardım mantığı ile de olsa son yıllarda sınırlı ve şartlı vatandaşlık geliri uygulamalarına geçildiği söylenebilir. Mesela 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler Kanunu ile 2022 sayılı Kanun, yoksul özürlüler lehine değiştirilmiş ve iş bulamayan ya da çalışamayacak durumda olan yoksul özürlülere, özürlülük derecelerine göre daha yüksek miktarlarda kalıcı bir vatandaşlık geliri bağlanmıştır.[32]

Yine aynı kanun çerçevesinde bakıma muhtaç olmaları şartıyla yoksul özürlülere asgari ücret miktarı üzerinden bakım ödeneği adı altında ayrıca bir vatandaşlık geliri bağlanmaktadır.[33] Buna bağlı olarak Mart 2010 verilerine göre bakıma muhtaç bir özürlüye sahip olan 200 binden fazla aileye bakım parası verilmektedir.

Yoksullukla mücadele noktasında Türkiye'de birden fazla sosyal kurum veya kanunî düzenleme bulunmasına rağmen (mutlak yoksulluk hariç) göreceli yoksulluk sorunu bütünüyle çözümlenmiş değildir. Bunun başlıca sebebi, yoksullara yapılan gelir desteğinin çok çeşitli (karmaşık) ve yetersiz olmasıdır. Mesela 2022 sayılı kanuna göre 65 yaş ve üzerinde olan yoksul yaşlılara ödenen şartlı vatandaş gelirinin miktarı, yoksul özürlülere bağlanan gelire göre % 50 ve hatta % 33 oranında daha düşüktür.[34] Gerek miktar, gerek nitelik (aynî-nakdî yardım), gerekse süre bakımından farklı farklı uygulamaların yanında kamusal sosyal yardımların bütçe kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde belirlenmesi ve uygulanması,[35] yoksullukla mücadeledeki ilkesizliği ve modelsizliği göstermektedir.

Sonuç

Millî sosyal politikalar, bütün vatandaşlarını sosyal koruma kapsamına alma hedefini güttüğü halde, asr-ı saadetteki uygulamalar hariç, tarihte hiçbir devlet, vatandaşına (aslında vatandaş statüsünü taşısın veya taşımasın o ülkede yaşayan toplumun her bir üyesine) hiçbir şart koşmadan asgari sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelir bağlayamamıştır. Bununla birlikte özellikle gelişmiş sosyal devletler, şartsız vatandaşlık geliri modelinden ziyade yoksul kitlelerin özel ihtiyaçlarını dikkate alan şartlı sosyal transfer sistemleri (kamusal sosyal yardım programları) geliştirmişlerdir. Buna bağlı olarak her ülkede, muhtaçlık (yoksulluk) kriterleri açısından farklı ölçütler kullanılmakta ve sosyal koruma kapsamına giren değişik yoksul kesimlere, farklı gerekçelerle ve yöntemlerle bazen birden fazla kurum aracılığıyla farklı miktarlar üzerinden gelir desteği sağlanmaktadır.

Ülkeler, gelişmişlik seviyelerine göre genelde ilk etapta yoksullukla bir mücadele yöntemi olarak kamusal sosyal yardım programları üretmekte ve ekonomik imkânları nispetinde bunları daha sonra şartlı gelir desteğine dönüştürmektedir. Yoksullara dönük sosyal destek politikaları, merkezî veya mahallî yapı ve idare içinde ka-

musal bir nitelik taşıyabileceği gibi, bireysel ve toplumsal bir davranış biçimi olarak da kendisini göstermektedir. Kamu kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda özellikle sosyal yardım amaçlı sivil toplum örgütleri ile dinî cemaatlerin yoksullukla mücadeledeki katkıları da ayrı bir önem taşımaktadır. Şartlı vatandaşlık gelirinin miktarının düşük olması durumunda yoksullara zaten ilave destek hizmetlerinin yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bundan dolayı yoksullukla mücadele konseptlerinde kamu ve sivil sosyal sorumluluk alanlarının tespitinin iyi yapılması gerekmektedir. Bütüncül sosyal sorumluluk ve dayanışma çerçevesinde takip edilecek temel esasların ve sosyal destek programlarının iyi belirlenmesi halinde birçok sosyal riskin kaynağı olan yoksulluk sorununun ortadan kaldırılması da kolaylaşacaktır.

Notlar

1 Sakarya Üniversitesi; Iktisadi ve Idari Bilimler Fakültesi; Çalışma Ekonomisi ve Endüstri Ilişkileri Bölümü; Sosyal Siyaset ve Sosyal Güvenlik Ana Bilim Dalı Başkanı.

2 Vatandaşlık Geliri'nin değişik ülkelerdeki karşılığı şu şekildedir: Bürgergeld; Staatsbürgergehalt; (Almanca); Basic Income; Social Dividend; Social Income System (Inglizce)

3 Şartsız Temel Gelir'in değişik ülkelerdeki karşılığı şu şekildedir: Bedingungsloses Grundeinkommen (Almanya). Unconditonel Basic Income (Ingiltere)

4 Negatif Gelir Transferi'nin değişik ülkelerdeki karşılığı şu şekildedir: Negative Einkommensteuer; Teilhabersteuer (Almanya); Earned Income Tax Credit (ABD); Working Families Tax Credit (Ingiltere). Negatif Gelir Transferi kavramı, ilk kez Fransız iktisatçı Antoine Augustin Cournot tarafından kullanılmıştır.

5 Balcı, Şebnem G.; Güvenceli Asgari Gelir Hakkı ve Sosyal Güvenlik Reformu; Iktisat Dergisi; Ekim 2006; s. 55.

6 www.basicincome.org/bien/aboutbasicincome.html (10.06.2010).

7 Jodie T. Allen; Jodie T.; Negative Income Tax; In: David R. Henderson: Concise Encyclopedia of Economics; 2007.

8 Kurtubi, el-Câmi'li-ahkâmi'l-Kuran; Kahire; 1387-1967; III; s. 337.

9 Kuran-ı Kerim; Bakara Suresi (2); Âyet: 272.

10 Taberi; Câmi'u'l-beyân; III; s. 94.

11 Köse, Saffet; Müslüman Düşüncesinde Insanın Insanlığı Sebebiyle Saygınlığının Zirve Noktası-Gayr-i Müslümlere Yardımın Malî Ibadet Kapsamında Oluşu"; Islâm Hukuku Araştırmaları Dergisi; Sayı 14; 2009; s. 54.

12 Köse, Saffet; a.g.m.; s. 55.

13 Ebu Yusuf, Ebu Yusuf, Imam Yakup Ibn Ibrahim, Kitabü'l-Harâc, (Tercüme: Ali Özek), Istanbul; 1970 ve 1973; ss. 83-84.

14 Islâm Tarihi; Cilt 4; s. 115.

15 Güvenilir otoriteler, divan teşkilatının hicrî 21 (miladî 641) tarihinde kurulduğunu ifade etmektedir. Bkz. Türkiye Diyanet Vakfı; Islâm Ansiklopedisi; C. 9; s. 379.

16 Kurucan, Ahmet ve Mercan, Zühdü; Aşere-i Mübeşşere: Cennetle Müjdelenen On Sahabi; Işık yayınları; Izmir; Şubat 2005; ss. 134-135.

17 Ibn Sa'd, Muhammed, Et-Tabakâtü'l-Kübra, Darü's-Sâdır, Beyrut; s. 299.

18 Ibni Sa'd; s. 296.

19 Kandehlevi; M. Yusuf; Hayat'üs-Sahabe; (Tercüme: Ahmet Meylani); Hikmet Yayınları; t.y.; C. 2; ss. 367–368.

20 Ibni Sa'd, si 302; Ebu Yusuf; s. 89.

21 Vives, Hıristiyan olmakla birlikte yahudi dinine mensup bir aileden gelmekteydi. Babası, Ispanyol engizisyon mahkemesinin kararıyla diri diri yakılmıştır. Annesi ise gömülü olduğu bir Hıristiyan mezarlığından 24 yıl sonra alınarak yakılmıştır. Kişi hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Zeller, Susanne; Juan Luis Vives - Wiederentdeckung eines Europäers, Humanisten und Sozialreformers jüdischer Herkunft im Schatten der spanischen Inquisition; Freiburg i. Br. Lambertusverlag; 2006.

22 1523 yılında parlamento başkanı ve 1529 yılında başvekillik makamına kadar gelebilen Morus, cömertliği ile ün yapmıştır. Kendi özel servetinden açlık içinde kıvranan yüzlerce kişiyi doyurmuş ve çiftliğinde çalışanlarına iyi davranmıştır. Katolikleri kamu alanından uzaklaştırmayı öngören Anglikan kilisesine bağlılığını 1534 yılında kabul etmediği için, tutuklanır ve bir yıl sonra mahkeme kararıyla idam edilir. Kişi ve hayatı hakkında daha fazla bilgi için bkz.: a) Richard Marius; Thomas Morus. Eine Biographie; Benziger Verlag; Zürich; 1987. b) Hans Peter Heinrich; Thomas Morus. Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten; Rowohlt Verlag; 3. Aufl.; Reinbek bei Hamburg; 1991.

23 Campaneyya ve düşünceleri hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Ruth Hagengruber; Tommaso Campanella. Eine Philosophie der Ähnlichkeit; Sankt Augustin; 1994. Gisela Bock; Thomas Campanella-Politisches Interesse und philosophische Spekulation; Tübingen; 1974.

24 Fourier ve eserleri hakkında daha çok bilgi için bkz.: Bebel, August; Charles Fourier- Sein Leben und seine Theorien; Röderberg-Verlag; Frankfurt/M.; 1978.

25 Silberner, Edmund; Sozialisten und Judenfrage; Berlin; 1962.

26 Milton Friedman, Milton; Kapitalismus und Freiheit; (Kapitalizm ve Özgürlük); Piper, München; 2006; ss. 228–230.

27 Bundesverfassungsgericht: Urteil BVerfGE 40, 121 [133] – Waisenrente II. Beschluß des Ersten Senats vom 18. Juni 1975. In: Deutschsprachiges Fallrecht (DFR). zuletzt bearbeitet am 2. April 2007, abgerufen am 8. November 2008.

28 Hage, Simon; "Praxistest für Grundeinkommen"; http://www.manager-magazin.de/finanzen/artikel/; 17.12.2009. (16.06.2010).

29 http://www.lateinamerikanachrichten.de/?/artikel/171.html (16.06.2020).

30 http://smi2le.org/cms/de/journal/mozaik/28-prof-dr-eduardo-suplicy (17.06.2010).

31 http://www.archiv-grundeinkommen.de/apfc/alaska-apfc.htm (18.06.2010).

32 Bağlanan aylıklar % 200 ila % 300 oranında artırılmış ve yardımın kapsamı genişletilmiştir. 2005 yılında özür derecesi ayrımı olmadan 67 TL olan özürlü aylığı, özür derecesi % 40-69 olan özürlüler için 2009 yılında 181 TL'ye; özür derecesi % 70 ve üzerinde olan ağır özürlüler için ise aylık 272 TL'ye çıkarılmıştır. Ilk kez, 18 ya-

şından küçük özürlü çocuğu olan muhtaç ailelere ve her ikisi de özürlü olan çiftlerin her birine özürleri oranında vatandaş geliri bağlanmıştır. Bkz. a) 2005 tarih ve 5378 sayılı "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun".

33 30 Temmuz 2006 tarihli "Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine Ilişkin Yönetmelik"e göre, bakım amaçlı vatandaşlık geliri alabilmek için, bakıma muhtaç özürlü, hem ağır derecede özürlü, hem de yoksul olması gerekmektedir. Yoksulluk kriteri (şartı) ise şu şekilde belirlenmektedir: Bakıma muhtaç özürlünün içinde bulunduğu ailenin gelirlerinin toplamı, aile fertlerine düşen ortalama aylık gelir tutarının, bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3'ünden daha az olması durumunda bakıma muhtaç özürlü yoksul sayılmaktadır ve özürlü maaşının yanında bakım ödeneği de alabilmektedir.

34 1976 tarih ve 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun".

35 Meselâ, ' Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)" 2828 sayılı Kanununa göre, yoksullukta olan, temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere, ancak kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardım yapmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir, müracaatların fazla olması halinde yiyecek, giyecek, yakacak ve tıbbî araç-gereç gibi aynî yardımlar sınırlandırılabilmektedir.

Gelir Hakkı: Neden Sol Bir Talep?[1]

Burcu Yakut ÇAKAR / Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu

Volkan YILMAZ / Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu

2000 yılında Prof. Dr. Korkut Boratav, Washington Konsensus'unu temsil eden Türkiye burjuvazisinin ve uluslararası çevrelerin uzun vadede yeniden dağıtımcı süreci politik alanın dışına taşımaya yönelik çabalarının henüz tam olarak başarıya ulaşmadığını belirtiyordu (Boratav *vd.*, 2000: 29). Bu makalenin yazılmasından on yıl sonra bugün, Türkiye'de üretilen toplam gelirin toplum içerisinde nasıl dağıtıldığı meselesinin siyasi tartışmaların neredeyse tamamen dışında bırakıldığı bir dönemden geçiyoruz. Gelir dağılımındaki eşitsizlik siyasi alanın dışına itilirken, ülkenin 1980li yıllardan bugüne geçirdiği dönemde, geçmiş dönemden devralınan gelir eşitsizliği fazlasıyla pekişiyor (Şenses, 2008: 66). 2008 yılında yayınlanan *"Eşitsizlik Artıyor mu? OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımı ve Yoksulluk"* başlıklı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) raporu, Türkiye'nin 30 ülke içerisinde Meksika'dan sonra en eşitsiz gelir dağılımına sahip ülke konumunda olduğununu tespit ediyor (OECD, 2008: 25). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise, 2000 yılından 2005 yılına kadar geçen süreçte Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğinin daha da kötüye gittiğine işaret ediyor (ILO, 2008: 12). Avrupa İstatistik Kurumu (EUROSTAT) 2003 yılı verileri, Türkiye'nin gelir dağılımı eşitsizliği açısından Romanya ve Bulgaristan dahil olmak üzere tüm Avrupa Birliği ülkelerinin gerisinde yer aldığını gösteriyor. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporu'nda da Türkiye'de en yüksek yüzde 10'luk gelir grubunun gelirinin en düşük yüzde 10'luk gelir grubunun gelirine oranı 17.4 olarak belirtiliyor (UNDP, 2009: 196) Bu verilere ek olarak, araştırmalar kamuoyu algısının da gelir dağılımının adaletsiz olduğu yönünde olduğunu gösteriyor. Örneğin, Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu tarafından yapılan araştırma sonuçları deneklerin yüzde 92'sinin gelir dağılımında büyük bir adaletsizlik olduğunu belirttiklerini ve yüzde 90'ının hükümeti bu adaletsizliği düzeltmekle sorumlu gördüklerini tespit ediyor (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2010). Dolayısıyla her ne kadar ülkenin siyasi gündemine tercüme edilemese de, Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliği sorununun son dönemde büyüyerek sürdüğünü söyleyebiliriz.

1980'li yıllardan bugüne gelir dağılımı eşitsizliği –gerek tarihsel olarak devraldıkları eşitsizliğin boyutu, gerekse eşitsizlikteki artış miktarları Türkiye ile aynı olmasa da- OECD ülkelerinin birçoğu için de artış eğiliminde (OECD, 2008). Dünya genelinde ülkeler içerisindeki gelir dağılımlarının giderek adaletsiz hale gelmesine ve gelir yoksulluğundaki artışlara karşı siyaset geliştirmek amacıyla, vatandaşlık temelinde kurumsallaştırılacak temel bir eşitliğin sınıf eşitsizliklerinin altını boşaltabilme potansiyelini (Marshall, 1950) önemseyen bir sol anlayışın takipçileri olan entellektüeller, 21. yüzyılda vatandaşlık statüsü üzerinden "neyin eşitlenmesi" gerektiği sorusuna cevap aramaya başladılar. İçinde bulunduğumuz dönemde "neyin eşitlenmesi" gerektiği sorusuna Standing, herkesin temel gelir güvencesini de kapsayan temel sosyo-ekonomik güvencesinin eşitlen-

mesi cevabını veriyor. (Standing, 2003: 142; Standing, 2005: 91) "Gelir hakkı" üzerinden geliştirilen temel gelir güvencesi savı, asgari gelir desteği politikaları alanını artan gelir dağılımı eşitsizliği bağlamında yeniden gündeme taşır nitelikte. Ampirik olarak da incelendiğinde, örneğin "temel gelir"in[2] gelir dağılımını yoksulların leyhine değiştirdiğini gösteren çalışmalar mevcut. (Garfinkel vd., 2003: 131) Türkiye'de ise nakit sosyal yardım politikaları ile ilgili tartışmaların neredeyse tümüyle gelir dağılımı eşitsizliği ve görece yoksulluk tartışmalarından koptuğunu görmekteyiz. "Gelir hakkı" Türkiye'de henüz sosyal politika çevrelerine yabancı bir kavram olmayı sürdürüyor (Buğra ve Keyder, 2006: 223). Nakit sosyal yardım politikaları ne zaman gündeme gelse, tartışma yoksulları hayırseverlerin gönüllerine havale eden neoliberal muhafazakar sivil toplumculuk ile eşitsizliği giderme ve yoksulları kendi seslerini duyurabilecek politik güce eriştirme amacından kopuk teknokratik devletçilik arasında tıkanıp kalıyor (Yılmaz, 2008). "Gelir hakkı" kavramını sahiplenmesi ihtimal dışı olan neoliberal muhafazakar kanadı bir kenara bırakırsak, Türkiye'de sol cenahın bir bölümünün asgari gelir desteği politikalarına bu politikaların emek yanlısı olmadığı savıyla karşı çıkması bu makalenin ortaya çıkış nedenini oluşturuyor. Bizler sol siyasetin, sosyal yardım alanındaki gelişmelerin etkilerini yakından takip etmesi ve gelir dağılımı eşitsizliğine müdahale edecek ve gelir yoksulluğu ile mücadele edecek asgari gelir desteği politikaları geliştirmesi gerektiğinin önemli olduğuna inanıyoruz. Ulusal bir gelir güvencesi politikasına sahip olmayan ve ülke içerisinde herhangi bir asgari gelir düzey standardı bulunmayan Türkiye'de (Gough, 1996) solun bu alanda önemli bir siyasi müdahalede bulunabileceğini düşünüyoruz. Bu nedenle, elinizdeki makale Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliği ve gelir yoksulluğu sorununu temel alan, sınıf temelli bir analize dayalı ve sosyal vatandaşlık temelinde kurgulanacak asgari gelir desteği politikalarının sol bir siyaset için ciddi bir imkan oluşturduğuna dikkat çekmeyi amaçlıyor.

1980 sonrası neoliberalleşme döneminin Türkiye'deki etkilerine bakıldığında Buğra ve Keyder, bir yandan yeni yoksulluğun ortaya çıkışına işaret ederken, bir yandan da Türkiye'nin dönüşen refah rejiminin bu yeni yoksulluğun beraberinde getirdiği eşitsizlikleri giderme yetisinin olmadığına vurgu yapıyorlar (Buğra ve Keyder, 2006: 219). Örneğin, 2004 yılında Türkiye'de kamu sosyal harcamalarının gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYİH) oranının 12,5 olduğunu görüyoruz (Buğra ve Adar, 2007: 26). Aynı oran AB ülkeleri içerisinde gelir dağılımı açısından Türkiye'ye yakın durumda olan Yunanistan'da 26 ve Portekiz'de 24,9 düzeyinde (Buğra ve Adar, 2007: 26). Benzer bir sosyal harcama analizinde de, Türkiye'de sosyal transferlerin GSYİH'nin yüzde 12'sini oluştururken aynı oranın Avrupa Birliği-25 için yüzde 26 olduğuna dikkat çekiliyor (Şeker, 2008: 169). Görüldüğü gibi, Türkiye'de kamunun sosyal harcamalara ayırdığı kaynak, AB ülkelerine oranla çok düşük.

1980 sonrası neoliberalleşme döneminde Türkiye'de iktisadi değişimlerle sosyal refah alanındaki dönüşümler birlikte incelendiğinde, bir yandan sosyal yardım politikaları genişlerken, bir yandan da tarım destekleri ve sübvansiyonlarının kaldırılarak ciddi bir yoksullaşmaya neden olunduğunu görülüyor (Şenses, 2008: 65). Aynı dönemde vergi sisteminin gelir dağılımı eşitsizliği ile ilişkisi incelendiğinde ise, 2005 yılında tüketim üzerinden alınan dolaylı vergilerin toplam vergi gelirinin yüzde 70'ine ulaştığını (Zenginobuz *vd.*, 2006: 92) ve gelir dağılımından halihazırda eşitsiz pay alan yoksul kesimlerin, bir de orantısız bir vergi yükü altında olduğu gerçeği ile karşılaşıyoruz (Gökşen *vd.*, 2008: 176). Üretim ve piyasa ilişkilerindeki değişimlerin yarattığı gelir eşitsizliğine ve vergilendirmedeki adaletsizliğe rağmen sosyal refah rejiminin bu eşitsizlikleri gidermede etkisiz kaldığına dair bahsi edilen tüm tespitler Türkiye ekonomisinin ciddi bir büyüme eğiliminde olduğu yıllarda yapılmaktaydı. Dolayısıyla, ülke ekonomisinin büyümesi kendi başına bu refahın topluma adil bir biçimde dağılmasını temin etmiyor. Adil bir dağılımın, temel gereği adil kurumsal politikaların oluşturulmasından geçiyor. Bugün içinde bulunduğumuz kriz döneminde ise eşitsizliği azaltabilmek için sosyal refah rejiminde çok daha radikal bir dönüşüm gerekiyor.

Bu bağlamda, asgari gelir desteği politikalarını gelir dağılımındaki eşitsizliği giderici bir kurumsallık yolu olarak (Şenses, 1999) yeniden hatırlamamız gerekiyor. Nakit sosyal yardımdan kavramsal olarak ne anladığımızı ve bu bağlamda Türkiye'de sosyal yardım alanını nasıl tanımladığımızı belirtelim. Öncelikle sosyal yardım politikalarını sosyal refah rejiminin yalnızca *bir* parçası olduğunu hatırlamak gerekiyor. Yeniden dağıtım süreçlerine odaklanırken sosyal yardımı; kamusal eğitim, sağlık, barınma, ulaşım, elektrik ve su gibi kamu kolaylıkları ve sosyal hizmetler gibi diğer kamusal ortak alanlarla birarada düşünmenin elzem olduğunu düşünüyoruz. Bireyin onurlu bir yaşam sürmesi için gerekli asgari geçim gerekliliklerini karşılamak amacıyla, belirli bir sosyal refah rejimi içerisinde, hangi alanlarda "nakit bir gelir" insanlar için gerekli hale gelmişse o alanın istihdam ve

ücret politikaları ile birlikte asgari gelir desteği politikalarının da alanı olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, uzun vadede ücret ve istihdam politikaları ile birlikte asgari gelir desteği politikalarına konu olan alanın –başka bir deyişle, nakit gelirle erişilebilecek insan ihtiyaçları alanının- değişken olduğu kanısındayız. Nakit sosyal yardıma ya da asgari gelir desteği politikalarına konu olan bu değişken alan ise her zaman ücretsiz sağlık ve eğitim gibi ayni sosyal transferlerle birlikte düşünülmesi gereken bir alan (Van Parijs, 2000: 3). Bu kavramsal çerçeve dahilinde, Avrupa Birleştirilmiş Sosyal Koruma İstatistikleri Sistemi'nin (ESSPROS) hanelere ve/veya bireylere ayni ya da nakdi olarak, belirli sosyal riskleri ya da ihtiyacı karşılamak amacıyla (engellilik, hastalık, yaşlılık, sağlık, malüllük, çocuk, aile, işsizlik, konut ve sosyal dışlanma gibi) yapılan transferler tanımına sadık kalıyoruz (EUROSTAT, 2008: 7).

Türkiye'de ESSPROS tanımı içerisine dahil edilebilecek nakit sosyal yardımların tarihçesi 1970li yılların ortasına uzanıyor. 2000li yıllara gelindiğinde özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde gerek sosyal yardım alanının genişlediğini, gerekse farklı sosyal yardım mekanizmalarının devreye sokulduğu görülüyor. Genel anlamda Türkiye'de sosyal yardım alanına bakıldığında, Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü (PÖGM), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) ve yerel vakıfları, il ve ilçe belediyeleri tarafından yürütülmekte olan birçok sosyal yardım mekanizmasından bahsedilebilir. SYDGM, yerellerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDVler) eliyle sosyal yardım dağıtmakta, çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanması koşuluyla verilen Şartlı Nakit Transferi uygulamalarını yürütmekte ve ilköğretime mali transfer yapmakta (örn. ilköğretimde okul kitaplarının ücretsiz dağıtılması ile ilgili maliyetleri fon üzerinden karşılamakta). PÖGM ise halk arasında "2022 maaşı" olarak bilinen 65 yaş ve engelli maaşlarını yürütmekte. SHÇEK evde bakım aylıklarını yürütürken, Vakıflar Genel Müdürlüğü kapsamı hayli dar olan muhtaçlık aylığı ile bu alanda faaliyet gösteriyor. İl ve ilçe belediyeleri ise çoğunlukla ayni olmak üzere, birbirlerinden farklı, düzensiz fakat mali olarak ciddi oranlara denk gelen sosyal yardım faaliyetleri yürütüyorlar.

Böyle bir kurumsal yapılanma içerisinde, nakit sosyal yardım mekanizmalarının reformu yakın dönemde başta PÖGM ve SYDGM olmak üzere kamu kurumlarının da gündemlerini oluşturuyor. Bu gündem, sosyal yardımdan faydalananların yardımları suistimali, sosyal yardımların ulaştığı nüfusun kısıtlılığı, sosyal yardım alanında tek yetkili kamu kurumunun olmayışının yarattığı koordinasyon sorunları, nesnel bir yoksulluk kriterinin olmayışı, sosyal yardım faydalanıcıları ile nesnel kriter ile belirlenecek tüm yoksulların bilgilerinin bulunduğu bir veritabanının eksikliği, sosyal yardım miktarlarının yetersizliği, istihdama teşvik eden sosyal yardım programlarının kısıtlılığı, sosyal hizmet temelli çalışmalara verilen desteğin darlığı, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğinin eksikliği gibi sorun alanları üzerinden şekilleniyor. (SYDGM, 2008: 77-98; SGK PÖGM, 2008: 1-3) Sosyal yardım alanında bir değerlendirme raporu hazırlayan Devlet Denetleme Kurulu da temel sorunu nesnel yoksulluk ölçütü bulunmaması ve vatandaşların tüm iktisadi aktiviteleri ile ilgili bilgilere ulaşılabilecek bir veritabanı bulunmaması ile ilişkilendiriyor (DDK, 2009: 35). Dolayısıyla, kamu kurumlarının sosyal yardım reformu gündeminin temelinde kamunun iç işleyişindeki sıkıntıların giderilmesi ve sosyal yardım alanların "gerçekten yoksul olup olmadıklarının" tespiti sorunsalları yatıyor.

Halbuki sosyal yardım mekanizmalarının vatandaşlar açısından çok daha önemli sorunları mevcut ve bu sorunlar ancak sol bir siyaset tarafından sahiplenilebilir. Bu sorunlara değinmek gerekirse, ilk olarak Türkiye'de sosyal yardım mekanizmalarının kişinin onurlu bir yaşam sürmesini sağlayacak bir gelir güvencesi sağlamaktan uzak olduğunu söyleyebiliriz. Örnek vermek gerekirse, muhtaçlık temelinde engellilere ve yaşlılara sağlanan 2022 maaşının düzeyinin son yıllarda yükselmesine rağmen Türkiye İstatistik Kurumu'nun belirlediği açlık sınırının altında veya bu sınırda olduğu görülüyor (Erbil Erdugan, 2009: 89). Ayrıca yürürlükteki sosyal yardım mekanizmalarının hemen hepsi klasik ve kategorik bir "hak eden yoksul" tanımına dayalı olarak oluşturulmuş ve çalışan yoksullar, işsiz gençler gibi bu kategorilerin dışında kalanlara hiçbir gelir desteği sağlama niteliği taşımayan politikalar.

Sosyal yardım politikalarının yeterli gelir sağlayamayan ve yalnızca çalışmasa da yardım edilebileceği kapitalist muhafazakar bir ahlak tarafından meşru görülen grupları hedefleyen yapısının aksine, gelirin ülke içerisindeki eşitsiz dağılımının tüm yoksulları ortak olarak etkilediği alanlar mevcut. Bu alanlar aynı zamanda asgari gelir desteği politikalarına konu olması gereken alanlar. Örneğin bu alanlardan biri olarak, gerek İstanbul'daki çeşitli ilçelerde SYDV çalışanları ile gerçekleştirdiğimiz saha çalışması sırasında gördüğümüz, gerekse Birleşmiş

Milletler Kalkınma Programı'nın raporunda altı çizildiği üzere (Bağdadioğlu, *vd.*, 2009), gelir yoksulluğu çeken hanelerin kamu kolaylıkları (elektrik, su ve yakıt gibi) ücretlerini ödeme güçlüğünü söyleyebiliriz. Yine saha araştırması sırasında da tespit ettiğimiz bir diğer alan da, Türkiye sosyal refah rejimi içerisinde konut politikasına ilişkin hiçbir kamusal öngörünün olmaması nedeniyle, gelir yoksulu hanelerin kira masraflarını ödemede çektikleri güçlükler. Özellikle kentsel dönüşüme maruz kalan mahallelerde yaşayan ne tapusu ne de tapu tahsis belgesi olan kiracı nüfus bu grup içerisinde yer alıyor. Üçüncü olarak, yoksul hanelerin gıda giderlerini karşılamaktaki zorluklar sayılabilir. Nitekim, 1999 yılında VGM'ye bağlı imaretlerden yaklaşık on bin aile yemek alıyorken, bu sayının 2008 yılında seksen bin aileye yükselmesi (*Milliyet,* 2008) gözlemimizi destekler nitelikte. Son olarak, genel sağlık reformuyla gündeme gelen sağlık alanında bireylerden alınan katkı payları ve yeşil kart faydalanıcılarının ihtiyaç duyduğu fakat yeşil kart kapsamında ödenmeyen sağlık harcamalarından bahsedilebilir.

Tüm bu yukarıda saydığımız alanlarda hizmetlerin ücretsiz hale getirilmesi ile bu alanlara herkesin koşulsuz olarak erişiminin sağlanmasına dair bir siyasi mücadele dahilinde, "gelir hakkı" da yeni bir talep olarak görülebilir ve bu hak savunusu üzerinden solun ulaşmakta güçlük çektiği çoğunlukla kayıtsız istihdam edilen kitleye hitap edilebilir. Tabii gelir yoksulluğunun getirdiği sorunlara dair yukarıdaki tespitlerimiz ile hemfikir olup, bu sorunun çözümünün "gelir hakkı" savunusundan değil, yoksulların istihdamından geçtiğini savunmak da mümkün. Bizler özellikle içinde yaşadığımız dönemde, asgari gelir desteği politikaları alanının, istihdam ve ücret politikaları kadar önemli bir mücadele alanı olarak ortaya çıktığını savunuyoruz. İstihdam politikalarından özerk bir biçimde oluşturulacak ve gelir dağılımı eşitsizliğini azaltacak bir asgari gelir desteği politikasının "gelir hakkı" temelinde tahayyül edilebileceğini düşünüyoruz. İstihdamdan özerk bir asgari gelir desteği politikasına neden önem verdiğimizi öncelikle neoliberal görüşe, daha sonra da asgari gelir desteği politikalarını emek yanlısı görmeyen sol görüşe cevaben kurguluyoruz.

Neoliberal savları kabul edenler, klasik liberalleri takip ederek yoksulların (tembel olmaları nedeniyle) çalışmadıkları için yoksul oldukları varsayımı üzerinden, yoksullukla mücadelede temel politika alanı olarak istihdamı öne sürüyorlar. Öne sürdükleri istihdam ise çoğunlukla sonunda emekliliğin bulunmadığı, çalışma koşullarının hiçbir denetime tabi olmadığı ve sağlık sigortası kapsamında sürdürülebilir olarak kalınabileceğinin garantisi olmayan bir istihdam. Bu yaklaşıma sahip olanlar, istihdamdan özerk bir gelir güvencesi sistemini yoksulları tembelliğe alıştıracak ve çalışmalarını engelleyecek bir politika olarak görüyorlar (Van Parijs, 2000: 11). Bu bağlamda henüz istihdam koşullu hale getirilmemiş olan ve bu haliyle bizim ciddi eleştirilere tabi tuttuğumuz sosyal yardım sistemini dahi kabul edilemez buluyorlar. Halbuki aktif nüfus içerisinde çalışanların oranları incelendiğinde, yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus ile yoksul olmayan nüfus arasında istihdama katılım oranları açısıdan bir fark görülmüyor (Şeker, 2008: 173). Başka bir deyişle, Türkiye'de yoksulların karşılıksız sosyal yardım gelirleri ile hayatlarını sürdürmeyi seçtikleri ve bu nedenle istihdama katılmadıklarına dair mitin herhangi bir bilimsel kanıta dayanmadığı tespit ediliyor (Şeker, 2008: 173). Toplumsal algıya bakıldığında ise, "gelir dağılımı eşitlendiğinde insanlar tembelliğe alışır" ifadesinin kamuoyu araştırmalarında en düşük onay gören ifadelerden biri olarak ortaya çıktığı görülüyor (Çarkoğlu, 2006: 115).

Emek yanlıları ise çoğu zaman vatandaşlık temelinde istihdamdan bağımsız olarak sağlanacak bir gelirin, onurlu koşullarla sağlanan güvenceli bir istihdamın (yeniden) tesisine yönelik bir siyasi hattın altını oyacağı korkusuyla "gelir hakkı" söyleminden olabildiğince uzak duruyor. Örneğin Hünler, yatırım faaliyetleri ve/veya istihdam yaratıcı programların yer almadığı bir sosyal yardım politikasını doğrudan sadaka ile eşleştiriyor (2005: 17-18). Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaya yönelik oluşturulacak bir siyasi hatta, istihdam temelli bir düşünme biçiminin birkaç açıdan arzu edilen düzeyde adil bir gelir dağılımı hedefine ulaştırmayabileceğine dikkat çekmek istiyoruz.

Burada emek yanlısı siyasete yapmaya çalıştığımız müdahale ile, onurlu istihdam koşullarına yönelik mücadelenin günümüzde önemsiz olduğunu değil, aksine önemini kaybetmeyecek bu mücadelenin çoğunlukla kapsamakta güçlük çektiği toplumsal kesimleri ve gözden kaçırdığı sosyal riskleri de içererek genişlemesi gerektiğinin altını çizmek istiyoruz. Başka bir deyişle, gelir dağılımı eşitsizliğine dair çözüm yolları ararken asgari gelir desteği politikaları ile istihdam politikalarını aynı anda düşünmemiz gerektiğini vurguluyoruz. Sosyal yardımın onurlu bir istihdam talebi savunusundan tamamen koptuğu durumlarda, enformel sektörü ve işsizliği neredeyse doğal kabul eden, hatta bu doğallığı bir fırsata dönüştürmeyi hedefleyen emek düşmanı bir iktisadi büyüme projesine de eklemlenebilme potansiyelinin de

farkında olmak gerekiyor (Ferguson, 2007: 82). Bu bağlamda, sosyal yardım alanını ciddiye alan ve emek yanlısı bir bakış açısıyla bu alana katkıda bulunan bir sol siyasetin olmasının ciddi önem arz ettiğini düşünüyoruz.

Bu bağlamda, Prof. Dr. Erinç Yeldan'ın emekçilerin taleplerinin bugünkü koşullarda olanaklı görünenlerle sınırlı tutulmasının düzeniçi ve yanlış bir eğilim olduğunu belirterek, tam istihdam gibi kapitalizm içinde karşılanması mümkün olmayan taleplerin savunulması gerektiğinin altını çizmesini önemli buluyoruz (Yeldan, 2010). Fakat bu noktada "gerçekten imkansız" olan ve arzu edilebilir idealin, herkesin temel ihtiyaçlarına ulaşması için çalışması mı gerektiği, yoksa temel ihtiyaçların sağlandığı bir toplumda dilediği alanda faaliyet göstermesi gerektiği mi olduğu sorusunda ayrışma yaşanıyor. Çünkü kapitalizm herkese istihdam yaratmadığı gibi, herkese yeterli gelir de ve yaşanabilir insani koşulları da sunmuyor. İkinci ideali kendimize daha yakın bulan bizler, herkese "gelir hakkı" talebinin kapitalizm içerisinde dillendirilecek sınırlı bir talep olarak değil, dönüştürücü ve istihdam alanındaki sol siyasi hattı destekleyecek yeni bir siyaset hattı açan bir talep olarak değerlendiriyoruz.[3] Emekçilerin sermayedarlardan talep edecekleri yerine devletten talep etmeleri nedeniyle (Yeldan, 2010), "gelir hakkı" talebinin emekçileri sermayedarla değil, devletle karşı karşıya getirdiği tezi ise devlete dair bir kuramsal tartışma yapmayı gerektiriyor. Fakat özet olarak, iş güvenliği ve sosyal güvenlik gibi emekçilere sağlanan tüm güvencelerin de yine devlet dolayımı ile sağlandığını unutmamak gerektiğini düşünüyoruz. Burada devlete, emek ve sermaye arasındaki mücadeleyi şekillendiren kurumsal bir yapı olarak yaklaşılabileceğini düşünüyoruz.

Öte yandan, Türkiye'de emek yanlısı siyasi hattın asgari gelir desteği politikalarını ciddiye almasının konjonktürel olarak neden elzem olduğunu da dikkate almayı önemli buluyoruz. Bu bağlamda, Türkiye'de istihdam piyasasının durumunu tartışmaya açmak gerekiyor. Özellikle içinde yaşadığımız şu dönemde istihdam piyasasının her zaman onurlu ve güvenceli bir istihdamı beraberinde getirmediğini de hatırlamak gerekiyor. EUROSTAT'ın 2003 verilerine göre, Türkiye'de neredeyse her dört çalışandan birinin -çalışmasına rağmen- yoksul olduğunu görüyoruz. Türkiye çalışan yoksulluğunda da AB üye ülkelerinin tümünden daha kötü durumda. Özellikle ücretsiz aile işçileri ve tarım kesiminde yoğunlaşan kendi hesabına çalışanlar dikkate alındığında, çalışmanın yoksulluktan kurtulmayı beraberinde getirmeyebileceği açıkça görülebiliyor (Şeker, 2008: 54-55). Türkiye'de oldukça geniş olan enformel istihdam piyasasında, çalışanlar formel sosyal güvenlik sisteminin ve beraberinde gelen tüm koruma mekanizmalarının dışında konumlanmış durumda. OECD'nin enformel istihdam ile ilgili yayınladığı raporda, Türkiye'de 2000 ve 2007 yılları arasında tarım dışı toplam istihdamın yaklaşık yüzde 33'ünün enformel nitelikte olduğu bunun da yüzde 62'sini ücretli emeğin oluşturduğu belirtiliyor (OECD, 2009: 35 ve 37). 1980'li yıllara kadar iktisadi olarak güçsüz olan kesimlerin taleplerinin demokratik olarak temsil edilmesi işlevini üstlenmiş olan işçi sendikalarının (Behrens, vd., 2004: 16) günümüzde böylesine parçalı bir istihdam piyasasında ve heterojen çalışma biçimlerine sahip işçilerin taleplerini ortaklaştırmalarının zorluğu ise ortada (Iranzo ve Patruyo, 2002: 64). Enformel sektörde örgütlenmenin güç olduğu ve çalışan yoksulluğunun önemli boyutlara ulaştığı bu dönemde, işçi sendikalarının ve genel anlamda emek yanlısı bir siyasetin, stratejileri arasına yalnızca iş ilişkisine odaklanmayan ve "gelir hakkı" üzerinden kurulabilecek dışsal bir savunuculuk stratejisini (Gallin, 2001: 541-5) de eklemeleri önemli görünüyor. Bu strateji enformel sektörde çalışanlarla işçi sendikaları arasında emek yanlısı bir ortak zeminin kurulmasına ve sendikaların kurulacak bu bağ üzerinden enformel sektörde de örgütlenmelerine katkıda bulunma potansiyeline sahip.

Sol bir siyasetin kuramsal olarak da "gelir hakkı" savunusu yapmasının temellerinin bulunduğunu düşünüyoruz. Bu bağlamda, kapitalizmin temel sömürü mekanizmasının ne olduğu ve neyin anti-kapitalist bir politika olduğu sorusunu cevaplamak için Marx'ın Grundrisse'de kapitalizmin ortaya çıkışı ile ilgili yazdıklarına bakılabilir. Marx, kapitalizmin doğuşunu "özgür emeğin" ortaya çıkışı üzerinden anlatır. Bilindiği gibi, özgür emeğin özgürlüğü, iki yüzlü bir özgürlüktür. Bir yüzü, özgür emeğin kendi emek gücüne sahip olmasını ve emek gücünü istediği gibi satmasına yani bir çeşit bireyleşme sürecine gönderme yapar. Fakat bu bireyleştirici özgürlük, bir yandan işçinin yaşam gerekliliklerine (üretim araçlarının yalnızca biri olduğu yaşam gerekliliklerine) erişiminin dolaylanması ile sonuçlanır (Marx, 1973: 503). Dolayısıyla, işçinin yaşamını idame ettirebilmesi ancak emek gücünü satması ile mümkün olur ve emeğin özgürleşmesi sömürüsünü de beraberinde getirir (Marx, 1973: 503). Başka bir deyişle, kapitalist bir sistemde işçi yaşam gereksinimlerine erişebilmek için istihdam piyasasına mecbur edilir. Erik Olin Wright (2003: 75) bu işçilerin içinde bulundukları bu durumu "ikili ayrışma" olarak tanımlıyor. Dolayısıyla gelir güvencesinin, işçileri her koşulda ve her işte çalışmaya

mecbur eden sistemin güç ilişkilerine işçileri güçlendirecek bir müdahale olarak anlaşılması gerektiğini savunuyor (Wright, 2003: 80).

Kurgulanma biçimleri, diğer politika alanları ile ilişkileri ve güvence düzeylerinden bağımsız olarak, tüm nakit sosyal yardım politikalarının gelir dağılımı eşitsizliğine müdahale eden, iktisadi rejim içerisinde güçsüz olanları güçlendiren ve hak temelli politikalar olduğu tabii ki söylenemez. Fakat böylesi bir sosyal yardım politikasının ya da asgari gelir desteği politikasının siyasi olarak mümkün olduğunun altını çizmek istiyoruz. Bu bağlamda Türkiye'de yürürlükte olan sosyal yardım mekanizmalarına bakıldığında bu mekanizmaların yoksul nüfusu yoksulluk sınırının üzerine taşıyacak bir gelir artışı sağlayamadığını (Şeker, 2008: 133), engellilere sağlanan sosyal yardım düzeylerinin de Türkiye İstatistik Kurumu'nun belirlediği açlık sınırının altında veya bu sınırda olduğunu (Erbil Erdugan, 2009: 89), ve sosyal yardım miktarlarının bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir düzeye çekilmesinin artık bir devlet kurumu tarafından dahi önerildiğini hatırlamak gerekiyor (DDK, 2009: 36-43).

Türkiye gelir dağılımı eşitsizliği ve gelir yoksulluğu açısından ciddi sorunlarla karşı karşıya. Sorunların boyutunun büyüklüğüne rağmen, iktisadi eşitsizliklerin siyasi arenada önemli bir tartışma başlığı dahi oluşturmaması umut kırıcı. Tarihçesi 1970li yıllara uzanan sosyal yardım politikalarının, özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri tarafından önemsendiğini, genişletildiğini ve çeşitlendirildiğini görüyoruz. Sosyal yardımlardaki bu genişleme ve çeşitlenme, aynı hükümetler tarafından uygulanan neoliberal iktisadi politikaların yarattığı ciddi yoksullaşma ile paralel gerçekleştiği için, sol yaklaşım içerisinden yapılan analizlerde sosyal yardımın neoliberalleşme politikalarının doğal bir sonucu olarak algılanmasına yol açtığını düşünüyoruz. Bu algı, sosyal yardım politikalarının neoliberalleşme politikalarının yarattığı gelir dağılımındaki eşitsizliği tersine çevirmediği tespitinde haklı. Fakat Türkiye bağlamında ciddi sıkıntıları bulunan bu sosyal yardım politikalarının dahi, geçmişte Türkiye sosyal refah rejimi içerisinde kendine hiçbir yer bulamayan toplumsal kesimleri hedefleyerek sosyal politika alanında önemli bir gelişmeye işaret ettiğini unutmamak gerek.

Ayrıca bu uygulanan sosyal yardım politikalarının klasik ve kategorik yoksul algısı ile kurgulanmış olması ve gelir dağılımı eşitsizliğini azaltma hedefiyle gerçekleşmemesi, sosyal yardım alanını topyekun solun tartışma zemininden çıkarmayı gerektirmiyor. Bu noktada, sosyal yardımları bir politika tercihi olarak ciddiye alan, "gelir güvencesi" üzerinden asgari gelir desteği politikalarını savunabilecek sol bir siyasi hattın eşitsizliğin azaltılmasına önemli katkılar yapabileceği açık. Böyle bir solun, Türkiye'de iktisadi eşitsizliklerin yükünü çekmekte olan yoksul vatandaşların desteğini almasının, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltarak vatandaşlara gelir güvencesi sağlayacak politikalar kurgulamasının ihtimal dahilinde olduğunu düşünüyoruz. Nakit sosyal yardım politikaları üzerine yapılan tartışmaların da ancak böylesi bir sol yaklaşımın katkısıyla gelir dağılımı eşitsizliği ve gelir yoksulluğunun azaltılması aksına oturabileceğini görüyoruz. Bu bağlamda, temel gelir düzeyinin de asgari ücret düzeyi kadar önemli bir siyasi mücadele alanına dönüşebileceği (Van Parijs, 2000: 7) fikrinden hareketle, solun sosyal yardım alanıyla en azından memur ve işçi ücretleri ile ilgilendiği kadar ilgilenmesi gerektiğine inanıyoruz.

Notlar

1 2008 yılının Temmuz ayından Aralık ayına kadar Türkiye'de sosyal yardım politikaları üzerine yürüttüğümüz saha çalışmalarında SPF'ye destek veren TÜBİTAK'a; hocamız Prof. Dr. Ayşe Buğra'ya; bu makaleyi yazmamız konusunda bizleri motive eden Yrd. Doç. Dr. Bediz Yılmaz'a; araştırmamız süresince bizden bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen Sosyal Güvenlik Kurumu Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları yönetici ve çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız. Bu makalenin daha önceki bir versiyonu Toplum ve Demokrasi dergisinde yayınlanmıştır (Yakut-Çakar ve Yılmaz, 2009).

2 Temel gelir, bir toplumun kurumları tarafından toplumun tüm üyelerine bireysel olarak ve herhangi bir koşul olmaksızın sağladığı düzenli ve orta düzeyli bir gelirdir (Van Parijs, 2000: 3). Fakat günümüzde temel gelirin bu şekliyle uygulandığı bir ülke bulunmamakta. Örneğin Portekiz'de bireylerin gelirlerinin minimum bir seviyeye çekilecek şekilde kamusal nakit transferi olarak tanımlanabilecek minimum gelir garantisi politikası uygulanıyor (Bruto da Costa, 2003).

3 Benzer bir yaklaşım için bkz. Buğra (2010).

Kaynakça

Bağdadioğlu, N., Başaran, A., Kalaycıoğlu, S., Pınar, A., 2009, *Kamu Kolaylıkları Yönetişiminde Yoksulluğun Dikkate Alınması*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Hacettepe Üniversitesi Piyasa Ekonomisini ve Girişimciliği Geliştirme Merkezi, Ankara.

Behrens, M., Hamann, K., Hurd, R., 2004, "Conceptualizing Labour Union Revitalization", içinde *Varieties of Unionism: Strategies for Union Revitalization in a Globalizing Economy*, der. Frege, C. M. and Kelly, J., Oxford University Press, Oxford, s. 11-31.

Boratav, K., Yeldan, A. E., ve Köse, A. H., 2000, "Globalization, Distribution and Social Policy: Turkey, 1980-1998", *Centre for Economic Policy Analysis, Working Paper Series I*, Working Paper No. 20, s. 1-35.

Bruto da Costa, A., 2003, "Minimum Guaranteed Income and Basic Income in Portugal", içinde *Minimum Income Schemes in Europe* der. Standing, G., International Labor Organization Socio-economic Security Programme, Geneva, s. 73-104.

Buğra, A., 2010, "Vatandaşlık Geliri ve Toplumsal Dayanışma", *Radikal 2*, 30 Mayıs.

Buğra, A., Keyder, Ç., 2006, "The Turkish welfare regime in transformation", *Journal of European Social Policy*, Vol 16 (3), s. 211-228.

Buğra, A., Adar, S., 2007, *Türkiye'nin Kamu Sosyal Harcamalarının Karşılaştırmalı bir Analizi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu.

Çarkoğlu, A., 2006, "Türkiye'de Bireysel Bağışlar ve Vakıf Uygulamalarında Eğilimler", içinde *Türkiye'de Hayırseverlik: Vatandaşlar, Vakıflar ve Sosyal Adalet*, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), Istanbul, s. 83-124.

Çarkoğlu, A., Kalaycıoğlu, E., 2010, *Türkiye'de Toplumsal Eşitsizlik*, Sabancı Üniversitesi-TÜBITAK-Infakto-Birim ve Istanbul Politikalar Merkezi, Istanbul.

Devlet Denetleme Kurulu, 2009, "Türkiye'de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanındaki Yasal ve Kurumsal Yapının Incelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Hakkında", *Araştırma ve Inceleme Raporu* No. 2009/4, Ankara.

Erbil Erdugan, F., 2009, *Türkiye'de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi:* Ankara-Keçiören Örneği, T.C. Başbakanlık Özürlüler Idaresi Başkanlığı yayınlanmamış uzmanlık tezi.

EUROSTAT, 2009, Istihdam ve Sosyal Politika veritabanı-Sosyal Içerme göstergeleri [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/data/database], erişim 12 Ağustos.

EUROSTAT, 2008, "ESSPROS Manual 2008 Edition", *Eurostat Methodologies and Working Papers*, Luxembourg.

Ferguson, J., 2007, "Formalities of Poverty: Thinking about Social Assistance in Neoliberal South Africa", *African Studies Review*, Volume 50, No. 2, s. 71-86.

Gallin, D., 2001, "Propositions on Trade Unions and Informal Employment in Times of Globalisation", *Antipode*, v. 33(3), s. 531-549.

Garfinkel, I., Huang C. C., ve Naidich, W., 2003, "The Effects of Basic Income on Poverty", içinde *Redesigning Redistribution*, der. Wright, E. O., The Real Utopias Project Volume V, s. 117-141.

Gough, I., 1996, "Social Assistance in Southern Europe", *South European Society and Politics*, 1 (1), s. 1-23.

Gökşen, F., Özertan, G., Sağlam, I., Zenginobuz, Ü., 2008, "Impacts of the tax system on poverty and social exclusion: A case study on Turkey", *New Perspectives on Turkey*, no. 38, Spring 2008, Homer Kitabevi, s. 159-179.

Hünler, A., 2005, "Yoksullukla Mücadele-Yoksulluk Yönetimi Ayrımında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu", *Türk Idaresinin Güncel Sorunları Seminer Çalışması*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara.

International Labour Organization, 2008, *World of Work Report 2008*, Cenevre.

Iranzo, C. ve Patruyo, T., 2002, "Trade Unionism and Globalization: Thoughts from Latin America", *Current Sociology*, v. 50(1), s.57-74.

Marshall, T.H., 1950, "Citizenship and Social Class" in *Citizenship and Social Class and Other Essays*, Cambridge University Press, Cambridge.

Marx, K., 1973, *Grundrisse: Foundations of the Critique of Political Economy*, Penguin Books.

OECD, 2008, *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD, Paris.

OECD, 2009, *Is Informal Normal? Towards More and Better Jobs in Developing Countries*, Development Center of the Organizaton for Economic Co-operation and Development.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 2008, *Türkiye'de Sosyal Yardım Sistemi Çalıştayı*, Ankara.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2008, *Stratejik Plan 2009-2013*, Ankara.

Standing, G., 2003, "CIG, COAG and COG: A Comment on a Debate", içinde *Redesigning Redistribution*, der. Wright, E. O., The Real Utopias Project Volume V, s. 142-157.

Standing, G., 2005, "Why Basic Income is Needed for a Right to Work", *Rutgers Journal of Law & Urban Policy*, 2 (1), s. 91-102.

Şeker, S. D., 2008, *Türkiye'de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri*, Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.

Şenses, F., 1999, "Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 26 (3-4), s. 427-451.

Şenses, F., 2008, "Missing links in poverty analysis in the age of neoliberal globalization: Some lessons from Turkey", *New Perspectives on Turkey*, No. 38, Spring 2008, Homer Kitabevi, s. 61-81.

United Nations Development Programme, 2009, *Human Development Report 2008*, New York.

Van Parijs, P., 2000, "Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the 21st Century", Basic Income European Network VIIIth International Congress, s. 1-19.

Wright, E. O., 2003, "Basic Income, Stakeholder Grants, and Class Analysis", içinde *Redesigning Redistribution*, der. Wright, E. O., The Real Utopias Project Volume V, s. 75-82.

Yakut-Çakar, B., Yılmaz, V., 2009, "Sınıf ve Vatandaşlık Ekseninde Türkiye'de Sosyal Yardım Politikalarını Yeniden Düşünmek," *Toplum ve Demokrasi*, No. 4.

Yeldan, E., 2010, "Ekonomi Tıkırında mı?" *Sendika.org*, 8 Mayıs.

Yılmaz, V., 2008, "Nasıl bir Sosyal Yardım Politikası?", *Taraf*, 17 Eylül.

Yılmaz, V., Yakut-Çakar, B., 2008, *Türkiye'de merkezi devlet üzerinden yürütülen sosyal yardımlar üzerine bilgi notu*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, Istanbul.

Zenginobuz, E. Ü., Özertan, G., Sağlam, I., Gökşen F., 2006, *Yurttaşların Cebinden Devletin Kasasına: Türkiye'de Kim Ne Kadar Vergi Ödüyor?*, Açık Toplum Enstitüsü Türkiye Temsilciliği ve Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu, Mayıs 2006, Istanbul.

"100 bin aile imaretten gelecek yemeği bekliyor", *Milliyet*, 23 Aralık 2008. [http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1031428].

Ercan:
"Ulusal İstihdam Stratejisi, odağına gençleri ve kadınları almalıdır. İşsizlik sorunu Avrupa'dan ithal modellerle çözülemez."

Birleşmiş Milletler Ortak Programı olan "Herkes İçin İnsana Yakışır İş: Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve Antalya Pilot Bölge Uygulaması" kapsamında "Türkiye'de Göç Kurultayı" 24-25 Ağustos 2010 günlerinde Antalya'da yapıldı. Kurultayda, Ulusal Gençlik İstihdam Eylem Planı'nı hazırlayacak Ulusal Teknik Ekip'in (UTE) dördüncü toplantısı da gerçekleştirildi.

Toplantının katılımcılarından biri de, ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hakan Ercan'dı. İstihdam konusunda ülkemizin önemli uzmanlarından biri olan Ercan ile Türkiye'nin istihdam ve işsizlik sorununu konuştuk. Ercan'ın esnek istihdamdan, "insana yaraşır iş" kavramına, Türkiye'nin yapısal ve konjonktürel istihdam ve işsizlik sorununa ilişkin görüşlerini sizlerle paylaşmak istedik.

Türkiye'nin istihdam ve işsizlik sorununu nasıl değerlendirmek gerekiyor?

Uzun vadeli bir problem olarak değerlendirmek, odağına da gençleri ve kadınları almak gerek. Türkiye'nin halen devam eden, henüz tamamlanmamış, kırdan kente dönüşümünü ve bunun özellikle kentlerde yarattığı, eğitimsiz genç erkek ve kadınların, kentsel işgücü piyasasına girmesiyle oluşan sıkıntıları da değerlendirerek bir çözüm üretme çabası içinde olmak gerek.

Ulusal İstihdam Stratejisi çalışmaları sorunun çözümüne katkı sağlayacak mı?

Strateji belgesi henüz yayımlanmadı. Dolayısıyla yayımlanmamış bir belge üzerine yorum yapmak çok anlamlı değil. Şu ana kadarki bazı ipuçları üzerinden konuşabilirim, sendikalara gönderilen sunum üzerinden... Belgenin odağında gençlerin ve kadınların, uzun vadeli mesleki eğitimin olmadığını, ama bunlar ile ilgili bazı saptamaların olduğunu biliyorum. Eğer bunlar değişmeyecekse, şöyle bir sakınca var: Türkiye'deki istihdam sorunu Türkiye'nin şu anki sınai ve demografik yapısı nedeniyle kesinlikle gençleri ve kadınları iskelet olarak çatıp, bunun etrafına örülmesi gereken bir istihdam stratejisi. Eğer bu yapılmayıp, bunlar alt gruplar olarak ele alınmış ise, örneğin esnek çalışma biçimlerinin gençler ve kadınların istihdam sorununu çözeceği düşünülüyorsa; Türkiye, olmadığı bir ülke gibi değerlendiriliyor anlamına gelir. Yani Türkiye sanki büyük kentlerden veya kıyılardan ibaret, biraz daha eğitimli bir kitleye sahip olan ve biraz bir Güney Akdeniz ülkesiymiş gibi...

Oysa ki, bunun dışında, hemen Ankara'nın güneyinden başlayan, Konya'dan Doğuya Antep, Muş, Bitlis ekseninden uzanan başka bir Türkiye var ve bu Türkiye, kentlere vasıfsız, eğitimsiz gençleri önümüzdeki dönemde, yaklaşık 10 yıl içinde 9-10 milyon kişi olarak gönderecek. Bu sorun hiç yokmuş gibi davranarak; çözüm önerilerini Avrupa'dan ithal bazı önerilerle, uzun vadeli mesleki eğitime dayandırmadan, kısa vadeli, bugünü kurtarıcı, krizden çıkarıcı veya seçim için belki yatırım nitelikli, istihdam artırmaya yönelik fakat uzun vadede kalıcılığı olmayan tedbirler ile böyle bir paket oluşturulmuşsa bunun adı strateji olmaz ancak bir "taktik belgesi" olur. Umarım böyle çıkmayacaktır strateji belgesi...

İşsizlik artışı tüm dünyada görülen genel bir eğilim. Türkiye'nin

işsizlik sorunu nereye kadar yapısal ve nerede konjonktürel olmaya başlıyor?

Şimdi, ortalamaya bakıldığında kriz nedeniyle işsizlik oranında 10 puandan 14 puana geldik. Batı ile karşılaştırırsak, OECD ülkeleriyle; kent ortalamalarına bakmak lazım ya da tarım dışı ortalamalara... Buralarda 18'lerdeyiz. Genç işsizliğinde zaten AB ortalamalarındayız.

İşsizlik, öyle bir sorun ki, özellikle genç işsizliği, AB üyesi olmanın buna bir faydası yok. Olsaydı, Belçika'da bu sorun çözülürdü. Fransa'da bu sorun çözülürdü. Eğer AB üyeliği bir çözüm olsa idi, İspanya 20 yıl uğraştıktan sonra AB ortalamasına çekebildiği işsizliğini, bir tek krizle, bir darbeyle yeniden eski seviyelerine çıkarmazdı. Buradan bizim çıkaracağımız dersler var. İspanya, var olan işgücünün korumacı statüsünü muhafaza ederek ama yeni gelen gençlere esnek statüde bir yasal düzenlemeyle, işsizlik sorununu indirdi. Üç senelik kontratlarla çalışıyordu gençler. Kriz vurdu, 2008-2009 krizinde, yeniden yüzde 20'ye çıktı işsizlik. Demek ki, öyle birkaç yıllık bir önlem değil, çünkü yapısal ve çok uzun vadeli, uzun soluklu bir bakış açısı gerekiyor ve AB üyeliğinin bizim işsizlik sorununun çözümüyle ilgili hiçbir ilgisi yok. AB'ye gireceğiz ve birçok sorunumuz ile beraber işsizlik sorunumuz da çözülecek diye bir sanrı içinde olan varsa bunu düzeltsin.

Türkiye'nin yapısal sorunu şu: Bu konjonktürde, bu krizde, zaten önümüzdeki yakın dönemde görecek olduğumuz işsizlik oranlarını birkaç sene önce görmüş olduk. Ama bu işsizlik oranları zaten geliyordu Türkiye'ye. Çünkü gençlerimize kentlerde, gençlerdeki çalışma çağındaki nüfus artışına yakın bir düzeyde iş yaratamıyoruz. Aslında kentsel ekonomi iş yaratıyor, fakat tarımsal ekonomiden çıkış hemen hemen bu farkı kapatıyor. Böyle bir sorunumuz var ve bu yapısal sorun, önümüzdeki 15-20 yıl kadar devam edecek. 15-20 yıllık bir süreçten bahsediyoruz ve bunlar eğitimsiz kitleler. Yani aktif işgücü politikalarıyla, İŞKUR'un uygulamalarıyla başa çıkamayacağımız bir işsizlik sorunu bu konuştuğumuz ve yükselmeye devam edecek. Demografik tepe noktasına ulaştığımız zaman, 2030'lardan sonra yavaş yavaş bu sorun hafifleyecek.

Bu süre içinde yapmamız gerekenler ise arz yönlü, yani kişilerin işlendirilebilir olmalarını, vasıflı olma niteliklerini artırma yönünde olmalı. Bunları kentlere alacağız, bölgesel çekim merkezlerine... Son günlerde 15 tane bölgesel çekim merkezinden bahsediliyor, bu doğru bir hareket. Çünkü geldiği yerde benim bu insanları karşılamam, eğitmem, başarılı ve iyi bir eğitim ve sağlık altyapısına kavuşturmam ve kentsel bir anlayışla, kentsel işgücü piyasasına entegre etmem gerekiyor.

Kadınlar için o zaman Batılı anlamdaki çözümlerin gündeme geleceği bir yapıya kavuşacağım. Yani kadınlara güvenli bir ulaşım altyapısı sağladığımda, kreş sorununu çözüme kavuşturduğumda, hem işgücüne katılımlarını artıracağım hem de kadınları kreşte çalıştıracağım. Bu yavaş ve uzun bir süreç, bugünden yarına olan bir süreç değil.

İşgücü maliyetlerinin yatırım-istihdam kararlarının alınmasındaki etkisi ne düzeyde?

Merkez Bankası anketlerine sizin gibi ben de bakıyorum. Hiçbir zaman işverenler şu anki satışlarını veya gelecek ayki satışlarının düşük olmasında bunu birinci sıraya koymuyorlar. Talep yetersizliği her zaman birinci sırada.

Esnek istihdam Türkiye'nin yapısal işsizlik sorununu çözebilecek bir uygulama mıdır?

Bu zor bir soru... Esnek istihdam kesinlikle, tartışmasız bir şekilde kadınların ve gençlerin işgücüne katılımlarını artırır. Bu istediğimiz yönde bir istihdam artışı mıdır? Bunun tartışılması gerek. Güvenceli esneklik dediğimiz uygulamalarla desteklenmesi lazım. Yalnız bunun için gerekli olan büyük sosyal harcamaları sağlamak gerekir, vergi toplama uygulamaları gündeme gelmeli, büyük sosyal refah devleti uygulamaları için bu sosyal harcamaların kullanılması, güvenceli esneklik kavramının önemli parçası. Bu sadece Kuzey Avrupa ülkelerinde, 5 ila 10 milyon nüfuslu İskandinav ülkelerinde uygulanabiliyor. Avrupa'nın geri kalanında bu model varlığını sürdüremedi. Yani bu bir anlamda Amerika'nın güvencesiz esnek modeline, Avrupa'nın istihdam konusunda bir cevabıydı: "Biz hem esnek oluruz, hem de güvenceli oluruz." Daha göremedik bunu...

Maalesef bir ara yol da yok, yani çok katı korumaya giderseniz, çalışanı değil, işi korursanız, o zaman Yunanistan'da olduğu gibi bir kere işinizi kaybettiğiniz zaman bir daha iş bulma şansınız olmuyor. Şimdi bizim sendikalarımız bu çalışanı korumak ve işi korumak arasında, çalışanı korumak lehine düzenlemelere itiraz ediyorlar çünkü Türkiye'de öyle bir sosyal refah ağı yok. Fakat bir yerde sendikalara da şöyle bir eleştirim olacak: Şimdi Türkiye'de sendikalaşmada 12 Eylül yasalarından kalan anlayışlar, yasalar değişmiş olmakla beraber, zorluklar var. Sendikalaşma özgürlüğü önündeki engelleri kaldırmakla esnek uygulamalar arasında bir denge lazım. Bu denge kolay bir denge değil, benim de bir çözüm önerim yok.

Son krizde gördüğümüz gibi işlerini kaybedenlerin yüzde 10'u sadece işsizlik sigortasından faydalanabildi ki zaten, özel sektördeki formel, kayıtlı kesimin oranı aşağı yukarı bu. Şimdi eğer ben bu kapsamı genişle-

tebilirsem, sendikalaşma yönündeki engelleri kaldırabilirsem, herkes elini taşın altına koyduğu takdirde, her halde uygulanabilir çözümler vardır. Tek başına esneklik çözümdür diyemiyorum, İspanya örneği bize tek başına bunun bir çözüm olamadığını açık bir şekilde gösterdi. Ama ben bu tek başına çözüm değildir derken, açıkçası şu anda sendikaların benimsediği o sert çizgide de tam olarak durmuyorum, sadece oraya biraz daha yakın duruyorum, bunu da net bir şekilde belirteyim.

ILO'nun "insana yakışır iş" kavramına uygun yeni istihdam sağlanabilmesi için izlenmesi gereken iktisat politikaları neler olmalıdır?

ILO'nun bu gündemini kayıtsız koşulsuz elbette destekliyorum. Desteklememek mümkün değil. Bunun için yine uzun vadeli iktisat politikası olarak bakmak değil de, arz yönünden bakmak lazım. Vasıflı birey için aslında geçerli bu "insana yaraşır iş". Çünkü şöyle bir sorun var: İşgücü vasfı düşük olan birey, hayatını idame ettirebilmek için, formel-enformel bakmadan, çok kuvvetle enformel kesimde önüne gelen işi, güvencesiz işi kabul etmek zorunda. Bu yapının halen hakim olduğu bir Türkiye ortamında insana yakışır işi nasıl sağlayacağız? Bu yavaş yavaş bireyleri vasıflandırarak, denetimleri artırarak ve işveren ve işçi sendikalarının ortaklaşa benimsediği kayıtdışının zaman içinde azalmasıyla mümkün olacak ve kırılacak bir yapı. Kısa vadeli bir çözümü yok, bir iki yıllık çözümlerden bahsetmiyoruz.

Kayıt dışı istihdamı, uygulanan ekonomik politikaların bir türevi olarak mı değerlendirmeliyiz?

Hayır, çünkü bunu böyle değerlendirirsek bu biraz kolaycılığa kaçmak olur. O zaman İspanya'da, Portekiz'de, İtalya'da, Yunanistan'da niye kayıtdışı bu kadar yüksek diye düşünmemiz lazım. Bu Türkiye'nin biraz ötesinde bir durum. Sadece biz değiliz bu durumda olan. Belli bir gelişmişlik düzeyinde, işçi-işveren ilişkileri çatışmalı Akdeniz ülkelerinde, tarımdan çıkışı yakın zamanda kırılmış ya da kırılmakta olan ülkelerde ki, İtalya'da değişimin, 1945-1975 yılları arasında tarımdan çok ani ve keskin bir çıkışın ve bugünkü yapının oluşmasının ne kadar yeni, bir nesil önce olduğunu gördükten sonra, Türkiye'de kayıtdışı sadece hükümetlerin izledikleri politikalar nedeniyle var demek haksızlık olur.

Politikacılar tabii ki bu yapının sunduğu rant olanaklarından faydalanıyorlar ama bu onların bu yapıya sebep oldukları anlamında değildir, onlar bu yapının ürünleridir. Bazı şeyler eskiden olduğu kadar kesin değil. Örneğin İtalya'da, dün öğrendiğimiz o Kuzey'de hakim olan, bizde Urfa'dan çalışanları meyve toplamaya götüren ağalar biçimindeki bir düzen çok daha yaygın ve mafya olarak Kuzey'de örgütlenmiş. Bu yapılar bize özgü yapılar değiller. Diğer ülkelerin deneyimlerinden de biraz faydalanmamız gerekiyor. Sorunlarımıza kısa vadeli ve seçimlere odaklı çözümlerle değil, sabırlı, yavaş yavaş, biraz uzun bir perspektiften bakarak ve bazı önyargılarımızı da kırarak, her iki taraftan hem sendikal, hem hükümet tarafından bakmak lazım. Ben yine akademik kimliğimle biraz mesafemi koruyarak, bu şekilde bir röportaj vermek durumundayım ama en azından ilgili taraflar belli bir şekilde yansız durmaya çalıştığım, başka bir kaygı taşımadan kendimce doğru bildiğimi söylediğimi düşünürlerse, herkese verilecek, ortaklaşa oluşturulacak aklımız elbette var.

Küreselleşme Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği

Gökhan EROL

TÜRK-İŞ Eğitim Uzman Yardımcısı
gokhanerol@turkis.org.tr

Küreselleşme süreci 1980 sonrası tüm dünyada ve yaşamın her alanında etkili olan dönüşümlere neden olmaktadır. Küreselleşme ağırlıklı olarak ekonomik boyutuyla öne çıkmış ve emek-yoğun sektörlerdeki üretimin gelişmekte olan ülkelere kayması olumsuz etkilerini çalışma yaşamı üzerinde göstermektedir. Bu ülkelerde mevzuatın ve sosyal güvenliğin yetersizliği, sendikalaşma ve örgütlenmenin önündeki engeller, eski teknolojilerin kullanılması, çalışanların vasıfsız işgücü haline gelmeleri, uzun ve esnek çalışma saatleri gibi nedenler iş kazaları ve mesleki hastalıkların artmasına neden olmaktadır. Bu dönüşüm iş sağlığı ve güvenliği açışından en fazla, rekabet edebilirlik anlamında en zayıf role sahip KOBİ'leri etkilemektedir.

Yeldan, küreselleşme olgusunu, "Ulusal ekonomilerin dünya piyasalarıyla eklemlenmesi ve bütün iktisadi karar süreçlerinin giderek dünya kapitalizminin sermaye birikimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi" olarak yorumlanmaktadır (Yeldan, 2002, 13). Çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) üretimlerini gelişmekte olan ülkelere kaydırmaları, bu ülkelerdeki zayıf sosyal koruma mekanizmaları nedeniyle iş kazası ve meslek hastalıklarının artmasına neden olmaktadır. Küreselleşme ile sermayenin artan hareketliliği gelişmiş ülkelerin, emek yoğun ve insan sağlığına ve çevreye zararlı üretimlerini gelişmekte olan ülkelere kaydırdıkları gözlemlenmektedir. ÇUŞ'lerin yatırımlarını mevcut maliyetlerinin altına çekebilecekleri ülkelere kaydırmaları, yetersiz sosyal korumaya sahip çalışanların daha da kötü koşullarda çalışmak zorunda kalmalarına neden olmaktadır.

Yenidünya düzeni içerisinde küreselleşmiş ekonominin egemen güçleri ÇUŞ'lerdir. Bugün çok uluslu şirketler, ulusal hükümetlerin politikalarını etkisiz hale getirebilecek ve dünya ticaretine yön verebilecek güçtedir. Uluslararası sermayenin bu gücü, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, uluslararası sermayenin plan ve kararlarına bağımlılığı artırmaktadır. Sonuç olarak çok uluslu şirketlerin yönlendirdiği dünya ticaretinde yer edinmek ve bu küresel

süreçten pay alabilmek ise, küresel çapta ürün, hizmet, fiyat, kalite, pazarlama ve yenilik boyutlarıyla rekabet gücü edinmeyi gerektirmektedir (Yalçınkaya ve Çakır, 2005, 3).

Küreselleşme, ulusal hükümetlerin ekonomideki ve denetimdeki rolünü azaltmış ve şirketlerin rekabet edebilirliğini uluslararası bir boyuta taşımıştır. Küresel rekabet, deregülasyonlar yoluyla koruyucu iş yasalarıyla oluşan yapıyı esnetme ve kuralsızlaştırma yolunu açmıştır. Rekabetin genişlemesiyle maliyetlerin düşürülmesi temel hedef haline gelmiştir. Ulusal ekonomiler ve işletmeler, varlıklarını sürdürebilmek ve büyümek için düşük işgücü maliyetleri ve dolayısıyla işgücü piyasasında daha da esneklik sağlamak istemektedirler. Bu uygulamalar, Türkiye'de firmaların yüzde 98'ini oluşturan küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ) kayıtdışı kalma, sosyal güvenlik sisteminden kaçınma, vergi ödemekten kaçınma ve sendikasız ve sigortasız işçi çalıştırma seçeneklerine başvurmalarına neden olmaktadır. Eski teknolojilere sahip ve ekonomik sıkıntılar yaşayan KOBİ'lerde maliyetlerin ilk düşürüldüğü alan, iş sağlığı ve iş güvenliği önlemleridir.

1980'li yıllarda uygulamaya konulan yapısal uyum programları ile yoksulluk artma eğilimine girmiş ve gelir eşitsizlikleri artmıştır. Özelleştirmeler, taşeronlaşma ve esnek çalışma biçimleri de yaygın biçimde sağlıksız, güvenliksiz, örgütsüz bir çalışma yaşamı dayatmıştır. Açlık ve işsiz kalma korkusu nedeniyle çalışanlar işlerini korumak karşılığında istihdam güvenliğinden vazgeçmek durumunda kalmaktadırlar. Genellikle genç kadın ve çocuk emeği her türlü iş güvencesi ve sendikal haklardan uzak olarak çalıştırılmakta ve yabancı sermayeyi her ne pahasına olursa olsun bölgelerinde tutabilmek için her türlü özveriye razı kalmaktadırlar.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2009 yılı açıklamalarına göre her yıl yaklaşık 2 milyon 300 bin insan iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle yaşamını yitirmektedir. Dünyada her yıl 270 milyon iş kazası gerçekleşmekte ve 160 milyon insanda çalışmadan kaynaklı hastalık meydana gelmektedir. 2008 yılı SGK İstatistiklerine göre ise Türkiye'de 72.963 iş kazası, 539 meslek hastalığı olgusu meydana gelmiş, bunların 866'sı ölümle sonuçlanmıştır. Türkiye iş kazaları ülke sıralamasında üçüncü, Avrupa ülkeleri sıralamasında ise birinci sırada yer almaktadır. Ülkemizde toplam istihdamın 22 milyon kişi olduğu ve sigortalı çalışanların 9 milyon kişi olduğu, buna karşılık SGK verilerinin sadece sigortalıları kapsadığı göz önünde bulundurulursa gerçekte iş kazaları ve buna bağlı olarak ölümlerin, meslek hastalıklarının çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin iş kazalarından dolayı yılda 4 milyar lira kaybı oluşmaktadır. İş kazalarında genellikle görünür maliyet hesaplanmaktadır ancak kapatılan maden ocakları, kaybedilen zaman gibi görünmez maliyetler de dikkate alındığında, sonuç görünen maliyetlerin iki katına ulaşacaktır.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TUİK) ilk defa yayımladığı 2007 yılı Nisan, Mayıs ve Haziran dönemini kapsayan "İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri" konulu araştırmasına göre, her 100 çalışandan 2,9'u son bir yılda iş kazası geçirmiştir. Raporun dikkate alınması gereken en önemli çıktıları, iş kazası geçirenlerin yüzde 56,6'sının on kişiden az çalışan işyerlerinde meydana gelmesi ve iş kazası geçirenlerin yüzde 40,4'ünün geçirmiş olduğu kaza nedeniyle işinden uzaklaşmış olmasıdır.

Küreselleşmenin yaşamın her alanında kendini hissettirdiği günümüzde, iş sağlığı ve güvenliğinin de ülke gerçekleri ve uluslararası koşullar dikkate alındığında öncelikli olarak küreselleşmeden etkileneceği kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası rekabet, teknolojik gelişmeler, ekonomik krizler, özelleştirmeler, taşeronlaşma ve yüksek işsizlik oranları esnek üretimin bir sonucu olarak karşımıza çıkan atipik istihdam biçimleri (part-time çalışma, geçici süreli çalışma, evde parça başına çalışma, taşeron çalışma, ödünç işçilik gibi), bu şekilde çalışanlar iş sağlığı ve güvenliği bağlamında ciddi risk altındadırlar. Atipik iş sözleşmeleri ile çalışan işçiler, işyerini yeterince tanımama, düşük motivasyon ve eğitim düzeyi, işe uyum sürelerinin daha uzun olması gibi nedenlerle kaza ve hastalıklara daha açık durumdadırlar. Değişen emek süreçleri ve istihdam biçimleri, sadece fiziksel riskleri değil, işin değişen yapısı ve yoğunluğuna bağlı olarak, çalışanlarda stres, yabancılaşma gibi birtakım psiko-sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir.

Üretimin küreselleşmesi taşeron uygulamaların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Az ücret vermek, yasal sorumlulukları alt işverene devretmek ve mevzuattaki bazı yükümlülüklerden kaçınmak gibi amaçlar nedeniyle kurulan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal yapıları zayıf olduğundan, bu tip işletmeler iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmaktadırlar.

Adaletsiz gelir dağılımı, hızlı nüfus artışı, bölgesel geri kalmışlık, iç göç nedeniyle artan işsizlik kayıtdışı istihdamı ve informal sektörde istihdama yol açmaktadır. Bu tür istihdam biçimlerindeki koşullar göz önüne alındığında, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği alanında ciddi risklere maruz kaldıkları ve çalışanlar arasındaki iş kazalarının yüksek olduğu bilinmektedir.

Bir diğer sorun ise kadın ve çocuk işçilerin ağır ve tehlikeli işlerde

çalıştırılmalarıdır. Kadın ve çocuk işçiler düşük ücretle, sosyal güvencesiz, fazla saatler, iş güvencesi olmaksızın çalıştırılmaktadırlar. Ayrıca istihdam edildikleri sektörlerdeki çalışma koşulları dikkate alındığında iş sağılığı ve güvenliği açısından ağır riskler altında çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Aynı şekilde göçmen işçiler de genellikle yüksek riskli sektörlerde fazla sürelerle ve kötü çalışma koşullarında çalıştırılmaktadırlar.

70'li yıllar ile ortaya çıkan esnek uzmanlaşma modelleri, malın daha küçük aşamalara bölünerek üretimini, farklı taleplere göre üretim yapısı oluşturmayı, değişen taleplere ve piyasa koşullarına kısa sürede yanıt verebilmeyi ve stok tutmaksızın üretimi gerektiriyordu. Bu modelde ÇUŞ'lerin taşeronluğunu yapan küçük ölçekli işletmeler, rekabet şanslarını artırabilmek adına iş sağlığı ve güvenliği ve işgücü maliyetlerinden kurtulmak anlamında enformelliğe itildiler.

Küçük ölçekli işletmelerin iş kazası ve meslek hastalıkları açısından riskli işletmeler olmasının nedenleri, küçük işletmelerin finansal kaynak sıkıntısı ve rekabet ortamında, işçi sağlığı ve güvenliği uygulamalarına bütçe ayırma güçlüğü, küçük işletmelerde sendikalaşma oranının çok düşük ya da hiç olmaması, işçi sağlığı ve güvenliği mevzuatının, işyeri hekimi, işçi sağlığı-iş güvenliği kurulları gibi işçi sağlığını ve güvenliğini koruyucu ve geliştirici nitelikteki kurumlar için en az 50 işçi çalıştırma yasal koşuluna küçük işletmelerin sahip olmaması nedeniyle böyle bir yükümlülük altında olmamaları dolayısıyla da işyerlerinde işçi sağlığı ve güvenliği açısından çok önemli bir yere sahip olan otokontrol mekanizmalarının bulunmamasıdır (Gökbayrak, 2003:12). SSK istatistiklerine göre iş kazalarının yüzde 61 50'den az, yüzde 82'si 250'den az işçi çalıştıran işyerlerinde meydana gelmektedir. İşletmelerin yüzde 98'nin KOBİ olup, çalışanların yüzde 69'unu 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde istihdam edildiği de dikkate alınırsa iş sağlığı ve güvenliği alanındaki risklerin ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü/ Dünya Sağlık örgütü İş Sağlığı Ortak Komitesi'nin 1995 yılında 12. oturumunda iş sağlığı tanımı gözden geçirilerek son şekli verilmiştir: "İş sağlığı, hangi işi yaparlarsa yapsınlar bütün çalışanların fiziksel, zihinsel ve sosyal refahlarından kaynaklanan sağlık sorunlarının önlenmesini; işçilerin fiziksel ve biyolojik kapasitelerine uygun mesleki ortamlarda çalıştırılmalarını; özetle işin insana, insanında işine uygun hale getirilmesini hedefler."

İş sağlığı ve güvenliği alanında ülkemizin ihtiyacını duyduğu politikaların belirlenmesi, uygun stratejilerin uygulanması, iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi, çalışanlar için sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulması için sosyal tarafların İSG alanının tüm süreçlerine katılımları gerekmektedir. Ayrıca tüm taraflarca göz ardı edilmemesi gereken en önemli nokta ise, İSG sorunlarının çözümünün "önce insan" anlayışında odaklanan adaletçi, eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşımla her alanda örgütlenme kültürünün edinilmesiyle mümkün olacağıdır (Karabulut, 2009:101).

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği, işyeri sınırlarını aşan, çevresel faktörlerle birlikte ele alınan ve toplumun tümünü kapsayan boyutlarıyla değerlendirilmektedir. Başta devlet olmak üzere, işçi-işveren, üniversiteler, mesleki birlikler, odalar gibi kurum ve kuruluşlar, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin tarafları durumundadır. Çalışanların sağlığının korunmasında, üretimin sürdürülmesinde ve çalışma barışının korunmasında tüm taraflara sorumluluklar düşmektedir.

Kaynakça

GÖKBAYRAK, Şenay (2003), "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Risk Gruplarına Yönelik Sosyal Politikalar", *Çalışma Ortamı*, Sayı: 71, s: 11-13.

YALÇINKAYA, Timuçin ve ÇAKIR, Aytül (2005), "Küresel Rekabet Ekseninde Ihracatçı Firmalar Için Bir Risk Faktörü: Sosyal ve Ekolojik Damping", *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve Insan Kaynakları Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, http://www.deu.edu.tr/userweb/timucin.yalcinkaya/dosyalar/05.docE.T:12.08.2007.

YELDAN, Erinç (2002), *"Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm, Birikim ve Büyüme"*, Istanbul: Iletişim Yayınları, 2002, s. 13.

KARABULUT, Özcan (2009), "İş Sağlığı ve Güvenliğinde Sosyal Tarafların Rolü", *TÜRK-İŞ Dergisi*, Sayı: 386, s: 98-102.

TUIK Haber Bülteni, 25 Mart 2008, Sayı 50.

SGK 2008 Istatistik Yıllığı.

"Sendikal örgütlülüğün olduğu yerde, iş sağlığı ve güvenliği önlemleri alınıyor. Kazalar en aza iniyor."

"İş kazalarındaki artış denetim eksikliğinden değil, işverenlerin ihmalinden kaynaklanıyor."

Mesleki sorunlarının çözümüne katkıda bulunmanın yanı sıra çalışma yaşamına ilişkin her konuda görüş üreten İş Müfettişleri Derneği, on iki yıllık bir geçmişe sahip. Dernek yöneticileri Ankara'da mütevazı bir apartman dairesinde mesleklerinin gelişimi için büyük bir azimle çalışıyorlar. Bu çabada hiç kuşkusuz diğer bütün müfettişler kadar Derneğin Genel Başkanı İlhan Tuncer ve Genel Sekreteri Yasemin Yücesoy'un da büyük katkısı var. Tuncer ve Yücesoy ile Derneğin kuruluş amaçlarından başlayarak, iş kazaları, nedenleri, müfettişlerin çalışma koşulları ve taşeronlaşmaya kadar birçok konuda konuştuk, sorunları masaya yatırdık.

İş Müfettişleri Derneği ne zaman ve hangi amaçla kuruldu?

Tuncer: 20 Nisan 1998'de kurulduk. Amacımız, iş denetiminin 81 sayılı ILO Sözleşmesinin standartlarına kavuşturulması ve etkinliğinin artırılmasının yanında, iş müfettişliği mesleğinin geliştirilmesi ve statüsünün güçlendirilmesi için çalışmalar yapmak. Derneğimiz aynı zamanda Uluslararası İş Denetimi Derneği'nin (IALI) de üyesi.

İş müfettişlerinin mesleki tecrübelerini, çalışma yaşamının aktörlerine aktarmak, çalışma yaşamının güncel sorunları ile ilgili politikalar üretilmesine hizmet etmek amacıyla kurduk derneği. Biz bu mesleği sadece mesai saatleri içinde yapıp bitirdiğimiz bir iş olarak görmüyoruz. Karşılaştığımız sorunlara mesai saatleri dışında da kafa yormaya devam ediyoruz. Bu nedenle, bireysel anlamda çabalarımızı artırmak için bir örgüte ihtiyaç duyduk.

Derneğimiz, kurulduğundan bu yana, çalışma yaşamındaki güncel sorunların işçi ve işveren kuruluşlarını bir araya getiren demokratik platformlarda tartışılmasına, çözümler üzerinde uzlaşılmasına katkı veriyor. Daha demokratik ve çağdaş bir çalışma yaşamı için mücadele ediyor.

Derneğinizin ne gibi faaliyetleri var?

Yücesoy: Derneğin amaçları doğrultusunda ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak birçok konferans, panel gibi etkinlikler düzenledik ve yayınlar yaptık. Uzun yıllar *İş Denetimi Bülteni*'ni çıkarttık. Bu yayına bir süre ara verdik ama daha işlevsel bir yayın çıkartmak için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

İş müfettişliği mesleğinin güçlendirilmesi için neler yaptınız?

Tuncer: İş müfettişliği mesleğini sahip olması gereken statüye, standartlara ulaştırmak için 1950'li yıllardan bu yana geçmişteki meslektaşlarımızın verdikleri mücadeleyi sürdürmek amacındayız. Bu mücadelelerin sonunda elde edilen en büyük kazanım, 1979 yılında iş müfettişlerinin parçalı yapısının birleştirilerek, merkezi bir kurul altında toplanması oldu. Böylece 81 sayılı ILO sözleşmesinin iş denetimi için öngördüğü, bağımsız bir iş denetimi yapısının oluşturulması için de önemli gelişme sağlandı. Bu kazanımların elde edilmesinde büyük katkıları olan o zamanki adı Im-Der olan İş Müfettişleri Derneğini ve o zamanki yöneticilerini de anmadan geçemeyeceğim. Giderek uluslararası standartlara uygunluk sağlamak yolundaki kazanımlarımız arttı, bu gelişmelerde 1998 yılında tekrar örgütlenen iş müfettişlerinin ve İş Müfettişleri Derneğinin de katkıları oldu.

İş denetimi neden bu kadar önemli ve gerekli?

Yücesoy: İş yasaları en ileri düzeyde de olsa, uygulamalarını sağlayacak etkili bir denetim örgütünden yoksun oldukları takdirde sadece kağıt üzerinde kalma riskiyle karşı karşıya. Özellikle ülkemiz gibi gelişen ekonomik yapının getirdiği sorunlar, işletmelerin kurumsallaşma eksiklikleri ve enformel sektörün varlığı iş denetiminin önemi daha da artırıyor.

Bir ülkede sosyal devlet anlayışının gerçekleşmesi ve çalışma barışının kurulabilmesi yalnızca hukuki düzenlemelerle olmaz. Bunların uygulanmasının etkili bir biçimde denetlenmesi gerekir. Bu nedenle iş denetimi, sosyal devletin çalışma ilişkilerinde en somut ve doğrudan bir müdahale biçimi olarak ortaya çıkar.

İş müfettişleri yaptıkları denetimlerle yasal düzenlemelerin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynuyorlar. Yasal düzenlemelerin ne şekilde uygulanacağı konusunda, işverenlere yol gösteriyorlar, işçileri yasal hakları konusunda bilgilendiriyorlar, işçiler ve işverenler arasında çokça yaşanan bireysel iş uyuşmazlıklarının çözümü için gerekli olan incelemeleri yapıyorlar.

İşyerlerinin çalışma koşulları ve ortamlarının iyileştirilmesi, bu koşul ve ortamlardan kaynaklı risklerin en aza indirilmesi, iş kazalarının önlenmesi için gerekli tedbirlerin aldırılması için iş denetiminin rolü çok önemli.

İş müfettişleri bu görevlerini yerine getirirken yeterli yetkiye sahip mi?

Yücesoy: 4857 İş Yasasının 91. maddesi ile devlet adına denetim yapma yetkisi "İş Müfettişleri"ne verilmiştir. İş müfettişlerine yine Kanunla 91. madde hükmünün uygulanması için iş hayatının izlenmesi, denetlenmesi ve teftişi ödevi verilmiştir.

İş Teftiş Kurulu Tüzüğü ve İş Teftiş Kurulu Yönetmeliği ve Genelgelerle, iş müfettişlerine verilen inceleme, denetim ve teftiş yetkileri düzenlenmiş. 81 sayılı Sözleşmeye uygun olarak, iş müfettişlerine, işyerinde çalışma mevzuatına aykırı bir eyleme rastladığında, bunların giderilmesini istemek, aykırılıkta ısrar edilmesi halinde idari yaptırım uygulatma yetkisi verilmiştir.

Yine Yasanın 92. maddesine göre, iş müfettişleri, yasayla suç sayılan eylemlere rastladıkları zaman bu durumda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak İş Teftişi Tüzüğünde açıklanan şekillerde bu halleri önlemek yetkisine sahipler. Ancak İş Teftişi Tüzüğü hala çıkarılmadı. Önleme yetkisi çok geniş bir yetki. Bu yetkinin içinin doldurulması, önleme amaçlı olarak hangi durumlarda hangi araç ve kurumlarla işbirliği içinde hareket edeceğinin belirlenmesi gerekir. İş Yasasında sadece işçiler için hayati tehlike olan durumlarda işyerinin faaliyetinin geçici olarak durdurulması konusunda iş müfettişlerinin de içinde olduğu bir komisyona görev verilmiştir.

Denetimler sırasında ne gibi güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?

Yücesoy: İş müfettişlerin işi, mesleki anlamda gerçekten zor. İşyerlerini, yasal düzenlemelere daha uygun daha kurallı hale getirme görevini yaparken, işyerlerinin gerçek ile görünen koşullarını tespit etmek konusunda birçok güçlükle karşılaşılması kaçınılmaz. İş müfettişi görevini çok hassas bir dengede yürüyen işçi işveren ilişkileri çerçevesinde yerine getiriyor. Bu görevini çalışma barışını koruma hassasiyeti içinde yürütmek zorunda. Bu günümüz koşullarında hiç de kolay değil.

İş müfettişlerinin görevlerini etkin olarak yapabilmeleri için onlara sağlanan olanakların yeterli olması lazım. En büyük zorluk işyerlerine ulaşım. Bu konuda maalesef iş müfettişleri sıkıntı yaşıyorlar. İş müfettişlerine araç tahsis edilmiyor, sadece toplu taşım araçlarını kullanmak durumundalar. Müfettişler kendi araçlarını kullandıklarında da benzin faturalarının ödenmesi açısından sorun yaşanıyor.

Ayrıca devlet adına yaptıkları denetimler için gerekli bilgisayar, yazıcı vb. teknolojik donanımlar da sağlanmıyor. Ancak son yıllarda, yeterli olmasa da, meslekte 15 yıldan sonra bu olanakların nihayet sağlandığını görüyorum.

Bir de müfettişlerin görev yaptıkları büroların denetimler için elverişli olmaması sorunu var. Bu durum özellikle, Ankara dışında böyle. Bu sorun Bölge Müdürlükleri açısından da geçerli. Bu sorunları ve olanaksızlıkları Dernek olarak Bakanlıkta birçok kez dile getirdik ama henüz çözüm elde edemedik.

Bu kadar yoğun çabaya rağmen, örneğin kayıt dışılığın önlenmesinde neden istenen başarı sağlanamıyor?

Yücesoy: İşçinin en temel sosyal hakkı olan sosyal güvenlik hakkının dahi pazarlık konusu yapıldığı günümüzün ekonomik koşullarında, kayıt dışılığın önlenmesi çok zor. Bunun için gerçekçi sosyoekonomik önlemlerin alınması gerekir. Ancak elbette kayıt dışılığın önlenmesinde denetimlerin de yeri var.

Bakanlığımızca işçilerden gelen şikayet dilekçeleri inceleniyor. Şikayet dilekçeleri genellikle iş ilişkisi sona eren işçilerden geliyor. İşçinin şikayeti dikkate alınarak çalıştığı işyeri denetleniyor.

Şikayetler özellikle 2000'li yıllardan itibaren arttı. Bu nedenle şikayet konuları işyeri mahalline gitmeden incelenmeye başladı. Bu yöntem, dilekçelerin daha kısa sürede incelenmesi bakımından olumlu olsa da, işyeri mahallinde denetim yapılmadığından, denetimlerin hedef kitlesinin şikayetçi ya da şikayetçilerle sınırlı kalmasına ve genel denetimlerin sınırlı yapılabilmesine neden oluyor. Böylece, işçilerin sigortalılık durumu ve çalışma koşulları gibi işyerlerinde iş müfettişlerinin gözlemlerine dayalı olarak tespit edilmesi gereken hususlarla ilgili denetim yetersizliği oluyor.

Biz Dernek olarak, iş müfettişlerinin tekrar mahallinde yapılan denetimlere yönelmeleri ve genel teftiş programlarını da önleyici yaklaşımla düzenlemeleri konusunda girişimlerde bulunuyoruz. Ancak şikayet dilekçelerinin artması ve iş müfettişleri sayısının yetersizliği çok büyük bir engel. Ülke genelinde yeni işe alımlara rağmen 600 müfettiş ile iş denetimi yapılıyor.

Bu yıl kayıt dışılıkla mücadele eylem programı çerçevesinde denetim kadrolarındaki sınırlamalar kaldırıldı. Ancak müfettiş sayısının yetersizliğinin yanı sıra, teftiş bütçesinin yetersizliği de söz konusu. Müfettişlerin teknik imkanlarındaki yetersizlik de dikkatlerden kaçmamalı.

Bu konuda Derneğinizin önerileri nedir?

Yücesoy: Dernek olarak bizim de çalışmalarımız ve önerilerimiz var. İki yıl önce iş denetim sistemimizin etkinliğinin artırılması ve önleme amaçlı denetim konusunda AB projesi yürüttük, üye ülkelerdeki teftiş sistemleri ile işçi hak ihlalleri ve iş kazaları ortaya çıkmadan önleyici yaklaşımla geliştirilen yöntemleri inceledik.

Bu çerçevede geliştirilecek denetim modeli, işyerinde uyuşmazlık çıkmadan önce sürece müdahale ederek, çalışma barışının korunmasını, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasını sağlamalıdır. Sorunları işyerinde çözme hedefine sahip olmalıdır. "Önleme Odaklı Etkin Denetim" anlayışına geçilmelidir.

Tuzla'da ve madenlerde yaşanan kazalardaki artışın nedeni denetimlerin yetersizliği olabilir mi?

Tersaneler son yıllarda özellikle Tuzla bölgesinde gelişiyor ve yeterli teknolojik yapı ve donanıma sahip olmayan işletmeler hızla artıyor. Çok sayıda küçük taşeron bir araya geliyor. Sektörde yetişmiş insan gücü de yetersiz. Bunlar iş kazalarının ortaya çıkışında önemli unsurlar. Sorunlar ortadan kaldırılmadıkça, iş denetiminin mevcut yapı içinde aldırdığı önlemlerle, iş kazalarını bütünüyle önlemek mümkün değil.

İş kazalarındaki artışta, denetimin yetersizliği söylemi çok doğru değil bu yüzden. Çünkü denetimler, iş kazalarının önlenmesi için birçok unsurdan sadece biri. Tuzla'da iş kazaları görülmeye başlandığından beri, bu bölgede denetimler yoğunlaştırıldı ve işyeri kapatmaya kadar varan etkin önlemler alındı. Bazı gazetelere rastlayan ve denetimlerinin gereğinin yerine getirilmediği ve bazı müfettişlerin konunun üzerine gidiyor diye cezalandırıldığına yönelik açıklamalar gerçeği yansıtmıyor. Denetimlere bağlı eksiklikler olmadığını söylemiyoruz ama özellikle İstanbul'da görev yapan müfettiş arkadaşlarımız bu bölgede yoğun mesai harcıyorlar ve kazaların önlenmesi üzerine ciddi çalışmaları var. Bu çalışmalarımız medyada fazla yer almadı.

O halde Tuzla'daki iş kazalarındaki artış neden?

Tuncer: Derneğimizin daha önce yaptığı açıklamalarda da yer aldığı

üzere, tersanelerde meydana gelen iş kazaları, büyük çoğunlukla yüksekten düşme, cisim çarpması, tehlikeli kimyasal maddeler sonucu oluşan yangın, parlama ve patlama, makinelerdeki uygunsuzluklar ve elektrik çarpmasından meydana geliyor. Bunların toplam kazalar içindeki payı, neredeyse yüzde 90 civarında.

İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak işverenin yükümlülüğünde. Kazaların önlenmesi için işletmelerde gerekli planlamaları ve eğitimleri yapmak, yeterli teknik eleman ve nezaretçi bulundurmak, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almak işverenin sorumluluğunda.

Yücesoy: Tersanelerimizdeki asıl sorun, gerekli önlemlerin alınmamış olması. Önlemi alacak olan da, haliyle işverenin kendisi. Bu konuda yaptığımız bir değerlendirmede, meydana gelen tüm iş kazaları içinde, işveren kuruluşlarının ortalama yüzde 70 oranında kusurlu olduğu sonucuna ulaşıldı. Sadece bu veri bile, sorunun nereden kaynakladığını ve çözümünde nereden geçtiğini açıkça gösteriyor. İşverenlerin, işçi başına 50 TL. tutarında bir harcama ile bu sorunun çözümünde önemli mesafe kat etmesi mümkün.

Tuncer: Tuzla Tersanelerinde yaşanan en önemli sorunlardan biri de çalışma saatlerinin 12 saat hatta daha da fazla olması.

Madenlerde yaşanan ölümlü iş kazaları için ne diyebiliriz?

Tuncer: Madenler açısından iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin önemli bir maliyeti var. Bu maliyeti göze almayan pek çok maden ocağının kapatılması gündeme gelebilecek. Durum, özellikle özel sektör ocakları için böyle. Böylesi bir karar siyasi iradeye ait olmalıdır. Örnek olması açısından iş sağlığı ve güvenliği yatırımları için ucuz kredilendirme mi yapılmalı, yoksa işyerleri mi kapatılmalıdır? Bu yapılmadıktan sonra, mağdur işçi oluyor, sorumlu ise iş müfettişi gibi görülüyor.

Denetimlerin tek başına yeterli olamayacağını söylüyorsunuz…

Yücesoy: Evet. Özellikle Tuzla bölgesindeki iş kazalarının önlenmesi için denetimlerin tek başına yeterli olmasının beklenemeyeceğini söylemeliyiz.

Maden işletmelerinde kazaların önlenmesi amacıyla iş müfettişleri yaptıkları teftişler ile işverene yol göstermek ve işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kültürü oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla bugüne dek çalışmalar yürüttüler. Halen İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'nca maden işletmelerinde kazaların önlenmesi amacıyla ve denetimlerin daha etkin kılınabilmesi için proje teftişleri yürütülüyor. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki sorunların ortadan kaldırılması ve iş kazalarının önlenmesi, yalnızca teftişler yoluyla mümkün değil. En iyi denetim örgütünün iş kazalarının önlenmesindeki katkısının yüzde 20'den fazla olması beklenmemelidir.

Taşeronlaşmanın etkisi nedir?

Tuncer: Tuzla tersaneleri ile Zonguldak TKİ açısından, taşeron uygulaması bir kez daha dikkat çekiyor. Taşeron uygulaması diğer hususların yanı sıra iş sağlığı ve güvenliği kurallarının işyerinde yerleşmesine ve bu yönde işyerinde bütünsel bir uygulama oluşmasına engel oluyor. Alt işverenlerin maliyetten kaçınmaları bu süreci körüklüyor.

Sendikal örgütlenme iş kazalarının önlenmesinde ne kadar etkili olur?

Tuncer: Ben işçilerin örgütlenmesi gerektiğini düşünüyorum. İş müfettişleri ve örgütü, sendikal örgütlenmeden yanadır. Sendikal örgütlülüğün olduğu yerde, iş sağlığı ve güvenliği önlemleri alınıyor. Kazalar en aza iniyor.

Buradan aracılığınızla sesleniyorum, İş Müfettişleri Derneği olarak. yetkilileri sendikal örgütlenme ve toplu sözleşme hakkının genişletilmesi, grev yasaklarının kaldırılarak çağdaş uluslararası normlara uygun önlemlerin derhal gündeme alınması ve hayata geçirilmesi, demokratik iş yaşamı ve iş denetimi için gerekli adımların atılması ve hayata geçirilmesini sağlamaya davet ediyor, insana saygı, insan onuruna yakışır iş. adaletin ve barışın egemen olduğu bir Türkiye talep ediyoruz.

Toplu İş Sözleşmelerinde Tarafların Amacını Yansıtmayan Düzenlemeler

(Kıdem Zammı)

Dr. Naci ÖNSAL

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı
nacionsal@turkis.org.tr

1. Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde (müzakerelerde) taraflar uzlaştıkları bazı konuları amaçlarına uygun olarak düzenleyememektedirler. Bu yazıda toplu iş sözleşmelerinin çoğunluğunda yer alan "kıdem zammı"nı düzenleyen örnek maddeler kısa bir bilgi verilmesini takiben değerlendirilecektir.

2. Kıdem zammı, işyerinde çalışan işçilerin kıdemlerini ödüllendirmek, aynı ücretle aynı işi yapan insanlar arasında kıdemlerini dikkate alarak ücret farklılıkları oluşturmak, ayrıca bir ücret zammı almak vb. nedenlerle taraflar arasında genellikle küçük miktarlarda belirlenen bir ödeme türüdür. Ücret düzenini bozmamak için ayrı bir ödeme kalemi olarak düzenlenebildiği gibi, miktarı ve esasları belirlendikten sonra ücrete katılarak bordrolarda görülmeyecek şekilde düzenlenmesi de mümkündür.

Toplu iş sözleşmelerinde kıdemin değerlendirilmesinin bir başka yolu da işyerinde belli çalışma süresini doldurmuş işçilere bir kere ve topluca ödeme yapılması yoludur (bir tür ikramiye). Örneğin işyerinde 10. yılını doldurmuş işçiye bir aylık ücreti tutarında, 20. yılını dolduran işçiye iki aylık ücreti tutarında ödeme yapılması şeklinde düzenlenebilir. Böyle bir düzenlemede 10. yılını aynı tarihte dolduran iki işçinin ücretleri farklı ise kıdem ödemesini de doğal olarak farklı alacaklardır. Farklılığın istenmediği hallerde kıdem ödemesi miktar olarak belirlenmektedir. (Örnek Madde 70) Örneğin 10. yılını dolduran işçiye bin TL., 20. yılını dolduran işçiye iki bin TL. ödenmesi şeklinde düzenlemeler yapılmaktadır.

3. Aşağıda tarafları ve kapsadıkları işyerleri saklı tutulan değişik toplu iş sözleşmelerinden alınmış örnek maddeler değerlendirilecektir.

Madde 70 - Hizmet İkramiyesi

29 Ekim tarihi itibariyle İdare hizmetinde fiilen 15 hizmet yılını dolduran işçilere İdarenin amblemini taşıyan hediye ve brüt 129,- (yüzyirmidokuz) YTL, 20 hizmet yılını dolduran işçilere ise yine İdarenin amblemini taşıyan hediye ve brüt 176,- (yüzyetmişaltı) YTL taltif ikramiyesi işveren ve sendika tarafından müştereken düzenlenecek jübilede verilir. Jübilede yapılacak ikram masrafları Sendikaca karşılanır.

Madde 22 - Taban Ücreti Kıdem Zammı ve Ücret Zammı

A- Taban Ücreti

Vasıflı ve vasıfsız işçilerin taban ücretleri 35.00. YTL.

B- Kıdem Zammı

Yukarıda (a) Bendinde belirtilen gündelik ücrete işçilerin aynı işverene bağlı işyerlerinde geçirmiş olduğu her bir kıdem yılı için 2008 Yılında 0.10 Ykr. 2009 yılında 0.12 Ykr. kıdem zammı eklenecektir.

Kıdem hesabında sözleşmenin yürürlük tarihi itibariyle işçilerin aynı işverene bağlı işyerlerinden birinde ilk işe girdiği tarih esas alınacak ve fasılalı dahi olsa hizmetlerinin toplamı değerlendirilecektir. 6 ayı aşan süreler tam yıla iblağ edilecek, 6 aydan az süreler dikkate alınmayacaktır.

Madde 45 - Kıdemlilik Zammı

İşçilerin, işyerinde geriye dönük her kıdem yılı için 01.03.2008 tarihinden itibaren 10 (on) Ykrş. kıdemlilik zammı olarak taban ücretinden sonra oluşacak yevmiyelerine ilave edilir. Hesaplamada 6 ay 1 yıla tamamlanır. Örneğin 2 sene 6 ay hizmeti varsa 3 sene kabul edilir. Bundan böyle geçecek her kıdem yılı için aynen kıdemlilik zammı devam eder.

Madde 49 - Kıdem Zammı

İşbu toplu iş sözleşmesi kapsamına giren işyerlerinde çalışan taraf sendika üyesi işçilerin günlük yevmiyelerine işyerlerinde geçen beher hizmet yılı için, geriye dönük olmak üzere birinci yıl % 10 ikinci yıl ise % 10 kıdem zammı ilave edilir. Kıdem zammı günlük yevmiyeye ilave edildikten sonra ücret zammı uygulanır.

Madde 34 - Emek Zammı (YHK)

İşçilerin bu işyerinde geçirmiş oldukları ve geçirecekleri her tam hizmet yılı için unvanlarını bulunduğu gruplarda çalışan işçilerin 33. maddedeki ücret zammı ile oluşacak ücretlerine 5.- (beş) TL emek zammı ayrıca ilave edilecektir.

İşçi bu işyerinde çalışmakta iken askere gitmiş ve dönüşte aynı işyerinde göreve başlatılmış ise askerlikte geçirmiş oldukları her tam hizmet yılı için yukarıda

belirtilen emek zammı ücretlerine eklenir.

Örnek madde 22'nin (B) fıkrası kıdem zammını düzenlemiştir. Tarafların amacı, işçilerin her kıdem yılı için günlük ücretlerine 2008 yılında 10 yenikuruş eklemektir. Aynı işverene ait farklı işyerlerinde geçen hizmetlerin tamamı değerlendirilecek, hesaplanan kıdemde 6 ay ve 6 ayı aşan süreler bir yıl sayılacaktır. 6 aydan az süreler için ödeme yapılmayacaktır.

Cümle kurgusundaki bozuklukları görmezden geldiğimizde maddeden anlaşılan budur. Örneğin 6 yıl 7 ay 8 gün kıdemi olan bir işçi, 7 yıl kıdemli sayılacak, 7 x 10 = 70 hesaplaması ile günlük ücretine 70 Ykr ilave edilecektir. Böylece işçinin kıdem zammı uygulamasıyla elde ettiği aylık gelir 21 Yeni Türk Lirasıdır (YTL).

Bu miktar ayrı bir ödeme kalemi olarak bordroda gösterilerek ödenecek ise, ücret zammından etkilenmeyecek, başka herhangi bir ödemeyi de etkilemeyecektir. Ancak ücrete katılır ve üstüne ücret zammı yapılırsa, ücret zammı oranında büyüyecek, fazla çalışma, ikramiye gibi ücretin fonksiyonu olan ödemelerin de büyümesine neden olacaktır. Bu söylediğimiz kuşkusuz oransal ücret zamları için geçerlidir. Mutlak değer şeklinde yapılan ücret zamları kıdem zammının artmasına neden olmayacak ancak ücretin fonksiyonu olan ödemelerde artış olacaktır.

(B) fıkrasında 2009 yılında "0.12 Ykr. kıdem zammı eklenecektir" düzenlemesi bulunmaktadır. Amaçlanan; yukarıdaki örneğe dönersek 70 Ykr. üzerine 12 Ykr. eklemek midir? yoksa kıdemi 8 yıla yükselmiş işçinin günlük ücretine 2009 yılında 8 x 12 = 96 Ykr. eklemek midir? Düzenlemenin amaca uygun yapılması gerekir. Amaç 2009 yılında 8 x 12 = 96 Ykr. vermek ise, "2009 yılında da her kıdem yılı için aynı esaslarla ayrıca 12 Ykr. kıdem zammı verilir" yazılması uygun olurdu.

Önemli bir hata da 0.10 ve 0.12 Ykr. yazılmış olmasıdır. Bu yazılış şekliyle kıdem zammı 10 Ykr. ve 12 Ykr. olmaz. Bir kuruşun yüzde 10'u ve yüzde 12'si olarak anlaşılır. Yazılım amacın dışında olmuştur. Uygulamada da büyük olasılıkla 10 Ykr. ve 12 Ykr. ödenmiştir.

Örnek Madde 45'e göre; işçilerin işyerinde geçirdikleri her kıdem yılı için günlük ücretlerine 10 Ykr. eklenecektir. 6 ayı aşan süreler tam yıl sayılacaktır.

"Hesaplamada 6 ay bir yıla tamamlanır" düzenlemesi ve "2 sene 6 ay" örneği altı ayı aşan ancak yılı tamamlamayan süreler ile ilgili kuşku yaratacak bir düzenlemedir. "Altı ay ve aşan süreler yıla tamamlanır" denilse bu kuşkuya yer kalmazdı.

Örnek Madde 49; bu maddeyle de işçilerin işyerlerinde geçirdikleri her hizmet yılı için toplu iş sözleşmesinin birinci yılında ve ikinci yılında kıdem zammı yapılmak istenmiştir. Ancak "birinci yıl % 10 ikinci yıl ise % 10 kıdem zammı ilave edilir" düzenlemesini anlamak zordur. Yüzde 10, neyin yüzde 10'udur? Amaç günlük ücretin yüzde 10'u ise; 10 yıl kıdemi olan işçinin kıdem zammı nedeniyle günlük ücreti, toplu iş sözleşmesinin birinci yılında yüzde 100 oranında artmış olacaktır. Örneğin bu işçinin günlük ücreti 40 TL. ise, 80 TL.'na yükselecek, ikinci yıl ise (toplu iş sözleşmesinin ücret zammını dikkate almadan) 160 TL.'sına yükselecektir. Tarafların bunu amaçladıklarını düşünmek mümkün değildir.

Büyük olasılıkla taraflar, ücret dışında ödene gelen (bordroda ayrıca gösterilen) kıdem zammı tutarını toplu iş sözleşmesinin birinci ve ikinci yıllarında yüzde 10 oranında artırmak istemişlerdir.

Örneğin 70 TL./ay kıdem zammı alan işçinin kıdem zammı; toplu iş sözleşmesinin birinci yılında 70+(70x0.10)=77 TL./ay, ikinci yılında 77+(77x0.10)=84.70 TL./ay olsun istenmiştir.

Örnek Madde 34'ün düzenlemesinde üzerinde durulması gereken "ve geçirecekleri" ibaresidir. İşçilerin işyerinde geçirdikleri her hizmet yılı için ücretlerine 5 TL. ilave edileceği açıktır. Toplu iş sözleşmesinin birinci yılında 10 yıl kıdemi olan işçi 5x10=50 TL. kıdem zammı alacaktır. Ancak "ve geçirecekleri" ibaresi ile amaçlanan toplu iş sözleşmesinin ikinci yılında, birinci yılda bulunan sayıya 5 TL. ilave etmekse (50+5=55) ikinci yılda kıdem zammı 55 TL. olacaktır.

4. Kıdem zammıyla ilgili örnek maddeleri çoğaltmak mümkündür. Toplu iş sözleşmelerinin çoğunluğunda "kıdem zammı" düzenlemesi bulunduğu için tarafların amacını yansıtmayan veya aşan düzenlemeleri bulmak da kolay olmaktadır.

Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde üzerinde uzlaşılan konuyu amaca ve varsa mevzuata uygun şekilde düzenlemek için dikkatli olmak, özenli davranmak ve bilgili olmak gerekecektir. Toplu iş sözleşmelerinde üzerinde uzlaşılan konunun yazılımında da ifade birliği gerektiği kuşkusuzdur ve işi zorlaştırmaktadır. Tarafların birbirlerine güvenleri de yeterli değilse yazılım iyice zorlaşmaktadır. Tam güven de özensizliği güçlendirerek aynı ölçüde yanlışlara neden olabilmektedir.

Toplu iş sözleşmesi işyerinin hukukudur. İşyerinde ilk uygulanacak mevzuattır. Bu nedenle toplu iş sözleşmesi maddelerinin düzenlenmesine yazılım kuralları dahil dikkat edilmeli, maddelerin açık, net ve anlaşılır olmasına ve konuyu düzenleyen mevzuat varsa yapılan düzenlemenin mevzuata uygun olmasına özen gösterilmesi gereklidir.

İstirahatli Sigortalılar Kuruma Bildirilecek

İş kazası, meslek hastalığı, hastalık veya analık nedeniyle istirahatli olan sigortalı işçilerin, istirahatli oldukları sürelerde geçici işgöremezlik ödeneklerini alabilmeleri için işverenlerinin sigortalı işçilerinin çalışmadıklarını elektronik ortamda Kuruma bildirmeleri gerekiyor.

Hekim tarafından istirahat verilen işçi, işgöremezlik belgesinin bir örneğini işverenine vererek istirahatli olduğu sürede çalışmadığının elektronik ortamda Kuruma bildirilmesini sağlayacak.

İşverenin, on günden uzun süreli istirahatleri her on günün dolduğu günü takip eden beş işgünü içinde, on günlük sürelerden artan süreleri, artan sürenin takip eden beş işgünü içinde, on günden az olan istirahatlerini ise istirahat süresinin dolduğu günü takip eden günden itibaren beş işgünü içinde elektronik ortamda Kuruma bildirmeleri zorunlu.

İstirahatli işçinin, istirahat süresinde çalışmadığını öngörülen sürede Kuruma bildirmeyen işverenler hakkında idari para cezası uygulanacak.

Malüliyetinin Tespitini İsteyen İşçi İşten Ayrılmayacak

Geçirdiği kaza veya hastalık nedeniyle çalışamaz duruma düşen sigortalı işçiye malülluk aylığının bağlanması için çalışma gücünün en az yüzde 60'ını kaybedip malül duruma düştüğünün tespiti zorunlu.

Bu durum da olup, Kurum'dan malüliyetinin tespitini isteyen sigortalıların işten ayrılması ise gerekmiyor.

Sigortalı işçi işyerinden ayrılmadan yazılı olarak Kurum'a başvurup, malüliyetinin tespitini isteyebilecek. Ancak sigortalı işçinin, Kurum tarafından yetkili sağlık kurumuna sevkedilerek malüliyetinin tespit ettirilmesi için en az 1800 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması gerekiyor.

1800 günden az prim ödemiş olan sigortalı, askerlik borçlanması yaparak prim gün sayısını tamamlayabilecek ve malüliyetinin tespitini isteyebilecek.

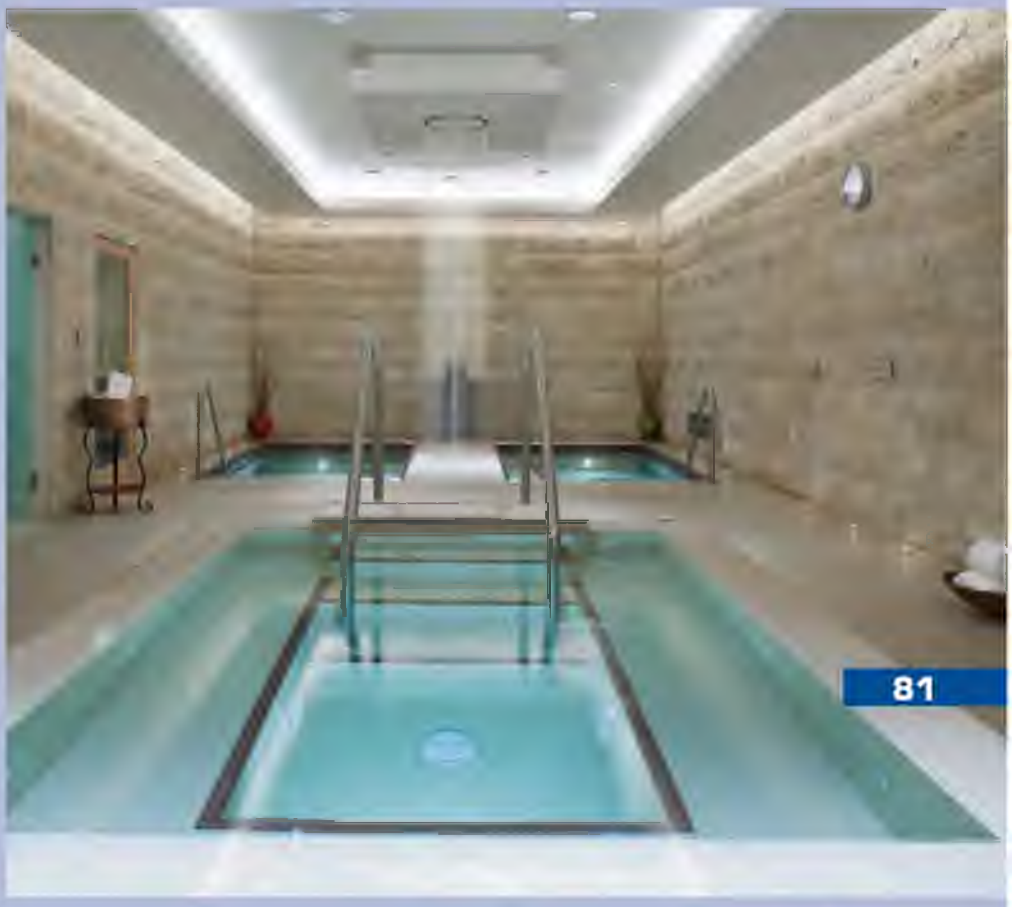
Celal TOZAN
celaltozan@hotmail.com

Kaplıca Tedavisi Kurum Tarafından Ödenecek

En az bir "fiziksel tıp ve rehabilitasyon veya tıbbi teknoloji ve hidroklimatoloji uzman hekiminin" yer aldığı resmi sağlık kurumları tarafından kaplıca tedavisi uygun görünen hastaların, kendilerince yapılan tedavi giderleri Kurum tarafından ödenebilecek.

Sağlık Uygulama Tebliği'nde yapılan değişiklikle, Kurum tarafından kaplıca tesislerince sözleşme yapılıncaya kadar sağlık kurulu raporuyla kaplıca tedavisi uygun görülen hastaların, kendi imkanlarıyla yaptırdıkları kaplıca tedavisine ilişkin giderleri belgeleri karşılığında kendilerine ödenecek.

Ancak bunun için Kurum'un kaplıca tedavisi sunan tesislerle sözleşme yapıncaya kadar sigortalı hastaların Sağlık Bakanlığı tarafından işletme izni verilen kaplıca tesislerine başvurmaları ve sağlık kurulu tarafından düzenlenen raporda hastalığın tanısı, önerilen tedavi, seans ve gün sayısına ilişkin bilgilerin yer alması gerekli.

Almanya'daki İşçilere Kolaylık

1.1.1921 tarihinden sonra doğan kadınlar 31.12.1991 tarihine kadar dünyaya getirip, 12 aylık bakımını Almanya'da tamamladıkları çocukları için 12 ay, 1.1.1992 tarihinden sonra dünyaya getirip ilk 36 aylık bakımını Almanya'da tamamladıkları çocukları için 3 yıl sigortalılık süresi kazanacak.

Çocuk bakım süresinin sigortalılık süresi olarak sayılması için çocuğun Almanya'da yetiştirilmesi şartı bulunuyor.

Almanya dışında doğup sonradan Almanya'ya gidenler de, Almanya'da ikamet ettikleri tarihten itibaren bu haktan yararlanacak.

Birden fazla çocuk yetiştirenler her bir çocuk için ayrı ayrı sigortalılık süresi kazanacak.

Çocuk bakım yetiştirme süresinden, çocuğu Almanya'da yetiştiren anne ve babalar, çocuğun bakımını üstlenen büyükanne ve büyükbabalar ya da akrabalar da bu haktan yararlanabilecek.

Çocuk bakım süresinden babanın faydalanması isteniyorsa, anne ve baba bu taleplerini birlikte beyan edecek.

Çocuk bakım süresinden yararlanmak için Almanya'da çalışmış olanlar bağlı oldukları Alman sigorta kurumlarına, çalışması olmayanlar ise "DEUTCHER RENTENVERSİCHERUNG NORDBA - Auslandsrefat BAYREUTH/ALMANYA" kurumuna başvurarak çocuklarını Almanya'da yetiştirdiklerinin tespit edilmesini isteyecekler.

Ulusal İstihdam Stratejisinin Öncelikleri ve Çalışanlara Yönelik Riskler

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
namiktan@turkis.org.tr

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde bir süredir devam eden 'Ulusal İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı çalışmaları çerçevesinde 8 Haziran 2010 tarihinde yapılan Ekonomik Koordinasyon Kurulu toplantısında konu başlıkları belirlenen talepler ve öncelikler incelendiğinde, çalışanları tedirgin edecek değişiklikler gündeme getirilmiştir. "İşgücü piyasasının esnekleştirilmesi, güvenceli esneklik, kıdem tazminatı, İşsizlik Sigortası Fonu, esnek çalışma modelleri, fazla çalışma süreleri, özel istihdam büroları-geçici iş ilişkisi ve bölgesel asgari ücret" önerileri tartışma yaratacak niteliktedir. Kıdem tazminatının, ücretin bir parçası olduğu gerçeğinin tartışmaya açılması, TÜRK-İŞ tarafından kabul edilmeyecek bir öneridir. Kıdem tazminatı, ödemesi sonraya bırakılmış işçinin en temel ekonomik güvencesidir.

Gerek 'ulusal istihdam stratejisi', gerekse 657 sayılı Kanunda yapılması planlanan değişiklikler, çalışanları güvencesiz bırakacak, esnek istihdamı genişletecek değişiklikler olarak değerlendirilmektedir. 'İşgücü maliyetlerini azaltmak' adı altında istihdamın yapısında değişiklikler getirilmek istenmekte, çalışanların kuralsız bir çalışma biçimine doğru yönlendirilmesi hedeflenmektedir. Güvenceli ve kadrolu istihdam uygulamalarının yerine esnek istihdamın özendirilmesi ile istihdamın artırılacağı gibi gerçekçi olmayan öneriler geliştirilmektedir. Aynı gerekçe, 2003 yılında İş Kanunu'nda yapılan değişikliklerde de ön planda tutulmasına rağmen. 4857 sayılı İş Kanunu'nun uygulamalarına bakıldığı zaman, istihdam artmadığı gibi, istihdamın güvenceli yönleri zayıflatılmıştır.

Türkiye'nin IMF ile imzaladığı 18. stand by (2002-2005 yılları arası) ve 19. stand by (2005-2008 yılları arası) anlaşmalarında, sosyal güvenlikte değişikliklere gidileceği, istihdamdaki kurallı çalışmanın yerine esnek istihdamın geliştirileceği taahhütleri verilmişti. İlk adım olarak 2003 esnek çalışma biçimlerini esas

alan 4857 Sayılı İş Kanunu yürürlüğe konulması ile birlikte çalışanlar güvencesiz bir çalıştırma ile karşı karşıya kalmıştır. Eğitimde ve sağlıkta güvencesiz 'sözleşmeli istihdam' uygulamaları da hız kazanmıştır. Bu politikaların devamı niteliğinde olan 'ulusal istihdam stratejisi' ile geniş kapsamlı değişiklikler hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir bir kalkınma için ülkenin sanayisinin, tarımının ve hizmetler sektörünün bir bütün olarak ele alınması ve üretim ekonomisini esas alan yaklaşımla düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekiyor. İstihdamı teşvik etmeyen ekonomik ve sosyal politikalara ilave olarak böylesine riskli hukuksal değişikliklerin öngörülmesi, endüstri ilişkileri sistemini belirsizliğe ve çalışanları korumasızlığa götürecektir. Bu nedenle, işsizliğin ve yoksulluğun arttığı, kayıtdışı çalıştırmanın önlenemediği günümüzde, bu tür değişikliklerin gündeme getirilmesi, çalışanlar açısından riskli önerilerdir.

Çalışanları işe almada ve çıkarmada kolaylık sağlanmasının önünü açan esnek istihdam biçimlerinin, iş ve sosyal güvenlik hukukumuzda var olan güvenceleri zayıflatacak öneriler olduğu yönünde yaygın bir görüş bulunmaktadır.

AB'ye üyelik sürecindeki değişikliklere de aykırı olan bu tür öneriler, işverenlerin maliyetini azaltmaktan öteye gitmemektedir. Avrupa düzeyinde istihdam ile düzenlemeler arasında paralel bir çalışmanın olmaması, önemli bir eksikliktir. 1997 yılında Amsterdam Anlaşması ile "Avrupa İstihdam Stratejisinin" oluşması sağlanmıştır. Amsterdam Anlaşmasının ardından yapılan Lüksemburg Zirvesi'nde ilk İstihdam Politikası İlkeleri Konsey'ce kabul edilmiştir. İstihdam alanında "yakınsama süreci" başlatılmış ve bu süreçte Üye Devletler için uygulama kriterleri oluşturulmuştur.

Avrupa İstihdam Stratejisi aşağıda verilen dört eksene dayanmaktadır:

- İstihdam edilebilirliği artırmak: Kişilerin iş bulma becerisini artırmak ve işsizlerin ve uzun süreli işsizlik tehdidi altında olan kişilerin mesleki eğitimlerinin sağlanarak iş bulmasını kolaylaştırmak.
- Girişimciliğe yönelik teşvikleri destekleyerek ve engelleri ortadan kaldırarak, daha fazla yeni ve iyi iş anlamına gelen girişimciliği geliştirmek;
- Yaşam boyu öğrenim ve iş organizasyonlarını modernleştirerek, iş yerleri ve çalışanlarının değişen piyasa koşullarına uyumlarını sağlamak;
- İşgücü piyasasında, özellikle kadınlar ve etnik azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı, fırsat eşitliği yaratmak.

Bu hedefler doğrultusunda 2010 yılında AB'de istihdam oranı genelde yüzde 70 kadınlarda ise yüzde 60 olarak belirlenmiştir.

Avrupa İstihdam Stratejisinin dört eksenine ilave olarak üç temel amaç belirlenmiştir. Bunlar;

- tam istihdamın sağlanması.
- iş kalitesi ve verimliliğinin artırılması,
- sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesidir.

AB ülkelerinde farklılık göstermekle birlikte iş güvencesi ve sosyal haklar geniş bir yer tutmaktadır. İşsizlik sigortasının etkili bir araç olması, aile sigorta sisteminin bulunması, mesleki eğitimin kurumlaşması, sendikal haklardan yararlanmanın yaygın olması vb. ekonomik ve sosyal kazanımlar ile endüstri ilişkileri sağlam temel üzerine kurulmuştur. AB ülkelerinde sendikalaşma oranı değişiklik göstermekle birlikte toplu iş sözleşmelerinden yararlananların oranı yüzde 80-90 civarıdadır.

Ülkemiz açısından bir değerlendirme yapıldığında, istihdamın yapısı ve işgücüne katılım oranları çok yetersiz kalmakta, örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi önünde bir dizi yasak ve kısıtlamalar bulunmaktadır. Konu başlıklarına bakıldığında, eşitsizliklere ve olumsuzluklara neden olacak "Ulasal İstihdam Stratejisi" yerine, sosyal tarafların birlikte rol aldığı ve mutabık kaldıkları yeni bir istihdam belgesi tercih edilmelidir. Bu kapsamda; istihdamın teşvik edilmesi, sosyal güvenlik haklarının iyileştirilmesi, sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması, kayıtdışı çalıştırmanın önlenmesi, kısa çalışmanın istismar edilmeden uygulanması ve işsizlik sigortası ile ilgili olarak hakların genişletilmesi, zorunlu istihdamın geliştirilmesi, mesleki eğitimin özendirilmesi gibi başlıklar altında çalışmalar yapılmalı ve bu şekilde bir mücadele programı başlatılmalıdır.

ITUC 2. Dünya Kongresi Kanada'da Toplandı

Viyana'da 1. Dünya Kongresini yaparak faaliyetlerine başlayan ITUC, 2. Kongresini 21-25 Haziran 2010 tarihlerinde Kanada'da Vancouver'da gerçekleştirdi. Kongrenin ana teması Berlin'de toplanan 5. ITUC Genel Konseyi'nin kararlaştırdığı gibi "Şimdi İnsan, Krizden Küresel Adalete" oldu. Bu temayla ITUC Kongresi, on yıllardır adaletten yoksun bir küreselleşme sürecinin ardından şimdi sıranın insanlara geldiğini ve herkesin küreselleşmenin getirilerinden faydalanması gerektiğini, krizden sonra izlenecek politikaların küresel sosyal adaleti sağlaması gerektiğini vurgulamış oldu.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'nun Genel Konsey üyeliğine seçildiği Kongrede ITUC Genel Sekreteri Guy Ryder'ın yerine halen ITUC'un başkanlığını yürüten Sharan Burrow (Avustralya Sendikalar Kongresi-ACTU Başkanı) ve ITUC Başkanlığına Almanya Sendikalar Birliği Başkanı Michael Sommer seçildi.

Kongrede kriz sonrası yeniden yapılanma sürecine ilişkin önemli kararlar alındı. Kongre, milyonlarca insanı işinden ve gelirinden eden bu krizin ardından düzenin kaldığı yerden devam edemeyeceğini vurgulayarak, ITUC'u tekrar eski düzene dönülmemesi, değişimin sağlanması, yeni ve adil bir küresel düzen oluşturulması için görevlendirdi.

Kongre, neoliberal modeli işçi ve yoksul karşıtı, kredisi tükenmiş bir model olarak tanımladı ve küreleşmede temel değişiklik talep etti. Kongre, krize neden olan işsizlik ve yoksulluğun artması, kamu hizmetlerinin azalması, gelir düzeylerinin düşmesi gibi konularda IMF, DB ve DTÖ gibi kuruluşların büyük sorumluluk taşıdıklarını vurguladı ve bu kuruluşların neoliberal ideolojilerinin terk edilmesi gerektiğini kaydetti.

Kongre ayrıca, WTÖ ve sayıları giderek artan ikili ve çok taraflı ticaret anlaşmaları nezdinde yapacağı çalışmalarla dünya ticaret sistemini çalışanların öncelikleri temelinde dönüştürmesi için ITUC'a çağrıda bulundu. Kongre, temel hak ve özgürlüklere tam saygının küresel ticaret rejiminin ana bileşenlerinden birisi olması gerektiğinin altını çizdi.

Kongre bünyesinde dünya ekonomisinin içinde bulunduğu durum ve küresel istihdam krizi ile ilgili tartışmalara IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn, DTÖ Genel Direktörü Pascal Lamy gibi dünya ekonomisine yön veren önemli kuruluş temsilcilerinin yanı sıra BM ve ILO'dan da katılım oldu. IMF başkanı, sendikalarla ekonomi stratejileri üzerinde aynı fikirde olmasalar da sendikaların çalışanlara yönelik önerilerinden memnuniyet duyduklarını, sosyal güvenlik ağının korumaya en fazla muhtaç kesimleri koruma altına alması için çaba sarf ettiklerini ve daha gelişmiş bir vergilendirmeye ihtiyaç olduğu konusunda hemfikir olduklarını söyledi. IMF başkanı bunun yanında ILO ile birlikte Eylül ayında istihdam olanakları yaratılması üzerine ortak bir konferans düzenleyebileceklerini söyledi. Pascal Lamy ise finans sektörü düzenlemelerinin güçlendirilmesi konusunda sendikalarla aynı fikirde olduğunu söyledi. Sendikaların bu konuda önemli bir rol oynadıklarını söyleyen Lamy gelecekte de ulusal ve uluslararası düzeyde bu rolü devam ettirmelerini istedi. ILO temsilcisi ise istihdamda iyileşme sağlanmadan genel bir iyileşme sağlanamayacağını söyledi.

Kongre, geleceğe ilişkin acil önceliklerini insan onuruna yakışır, çevreyle uyumlu, sürdürülebilir işler yaratılması, yeterli sosyal koruma, ücretlerde ve satın alma gücünde artış, yoksulluk ve güvencesizliğin ortadan kaldırılması, kamu hizmetleri oluşturulması ve güçlendirilmesi, mesleki eğitim ve hayat boyu eğitim de dahil olmak üzere herkese eğitim sağlanması ve ücrette cinsiyet eşitliği konularında koordineli bir uluslararası çalışma yapılması olarak belirledi. Hükümetlerin ILO'nun Küresel İş Paktını uygulamasını, kamu harcamalarını kısmaktan ve sosyal güvenlik sistemini daraltmaktan vazgeçmesini istedi. Kongre, spekülatif sermaye hareketlerinin önüne geçmek, küresel politikalar çevre politikaları ve kalkınma politikaları konusunda öncelikleri yerine getirebilmek için acil olarak ihtiyaç duyulan gelirin artırılması açısından mali işlemler ve yabancı para işlemlerine küresel vergi getirilmesi çağrısında bulundu. ILO'nun 2008 Sosyal Adalet Deklarasyonu konusunda tutarlı uluslararası politikalar inşa edilmesini istedi ve sosyal açıdan dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde gelişebilmesi için deklarasyonun küresel ekonominin hizmetine sunulması gerektiğini vurguladı.

Ayrıca Kongrede, iklim değişikliği üzerine bir karar alındı. Sendikalar, iklim değişikliği ile mücadele, çevreyle uyumlu insan onuruna yakışır işler yaratılması, düşük karbonlu ekonomi ve BM himayesinde adil, bağlayıcı ve iddialı bir anlaşma sağlanması çerçevesinde görüşmeler yaptı.

ITUC CSI IGB

Uğraş GÖK
intdept@turkis.org.tr

Uluslararası Sendikal Hareket, G20 Toronto Zirvesi'ne Mesaj Gönderdi

G8/G20 Zirvesi 25-27 Haziran 2010 tarihleri arasında bu kez Toronto'da bir araya geldi ve ekonomik krizden çıkış yolları arandı. ITUC Genel Sekreteri Guy Ryder, krizlerin bedelini bu güne kadar hep çalışanların ödediğini, şu an gelişen borç krizinin bedelini ödemeyi kabul etmeyeceklerini ve G20 Hükümetlerinin kamu harcamalarını, kalkınmayı ve iklim değişikliğini finanse etmek için yılda milyarlarca dolar getirecek olan mali işlemler vergisini desteklemeleri gerektiğini söyledi.

Sendikalar, G20 liderlerini iyileşmenin zayıf ve kırılgan olduğu, kemer sıkma politikalarıyla küresel ekonominin bloke edilmemesi gerektiği ve durgunluğa neden olunmaması noktasında uyardı. Sendikalar, G20 Liderlerinden Pittsburgh Zirvesinde verdikleri kaliteli istihdamı iyileşmenin merkezine yerleştirme sözünü tutmalarını istedi.

Zirveye ev sahipliği yapan ve sendikalarla 19 Haziran'da bir araya gelen Kanada Başbakanı Stephen Harper işgücü piyasalarında iyileşme olmadan ekonomik iyileşmenin mümkün olmadığını kabul etti. Başbakan, krizden önceki mali düzenlemelerle devam edilemeyeceği düşüncesinde sendikalarla hemfikir, ancak bir gün önce Brüksel'de gerçekleştirilen Avrupa Birliği Konseyi Zirve toplantısının desteklediği mali işlemler vergisi konusunda uzlaşma sağlanamadı.

"Kemer Sıkmaya Hayır, Büyümeye ve İstihdama Evet"

ETUC, Avrupa Maliye Bakanları toplantısı ile çakışması vesilesiyle 29 Eylül'ü Avrupa Eylem Günü ilan etti. ETUC, Avrupa ekonomisinin yeni bir durgunluğa karşı kırılgan ve dayanıksız olduğu bir dönemde Avrupa Hükümetlerinin toplu halde kamu harcamalarını, ücretleri, emekli aylıklarını ve istihdamı kısmak yoluna gittiğini açıkladı.

ETUC bu nedenle, sendikaları harekete geçirerek tepki vereceğini bildirdi. Brüksel'de büyük bir gösteri düzenleneceğini açıklayan ETUC, merkezi Brüksel olmasına rağmen AB üyesi ülkelerde faaliyet gösteren konfederasyonların da olabilecek en iyi şekilde kendi ülkelerinde eylem yapacaklarını belirtti. Eylemlerin iş durdurma protestoları, gösteriler ve maliye bakanları ile toplantılar şeklinde olabileceğini kaydetti.

İşçi Emekli Aylıkları

Enis BAĞDADİOĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
enisbagdadioglu@gmail.com

Emekli maaşlarının en az fiyat artışları düzeyinde gelişme göstermesi emekliler için yeterli ve kabul edilebilir bir yaklaşım değildir.

Emeklilere ülkede sağlanan ekonomik büyümeden pay verilmesi, gelir dağılımını dengelemenin, emeklilerin yaşam standardını iyileştirmenin ve yükseltmenin başlıca yoludur. Emekli maaşlarının gerçekleşen enflasyon kadar yükselmesi yanında sağlanan refahtan da pay verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Sosyal güvenlik kuruluşlarından emekli aylığı alanların arasında var olan eşitsizlikler en önemli sorun olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Ancak daha da önemli olan insan onuruna yaraşır bir geçim sağlamaktan uzak olan emekli maaşlarının sadece enflasyon kadar artırılarak var olan yoksulluklarının sürdürülmek istenmesidir.

İşçi emekli aylıklarında sağlanan bu reel artış, düşük emekli aylığı almakta olanlar bakımından çok anlamlı değildir. TÜRK-İŞ tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı tutarları ile elde edilen gelir arasındaki fark, emeklilerin içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır. Açlık ve yoksulluk sınırı ile emeklinin gelirleri arasında uçurum boyutunda farklılıklar bulunmaktadır.

Temmuz 2010 ayından geçerli olmak üzere işçi emekli aylıkları, yılın ilk altı ayında gerçekleşen yüzde 3,59 oranındaki enflasyon kadar artırılmış ve böylece en düşük işçi emekli aylığı 692,3 liraya ve en yüksek işçi emekli aylığı da 1.191,4 liraya ulaşmıştır.

TÜRK-İŞ'in hesaplamasına göre Haziran 2010 sonu itibariyle açlık sınırı 818 lira ve yoksulluk sınırı 2.664 liradır. İktisaden dar ve sabit gelirli kesimlerin ağırlıklı olarak tükettikleri temel mal ve hizmetlerdeki fiyat artışı nedeniyle yılbaşına göre 76,10 lira daha fazla harcama yapmak durumundadır. Sadece mutfak harcamasına altı ayın sonunda gelen yük 23,36 liradır. Diğer bir ifadeyle 2010 yılının ikinci yarısında en düşük işçi emekli aylığına yapılan 24liralık artış sadece mutfak masrafındaki artışı karşılayabilmektedir.

İşçi emekli aylıklarındaki değişime 2002-2010 dönemi itibariyle bakıldığında reel artış olduğu görülmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre Ocak 2002 yılının ilk altı aylık döneminde en düşük emekli aylığı 216,4 lira ve en yüksek emekli aylığı ise 416,4 liradır. 2010 yılının ilk altı aylık döneminde en düşük emekli aylığı 668,3 liraya ve en yüksek emekli aylığı da 1.150,1 liraya yükselmiştir. Anılan sekiz yıllık dönemde en düşük emekli aylığı 3,1 kat ve en yüksek emekli aylığı da 2,8 kat artmıştır. Anılan dönemde gerçekleşen tüketici fiyatlarının 2,4 kat arttığı dikkate alındığında, bu verilerden hareketle siyasal iktidar emekli aylıklarının reel olarak arttığını söyleyebilmektedir.

Nitekim Ocak 2002 / Ocak 2010 dönemini kapsayan sekiz yıllık dönemin sonunda en düşük emekli aylığı reel olarak yüzde 18,0 ve en yüksek emekli aylığı da yüzde 13,2 oranında artış göstermiştir.

İşçi emekli aylıkları enflasyon temel alındığında satın alma gücü korunmuş ve nispeten iyileştirilmiştir. Ancak işçi aylıklarının yetersizliği karşısında bu artışın önemi fazla değildir. Günümüzde emeklilerin "geçim şartları" önemini korumaktadır ve çoğu emekli için aldığı aylık açlık sınırını bile karşılamaktan uzak kalmaktadır. Toplumun alt gelir grubunda yer alanların aylıkları (örneğin sosyal güvenlik kuruluşları tarafından işçi emeklilerine ödenen en az emekli maaşı tutarları) günümüz koşullarında insan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyini sağlamaktan uzak kalmaktadır.

Ocak 2002 ayı hesaplama sonucuna göre açlık sınırı 308 lira ve yoksulluk sınırı da 935 lira iken Ocak 2010'da açlık sınırı 812 lira ve yoksulluk sınırı 2.644 lira olarak hesaplanmıştır.

Buna göre; Ocak 2002-Ocak 2010 döneminde açlık sınırındaki artış 627 lira ve yoksulluk sınırındaki artış 1.709 lira olmuştur. Oysa aynı dönem itibariyle en düşük işçi emekli aylığındaki artış sadece 452 liradır.

Bu arada belirtilmesi gereken bir husus; 2002-2008 dönemini kapsayan yedi yıllık dönemde milli gelirin sabit fiyatlarla yüzde 49, 2 oranında artmış olmasıdır. 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin de etkisiyle yaşanan yüzde 4,7 oranındaki gerileme de dikkate alınsa bile 2002-2009 dönemini kapsayan dokuz yılda milli gelir yüzde 42,1 oranında artmıştır. Ancak sağlanan bu artıştan çalışanlar ve emeklileri yeterince pay almamıştır.

Şimdi uygulandığı gibi, sadece enflasyon oranı dikkate alınarak ücret, maaş ve aylıklarda artış yoluna gidilmesi, var olan yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin sürmesi anlamına gelmektedir.

SGK 4/a (eski SSK)
EMEKLİ MAAŞLARINDAKİ DURUM

	Asgari Emekli Aylığı (TL/Ay)	Azami Emekli Aylığı (TL/Ay)	Asgari Emekli Aylığı Endeksi	Azami Emekli Aylığı Endeksi	Tüketici Fiyatları Endeksi	Asgari Emekli Aylığı Reel Endeksi	Asgari Emekli Aylığı Reel Endeksi
Ocak 2002	216,4	416,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Temmuz 2002	239,7	461,9	110,8	110,9	112,0	99,9	99,0
Ocak 2003	332,0	535,3	153,4	128,6	129,8	119,3	99,0
Temmuz 2003	332,0	574,7	153,4	138,0	145,4	111,2	94,9
Ocak 2004	364,8	652,4	168,6	156,7	151,2	107,6	103,6
Temmuz 2004	400,8	717,1	185,2	172,2	155,7	107,5	110,6
Ocak 2005	424,6	759,9	196,2	182,5	165,3	107,5	110,4
Temmuz 2005	449,8	805,2	207,9	193,4	169,6	107,5	114,0
Ocak 2006	463,1	829,2	214,0	199,1	178,1	107,5	111,8
Temmuz 2006	476,9	865,2	220,4	207,8	186,8	106,1	111,2
Ocak 2007	500,5	908,3	231,3	218,1	195,3	106,0	111,7
Temmuz 2007	526,5	943,2	243,3	226,5	199,4	107,4	113,6
Ocak 2008	536,9	962,0	248,1	231,0	208,1	107,4	111,0
Temmuz 2008	575,3	1.030,9	265,9	247,6	220,5	107,4	112,3
Ocak 2009	597,4	1.070,5	276,1	257,1	229,0	107,4	112,3
Temmuz 2009	608,3	1.090,1	281,1	261,8	233,2	102,6	112,3
Ocak 2010	668,3	1.150,1	308,8	276,2	244,0	118,0	113,2

* SGK Aylık İstatistik Bülteni ve TÜİK Tüketici Fiyatları Endeksi kullanılarak TÜRK-İŞ tarafından hesaplanmıştır.

AB'de 19 Milyon Çocuk Yoksulluk İçinde Yaşıyor

2010 Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Avrupa Mücadele Yılı (AY-Avrupa Yılı 2010) programı, AB ve üyesi ülkelerin, toplumdaki kırılgan gruplara ilişkin farkındalığı artırmayı hedefleyen çalışmalarını destekliyor. Yapılan çalışmaların sonucunda, yoksulluk riskiyle karşılaşma olasılığı en yüksek olan gruplar şu şekilde sıralanıyor: Yaşlılar, geniş veya tek ebeveynli aileler, çocuklar ve gençler, engelliler, göçmenler ve etnik azınlıklardan gelenler. Tüm bu gruplar arasında, kadınların erkeklere oranla yoksulluk ve sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kaldığı vurgulanıyor.

Avrupalıların çoğunluyla karşılaştırıldığında, kırılgan gruplardan gelen insanların, niteliksiz barınma, evsizlik, işsizlik, yetersiz eğitim, mali dışlanma ve aşırı borçlanma gibi sorunlarla daha yoğun şekilde karşılaştıkları ifade ediliyor.

Toplumun bazı kesimlerinin neden yoksulluk riskiyle daha fazla karşılaştıkları sorusunun yanıtı bir dizi etkene ve duruma bağlı olarak açıklanıyor. Örneğin, ücretli çalışan olunmasına rağmen yeterince kazanç elde edilememesinin, geniş-tek ebeveynli ailelerin yoksulluk sınırı seviyesinde veya yoksulluk sınırının altında yaşamalarına neden olduğu belirtiliyor. Benzer şekilde, çocuk bakımı imkanlarının sınırlı olması veya hiç olmamasının, ebeveynlerin hem aile hem de iş yaşamında sorun yaşamalarına neden olduğu vurgulanıyor.

Bu durum AB'de 19 milyon civarında çocuğun yoksulluk içinde yaşadığı gerçeğini destekliyor.

Diğer yandan, AB'de yerleşik olarak yaşayan 65 ve üstü yaştaki insanların yüzde 19'u civarının, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olduğu ifade ediliyor. Bu durumun ortaya çıkmasında emekli aylıklarının insanca yaşamayı sürdürecek koşullar için yapılacak harcamalar için yetersiz kalması etkili oluyor. Yaşlılar -eğer özellikle yalnız yaşıyorlarsa- büyük bir toplumsal tecritle karşılaşma riskiyle yüz yüze geliyorlar.

AB Nasıl Yardım Ediyor?

AB, üye ülkelere yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı mücadelede eylem ve strateji belirlemelerine yardımcı olmak amacıyla bir çerçeve sağlıyor. Son yıllarda, politika geliştirmenin odağı, çocuk yoksulluğunun ve aile içi yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi çeşitli alanları kapsıyor.

Avrupa Komisyonu'nun, sosyal piyasa ekonomisi için yeni 2020 Avrupa Stratejisi, öncelikli hedef olan alanlarda kapsamlı bir ilerleme kaydetti. Hedefin, istihdamı artırırken sosyal bütünleşmeyi sağlamak olduğu vurgulanıyor. Konuya ilişkin öneriler arasında "yoksulluğa karşı Avrupa platformunun" kurulması da yer alıyor.

Avrupa İstihdam Stratejisi, üye ülkeler, emek piyasasına ulaşmakta zorluk çeken göçmenleri ve engellileri de içine alacak şekilde tüm Avrupalılara daha iyi işler sağlamayı amaçlıyor.

AB, üye ülkelerinden aktif içerme sağlayacak politikalar geliştirmelerini talep ediyor. Aktif içerme paketinin önemli parçaları olarak çocuk bakımı, insan onuruna yaraşır barınma gibi yüksek kaliteye sahip hizmetlere ulaşmanın kolaylaştırılması da AB tarafından talep ediliyor.

Ayrıca, AB'nin ayrımcılığa karşı olan yasal düzenlemesi, yoksulluk ve dışlanmaya karşı korumasız olan grupların korunmasını öngörüyor. Örneğin, İstihdam Eşitliği Yönetmeliği, engellileri, emek piyasasında destekliyor.

Kendi Hesabına Çalışanlara Daha Geniş Sosyal Koruma

Kendi hesabına çalışan işçiler ve aileleri AB hükümetleri tarafından 7 Haziran 2010'da kabul edilen yasa sayesinde -ilk kez analık izninni içeren bir şekilde- bundan sonra daha iyi bir sosyal koruma kapsamında olacaklar.

Kendi hesabına çalışan işçiler ile onlara yardım eden eşlerine ilişkin yönetmelik, önceki yasal düzenlemeyi ilga ederek yerine emek piyasasındaki milyonlarca kadının sosyal haklarını geliştiren yasal düzenlemeyi getiriyor. Bu sayede Avrupa'da, kadın girişimcilerin sayısında da bir artış olacağı düşünülüyor. Güncel koşullar altında her üç girişimciden birinin kadın olduğu biliniyor.

Avrupa Parlamentosu'nda 18 Mayıs'ta kabul edilip AB'nin üye ülkelerinde 7 Haziran 2010 tarihinde onaylanan yönetmelik, doğum hali veya annelik süresince, kendi hesabına çalışan kadın işçiler ile onlara yardım eden eşlerinin korunmasına ilişkin kapsamlı gelişmeler içeriyor. Yönetmelik işçilere olduğu gibi, kendi hesabına çalışan işçinin analık iznine -gönüllük esasına bağlı olmak kaydıyla- ulaşmasını sağlıyor. Bu yönetmelikle birlikte, AB seviyesinde, kendi hesabına çalışan işçiler için analık ödeneği kabul edilmiş oluyor.

Bu uygulamanın, daha güçlü sosyal güvenlik ağlarının kurulması sayesinde kadınların yoksullukla karşı karşıya kalmalarını engelleyeceği düşünülüyor.

Güven SAVUL
guvensavul@turkis.org.tr

İspanya'da Kamu İstihdamına Kısıtlama

İspanya hükümeti, 2010'da kamu sektöründeki istihdamı önemli ölçüde sınırlayacak. Hükümet, sınırlı kadro yenileme ve iş imkanlarındaki düşüşü geçen seneki göstergelerle karşılaştırılarak tasarruf önlemlerinin haklı olduğunu iddia ediyor. Kamu sektöründe örgütlü sendikalar ise, özellikle yaşamsal önceliği olan iş imkanları yaratmaya ilişkin yapılacak kesintileri eleştiriyor.

Programın Etkisi

Kamu sektöründeki iş imkanlarını sınırlayacak kesintileri içeren program İspanyol hükümeti tarafından onaylandı. Tasarruf paketi parlamento gündemine 2009'un Aralık ayında getirildi. Paket, Avrupa Komisyonuna, Brüksel'de taahhüt edilen, 2013'e kadar, denk bütçe hedefine ulaşmak için gayri safi yurtiçi hasıladaki yüzde 5,7'lik düzenlemeye olan ihtiyacın altını çiziyor. Uygulanması öngörülen sınırlamalar arasında, kamudaki idari personel harcamalarında yüzde 4'lük bir kesintisi yapılması da var. Bu durum, yeni personel alımının yüzde 10'la sınırlanmasına eşdeğer bir uygulama. Daha açık bir ifadeyle, emeklilik yoluyla boşalan her on memuriyet kadrosundan birine yeni bir memur yerleştirilmesi tasarlanıyor.

Bu planlar çerçevesinde, İspanyol hükümeti, kamu sektöründeki iş imkanlarına karşı düzenlenen önemli kesintileri, 2010'da onayladı. 2009'da 15.084 kadronun açılacağı ilan edilmişken, 2010'da ilan edilen kadro 1.989 olarak belirtildi. Bu rakam 2009 yılına göre yüzde 87'lik bir gerilemeye tekabül ediyor.

Sendikaların Tepkisi

İşçi Komisyonları Sendikası Konfederasyonu (Confederacion Sindical de Comisiones Obreras, CCOO) Genel Sekreteri Ignacio Fernandez, iş imkanlarını sınırlayan kesitlere karşı olduğunu, bu durumun kamu hizmetlerinin yürütülmesini tamamen riske attığını ifade ediyor. CCOO'ya bağlı olan ve kamuda idari konumda çalışan işçilerini temsil eden Yurttaş Hizmetleri Federasyonu, 2010 Genel Devlet Bütçesine ilişkin Yasanın onayladığı yeni personel alım rakamlarıyla iş imkanlarını sınırlayan düzenlemenin uyumsuz olduğunu belirtiyor. Söz konusu yasada yeni personel alım oranın yüzde 10 değil, yüzde 15 olarak belirlendiği ifade ediliyor.

Genel İşçiler Konfederasyonunun (Union General de Trabajadores, UGT) kesintilere ilişkin daha az eleştirel olan bir noktada durduğu belirtiliyor. UGT'ye bağlı Kamu Hizmetleri Federasyonu Genel Sekreteri Julio Lacuerda, kamu istihdam imkanlarının yetersizliğine vurgu yapıyor.

Bağımsız Devlet Memurları Konfederasyonu (Central Sindical Independiente y de Funcinarios) yöneticisi Domingo Fernandez, hükümetin bu kararı uzlaşı arayışında bulunmadan, tek taraflı olarak aldığını ifade ediyor. Fernandez, genel idari kadroların sınırlanmasına ilişkin çalışmaların, kaynakların çoğunun yerel ve bölgesel seviyedeki kadrolar tarafından kullanıldığı gerçeği göz ardı edilerek yürütüldüğü için de eleştirilerde bulunuyor.

İspanya'daki devlet memurları, ülkedeki bütçe açığını, devlet memurlarının maaşlarından yapacakları kesintilerle azaltma planına karşı 8 Haziran 2010 günü greve gitti. Sendika kaynakları, ülkedeki yaklaşık 2.3 milyon kamu çalışanının yüzde 75'inin greve katıldığını belirtti.

İspanya'nın en güncel tasarruf paketi ile devlet memurlarının maaşlarından 2010 yılında yapılacak yüzde 5'lik bir kesinti ve 2011'de ücretlerin sabitlenmesiyle, 15 milyar Euro (18 milyar Dolar) gelir elde edilmesi hedefleniyor.

Hükümet tasarruf paketiyle 2009'da yüzde 11.2 olan kamu finansman açığını 2011'de yüzde 6'ya indirmeyi hedefliyor. Açığın 2013 itibariyle Euro bölgesi oranı olan yüzde 3'e inmiş olması umuluyor.

CCOO Sendikası lideri Ignacio Fernandez Toxo, Zapetoro hükümetinin, Avrupa Birliği önerilerini tartışmadan kabul ettiğini ve maliyetleri indirmeden farklı bir alternatifi uygulama niyetinin olmadığını söylüyor.

Yüzde 20'lik bir oranla Euro bölgesinin en yüksek işsizlik oranına sahip İspanya'da sendikalar, genelde Zapatero'nun Sosyalist Partisine yakın bir çizgide bulunuyor.

Kapsamlı bir genel grev yapılmasının asıl nedenini, hükümetin işçi haklarında önemli kesintilere yol açacak emek piyasası reformu oluşturuyor.

Sendika, işveren ve hükümet yetkilileri aylardır reformun nasıl olabileceği üzerine olan müzakereleri sürdürüyor. Hükümet kanadı müzakerelerde uzlaşmaya varılamaması halinde reformun bir kararname ile uygulamaya konulacağını belirtiyor. Reform işçilere kıdem tazminatı ödenmesine ilişkin sınırlamaları gevşetiyor. Bu durum, işçilere sınırlı haklar sunan ve işçilerin dörtte birinin geçici sözleşmeler altında çalışmasına yol açan iki seviyeli emek piyasasını ortaya çıkarıyor.

Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin İnsan Onuruna Yakışır İş

Hakan SÜKUN
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı
intdept@turkis.org.tr

ILO Yönetim Kurulu 2008 Mart ayında yapmış olduğu 301. oturumunda 99. Uluslararası Çalışma Konferansı (Haziran 2010) gündemine "Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin İnsan Onuruna Yakışır İş" maddesini ekledi. Amaç ev hizmetlerinde çalışanları kapsam altına alacak bir çalışma standardı oluşturmak.

Dünya genelinde milyonlarca kadın ev hizmetlerinde çalışıyor. Kadınların iş piyasasına katılımlarının artması, nüfusun yaşlanması, çalışma hayatının giderek yoğunlaşması ve aile hayatı ile çalışma hayatı arasında dengenin sağlanmasına olanak verecek yasal ve politik önlemlerin alınamaması sonucunda ev hizmetlerine olan talep giderek arttı. Günümüzde ev hizmetleri çalışanları özellikle gelişmekte olan ülkelerde işgücünün büyük bir kısmını oluşturuyor.

Fakat ne yazık ki, ev hizmetleri çalışanlarının çalışma koşullarını düzenleyen yönetmelik ve yasalar çok yetersiz. Düşük ücret, ücretsiz fazla mesai ve güvencesiz çalışmanın yanı sıra kötü muamele ve şiddete maruz kalıyorlar. Hatta şiddet bazı durumlarda ölümle sonuçlanıyor. Birçok ülkede ev hizmetleri çocuk işçiler tarafından yapılıyor.

Ev hizmetleri çalışanlarının büyük bir kısmının göçmen işçi olması diğer önemli bir sorun. İşlerini kaybettiklerinde çalışma izinleri iptal olan göçmen ev hizmetleri çalışanları yalnızca çalışma izinleri iptal olmasın diye işverenin istismarına boyun eğiyorlar. İstismarlar zorla çalıştırmaya kadar uzanabiliyor.

Ev hizmetlerinde çalışma birçok ülkede bir istihdam biçimi olarak değerlendirilmiyor. Çünkü ev hizmetleri bir büroda veya bir fabrikada yapılmıyor, ev ortamında gerçekleşiyor. Çalışanların büyük çoğunluğu kadın. Çalışma ortamları kapalı kapılar ardında ve izole bir biçimde. Çalışma biçimi mevcut iş yasaları kapsamı dışında. Eski çağlardaki "sahip-hizmetkâr" ilişkisine benzer bir ilişki ve kayıt dışı oranı çok yüksek.

Ev hizmetleri çalışanlarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi

1948 yılından beri Uluslararası Çalışma Örgütü'nün gündeminde. ILO 1948 yılında ev hizmetleri çalışanlarının istihdam koşulları konulu bir önergeyi kabul etti. 1965 yılında ise bu alanda yönetmelik oluşturulması çağrısında bulundu. 1970 yılında ILO tarafından yayımlanan ilk anket ev hizmetleri çalışanları konusunda dünya genelinde farkındalığın artmasını sağladı.

ILO'nun İnsan Onuruna Yakışır İş Gündemi ev hizmetleri çalışanları için görünürlülük ve saygı sağlayacak. Söz konusu gündem maddesi ile ilgili yapılacak standart oluşturma çalışmaları bireysel olarak desteğe ihtiyaç duyan bir işçinin çalışma koşullarının nasıl kurallara bağlanacağı hususunda ILO'ya rehberlik edecek.

Bu yıl Haziran ayında yapılan ILO 99. Konferansında, Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin İnsan Onuruna Yakışır İş konusu ile ilgili birinci müzakere (Yönetim Kurulu İç Tüzüğü 5.1 ve 39. maddelerinde belirtildiği şekilde konu ikili müzakere usulü ile ele alınacaktır.) yapıldı. Müzakere'nin temelini ILO Ofisi tarafından derlenerek üye ülkelerin önerileri sonucu hazırlanan Sözleşme ve Tavsiye'yi içeren taslak metinler oluşturdu. Müzakere süresince taslak metinler görüşüldü ve tarafların talepleri ve önerileri üzerine gerekli değişiklikler yapıldı. Taslak metinler 2011 yılında düzenlenecek olan 100. ILO Konferansında alınacak kararla nihai şeklini alacak.

Sözleşme ve Tavsiye Metninde yer alabilecek maddelere ilişkin Taslak Metinler ev hizmetleri çalışanlarının çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik önemli unsurları içeriyor. Sözleşme taslağına ilişkin önerilerde ilk etapta ev hizmetlerinde çalışma teriminin tanımlaması yapıldı. Bu tanımlamaya göre "ev hizmetlerinde çalışma" terimi, bir veya birkaç evde istihdam ilişkisi içinde icra edilen çalışmayı, "ev hizmetleri çalışanı" terimi ise, ücret karşılığında ev işi ile iştigal eden bir kimseyi ifade ediyor.

Sözleşme ve Tavsiyenin hazırlanmasında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Uluslararası Organize Suça Karşı BM Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Bütün Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme gibi ilgili uluslararası metinler dikkate alınacak.

Sözleşme, bütün ev hizmetlerinde çalışanlara uygulanacak ve her bir üye ülke ev hizmetlerinde çalışanların temel insan haklarını etkin bir biçimde korumaya yönelik önlemler alacak. Söz konusu önlemler örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme hakkının etkin bir şekilde tanınması, zorla çalıştırmanın her türlü biçimlerinin ortadan kaldırılması, çocuk işçiliğini etkin olarak ortadan kaldırılması ve iş ve meslekte ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını içeriyor.

Her bir üye ülke, Asgari Yaş Sözleşmesi (1973) ve Çocuk İşçiliğini En Kötü Biçimleri Sözleşmesindeki (1999) hükümlere istinaden ev hizmetleri çalışanları için asgari bir yaş belirleyecek. Belirlenen bu yaş, ulusal yasalarca öngörülen ve genel olarak tüm çalışanlara uygulanan asgari yaştan düşük olmayacak. Üye ülkeler 18 yaşın altında ve asgari çalışma yaşının üzerinde olan ev hizmeti çalışanlarının icra ettikleri işin eğitimlerini engellememesi veya eğitimlerine engel olmamasını teminat altına alacaklar.

Ev hizmetleri çalışanlarının günlük dinlenme, haftalık dinlenme, yıllık izin süreleri, normal çalışma saatleri ve fazla mesaileri yönetmeliklere tabi olacak. Ev hizmetlerinde çalışanlar diğer ücretli çalışanlara uygulanan şartlardan eşit şekilde faydalanacaklar.

Sözleşme ile ilgili taslak metin ev hizmetlerinde çalışan göçmen işçilerin etkin korunmasına ilişkin olarak üye ülkelerin birbirleri ile işbirliği yapmalarını öngörüyor. Ayrıca ev hizmetlerinde çalışanların, işverenle anlaşmazlığa düşmeleri halinde, bu hususta bireysel olarak veya temsilcileri vasıtasıyla yargıya, mahkemelere veya diğer uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına diğer ücretli çalışanlara uygulanan şartlarda eşit erişimi sağlayabilmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerektiği vurgulanıyor.

Taslak metin özel istihdam bürolarının denetim altına alınmasını ve ev hizmetleri çalışanlarının özel istihdam büroları tarafından istismar edilmemeleri için gerekli önlemlerin alınmasını şart koşuyor.

Tavsiye Kararı ile ilgili taslak metinde ise ev hizmetleri çalışanlarının örgütlenme ve toplu pazarlık haklarına değiniliyor. Üye ülkelerden, ev hizmetlerinde çalışanların kendi örgütlerini kurma veya tercih ettikleri işçi örgütlerine üye olma ve işçi sendikaları, federasyonları ve konfederasyonlarına katılmalarına ilişkin herhangi bir yasal veya idari kısıtlamalar var ise bunları belirlemeleri ve ortadan kaldırmaları talep ediliyor.

İstihdama ilişkin şartlar yazılı ve kolay anlaşabilir biçimde belirlenecek ve gerektiğinde ev hizmetleri çalışanının çalışma koşullarını anladığından emin olunması için uygun yardım da sağlanacak.

İstihdama ilişkin şartlar, işe başlama tarihi, görev tanımı, ücretli yıllık izin, günlük ve haftalık dinlenme süresi, hastalık izni ve diğer kişisel izinler, fazla mesai ücreti, evde çalışanın hak ettiği diğer nakdi ödemeler, ayni yardımlar ve bunların nakit değeri, sağlanan ikamet yerinin ayrıntıları, çalışanın ücretinden yapılan yasal kesintiler ve iş akdinin feshinde veya işten ayrılmada hem çalışan hem de işveren için gerekli ihbar süresi gibi unsurları içerecek.

Japonya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (RENGO)

Japonya'da sendikal hareket 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamış ve uzun çabalar sonucu mevcut haline kavuşabilmiştir. İkinci Dünya Savaşı süresince Japon ordusunun baskısıyla sendikal hareket faaliyetlerini durdurmuş ve uzun bir dönem işçi hakları konusunda gelişme kaydedilememiştir. 1945 yılında savaşın sona ermesiyle sendikal hareket toparlanmış ve 1950 yılına gelindiğinde Japon çalışanlarının büyük bir çoğunluğu örgütlenmiştir. 1970 yılında yüzde 35,4'e ulaşan sendikalaşma oranı 1980'li yılların sonlarına gelindiğinde büyük bir düşüş göstermiştir. Bu düşüş, Japon sanayisindeki yeniden yapılanma, işgücüne katılan birçok çalışanın üçüncül sanayideki küçük işletmelerde işe başlaması ve sendika üyeliği konusunda toplumdaki genel isteksizlikten kaynaklanmıştır. Farklı ulusal konfederasyonlar bünyesinde bölünmüş olan sendikal hareket 1970'li yılların ortalarına gelindiğinde birleşmeye başlamış ve neticesinde kamu ve özel sektör sendikaların bir araya gelmesiyle 1987 yılında RENGO kurulmuştur. RENGO çatısı altında birleşme faaliyetleri 1990 yılına kadar devam etmiştir.

RENGO 6 milyon 830 bin üyeye sahip bir konfederasyondur. Toplam 52 işkolu federasyonundan oluşmaktadır. RENGO, çalışma standartları, vergi sistemleri ve sosyal güvenlik gibi işkolu veya yerel düzeyde çözümlenemeyecek konuları hükümet ve işveren örgütleriyle müzakere eder. Toplu sözleşmeler genelde yerel sendikalar tarafından yapılır. Yerel sendikalar ücretler konusunda ortak hareket ederler. Japonya'da işyeri sendikacılığı yoğundur.

Ülke genelinde Yerel Rengo denilen 47 adet bölgesel büro bulunmaktadır. Yerel Rengo'lar bölgesel örgütlenme çabalarına destek verirler. RENGO'nun en üst karar alma organı her iki yılda bir veya üyelerin üçte birinin talebiyle toplanan Kongre'dir. Ardından sırasıyla her altı ayda bir toplanan Merkez Komite ve her ay toplanan Merkez İcra Komitesi gelir.

1980'li yıllarda başlayan ve 2000'li yıllarda ivme kazanan neoliberal politikalar Japon çalışanlarını olumsuz yönde etkilemiştir. 2001 yılında iktidara gelen Koizumi neoliberal reformların da ötesine geçmiş ve serbest piyasa ekonomisi sloganıyla piyasaları kuralsızlaştırmıştır. Acımasız bir yeniden yapılandırma ve uygulamaya sokulan geçici ve düzensiz istihdam biçimleri neticesinde Japonya'nın istihdam yapısı bozulmuştur. Sosyal sistemi savunanların çoğunluğunu oluşturan "orta sınıf" çökmüştür. Bir zamanlar sıklıkla kullanılan "Her Japon orta sınıf mensubudur" deyimi ortadan kalkmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin, istihdam yapısındaki değişimlere ayak uyduramaması ve söz konusu değişimlere paralel olarak yeniden düzenlenememesi neticesinde yoksulluk hızla artmaya başlamıştır.

Mevcut işsizlik oranı yüzde 5'in üzerindedir. Bu oran Japonya için oldukça yüksektir. Ülke bu derecede bir işsizlik kriziyle bugüne kadar yüzleşmemiştir.

RENGO haricinde Japonya'da iki şemsiye örgüt daha bulunmaktadır. Bunlar ZENROREN "Ulusal Sendikalar Konfederasyonu" ve ZENROKYO "Ulusal Sendikalar Konseyi'dir. ZENROREN'in 846,362, ZENROKYO'nun ise 139,424 üyesi bulunmaktadır.

Kısaca Japonya

Başkent	:	Tokyo
Nüfus	:	127.530.00
Kişi başı GSMH	:	34.115 ABD Doları
Toplam İşgücü	:	66.690.00
İşsizlik Oranı	:	yüzde 5,1
İşgücünün Sektörler Arası Dağılımı:		
Tarım	:	yüzde 4,6
Sanayi	:	yüzde 27,8
Hizmetler	:	yüzde 67,7
Gençlerde İşsizlik Oranı	:	yüzde 9,2
Sendikalaşma Oranı	:	yüzde 22
Kadın İşgücü	:	yüzde 50,8
Yabancı İşgücü	:	yüzde 0,2
Araba sahibi olabilmek için çalışılması gereken süre	:	1182 saat
Televizyon sahibi olabilmek için çalışılması gerekilen süre	:	15 saat
Ekmek almak için çalışılması gerekilen süre	:	15 Dakika
1 kilo et almak için çalışılması gerekilen süre	:	137 Dakika

*Kaynak: Nationmaster

Hakan SÜKUN
intdept@turkis.org.tr

RENGO Üyesi İşkolu Sendika, Federasyon ve Konfederasyonları

UI ZENSEN	Tekstil, Kimya, Gıda, Ticaret, Hizmet ve Genel Çalışanlar Federasyonu
JICHIRO	Belediye Çalışanları Sendikası
JAW	Otomobil Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
DENKI RENGO	Elektrik, Elektronik ve Enformasyon Sendikası
JAM	Metal ve Makine Çalışanları Birliği
JTU	Öğretmenler Sendikası
JBU	Temel Sanayi Çalışanları Sendikası
SEIHO ROREN	Hayat Sigortası Çalışanları Sendikaları Federasyonu
JOHO ROREN	Telekomünikasyon, Elektronik Enformasyon Federasyonu
JPGU	Postacılar Sendikası
DENRYOKU SOREN	Elektrik Enerjisini Dayalı Sanayi Çalışanları Federasyonu
JSD	Hizmet ve Dağıtım Çalışanları Federasyonu
JEC RENGO	Enerji ve Kimya Çalışanları Sendikaları Federasyonu
UNYU ROREN	Ulaştırma Sendikaları Federasyonu
SHITETSU ROREN	Özel Demiryolları ve Otobüs Çalışanları Federasyonu
KOKKO RENGO	Kamu Sektörü Sendikası
FOOD RENGO	Gıda ve Tütün Çalışanları Sendikaları Federasyonu
SONPO ROREN	Hayat Sigortası Harici Sigorta Çalışanları Federasyonu
JR RENGO	Demiryolu Sendikaları Konfederasyonu (JRTU)
JR SOREN	Demiryolu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (JRU)
KOTSU ROREN	Ulaştırma Çalışanları Sendikaları Federasyonu
KAIIN KUMIAI	Denizciler Sendikası
SERVICE RENGO	Hizmet ve Turizm Sanayisi Çalışanları Sendikaları Federasyonu
GOMU RENGO	Lastik İşçileri Sendikaları Konfederasyonu
KOKU RENGO	Havacılık Sanayi Sendikaları Konfederasyonu
ZENJIKO ROREN	Otomobil Ulaştırma Çalışanları Sendikaları Ulusal Federasyonu
KAMIPA RENGO	Selüloz ve Kağıt Çalışanları Sendikaları Federasyonu
ZEN DENSEN	Elektrik Kablo Çalışanları Sendikaları Federasyonu
TOSHIKO	Belediye Ulaştırma Çalışanları Sendikası
ZEN SUIDO	Su İşletmeleri Çalışanları Sendikası
ZENKOKU GAS	Gaz Çalışanları Sendikaları Federasyonu
INSATSU ROREN	Matbaa, Enformasyon ve Medya Çalışanları Sendikaları Federasyonu
CERAMICS RENGO	Seramik Çalışanları Federasyonu
ZENGIN RENGO	Banka Çalışanları Sendikaları Federatif Konseyi
ZENKOKU NODANRO	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İşletmeleri Sendikaları Ulusal Federasyonu
NHK ROREN	Tüm NHK Sendikaları Federasyonu
SHINRIN ROREN	Orman Sanayi Çalışanları Sendikaları Federasyonu
HEALTH CARE ROKYO	Sağlık Çalışanları Sendikası
ZEN ROKIN	İşçi Bankası Çalışanları Sendikaları Federasyonu
KENSETSU RENGO	İnşaat Çalışanları Sendikası
ZENSHIN ROREN	Halk Bankası İçi Sendikası Birliği
ZEN INSATSU	Tüm Matbaa Büroları Çalışanları Sendikası
ROKYO ROREN	Bölgesel Sendikası
ROSAI ROREN	ZENROSAI Sendikaları Federasyonu
ZENKOKU UNION	Toplum Çalışanları Sendikaları Federasyonu
JICHI ROREN	Belediye Çalışanları Sendikaları Ulusal Federasyonu
ZENKOKU KEIBA	At Yarışları Çalışanları Ulusal Federasyonu
ZENZOSEN KIKAI	Gemi İmalat ve Mühendislik Sendikası
JA RENGO	Tarım Kooperatifi Personelleri Sendikası
KOUN DOMEI	Liman ve Ulaştırma Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
ZEN ZOHEI	Tüm Darphane Çalışanları Sendikası
ZEN EIEN	Ulusal Sinema ve Tiyatro Çalışanları Sendikası

Erken Yaşta Evlilik Nedenleri ve Çözüm Önerileri

Hülya UZUNER
TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Uzmanı
hulyauzuner@gmail.com

Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitimin niteliksiz ve yetersiz oluşu, sosyokültürel yapılar, işsizlik ve yoksulluk gibi nedenler kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerine neden olmakta ve bu durum farklı sorunları da beraberinde getirmektedir.

Erken yaşta yapılan evlilikler, çocukların insan haklarını ihlal etmektedir. Tüm insanların özgür ve haklar bakımından eşit doğduğu, herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırıma tabi tutulamayacağı, herkesin yasalar önünde eşit olduğu, herkesin özel yaşamına saygı duyulması gerektiği, düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne, çalışma ve işsizliğe karşı korunma, kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, sağlık, eğitim, toplumun kültürel yaşamına katılma gibi hakları bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine ve daha geniş bir özgürlük içinde toplumsal gelişmeye ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlanmasına yer vermiştir.

Erken yaşta evliliklerin, insan haklarını ihlal etmesinin yanı sıra cinsel istismara da neden olduğu bir gerçektir. Kendi rızası olmaksızın, aile baskısıyla zorla yaptırılan evlilikler kız çocuklarına yapılan şiddeti gözler önüne sermektedir. Ülkemizde, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha sık görülmektedir.

Aynı zamanda kız çocuklarının eğitimine de özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde daha az önem verilmektedir. Dolayısıyla ergenlik dönemlerinde evlendirme, ailelerin eğitim masraflarını ortadan kaldırırken, aynı zamanda başlık parası da ailelerin ekonomik olarak rahatlamalarına yardımcı olmaktadır.

Ancak bu durum, ailelerin ekonomik sorunlarına kısmen çözüm getirdiği için olumlu gibi gözükür-

ken, eğitimden yoksun kalan kız çocukları ve onların yetiştirecekleri çocuklar için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca doğu bölgelerimizde çocuk sayısının yüksekliği de ailelerin, çocuklarını erken yaşta evlendirmeye sevk etmektedir. Karar verecek yaşta ya da karar verme yetkisi olmayan kız çocukları, oyun çağlarında çocukluklarını yaşayamadan yuva kurmak zorunda bırakılmaktadır.

Kız çocuklarının erken evlendirilmesinde karşımıza çıkan bir diğer husus namus kavramıdır. Kız çocuklarının okumasının onların namusuna halel getireceğini düşünen ebeveynler, çözüm olarak yine erken yaşta evliliği öngörmektedir. Ancak çocuk yaşta evlendiği için evliliğini yürütemeyen kız çocukları ne ailesine geri dönebilmekte ne de kendilerine sığınacak bir başka yer bulabilmektedir. Bu koşullar içerisinde yaşayan kızlar ya intiharı ya da ailesinden kaçmayı tercih etmektedir. Töre cinayetleri de burada karşımıza çıkmaktadır. Kız çocukları her iki koşulda da bunu canlarıyla ödemek zorunda bırakılmaktadır.

Yapılan araştırmalar, erken yaşta yapılan evliliklerde boşanmaların yoğun olduğunu göstermektedir. Boşanma nedenlerinin başında ise aile içi şiddet gelmektedir. Ayrıca ekonomik sıkıntılar da boşanmalara neden olan bir diğer etkendir.

Bir diğer konu ise "beşik kertmesi"dir. Aileler, beşik kertmesi olarak bilinen yöntemle çocuklarının geleceğini önceden belirleme lüksüne sahip olabilmektedir. Bu sayı, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde azımsanmayacak sayıdadır. Ebeveynler, çocuklarının eş seçimlerini onların ellerinden alarak, baskı yoluyla erken yaşta evlenmelerine neden olmaktadır. Çocuklara hiçbir koşulda kendi hayatlarını yaşama ve seçme hakkı tanımamaktadırlar.

Ülkemizde dini nikâh uygulamasının yaygınlığının erken yaşta evliliğin daha kolay gerçekleştirilmesine neden olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Erken evlendirilip eş olma sorumluluğu yüklenen kız çocuklarının çocuk sahibi olmaları da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Henüz genç kızlığa erişimi tamamlanmadan bebek sahibi olan küçük anne ve bebeklerinin sağlığı riske atılmaktadır. Bu durum, anne ve bebek ölümlerinin artmasına da neden olmaktadır. Henüz kendisi oyun çağında olan küçük kadınlar, hamilelik dönemlerini bilinçsiz bir şekilde yaşayıp çocuk sahibi olmaktadır. Çocuk sahibi olan küçük kadınların evdeki sorumlulukları arttığından psikolojik baskı altında tek başlarına yaşam mücadelesi vermektedirler.

Ebeveynler, çocuklarına ya akraba evliliği yaptırmakta ya da hatırı sayılır ailelerin çocukları ile evlendirmektedir. Akraba evliliğinden doğacak çocukların sakat kalma ya da doğumların ölümle sonuçlanma riskini göz önünde bulundurmamaktadırlar.

Bir başka erken yaşta evlenme nedeni ise, ebeveynlerden birinin kaybıdır. Üvey anne ya da baba ile aralarında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle kız çocukları erken yaşta evlenmekte ya da evlendirilmektedirler.

Ülkemizde dini nikâh uygulamasının yaygın olması da erken yaşta evliliğin daha kolay gerçekleştirilmesindeki en büyük nedenlerden biridir.

Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, kadınların toplumda yerinin olmadığının da bir kanıtıdır. Her zaman mevcut olan ancak günümüzde daha çok gündeme gelen cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddet olayları erken yaşta evlilikle daha da artmaktadır. Çocuklar, ebeveynleri arasında yaşanan şiddeti kendi kurdukları aile birliğinde de uygulamaktadır.

CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'ın, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna sunduğu "Erken Yaşta Zorla Evlilikler Olgusu"nun Komisyon gündemine alınması konulu dilekçesi ile Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme yapılmasına dair Alt Komisyon oluşturulmuştur. Alt Komisyon, bu olguyu incelemek üzere Kırıkkale, İzmir, Şanlıurfa ve Diyarbakır'da incelemelerde bulunmuş ve bu incelemeler sonucunda bir rapor hazırlamıştır.

Komisyon Raporuna göre erken yaşta evlilikler, "ekonomik yetersizlik, yanlış ve eksik bilgilerden kaynaklanan geleneksel ve dini inançlar, eğitimsizlik, aile içi şiddet, toplum baskısı, mülkiyet unsuru gibi sebeplerle ortaya çıkmaktadır.

Çocuk hakları açısından bakıldığında hem erkek hem de kız çocuklar için bir ihlal söz konusu olmakla birlikte kız çocuklarının erkeklerden çok daha erken yaşta evlendirilmeleri ve bu evliliğin sonuçlarının kızlar açısından daha ciddi sakıncalar doğurması, Raporun kız çocuklar üzerinde daha fazla yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Erken yaşta yapılan evlilikler kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve hayat tercihlerini azaltmaktadır. Kadınları eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve bağımlılık kısır döngüsüne hapseden bu evlilikler onların geleceğe dair hayallerini de ellerinden almaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir."

Raporda, erken yaşta evliliklerle ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata yer verilmiştir. Kısaca ulusal mev-

zuata değinecek olursak; "cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasını teminen, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan ve 21/5/2004 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle ***"Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür"*** hükmü eklenmiştir.

Türk Medeni Kanununda evlilik yaşı sınırlaması ile on yedi yaşını doldurmuş reşit olmayan bireyler anne-baba rızasıyla evlenebilirken, ailelerin ve küçüklerin rızası olsa dahi on yedi yaşın altındaki kişilerin evlendirilmesi olağanüstü durumlar hariç mümkün değildir. Kanun maddesinde geçen olağanüstü durum ve pek önemli sebep kavramlarından kasıt genellikle kadının hamile veya çocuk sahibi olduğu durumlardır. Hâlihazırda bir arada yaşamaya başlayan çiftlerde veya kadının mağdur olduğu diğer hallerde de hâkim on altı yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine izin verebilir.

Türk Ceza Kanununun "Çocukların cinsel istismarı" başlıklı 103. maddesinin birinci fıkrasına göre, 15 yaşından küçük çocuklara karşı ister rızasıyla isterse cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel istismar suçu üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilebilecektir.

Çocuk Koruma Kanununa göre; **çocuk**: daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, ***korunma ihtiyacı olan çocuk:*** *Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu...* İfade eder.

Türk hukuk sisteminde, çocuk gelin tanımının kanuna göre değiştiğini söylemek mümkündür. Türk Medeni Kanununa göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanununa göre 15 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanununa göre ise 18 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadır. Kanunlar arasında bir çelişkinin varlığı söz konusudur. Bu olgu erkek çocuklar için de geçerlidir.

Resmi nikâhları olmadığı için çocuk evliliklerin mağdurları 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun bu koruyucu tedbirlerinden de genel olarak yararlanamamaktadırlar. Kanunun uygulanmasında hâkimler arasında bir birlik sağlanamamış olması dikkat çekicidir. Hâkimlerin bir kısmı Kanunu sadece resmi evliliklere uygularken, bir kısmı resmi evlilik koşulu aramaksızın gayri resmi evlilikler söz konusuyken de Kanunu uygulamaktadırlar."

Uluslararası mevzuatta ise, "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine (CEDAW) ve Çocuk Hakları Sözleşmesine yer verilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 16. maddesine göre, *"yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır..."* CEDAW sözleşmesinin 16. maddesine göre, *"Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır"* yer almaktadır.

Raporda erken yaşta evliliklerin sebepleri "sosyoekonomik gerekçeler", "gelenekler, görenekler ve dini inançların yanlış algısı", "eğitimsizlik", "aile içi şiddet", "toplum baskısı ve kullanılan dil", "evlilik çeşitleri ve mülkiyet unsuru" ve "diğer sebepler" olmak üzere yedi başlıkta toplamıştır. Rapora göre erken yaşta evliliklerin sebeplerine kısaca yer verecek olursak; "Geleneksel aile, kız çocuğunu, aileye belirli bir zaman için emanet edilmiş bir varlık olarak görmekte ve kızın asıl yuvasının evlendiği eşinin yuvası olduğunu düşünmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu ayrımcılık sonucunda özellikle kız çocuklarının gözü açılmadan evlendirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Küçük yaşta yapılan evlilikle kocaya itaatin ve yeni yuvaya uyumun daha kolay sağlanacağına inanılmaktadır. Erkek aileleri de kendilerine uyumu daha kolay olsun diye mümkün olduğunca küçük yaşta gelin almak istemektedirler. Aile içi şiddet, geçimsizlik, baskı, çocuk sevgisinin yokluğu erken yaşta evliliklere yol açmaktadır.

Eğitim seviyesi düşük ailelerin çocuklarının da çoğu durumda eğitim seviyelerinin düşük oldukları ve düşük sosyokültürel yapıdaki ailelerin çocuklarında erken yaşta evliliklerin daha sık yaşandığı gözlenmiştir. Genel eğilim erkek çocuklarının belirli bir düzeyde eğitim görüp, askerlik yaptıktan ve bir iş sahibi olduktan sonra evlenmeleri yönündedir. Bu durum erkeklerin nispeten ileriki yaşlarda evlenmelerine sebep olmaktadır.

Bunun yanında kız çocukları eğitimlerini erken yaşta bırakmaya zorlanmaktadır. Kızların eğitimlerini tamamlamaları gerekli görülmemektedir; zira ailenin kısıtlı ekonomik kaynakları erkek çocukların eğitimi için harcanmaktadır. Ayrıca ergenlik dönemine girmeleriyle birlikte fiziksel anlamda dikkat çekmeye başlayan kız çocuklarının eğitimleri aileleri tarafından nişanlama veya evlendirme gerekçesiyle yarıda kesilmektedir.

Ataerkil ailelerde gençlere evlilikleriyle ilgili karar verme veya tercihte bulunma hakkı tanınmamaktadır. Bu anlamda Türkiye'de farklı evlilik çeşitleri bulunmaktadır: berdel, beşik kertmesi, başlık parası evliliği, kan bedeli evliliği, kuma evliliği, levirat, sororat ve akraba evliliğidir.

Erken yaşta yapılan evlilikler kadınların toplumdaki eşitsiz konumunu pekiştirmekte ve hayat tercihlerini azaltmaktadır. Kadınları eğitimsizlik, yoksulluk, cahillik ve bağımlılık kısır döngüsüne hapseden bu evlilikler onların geleceğe dair hayallerini de ellerinden almaktadır. Erken yaşta yapılan evliliklerin bir çocuk hakkı, kadın hakkı ve insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir."

İncelemek üzere seçilen illerde durum tespiti yapılmıştır. Buna göre Kırıkkale'de, erken yaşta evliliklerin yaygın olduğu, bu evliliklerin birçoğunun resmi kayıtlara yansımadığı, ülke genelinde erken yaşta evliliğin sürmesinde etken olan nedenlerin Kırıkkale için de geçerli olduğu, erken yaşta evlenmiş olan çiftlerin eğitim seviyelerinin diğer çiftlere göre düşük olduğu, kız çocuklarının erken yaşta evlenme oranının erkek çocuklarından oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir.

İzmir'in erken evlilikler konusunda Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Yüksek olan bazı köy ve beldelerin ise büyük ölçüde Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden göç aldığına, ailelerin burada da sosyal ve kültürel değerlerini devam ettirdiğine, işsizlik ve ekonomik nedenlerle kız çocuklarının eğitiminden feragat ederek, evliliklerini bir kurtuluş olarak gördüklerine değinilmiştir.

Şanlıurfa İli'nde genel olarak eğitimin düşük düzeyde, doğurganlığın yüksek düzeyde olduğu; Belediyenin kadın sığınmaevinin olmadığı, bölgesel ve yöresel değerler yüzünden sığınmaevi açmanın zor olduğu, sığınmaevlerinde güvenlik konusunun başlı başına önemli bir unsur olarak değerlendirilmesi gerektiği; halk açısından erken yaşta evliliklerin bir sorun olarak değerlendirilmediği; 6. sınıfta başlayan okuldan kopmaların en önemli sebebinin erken yaşta yapılan evlilikler olduğu; evliliklerde söz sahibinin aileler ve aşiretler olduğu, daha çok ekonomik sıkıntı içinde olan ailelerin kızlarını erken yaşta evlendirdikleri ifade edilmiştir.

Diyarbakır'da ise, kırsal kesimde malların bölünmemesi isteğiyle yakın akrabalarla zorla evlilik, ailede şiddet, medyada gördüklerine özenme, ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, kızların evlenerek sosyal statü kazanmak istemeleri, erkek ailelerinin kendilerine daha kolay uyum sağlaması için küçük yaşta gelin tercih etmeleri, yanlış dini algılar gibi unsurların erken evliliklere sebep olduğu belirlenmiştir.

Raporda yer alan çözüm önerileri ise; "4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu arasındaki **uyumsuzluk giderilmelidir.** Taraf olduğumuz ve Anayasanın 90. maddesi gereği üst hukukumuz olan uluslararası sözleşmelere uygun olacak şekilde Kanunlardaki çocuk tarifini belirleyecek bir düzenleme Adalet Bakanlığından talep edilmelidir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunundaki konuyla ilgili cezaların caydırıcılığı artırılmalıdır. Kanunların uygulanmasında denetimi sağlayan mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir.

Çocukların zorunlu eğitim ve öğretimlerini tamamlatmayan veliler tespit edilmeli ve haklarında caydırıcı önlemler alınmalıdır. Geleneksel değerlerin hâkim olduğu ekonomik yönden geri bölgelerdeki bölge okulları ve pansiyonlarının sayıları artırılmalıdır. 1997 yılında 8 yıla çıkarılmış olan zorunlu eğitim, okul öncesi eğitimle birlikte 13 yıla çıkarılmalıdır. Aileler erken yaşta evliliklerin tıbbi, psikolojik ve sosyolojik sakıncaları konusunda ikna edilmelidir. Bu konuda **hem annenin hem de babanın eğitimi çok önemlidir ve bu eğitim sağlanmalıdır.**

Yanlış dini bilgilerin düzeltilmesi, yanlış dini algıların önlenmesi; İslam dinine göre nikâhın ne olduğunun, gerekçelerinin ve sonuçlarının toplumla paylaşılması; özellikle hutbe ve vaazlarda erken evliliğin sakıncalarına yer verilmesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı'yla işbirliğine gidilmesi sağlanmalıdır. Muhtarların ve din görevlilerinin kanuni bilgiye sahip olmaları ve sorumluluklarını yeterince yerine getirmeleri sağlanmalıdır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 230. maddesine atfen verilen cezalar toplumla paylaşılmalıdır."

Sonuç olarak, eğitim, çalışma ve yaşama hakları çocukların elinden alınmamalıdır. Onların alacağı eğitim, bilinçli yetiştirecekleri çocuklar, ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlayacaktır. Eğitimsiz, cahil ve yoksul ailelerde yetişen çocuklar, yine ebeveynlerinden gördüklerini çocuklarına uygulayacaklardır.

Çocuk sayısının yoğun olduğu bölgelere aile planlaması ve doğum kontrol yöntemleri hakkında yapılan çalışmalar artırılmalıdır. Aynı zamanda akraba evlilikleri ve erken yaşta evliliklerin risklerine yönelik eğitimler verilmelidir.

Bu alanda yürütülen çalışmaların bütüncül olması da önem taşımaktadır. Özellikle dar ve sabit gelirli kesimlerin, iş ve gelir sahibi yapılması, yoksulların gelir ve yaşama düzeylerinin iyileştirilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Kredi Kartınız İle Başkası Alışveriş Yaparsa...

İnternet yolu ile alışveriş eden tüketicileri bekleyen birçok tehlike var. Firmalardan mal almak için verilen kişisel bilgileri sanal korsanlık yöntemi ile ele geçirenler bu bilgileri kullanarak birçok mal satın alıp faturayı da tüketicilere ödetiyorlar. Bankalar ve kredi kartları ile alışveriş yapılan mağazalar gerekli önlemleri almıyorlar. Kredi kartı şifreleri kullanılarak tüketicilerin bilgisi dışında dolandırıcılar tarafından yapılan alışverişlerin ve çekilen paraların faturası kolayca tüketicilere yükleniyor.

Kredi kartlarının şifreleri kullanılarak kendi bilgileri dışında kendi adlarına alışveriş yapılan ve kendi hesaplarından para çekilen tüketiciler hiç zaman geçirmeden ilgili bankaya başvuruda bulunarak gerekli düzeltmenin yapılmasını istemeliler. Tüketiciler, ayrıca, kendi adlarına çıkartılan borcun ya da kendi hesaplarından çekilen paranın sorumlusunun kendilerinin değil, gerekli teknik önlemleri almayan bankanın ve alışveriş yapan kişinin kimlik bilgilerini kontrol etmeyen mağazanın sorumlu olduğunu belirterek ilgili bankandan faturanın kendilerine çıkartılmamasını, çekilen paranın ise ilgili bankaca hesaplarına yatırılmasını da isteyebilirler.

Uzmanlar ülkemizde internet yolu ile alışverişin yaygınlaşmaya başladığını ancak tüketicilerin şahsi bilgilerinin sık sık çalınarak onlar adına alışveriş yapılması ile ilgili şikayetlerin de giderek arttığını söylüyorlar.

Cep'ten Konuşan Onlarca Amerikalı Borsacı Kanser

ABD'de yayımlanan GQ dergisi cep telefonu-kanser ilişkisi dosyasını açtı. Dergiye göre 1992'den bu yana ABD ve dünyanın finans kalbi Wall Street'in saatlerce cep telefonuyla konuşan çalışanlarında beyin tümörü patlaması yaşanıyor.

Dünyaca ünlü Amerikan dergisi GQ, son sayısında cep telefonunun kanserle ilişkisini masaya yatırdı. Üreticilerin sigaranın ilk üretilmeye başlandığı yıllarda kanserojen etkisini gösteren araştırmaları nasıl engellediklerini hatırlatan dergi, cep telefonunun da en az sigara kadar zararlı olduğunu ortaya koyan onlarca araştırma bulunduğunu, ancak cep telefonu firmalarının milyonlarca dolar harcayarak bu araştırmaların 'hasıraltı' edilmesini sağladıklarını yazdı.

GQ, cep telefonunun beyinde tümör oluşumuna neden olduğuna yönelik iddiaların son dönemde ülkenin ünlü finans merkezi Wall Street'te yaşanan gelişmelerle gözle görülür şekilde kanıtlanmaya başladığını da belirtti.

Borsa Koridorları Panik İçinde

Bilim dünyasının bu alandaki araştırmalarında sorun yaşanıyor. Çünkü cep telefonu hayatımızda çok yeni bir teknoloji. Bu nedenle uzun dönemli etkilerini inceleme fırsatı henüz elde değil. Ancak birçok uzmana göre cep telefonları bundan 20-30 yıl sonra bir "kanser salgınına" yol açacak kadar önemli bir tehlike oluşturuyor. Bu anlamda bilim dünyasının önündeki en önemli örneklerden biri Amerikan borsasında (Wall Street) çalışan brokerlar. Brokerlar, 1992 yılından bu yana çok yoğun bir şekilde bazen saatlerce cep telefonu kullanıyorlar ve uzun süreli kullanımın etkilerini görmek açısından çok önemli bir örnek teşkil ediyorlar. İşini kaybetme korkusu nedeniyle GQ dergisine gerçek adını vermeden konuşan "Jim" takma adlı bir Wall Street çalışanı kendisinin de bu yoğun cep telefonu kullanan kişiler arasında olduğunu belirterek şunları anlattı:

"1992'den bu yana cep telefonu kullanıyoruz ve telefonu dayadığım sağ kulağımın hemen üstünde bir tümör çok yakın bir zamanda oluştu. Benimle aynı şirkette çalışan 4-5 arkadaşımın da beyninde tümör çık-

Sinan VARGI
sinanvargi@turkis.org.tr

tı. Hatta birkaç arkadaşımızı da bu hastalığa kurban verdik. Doktorlar kurtulma şansımın yüzde 70 olduğunu belirtiyor. Uzmanlarla görüştüğümde bana son dönemde bu tür tümör vakalarının sıklığının gözle görülür şekilde arttığını söylediler. Özellikle genç işadamları arasında bu trende rastlanmasının şaşırtıcı olduğunu belirttiler. Wall Street koridorlarında artık herkes bu soruyu sormaya başladı. Bankacılar arasında cep telefonunun tümör yaptığına ilişkin şüphe yüksek sesle dile getiriliyor."

'Cep'çiler Örtmek İçin Para Saçıyor

Yine GQ'ya bilgi veren Washington Üniversitesi'nden Henry Lai adlı bilim adamı 1990 yılında cep telefonunun kullandığı frekanstaki elektromanyetik dalgaların DNA'ların yapısını değiştirdiğini, DNA sarmallarında kopmalara sebep olduğunu gösteren bir araştırma yayınladığını belirtti. Lai'ye göre cep telefonu endüstrisi, 20 yıldır bu araştırmanın etkilerini ortadan kaldırmak için yüzlerce araştırmayı fonlamayı sürdürüyor. Lai ise cep telefonu şirketleri tarafından finanse edilen araştırmaların 350'sini incelediğinde bunların sadece yüzde 25'inin cebin zararlı etkilerini ortaya koyduğunu, bağımsız araştırmalarda ise bu oranın yüzde 75 olduğunu ortaya çıkardı.

Dünya Sağlık Örgütü'nde kablosuz iletişim konusunda sağlık araştırmaları yapan kişilerin de cep telefonu endüstrisi tarafından yüz binlerce dolarlık fonlarla ödüllendirildikleri dokümanlar Microwave News adlı dergi tarafından ortaya çıkarıldı.

İşte Kritik Araştırmalar

GQ, üç tam sayfa ayırdığı haberinde şu ana kadar cep telefonunun zararlarını açık bir şekilde ortaya koyan araştırmaları da yayınladı:

- Uluslararası Kanser Araştırmaları Enstitüsü 2008 Interphone araştırması: 10 yıllık cep telefonu kullanımı sonucunda özellikle cep telefonunun dayandığı kulağın bulunduğu bölgede ve beynin o bölgedeki yarısında tümör oluşum riski yüzde 40 artıyor.
- 2009'da İsveç'te yapılan bir araştırma: 20 yaşından önce cep telefonu kullanmaya başlayan kişilerde beyin tümörü oluşumu riski 5 kat daha fazla.
- Bir başka Interphone araştırması: Sık ve uzun süreli cep telefonu kullanımıyla beyindeki akustik neuroma adlı bir tümörün oluşum riski yüzde 300 artıyor.

Çantada Taşıyın, Mutlaka Kulaklık Kullanın

Pittsburgh Üniversitesi Kanser Enstitüsü bilim adamları cep telefonunun vereceği zararlardan korunmanın 10 yolunu şöyle açıkladı:

1- Çocukları uzak tutun: Çok acil durumlar dışında cep telefonu kullanmasına izin vermeyin. Çocuk beynine elektromanyetik dalgaların girişi çok daha kolaydır. Bu dalganın etkileri çocuklarda çok daha etkin hissedilir.

2- Kulaklık kullanın: Konuşurken vücudunuzdan uzak tutun. 0.9 metre uzak tutulan bir telefondan yayılan elektromanyetik dalga 50 kat daha düşüktür. Mümkün olduğunca kulaklıkla kullanın.

3- Toplu Ulaşımda Kullanmayın: Toplu taşıma araçlarında cep telefonu kullanıp başkalarına da zarar vermeyin.

4- Çantada taşıyın: Telefonu üzerinizde taşımayın. Yatarken yanınıza koymayın ve mutlaka kapatın.

5- Tuş takımı dışarıya baksın: Üzerinizde taşıyacaksanız tuş takımının bulunduğu taraf dışarı baksın. Böylece dalgaların vücudunuza değil dışarı doğru yayılmasını sağlarsınız.

6- Kısa konuşun: Cep telefonunun etkisi kullanıldığı süreye bağlı olarak değişir. Konuşmalarınızın birkaç dakikayı geçmemesine özen gösterin.

7- Sürekli kulağınızı değiştirin: Cep telefonuyla konuşurken sık sık kulağınızı değiştirin. Karşı taraf açmadan telefonu kulağınıza götürmeyin.

8- Hızla hareket ederken kullanmayın: Sinyal seviyesi düşük olduğunda telefonla konuşmayın. Yüksek hızda arabada ya da trende giderken telefon baz istasyonlarını yakalamak için daha çok dalga yayacağı için telefonla konuşmayın.

9- SMS kullanın: Mümkün olduğunca SMS ile haberleşmeye çalışın.

10- SAR oranına dikkat: SAR (Elektromanyetik Dalga Birimi) seviyesi düşük bir cep telefonu alın.

Milyonlarca Hanede "Yoksulluk Edebiyatı" Yapılıyor

enisbagdadioglu@gmail.com

Dört kişilik ailenin açlık sınırı 818 Lira, yoksulluk sınırı 2.664 Lira.

Mutfak enflasyonunda son oniki aylık artış yüzde 11,54.

Bir gün çalışmanın karşılığı bir kilogram et.

Uygulanmakta olan ekonomik ve sosyal politikaların en çarpıcı sonuçları işsizlik ve yoksulluk verilerinde görülmektedir. Devletin resmi rakamları, birçok şehirde her beş kişiden birinin işsiz olduğunu, işsizliğin ülkenin dört bir yanında yaygınlaştığını ortaya koymuştur.

İşsizlik yoksulluğun temel nedenidir. TÜRK-İŞ'in yirmi üç yıldan bu yana aralıksız her ay yaptığı araştırmanın sonuçları, çalışanların içinde bulunduğu geçim koşullarını ve halkın temel tüketim malları fiyatlarındaki değişimi değerlendirme imkanı sağlamaktadır.

Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapılması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) Haziran 2010 ayı itibariyle 817,99 lira olarak hesaplanmıştır.

Gıda harcaması yanı sıra giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamalarla birlikte toplam harcama tutarı (yoksulluk sınırı) ise 2.664,46 lira olmuştur.

TÜRK-İŞ tarafından yapılan hesaplama sonucu ulaşılan "yoksulluk sınırı" tutarı haneye girmesi gereken gelir toplamını ifade etmektedir.

Bir önceki aya göre açlık sınırı tutarı 8 lira ve yoksulluk sınırı tutarı 27 lira gerilemesine karşın geçim koşullarının yakıcı ağırlığı devam etmektedir. Çalışanların gelir düzeyinin önemli bir göstergesi olan asgari ücret ile bir günlük çalışmanın karşılığında ancak bir kilo kıyma et alınabilmektedir.

Çalışanlar, ağırlıklı olarak tükettikleri mal ve hizmetlerdeki fiyat artışı nedeniyle, yılbaşına göre bugün 76,10 lira daha fazla harcama yapmak durumunda kalmaktadır. Sadece mutfak harcamasına altı ayın sonunda gelen ek yük 23,36 liradır.

Oysa işveren-hükümet kesimi tarafından belirlenen asgari ücret 2010 yılının ikinci altı ayı için sadece 22,55 lira artacaktır. Halen aylık 576,57 lira olan net asgari ücret, Temmuz ayından itibaren net 599,12 lira olacaktır.

Ancak hanede çalışan kişi sayısının ağırlıklı olarak bir kişi olduğu, milyonlarca asgari ücretli çalışan ve milyonlarca işsiz de dikkate alındığında "insan onuruna yaraşır geçim düzeyi" sağlayanların sınırlı sayıda kaldığı görülmektedir.

Türkiye, işsizlerin yoksulluğu ile çalışanların ve emeklilerinin yoksunluğu cenderesine sıkışmıştır. Bunun yarattığı olumsuzluklar ülke gündemine her gün farklı biçimlerde yansımaktadır.

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında Haziran 2010 ayı itibariyle "mutfak enflasyonu"ndaki değişim şöyle olmuştur:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı bir önceki aya göre yüzde 0,99 oranında gerilemiştir.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

	Haziran'2009	Aralık'2009	Mayıs'2010	Haziran'2010
Yetişkin İşçi	206,92	218,48	227,33	224,45
Yetişkin Kadın	171,69	184,04	191,62	189,63
15-19 Yaş Grubu Çocuk	217,82	233,25	243,58	240,71
4-6 Yaş Grubu Çocuk	147,70	158,86	163,67	163,20
Açlık Sınırı	744,12	794,63	826,19	817,99
Yoksulluk Sınırı	2.346,31	2.588,36	2.691,18	2.664,46

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle, toplamda farklı olabilmektedir.

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Haziran 2007	Haziran 2008	Haziran 2009	Haziran 2010
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,48	-1,32	-1,45	-0,99
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	1,32	3,31	-0,85	2,94
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	9,06	14,03	3,17	11,54
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	11,67	12,32	7,66	8,20

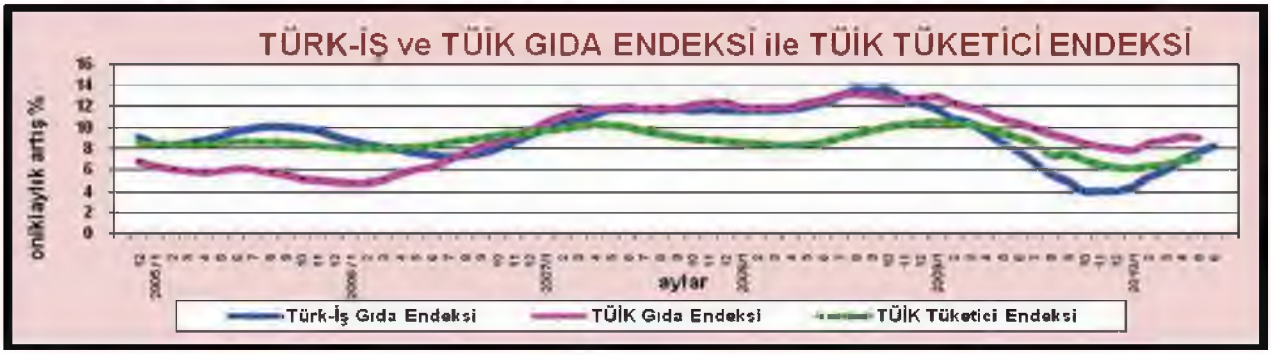
- Yılın ilk altı ayı itibariyle artış oranı yüzde 2,94 olmuştur.
- Gıda enflasyonunda oniki ay itibariyle artış oranı yüzde 11,54 oranında gerçekleşmiştir.
- Yıllık ortalama artış oranı ise yüzde 8,20 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamaya temel olan gıda maddelerinin fiyatları doğrudan piyasadan, market ve semt pazarları düzenli olarak dolaşılarak Konfederasyonumuzca alınmaktadır ve hesaplama sonuçları her ayın son haftası açıklanmaktadır. TÜİK tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ise izleyen ayın ilk haftası açıklanmakta ve bu açıklamaya temel olan fiyatlar, benzeri çalışmayı yapan kuruluşların temel girdisi olmaktadır.

Konfederasyonumuz çalışması bu niteliğiyle bağımsız ve tüketici fiyatlarındaki artış eğilimini yansıtan "öncü gösterge" olarak kabul edilmektedir. Aşağıdaki grafikte gıda endeksindeki değişim ortalama oniki aylık olarak yer almaktadır.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan bazı ürünlerin fiyatlarında Haziran 2010 itibariyle gözlenen değişim ana hatlarıyla şöyle olmuştur.

- Süt, yoğurt, peynir grubunda; önemli bir fiyat değişikliği görülmemiştir. Farklı markaların fiyat ayarlamaları ortalamayı fazla etkilememiştir.
- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et fiyatı marketlerde değişmezken EBK mağazalarında fiyat indirimi bu ay da devam etmiştir. Tavuk ile sakatat ürünlerinden böbreğin 1 liralık artışı dışında fiyatlar aynı kalmış, yumurta fiyatı ise geçtiğimiz aya göre yüzde 6,5 oranında artmıştır. Hesaplamada temel alınan balık türü somon ve alabalık ile sınırlı kalmıştır ve fiyat değişikliği olmamıştır. Bakliyat ürünlerinde (nohut, mercimek, kuru fasulye, barbunya vb) bu ay yine bir fiyat değişikliği tespit edilmemiştir.
- Meyve-sebze ortalama fiyatı bu ay -kilogramda 3 kuruş da olsa- yine gerilemiştir. Geçen ay 2,12 lira olarak hesaplanan ortalama meyve-sebze fiyatı bu ay 2,09 lira olmuştur. Kuru soğan ve patates kilogram fiyatı bu ay 1 lira olurken, limon fiyatındaki artış dikkati çekmiştir. Kabak, fasulye fiyatı gerileyen sebzelerdir. Ortalama meyve fiyatı bu ay gerilemiştir. Yapılan hesaplamada -her zaman olduğu gibi- pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alındı.
- Ekmek, pirinç, un, makarna gibi ürünlerin bulunduğu grupta; ürünlerin fiyatı aynı kalmıştır.
- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı, zeytinyağı, margarin ve ayçiçeği yağı; zeytin (siyah ve yeşil zeytin), bal, reçel, pekmez, tuz, şeker, çay, ıhlamur, salça fiyatında bir değişiklik tespit edilmemiştir. Aynı şekilde baharat ürünleri (kimyon, nane, karabiber, vb) ile yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb) fiyatı da aynı kalmıştır.

Hazırlayan: Refik ERBAŞ
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı
refikerbas26@hotmail.com

TEKGIDA-İŞ

Assan Gıda'da İşçi Kıyımı

Balıkesir'de Kibar Holding bünyesi bulunan Assan Gıda işyerinde, Tekgıda-İş Sendikamıza üye olan işçilere baskılar sürüyor. Sendikaya üye oldukları gerekçesiyle 41 işçinin hizmet akdi feshedildi. İşveren işçileri teke tek görüşmeye çağırarak, baskı ve tehditlerle istifaya zorladı.

Tekgıda-İş Sendikamızdan yapılan açıklamada, yalnızca gıda sektöründe değil, imalat sektöründe de önemli yatırımları olan ve daha büyük yatırımlar yapmaya hazırlanan, böylesine büyük bir sanayi kuruluşunun sendikalaşmaya karşı tutumu kınandı.

Tekgıda-İş Sendikası Yönetim Kurulu, Assan Gıda işverenini sendikal haklara saygılı olmaya ve bu nedenle işten çıkardığı işçileri işe geri almaya davet etti. Sendikadan yapılan açıklamada, işçilerin sendikalaşma haklarına sonuna kadar sahip çıkılacağı ve ulusal ve uluslararası kurumlar nezdinde her türlü girişimde bulunulacağı belirtildi.

Açıklamada, "Sendikalaşmak Assan Gıda işçilerinin anayasal hakkıdır. Assan Gıda'nın bağlı olduğu Kibar Holding yöneticilerini, yasalara saygılı olmaya ve uluslar arası çalışma standartlarına özen göstermeye çağırıyoruz" denildi.

DERİ-İŞ

Yeşil Kundura İşçileri Kararlı

Yeşil Kundura Fabrikası'nda çalışırken Deri-İş Sendikamıza üye oldukları gerekçesiyle 27 Mayıs 2010 günü işten atılan üç işçimiz Çorlu'da fabrika önündeki direnişleri sürüyor. Direniş nedeniyle bir açıklama yapan Deri-İş Sendikası Genel Başkanı Musa Servi, "İşçi arkadaşlarımız en demokratik, en insani haklarını kullanıyorlar. Anayasanın vermiş olduğu hakları kullandıklarından dolayı işveren işçileri atmıştır. Burada işçi arkadaşlarımızla bu mücadeleyi büyüterek devam edeceğiz. İşveren baskı yöntemi ile bu mücadelenin önüne geçebileceğini sanıyorsa yanılıyor.

Yeşil Kundura işçileri uzun çalışma saatleri, zorunlu mesailer, iki yıldır ödenmeyen ikramiyeler, asgari ücret düzeyinde ve düzenli verilmeyen ücretler, kart sistemi ile yapılan tuvalet uygulamaları ve tuvalette geçen sürelerin ücretlerden kesilmesi, molalarda verilen çayların para ile işçilere satılması, ikramiye ve fazla mesailerin bordolarda gösterilmemesi, işyerinde yaygın olan kötü muameleler nedeniyle Mayıs ayı başında Sendikamıza üye olmaya başladılar.

İşçilerin Sendikamıza üye olmaya başladığını öğrenen işveren sendika üyesi üç kadın işçiyi önce sendikadan istifa ettirmeye çalıştı. İstifayı reddeden üyelerimiz 26 Mayıs 2010 günü işten atıldı. Sendikal nedenle işten atılan üyelerimiz Yeşil Kundura Fabrikası önünde direnişe başladılar. Üyelerimiz anayasal bir hak olan sendikalaşma hakkını kullandıkları için mağdur edildiler. İşe iade davalarını açtık. Hukuki mücadelemiz sürerken, diğer yandan direnişimizi de aynı kararlılıkla sürdürmeye devam edeceğiz" dedi.

Deri-İş'in Yeşil Kundura'daki direnişine, eylemin 39. Gününde uluslararası destek geldi. Avrupa'da faaliyet yürüten Temiz Giyim Kampanyası aktivistlerinden İngiliz Samantha Maher ve İçveçli Christopher Riddselius, işçileri ziyaret ederek destek verdi.

TEZKOOP-İŞ

Tesco Kipa'da Yetki Alındı

Tezkoop-İş Sendikamız, dünyanın dördüncü büyük perakende devi Tesko Kipa'da, sendikal örgütlenmeyi gerçekleştirdi. 14 ülkede 4 bin 800'den fazla işyerinde 472 bin çalışanı olan Tesko Kipa'da toplu iş sözleşmesi için yetki alındı.

Bu gelişme üzerine, Tezkoop-İş Sendikası İzmir'de TÜRK-İŞ 3. Bölge Temsilciliğinde bir basın toplantısı

yaparak işvereni toplu sözleşme masasına çağırdı. Basın toplantısına Kipa işçilerinin yanı sıra TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızın yöneticileri de katıldı. Basın toplantısında konuşan Tezkoop-İş Sendikası Genel Başkanı Gürsel Doğru şunları söyledi: "Bugün 2003 yılından beri, Tesko Kipa'da sabır ve azimle devam eden örgütlenmemizin başarısını kutluyoruz. Migros, Tansaş, Real Carrefour gibi mağazalarda örgütlü olan Sendikamız son üç yıl içinde sadece Tesko Kipa işyerinde 4 bin 678 işçiyi üye yapmıştır.

1980 Anayasa kapsamında çıkartılan çalışma yasalarında, Bakanlıkça yapılan yetki tespitine işveren tarafından itiraz etme hakkı tanınmıştır. Hak diye geçen bu madde aslında işçilerin toplu sözleşme hakkını gasp etmeye yönelik bir düzenlemedir. Nitekim 2004 yılında bunu yaşadık. Ancak bu kez toplu iş sözleşmesini imzalayacağız".

7 bin 600 işçinin çalıştığı Tesko Kipa'da 2004 yılında da yetki alınmıştı. Ancak işverenin itirazı nedeniyle, işçiler toplu sözleşme haklarını kullanamamışlardı.

teki işçilerin eş ve çocukları tarafından coşkuyla karşılandı.

Burada yapılan basın açıklamasında konuşan Genel Başkan Kenan Öztürk, "Uluslararası anlaşmalara ve yasalara uymayı taahhüt eden UPS, ne yasa tanıyor, ne hak, ne hukuk, ne adalet. Sendika düşmanlığında ısrar ediyor. İşçileri sendikamızdan istifa ettirmek için her tür baskı yöntemini kullanmaya devam ediyor. Sendika üyesi işçileri işten çıkarmaya devam ediyor. Bugün atılan 29 işçiyle birlikte, işten çıkarılan işçi sayısı 118'e ulaştı" dedi.

Öztürk, "İşverenin çabası boşuna. Artık işçileri, sendikadan vazgeçirmek mümkün değil. Çünkü hak almak için sendikanın adının bile yettiğini gördüler. Bu nedenle işvereninin tüm baskılarına ve işten çıkarma saldırılarına rağmen işçiler, sendikamıza üye olmaya devam ediyor. İşyeri önünde sürdürdüğümüz direniş, dayanışma ve destek eylemleriyle her gün biraz daha güçleniyor. Yeni üyelerle büyümeye devam eden örgütlülüğümüz, ülke sınırlarını da aşan dayanışma etkinlik ve eylemleriyle giderek daha çok destekleniyor" diye konuştu.

Daha sonra söz alan Uluslararası Taşıma İşçileri Federasyonu (ITF) Kara Taşımacılığı Bölüm Başkanı Mac Urata ise "UPS işverenlerinin işçileri işten atmalarını ve sendika hakkına saygı duymayan anlayışını kınıyorum. ITF dünyadaki bütün işçilere burada yaşananları anlatarak tüm gücünü buraya toplayacaktır. TÜMTİS Sendikası her türlü baskıyı yenmiştir. Ünilever'de, Horoz Kargo'da, Mersin'de Akansel'de bunları ispat etmiş bir sendikadır. TÜMTİS Sendikası güçlü bir sendikadır. Uluslararası dayanışmayı güçlendireceğiz. Bu mü-

TÜMTİS

UPS İşçilerine Uluslararası Destek

Tümtis Sendikamıza üye oldukları için UPS işvereni tarafından işten çıkarılan ve yaklaşık iki aydır direnişte olan işçilere uluslararası destek artarak devam ediyor. 1 Temmuz 2010 günü, Tümtis'in üyesi olduğu Uluslararası Taşıma İşçileri Federasyonundan (ITF) Kara Taşımacılığı Bölüm Başkanı Mac Urata, Avrupa Taşıma İşçileri Federasyonundan (ETF) Genel Sekreteri Eduardo Chages, Almanya Federal Milletvekili Marianne Sharttz ve Güney Afrika Satavu Sendikası Temsilcisi direnişteki işçileri ziyaret etti. Ayrıca dünyanın değişik bölgelerinden ITF ve ETF üyesi sendikaları temsilen 30'u aşkın sendika üye ve yöneticisi ziyarette hazır bulundu.

Dayanışma için yurtdışından gelen parlamenter ve sendikacılar, Tümtis Genel Başkanı Kenan Öztürk, yönetim kurulu üyeleri, şube yöneticileri ve direniş-

cadeleden başarılı çıkacağız. Çünkü TÜMTİS, ITF ve ETF'nin desteğine sahiptir. Sizleri desteklemek için maddi ve manevi tüm gücümüzü seferber edeceğiz. Birlikte güçlüyüz kardeşliğimiz ve işbirliğimiz sonsuza kadar devam edecek" dedi.

TDS

Pekdemir'e Ödül

Avrupa Gazeteciler Derneği'nin her yıl düzenlediği çeşitli meslek gruplarından en iyilerin seçildiği "9. AGD Yılın En İyileri Medya Ödülleri" sonuçlandı. Denizciler Sendikası Genel Başkanı Hasan Pekdemir "2010 yılının en iyi sendikacısı" seçildi.

12 Haziran 2010 günü İstanbul Conrad Otel'de gerçekleştirilen ödül töreninde iş, sanat ve siyaset dünyasından birçok konuk hazır bulundu. Ödül törenine katılan Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış, gecenin açılış konuşmasında Türkiye'deki gazetecilerin de her açıdan AB standartlarını yakalamasını arzuladığını belirterek; "Gönül istiyor ki bizim muhabir ve yönetici arkadaşlarımızın da, Avrupa'daki muadilleri kadar geliri olsun, sendikal hakları olsun. Onların da medya etiğine, en az Avrupa'dakiler kadar hassasiyeti olsun. Bunları Türkiye'de hep beraber sağlamalıyız" dedi.

Hasan Pekdemir ise ödülünü alırken yaptığı konuşmada "Bu ödülü tüm denizcilik camiası adına alyorum ve alınteriyle denizcilik sektörüne büyük katkılar sağlayan deniz emekçilerine armağan ediyorum" dedi.

TGS

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru

Türkiye Gazeteciler Sendikası, Sabah ATV grevinde yaşanan iş akdi fesihleri ile grev hakkının ortadan kaldırılması üzerine, 14 Mayıs 2010 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurdu. Mahkemeden; Türkiye'de grev ve dolayısıyla sendika hakkının korunamadığının, mevcut mevzuatın ve yargı kararlarının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, 11. maddesinde düzenlenen örgütlenme hakkını sağlayamadığının tespit edilmesi talebinde bulunuldu.

Dava dilekçesinde, Türk İş Hukuku mevzuatının, grev ve sendika hakkının korunmasını sağlayamadığı tespitinde bulunuldu. Diekçede şu görüşlere yer verildi: "Türkiye'de, hak grevi-uyarı grevi-gösteri grevi-destek grevi gibi grevin pek çok türü yasaktır. Ülkemizde grev, sadece ve sadece toplu iş sözleşmesi imzalanmasının bir aracı olarak kabul edilmektedir. Ülkemiz yasaları, grev ve sendika hakkını, toplu iş sözleşmesi imzalanmasının bir aracı olarak dahi koruyamamaktadır. Grev sırasında, grevci işçilerin iş akitleri feshedilebilmektedir. Grev sırasında iş akdi feshedilen işçilerin işe iade kararları, mutlak olarak uygulanamamaktadır. İşveren, işten çıkardığı işçileri, mahkemenin işe iade kararına rağmen işe başlatmamaktadır. İşverenler, grevci işçileri işten atmakta ve mahkemelerce belirlenen sendikal tazminatı ödeyerek, grevi fiilen bitirebilmektedirler.

Nitekim Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın ATV-Sabah işyerlerinde yürürlüğe koyduğu grev devam ederken, greve katılan bütün işçiler işten çıkarılmışlardır. İşten çıkarılan grevci işçiler, mahkemenin işe iade kararına rağmen işe başlatılmamışlar ve böylece ATV-Sabah grevi önemli yara almıştır.

ATV-Sabah işyerlerinde, Türkiye Gazeteciler Sendikası üye sayısı 534 iken, sendikalı işçilerin istifaya zorlanmaları ve istifa etmeyenlerin ise işten çıkarılmaları suretiyle sendikalı işçi sayısı 73'e düşmüştür. Sendika üyesi işçilerin, grev hakkını kullandıkları sırada sendikadan istifaya zorlanmaları ve istifa etmeyenlerin işten atılmaları, mevcut mevzuatın, sendika ve grev hakkını koruyamadığının en açık kanıtlarıdır."

DSİ GENEL MÜDÜRÜ

Devlet Su İşleri Genel Müdürü Haydar Koçaker ve çalışma arkadaşları 11 Mayıs 2010 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'yu ziyaret etti. Kumlu ve Koçaker kurumlarının çalışmaları hakkında görüş alışverişinde bulundu.

ÇİMSE-İŞ'E ZİYARET

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay Çimse-İş Sendikamız Genel Başkanlığına seçilen Zekeriye Nazlım ve yönetim kurulu üyelerini ziyaret etti. Kumlu ve Atalay Çimse-İş Sendikası Yönetim Kuruluna başarılar diledi.

SGK YÖNETİM KURULU

Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu üyeleri 14 Mayıs 2010 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'yu ziyaret etti. SGK Yönetim Kurulu üyeleri Kumlu'ya SGK'nın çalışmaları hakkında bilgi verdi.

TESCO KİPA'DA EYLEM

Tezkoop-İş Sendikamız, Tesco Kipa işyerlerinde işverenin çoğunluk tespitine yapmış olduğu itirazın ardından kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla İzmir'de Kipa'nın Balçova mağazasının önünde bir basın açıklaması yaptı. Basın açıklamasına TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay da katıldı. Eyleme katılanlara seslenen Atalay, "Örgütlenme hakkı demokratik bir toplum olmanın ön şartıdır. Sosyal hukuk devleti olmanın olmazsa olmazıdır. Ancak anayasal, yasal haklarını kullanmak için, daha iyi koşullarda insanca yaşamak için, çoluk çocuğuna daha iyi bir gelecek sağlamak için, hak için, adalet için, özgürlük için sendikalara üye olan işçilere her türlü zorluk çıkarılıyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Tezkoop-İş Sendikamıza verilen toplu sözleşme yapma çoğunluğuna itiraz hakkının her ne kadar işverene tanınmış bir hak olsa da, bu meşru değildir. Adil de değildir, demokratik de değildir. Bu yapılanlar hukusuzluktur, adaletsizliktir. Bu yapılanlar emeğe, emekçiye saygısızlıktır. Biz TÜRK-İŞ olarak her zaman sosyal diyalogtan yana olduk. Örgütlendiğimiz tüm işyerlerinde bunu uyguladık. Tezkoop-İş Sendikamız da sosyal diyalog için ne gerekiyorsa onu yaptı. Ancak bu noktadan sonra, işveren bu tutumunu sürdürürse, Tezkoop-İş Sendikamız demokratik haklarını kullanacaktır. Üretimden ve tüketimden gelen gücünü kullanacaktır. Biz de TÜRK-İŞ olarak, Tezkoop-İş Sendikamızı bu haklı ve meşru mücadelesinde yalnız bırakmayacağız. Tesco Kipa işvereni itirazını geri çekilmediği takdirde Tezkoop-İş Sendikamıza her türlü desteği vermeye hazırız. TÜRK-İŞ, bu haklı ve meşru mücadelede Tezkkoop-İş'in yanındadır dedi.

Eylemde bir konuşma yapan Tezkoop-İş Sendikası Genel Başkanı Gürsel Doğru ise, "Tesco Kipa işvereni, 2004 yılında yaptığı gibi Bakanlığın yapmış olduğu tespite itiraz etti. Yapılan bu itiraz adil değildir, meşru değildir, haklı da değildir. Bu itiraz 7 yıldır örgütlenen, umutla bekleyen işçiler için ciddi bir gerginlik ve tedirginlik nedenidir. Bugün, uzun soluklu bir mücadelenin ilk adımını atıyoruz. Tesco Kipa'da örgütlü 4 binden fazla üyemizin ve örgütlü olduğumuz diğer market çalışanlarının yanımızda olduğundan eminiz. Demokratik sınırlar içerisinde üyelerimizle birlikte birtakım kararlar alacağız ve bu kararları hiç çekinmeden uygulamaya koyacağız. Örgütlenmeye devam edeceğiz. Belki sancılı ve sıkıntılı bir süreç yaşanacak. Ancak sonuçta Tesco Kipa işçileri kazanacak. Zafer bizim olacak, zafer bizlere inanan, onurlu Kipa işçilerinin olacak" dedi.

BOLU ZİYARETLERİ

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, Orman-İş Sendikası Genel Başkanı Baki Yüksel ve Yönetim Kurulu ile birlikte 18 Haziran 2010 günü Bolu Valisi İbrahim Özçimen ve Çevre ve Orman Bakanlığı Bolu Orman Bölge Müdürü Sırrı Kösterli'yi ziyaret etti. Ziyarette, Orman-İş Sendikamızın örgütlenme çabalarıyla ilgili olarak Vali Özçimen'e ve Bölge Müdürü Kösterli'ye bilgi verildi. İşveren temsilcilerinin işçilerin sendika tercihlerine karışmaması talep edildi. Ziyarette ayrıca, orman işçilerine sendika değiştirmeleri için yapılan baskılar anlatıldı. Atalay, daha sonra TÜRK-İŞ Bolu İl Temsilciliği'nde Şube Başkanlarıyla bir araya geldi. Burada bir konuşma yapan Atalay, "İşçilerin özgürce örgütlenme haklarına ve sendika değiştirme özgürlüklerine hiçbir kurumun müdahale etmemesi gerekir" dedi. Atalay şunları söyledi:

"Türkiye'de sendikal örgütlenmede yaşanan sorunlar dünyanın hiçbir yerinde yok. Bir de işveren baskısıyla sendika değiştirmeye zorlamalar yaşanıyor. Özellikle bazı belediyelerde ve özellikle de orman işlerinde çalışan arkadaşlarımız işveren baskısı nedeniyle sendika değiştirmek zorunda kaldılar. Kim hangi siyasi partiye oy veriyorsa, bu konuda ne kadar özgürse, sendika seçmek konusunda da o kadar özgür olmalıdır. Hiç kimsenin bu bireysel kararına müdahale edilmemelidir. Biz işverenlerin, iş sahiplerinin işçilere yönelik bu tür baskılar uygulamalarını istemiyoruz. Bu durum bu ülkeye yakışmıyor."

KAYSERİ GAZETECİLER CEMİYETİ

Kayseri Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu 1 Haziran 2010 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'yu ziyaret etti. Ziyarette konuşan Cemiyet Başkanı Veli Altınkaya, hemşehrilerinin TÜRK-İŞ Genel Başkanı olmasından büyük bir mutluluk duyduklarını söyledi.

UPS İŞÇİLERİNİ ZİYARET

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay 17 Temmuz 2010 günü İzmir'de UPS işçilerini ziyaret etti. Tümtis sendikamıza üye oldukları için işten çıkarılan ve bu nedenle işyeri önünde direniş yapan UPS işçilerine seslenen Atalay, "Sendikal örgütlenmenin önündeki engeller kalkmadan bu ülkeye demokrasi gelmez" dedi.

ŞÜKRÜ DEVRİMÖZ'Ü KAYBETTİK

Teksif Sendikamız Eyüp Yeni Bosna Şube Başkanı Şükrü Devrimöz rahatsızlığı nedeniyle uzun bir süredir tedavi görüyordu. Devrimöz 8 Temmuz 2010 günü sabaha karşı hayatını kaybetti. Uzun yıllardır Teksif'in şube başkanlığı görevini yürüten Devrimöz aynı gün Beylikdüzü'nde Fatih Sultan Mehmet Camiinde ikindi namazının ardından toprağa verildi.

Devrimöz'e Allah'tan rahmet, ailesine ve Teksif Sendikası topluluğuna başsağlığı dileriz.

CEM GURBETOĞLU'NA TEŞEKKÜR

Konfederasyonumuz tarafından hazırlanan "Mücadeleyle Geçen 78 Gün - Tekel Eylem Günlüğü" çalışmasında fotoğraflarından yararlandığımız Evrensel Gazetesi Muhabiri Cem Gurbetoğlu'na teşekkür ediyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Çalışma Yaşamında Mayıs-Haziran 2010

Namık TAN
namiktan@turkis.org.tr

1 Mayıs 2010

- İstanbul Taksim Meydanı'nda 32 yıl aradan sonra izinli olarak yapılan "1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü" kutlamalarında, 6 işçi ve memur konfederasyonu tarafından hazırlanan "1 Mayıs Bildirisi", TÜRK-İŞ ve DİSK'in belirlediği birer işçi tarafından okundu. Bildiride, emeğin bayramında barış, özgürlük, demokrasi, emek, daha güzel bir dünyada sömürüsüz, baskısız, insan onuruna yaraşır bir yaşam için birlikte olunduğu vurgulanarak, "Her türlü baskıya inat, haklarımız ve özgürlüklerimiz için dayanışma içindeyiz. Sosyal adalet, eşitlik, bağımsızlık ve sendikal haklarımız için 1 Mayıs 2010'da başta Taksim olmak üzere alanlarda omuz omuzayız. Emekçilerin uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma gününü, emeğin bayramı 1 Mayısı hep birlikte barış içinde kardeşçe kutluyoruz" denildi.
- TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, İstanbul'daki 1 Mayıs kutlamaları sırasında yaşananlarla ilgili olarak, "Benim protesto edilmem hiç önemli değil, ama emek hareketinin birlik ve beraberliğine yönelik bu bozgunculuğu Türkiye emek hareketi adına kınıyorum" dedi.

2 Mayıs 2010

- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nce (TGC) 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü dolayısıyla yapılan açıklamada, "Uluslararası basın kuruluşlarının verilerinde Türkiye'nin basın özgürlüğüne saygı açısından 175 ülke arasında 127. sırada gösterilmesi ülke adına üzüntü vericidir" ifadesine vurgu yapıldı.

3 Mayıs 2010

- Güvenlik Kurumu verilerine göre, Türkiye'de 2008'de 72 bin 963 işçi iş kazası gerçekleşti, bu kazalarda 865 kişi yaşamını yitirdi. İş kazalarından 69 bin 369 erkek, 3 bin 594 kadın etkilendi. 2008'de 539 meslek hastalığı vakasıyla karşılaşıldı. İşçilerin en fazla iş kazası yaşadıkları il İzmir oldu. İzmir'de 10 bin 95 işçi iş kazası geçirdi. İzmir'i 8 bin 489 işçiyle İstanbul, 7 bin 150 işçiyle Bursa, 6 bin 145 işçiyle Manisa, 3 bin 681 işçiyle Zonguldak, 3 bin 601 işçiyle Kocaeli, 3 bin 472 işçiyle Ankara, 2 bin 779 işçiyle Kayseri, 2 bin 389 işçiyle Denizli, 2 bin 322 işçiyle Eskişehir izledi.

12 Mayıs 2010

- Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) üyesi bir grup hemşire, sorunlarının ve sıkıntılarının her geçen gün arttığı gerekçesiyle Sağlık Bakanlığının önüne siyah çelenk bıraktı. Ankara Numune Hastanesinin bahçesinde toplanan SES üyeleri, "Köle değil hemşireyiz", "Gece çalışması kanser davetiyesidir" yazılı dövizler taşıyarak, "Fazla çalışmaya son", "Beyaz melek değil, emekçiyiz", "Kutlama değil, hakkımızı istiyoruz" şeklinde slogan attı.

20 Mayıs 2010

- Türkiye Sivil Havacılık Sendikası (Hava-İş), THY A.O. ile sürdürülen 22. dönem toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde oluşan uyuşmazlıkla ilgili olarak grev kararı alındığını bildirdi. Hava-İş'ten yapılan açıklamada, grev kararının yarın THY Genel Müdürlüğü önünde yapılacak basın açıklaması ile işverene tebliğ edileceği kaydedildi. Açıklamada, 19 Ocak 2010 tarihinden bu yana THY A.O. ile sürdürülen 22. dönem toplu iş sözleşmesinde, resmi arabulucu raporunun verildiği 10 Mayıs 2010 tarihinden bu yana işveren yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, üyelerin temel taleplerini karşılayan bir yaklaşım oluşmadığı belirtilerek, bu nedenle yasal prosedür gereği grev kararı alındığı ifade edildi.

24 Mayıs 2010

- Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) Genel Başkanı Ramis Muslu, "Tüm iş yerlerimizde 26 Mayıs'ta 30 şehidimizi rahmetle anacak ve 1 saat iş bırakma eylemi yapacağız" dedi. Muslu, sendika yöneticileriyle birlikte düzenlediği basın toplantısında, 17 Mayıs'ta maden ocağında eksi 540 kodunda meydana gelen grizu faciasında 28 işçinin yaşamını yitirdiğini, 2 kişiyi de arama çalışmalarının devam ettiğini söyledi. Facianın teknik raporunun henüz açıklanmadığını, kaza yerini gören ve inceleyenlerin çeşitli varsayımlarda bulunduğunu anlatan Muslu, şöyle konuştu: "Biz bunun tartışmasına girmeyi doğru bulmuyoruz. Bizim teknik elemanlarımız da gidip kaza yerini görüp inceleyecekler. TTK başta olmak üzere devletin ilgili kurumları da inceleyip raporlarını hazırlayacaklar. Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu, çalışan işçilerde gaz maskesi bulunmadığı, gaz izleme sistemi bulunmasına rağmen bu

sistemin erken uyarı sistemiyle desteklenmediği, kurum ve ilgili bakanlıklar tarafından yapılması gereken denetimlerin yeterli olmadığını belirtti. Aynı tespitleri biz de yaptık. Kontrolsüzlük ve iş güvencesizlik kazaya davetiye çıkardı."

26 Mayıs 2010

- TÜRK-İŞ, DİSK, Kamu-Sen ve KESK'in çalışma yaşamındaki sorunlar ve Tekel işçilerinin durumuna dikkat çekmek amacıyla kararlaştırdığı "üretimden gelen gücün kullanılacağı genel eylem" ülke genelinde yapıldı. Zonguldak'ta meydana gelen grizu faciası ile çalışma yaşamındaki sorunlar ve Tekel işçilerinin durumuna dikkat çekmek amacıyla madenciler, bu sabah bir saat iş bıraktı. Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Karadon Müessese Müdürlüğü maden ocağında madenciler, 17 Mayıs'ta meydana gelen grizu patlamasında yaşamını yitirenleri andı, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, TTK Gelik İşletmesinde madencilere hitaben yaptığı konuşmada, grizu faciasında 30 madencinin hayatını kaybetmesinin üzüntüsünü yaşadıklarını söyledi. Kumlu, madenciliğin vazgeçilebilecek sektör olmadığına işaret ederek, şunları kaydetti: "Madenlerimiz ülkemizin zenginliğidir, ancak bunun bedeli maden ocaklarında kaybettiğimiz insanlar olmamalıdır. Riski asgariye indirmek işverenlerin görevidir. Kurumun bir süredir taşeronlara iş vermesi iş sağlığı ve iş güvenliği problemlerinin artmasını beraberinde getirmiştir. Taşeron uygulaması diğer birçok iş kolunda da ölümlü iş kazalarına yol açmıştır. Madenler riskleri itibariyle taşeron işçiliğinin hiç kullanılmaması gereken yerlerdir. Taşeron işçiliği, sırf maliyetleri azaltmak için madenlerimize de sokulmuştur ve maalesef bu acı olayların yaşanmasına zemin hazırlanmıştır."
- Zonguldak'ta, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Karadon Müessese Müdürlüğü maden ocağında meydana gelen grizu patlamasında yaşamını yitiren madencilerin ailelerine TÜRK-İŞ tarafından 5'er bin lira yardım çeki verildi. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) Şemsi Denizer Salonu'nda düzenlenen yardım çekleri dağıtımında yaptığı konuşmada, yaşanan faciadan büyük üzüntü duyduklarını söyledi. Kumlu, maden ocağından cenazesi çıkarılan 28 işçi ile halen ocakta aranan 2 madencinin ailelerine dağıttıkları yardım çekleriyle az da olsa destek sağlamayı amaçladıklarını bildirdi. GMİS Genel Başkanı Ramis Muslu da büyük bir acı içinde olduklarını, TÜRK-İŞ yönetimiyle ailelerin ihtiyaçların karşılanabilmesine yönelik maddi destek vermeyi kararlaştırdıklarını kaydetti. Daha sonra ailelere yardım çekleri verildi.

27 Mayıs 2010

- Türk Hava Yolları (THY) A.O.'da sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlandı, grev kararı kalktı. Türk Hava Yolları (THY) A.O. ile Türkiye Sivil Havacılık Sendikası (Hava-İş) arasında 22. dönem toplu iş sözleşmesi törenle imzalandı. Sözleşme uyarınca, yaklaşık 12 bin çalışanın ücreti 2009 yılının ilk 6 ayında yüzde 8 artacak. 2009 yılının ikinci 6 ayında buna ilave olarak yüzde 2 ücret artışı uygulanacak. 2010 yılının ilk 6 ayı için yüzde 6, ikinci 6 ayı için ise yüzde 5 oranında ücret artışı yapılacak. Ayrıca, 2010 yılının birinci 6 ayında enflasyon oranının yüzde 6'nın üzerinde gerçekleşmesi halinde aradaki fark ikinci 6 aylık dilimde yapılacak olan ücret artışı oranına eklenecek. Diğer taraftan, her ay çalışanlara ödenmekte olan sosyal yardım miktarı da brüt olarak 2009 yılı için 130 liradan 250 liraya, 2010 yılı için de 250 liradan 280 liraya çıkarılacak. Öte yandan, sözleşmeyle çalışanların sosyal haklarında ve idari maddelerde de çeşitli iyileştirmeler sağlandı.

5 Haziran 2010

- Türk Sağlık-Sen, sözleşmeli personelin nöbet ücretleri için Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesinde dava açtı. Sendikadan yapılan yazılı açıklamada, Tam Gün Yasası ile sözleşmeli personele nöbet ücreti ödenmesinin kararlaştırılmasına rağmen sağlıkta 4924 sayılı yasa kapsamında görev yapan yaklaşık 17 bin sözleşmeli personelin bu haktan yararlandırılmaması nedeniyle konunun yargıya taşındığı bildirildi. Açıklamaya göre dava dilekçesinde, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 4924'lü sözleşmeli personele nöbet ücreti yerine sadece izin kullanmasına yönelik işlemin iptali istendi. Dilekçede, 4924'lü personelin de nöbet ücretinden faydalandırılması talep edildi. Kadrolu memurlar ve 4/B'li sözleşmeliler nöbet ücretinden faydalanırken 4924 sayılı yasaya tabi sözleşmeli personelin bu haktan mahrum bırakılmasının Anayasa'ya aykırı olduğu belirtilen dilekçede, ayrıca bu durumun Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10, "Zorla Çalıştırma Yasağı" başlıklı 18. ve "Ücrette Adalet Sağlanması" başlıklı 55. maddesine aykırılık taşıdığı kaydedildi.

7 Haziran 2010

- TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan raporda, işsizlik sorununun çö-

zümü için ülke genelinde nüfus artış hızını düşürecek ciddi bir çalışma başlatılması gerektiği belirtildi. Konfederasyon işsizliğe karşı alınması gereken önlemlere ilişkin "Türkiye'de İstihdam ve İşsizliğin Önlenmesi" başlıklı bir rapor hazırladı. Raporda, çok boyutlu olan istihdam ve işsizlik sorununa karşı izlenecek politikaların geniş odaklı ve kapsamlı olması gerektiği ifade edildi.

8 Haziran 2010

- Danıştay 12. Dairesi, "sözleşmeli personele fazla çalışma karşılığı ek ücret ödenmemesine" ilişkin düzenlemenin yürütmesini durdurdu. Daire kararında, sözleşmeli personel istihdamının fazlaca yaygınlaştığı ve birçok kamu kurumunda uygulandığı belirtildi. "Bu çalışmalar karşılığında personele herhangi bir ek ücret ödenmez" ibaresinin ise üst hukuk normlarına aykırılık teşkil ettiği kanaatine varan daire, bu maddenin yürütmesini durdurdu.

- İşsizlik ödeneğinden yararlanmak için Mayıs ayında 31 bin 404 kişi İŞKUR'a başvurdu. İşsizlik Sigortası Fonu Bülteni'ndeki bilgilere göre, uygulamanın başladığı Mart 2002'den 31 Mayıs 2010'a kadar sisteme 2 milyon 252 bin 278 kişi başvurdu. Bunlardan 1 milyon 917 bin 517 kişi işsizlik ödeneği almaya hak kazandı. Bu kişilere toplam 3 milyar 313 milyon 15 bin 841 lira 77 kuruş ödendi. İşsizlik ödeneğinden yararlanmak üzere mayıs ayında 31 bin 404 kişi İŞKUR'a başvurdu. Geçen ay fondan 190 bin 383 kişiye 64 milyon 926 bin 293 lira ödeme yapıldı. Mayıs ayında 7 bin 365 kişiye de 2 milyon 478 bin 710 lira 58 kuruşluk kısa çalışma ödeneği verildi. İşsizlik Sigortası Fonu'nun toplam varlığı ise 43 milyar 506 milyon 193 bin 844 lira 62 kuruş olarak belirlendi.

9 Haziran 2010

- Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Pevrul Kavlak, Karabük'ün Safranbolu ilçesindeki "Genişletilmiş Başkanlar Kurulu Toplantısı" öncesinde düzenlediği basın toplantısında, fabrika işçilerinin haklarını savunmak için kendilerini Karabük'e davet ettiklerini söyledi. Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatıyla temelleri atılan KARDEMİR'in, 'fabrikalar kuran bir fabrika' olduğunu anlatan Kavlak, şöyle konuştu: KARDEMİR işçisinin, yetkili sendikanın içindeki anlayış ve yaklaşım farklılaşmasından dolayı kimsesizliğe ve yalnızlığa mahkum edildiğini, alın teri ve emeğin pazarlık unsuru haline getirildiğini savunan Kavlak, şöyle devam etti: "KARDEMİR emekçilerinin yönetimde temsil hakkı ellerinden alınmıştır. İşçiler, ücretsiz izin, düşük maaş ve sözleşmelerde beklenenin altında düşük zamlara mahkum edilmiştir. Emekçilerin alın teri ve emeğinin çalınmasına göz yumamayız. Bu nedenle açılan ve halen devam eden davalara, çalışanlar haklarını alıncaya kadar destek vereceklerini belirten Kavlak, işçilerin bir kan değişimi beklediğinden, Türk Metal Sendikası'nı Karabük'e davet ettiğini kaydetti.

10 Haziran 2010

- Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 87 Sayılı 'Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi'ni ihlal ettiği gerekçesiyle', Türkiye'nin durumu, ILO Standartların Uygulanması Komitesi'nde görüşülecek. ILO'nun geçen yılki 98. Uluslararası Çalışma Konferansı'ndan sonra ortaya çıkan komite raporunda, 2821 Sayılı Sendikalar Yasası, 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ile 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Yasası 87 sayılı sözleşmeye tam uyumlu hale getirilmediği ve Anayasa Reformu yapılmadığı belirtilerek, sözleşmeye uyumun nasıl gerçekleştirileceğinin bir eylem planı ve takvimle ortaya konulması istenmişti. ILO Standartların Uygulanması Komitesi'nde, 26 ülkenin durumu görüşülecek. Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi, bütün işçi ve işverenlerin, önceden izin almaksızın ve serbestçe kendi örgütlerini kurma ve bu örgütlere katılma haklarını güvence altına alıyor ve bu örgütlerin resmi görevlilerin müdahalelerinden bağımsız serbestçe işlev görebilmelerini sağlayacak güvenceler getiriyor.

12 Haziran 2010

- Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çocuk işçiliğine ilişkin raporu, kısmi gerilemelere rağmen çocuk işçiliğinin can yıkıcı bir biçimde sürdüğünü ortaya koydu. ILO İşte Temel Haklar ve Prensipler Deklarasyonu'nun takibi çerçevesinde hazırlanan küresel raporda, dünyada 5-17 yaş arası 1 milyar 586 milyon çocuk bulunduğu belirtildi. Rapora göre, 2008 itibariyle 5-17 yaş arası çocukların 306 milyonu istihdam içinde ve bir işte çalışıyor. Bu rakam 2004 yılında 323 milyondu. 2004-2008 arasında istihdam içinde yer alan çocuk sayısı 17 milyon geriledi. Bu gerileme yüzde 5,3'e denk geliyor. Ancak dünya ölçeğinde hala çalışan çocuk oranı yüzde 19,3. Bir başka deyişle her 100 çocuktan 19'u çalışıyor.

- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun sosyal sigorta hükümleri ile getirilen kısa

ve uzun vadeli sigorta kollarından bağlanan gelir ve aylıklar ile öngörülen yardımlara ilişkin usul ve esaslar belirlendi.

14 Haziran 2010

- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Türkiye'den, 87 Sayılı "Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi"nin gereklerini yerine getirmesi için yapılacaklar konusunda, "kesin zaman belirten eylem takvimi" istedi. Türkiye, ILO'nun 87 Sayılı Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi'ne aykırılıklar nedeniyle, ILO Standartların Uygulanması Komitesi'nde görüşüldü. ILO Standartların Uygulanması Komitesi, tüm tarafların görüşlerini ifade etmesinin ardından Türkiye'ye yönelik kararı belirledi. Komite, Türkiye'den, 87 Sayılı "Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi"ne uyum konusunda, "kesin zaman belirten eylem takvimi" hazırlayarak ILO Uzmanlar Komitesi'ne sunmasına karar verdi.

15 Haziran 2010

- 99. ILO Çalışma Konferansı Genel Kurulu'nda konuşan Kumlu, Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği konusunda yaşanan sıkıntıların devam ettiğini belirterek, "Özellikle tersaneler ile madenlerde ölümlerin ve yaralanmaların önüne geçilememiştir. Bu konuda ülkemde daha fazla çalışma yapılması gerektiği açıktır" dedi. Yaşanan ekonomik kriz ve artan işsizlik koşullarında tüm dünyada işçi hak ve özgürlüklerinin baskı altına alındığını, kazanılmış hakların geriye götürüldüğünü ifade eden Kumlu, küresel krizden en karlı çıkan tarafın kaynakları ve rolü artırılan IMF ile Dünya Bankası olduğunu söyledi.
- 99. ILO Çalışma Konferansı Genel Kurulu'nda konuşan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, makro ekonomik politikalardan iş gücü piyasasının esnekliğinin artırılmasına, sosyal korumanın güçlendirilmesinden, dezavantajlı grupların istihdamının artırılmasına kadar oldukça kapsamlı ve birbiriyle tutarlı politika ve tedbirler setinden oluşan Ulusal İstihdam Stratejisi'ni hayata geçirmekte kararlı olduklarını söyledi. Ömer Dinçer, sendikal haklara dair mevzuatın ILO ve AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi amacıyla başlatılan yasal çalışmaların ilgili tüm sosyal tarafların yakın işbirliği ile sürdürüldüğünü belirtti.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Antalya Grup Başkanlığınca yapılan turizm sektörü incelemesinde, Antalya'da 30 binden fazla kaçak yabancı çalıştığı belirlendi. İş Müfettişi Ali İhsan Öztürk, gazetecilere yaptığı açıklamada, Antalya'da turizm sektöründe en büyük sorunlardan birinin kaçak çalışan yabancılar olduğunu söyledi. Geçen yıl Antalya'da 29 bin yabancıya oturma izni, 3300 yabancıya da çalışma izni verildiğini kaydeden Öztürk, pasaport süreleriyle vize sürelerini geçirmiş olanlarla birlikte Antalya'da 30 binden fazla kaçak yabancının çalıştığını bildirdi.

18 Haziran 2010

- TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, "Hükümet, sosyal diyalog mekanizmasını işleterek istediğimiz reformları gerçekleştirirse Türkiye, ILO'nun gündeminden çıkacaktır" dedi. Bu yılki ILO Çalışma Konferansını değerlendiren Kumlu, Konferansta, IMF ve Dünya bankası politikalarından büyük zarar görmüş bir ülkenin çalışanları olarak, "IMF'nin ve Dünya Bankasının" dünyayı küresel ekonomik krizden ve işsizlikten kurtaramayacağına dikkat çektiklerini belirten Kumlu, Yunanistan'ın IMF'den yardım almak zorunda bırakıldığını, bunun da ülkedeki işçilerin kazanılmış haklarının geriye götürülmesine ve sosyal harcamalara ayrılan kaynakların kısılmasına neden olduğu söyledi. Komitede yapılan tartışmaların ve alınan kararların gelecek dönemde çalışma yaşamını etkileyecek yasal değişikliklerin 87 sayılı sözleşmeye uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi konusunda yol gösterici olacağına inandığını ifade eden Kumlu,"Beklentilerimizin kısa vadede gerçekleşebileceği konusunda umutlarımız arttı. Hükümet, sosyal diyalog mekanizmasını işleterek istediğimiz reformları gerçekleştirirse Türkiye ILO'nun gündeminden çıkacaktır" dedi.

23 Haziran 2010

- Petrol-İş Sendikası'nın, Ekonomist Mustafa Sönmez'e yaptırdığı, "Teğet'in yıkımı... Dünyada ve Türkiye'de krizin 2009 enkazı ve gelecek" araştırması yayınlandı. Konu hakkında sendika tarafından yapılan açıklamada, araştırmada, dünyada krizin 2009 panoraması, 2008 ve 2009'un tamamında küresel krizin Türkiye ekonomisinde yarattığı etkiler, önümüzdeki dönemde emekçi sınıfları bekleyen tehditler ve fırsatlara yer veriliyor. Araştırmada, 2007'de ucu görünen küresel krizin, 2008'de uç verdikten sonra 2009'da da bütün dünyaya bulaştığı ve tüm coğrafyaları sardığı, küresel krizin geçtiğini söylemeye ise IMF dahil, kimsenin henüz cesaret edemediği belirtiliyor. Araştırmada özellikle iş çevrelerinin, "esnek istihdam" modeli çerçevesinde, "kıdem tazminatı öde-

meden işçi çıkarmak, kısa süreli iş sözleşmeleri yapabilmek, SGK prim yüklerini, ücretten alman vergi yüklerini en aza indirmek, sendikalaşma, toplu pazarlık, grev hakkı kullanmanın yollarını tıkamak... " şeklindeki taleplerle, ILO'nun "güvencesizleştirme" olarak adlandırdığı istihdam biçimini yaygınlaştırmayı hedeflediği belirtiliyor.

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakam Ömer Dinçer, haftada 45 saat çalışılması gerekirken 53 saat çalışanlar var. Ama işverenler kıdem tazminatı sorunu nedeniyle yeni işçi alımına sıcak bakmayıp kayıt dışı olarak elindeki işçiye fazla mesai yaptırıyor. Bunu çözmeliyiz." dedi. Strateji çerçevesinde işçi konfederasyonlarından, kıdem tazminatı, esnek çalışma modelleri ve bölgesel asgari ücretin de aralarında bulunduğu konularla ilgili görüş istediklerini belirten Dinçer, Konfederasyonlardan, stratejiye ilişkin genel değerlendirmenin dışında, "işgücü piyasasının esnekleştirilmesi, güvenceli esneklik, kıdem tazminatı, İşsizlik Sigortası Fonu, esnek çalışma modelleri, fazla çalışma süreleri, özel istihdam bürolarıgeçici iş ilişkisi ve bölgesel asgari ücret" konularında görüş bildirmeleri ile birlikte yeni bir değerlendirme yapacaklarını söyledi.

24 Haziran 2010

- TÜRK-İŞ, işçi konfederasyonlarının yüksek duyarlılık içinde bulunduğu konuların Ulusal İstihdam Stratejisi Taslağı'na temel oluşturmasının endişe verici olduğunu belirtti. TÜRK-İŞ, Ulusal İstihdam Stratejisi Taslağı'na ilişkin değerlendirmelerini tamamlayarak bir rapor halinde Devlet Bakanlığına sundu. Raporda, "Strateji çalışmalarında, güvenceli esneklik kavramının işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi politikasının sihirli formülü olduğunun anlaşıldığı" savunuldu. Esneklik ve güvencenin birlikte düşünülmesi gerektiği vurgulanan raporda, "Bu uygulama, ucuz ve kolay işten çıkarma anlamında yaygınlaşma imkanına kavuşmamalıdır. İşçiler, işlerini korumak karşılığında istihdam güvenliğinden vazgeçmek durumunda değildir. İş güvenliğini üst düzeyde korumak gerekmektedir" değerlendirmesine yer verildi. Raporda, TÜRK-İŞ'in her platformda kıdem tazminatını vazgeçilmez, tartışılmaz bir işçi hakkı olarak ele aldığı vurgulandı.

25 Haziran 2010

- Türk Saglık-Sen Konya Şube Bakkam Hamza Olgun. Aile Hekimliği Yönetmeliğinin bazı maddelerinin iptali için Danıştay'a başvurduklarını söyledi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) illere göre işsizlik oranları açıkladı. 2009'da işsizlik oranı en çok sanayi illerinde yükseldi. Başta İstanbul olmak üzere sanayinin ve nüfusun yoğun olduğu illerde bir yıl öncesine göre işsizlik oram neredeyse yarı yarıya arttı. İstanbul'da işsizlik oranı yüzde 50 artışla yüzde 16,8'e çıktı. İşsizlik oranında Denizli'de yüzde 40, İzmir'de yüzde 37, Bursa'da yüzde 36'lık artışlar yaşandı. Türkiye ortalamasının yüzde 14 olduğu işsizlik oranında Adana yüzde 26,5 ile rekor kırdı. Adana'da işsizlik oranı bir yılda yüzde 29 arttı.

27 Haziran 2010

- Anayasa Mahkemesi 8 Ocak 2010'da bu adaletsizliğe son vererek "Çalışanlardan en fazla yüzde 27 gelir vergisi alınır" dedi. Mahkeme ayrıca yeni bir düzenleme için hükümete 6 ay süre verdi. Süre 8 Temmuz'da bitiyor. TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri, Toleyis Sendikası Genel Başkanı Cemail Bakındı, TÜRK-İŞ Adana 4. Bölge Temsilciliği'nde yaptığı değerlendirmede, Anayasa Mahkemesi'nin kararı gereği yeni gelir vergisi kesinti dilimlerini 8 Temmuz'a kadar belirlenmesi gerektiğini bildirdi.
- Türkiye istatistik Kurumu'nun (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre, 15-24 yaş gençlerin yüzde 25.3'ünün herhangi bir işi bulunmuyor. Gençlerin yaklaşık üçte biri okula devam ederken, üçte biri çalışıyor, geri kalan nüfus ise ne okula devam ediyor ne de iş yaşamına katılıyor. Nüfusbilim Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Hilal Özcebe, TÜİK verilerine göre 15-24 yaş aralığında yaklaşık 12.5 milyon kişi olduğunu bildirdi. Özcebe, bunun toplam nüfusun yüzde 17.2'si olduğunu hatırlattı. Türkiye'de 4.2 milyon gencin, ortaöğrenim kurumlarına, 3 milyon gencin ise üniversitelere devam ettiğini anlatan Özcebe, 2009 yılı verilerine göre 15-24 yaş arasındaki her dört gençten birinin (yüzde 25.3) işsiz olduğuna dikkati çekerek, gençlerin iş gücüne katılma oranının ise yüzde 39 düzeyinde olduğunu ifade etti.

29 Haziran 2010

- "Kamu Personel Rejiminin Geleceği" konulu panel düzenledi. HAKSEN Genel Başkanı Ayhan Çivi, Devlet Memurları Kanunu'nda yapılması planlanan değişiklikle özel sektörden kamuya yönetici geçişinin önünün açılmak istendiğini belirterek, "Bizleri holding yöneticilerine emanet ediyorlar. Yok öyle yağma. Bu yasanın çıkmaması için her türlü mücadeleyi vereceğiz. Çünkü bu bizim geleceğimiz" diye konuştu.

YENİ KÖLELİK DÜZENİNE HAYIR

Özel İstihdam Büroları kuruldu, çalışıyorlar. 4857 sayılı İş Kanunumuz istihdam türlerinin tamamını, 7. maddesi ile de geçici iş ilişkisini düzenledi.

Şimdi Özel İstihdam Bürolarının istihdam ettikleri işçileri diğer işverenlere kiralamalarına izin verecek düzenlemeler yapılmak isteniyor. TÜRK-İŞ "Yeni Kölelik Düzeni" olarak tanımladığı bu düzenlemelere "hayır" diyor.

4857 SAYILI İŞ KANUNU VE GEREKÇESİ

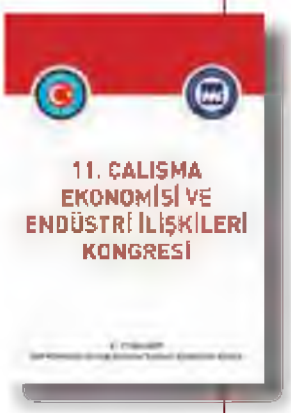
İş Kanunu sendikacıların daima elinin altında olması gereken temel kanun. 2003 yılının Mayıs ayında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunumuzda 2003, 2006 ve 2008 yıllarında değişiklikler oldu. Kanunun bir fıkrası Anayasa Mahkemesince 2005 yılında iptal edildi. Kitap Kanunun son şekli ve gerekçesinden oluşuyor.

İŞYERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ

"İşyerinde Psikolojik Taciz" konusunun ilk akla gelen ismi Prof. Dr. Pınar Tınaz, bu kez Yrd. Doç. Dr. Işıl Karatuna ile birlikte çalışan insanın kişilik ve meslek onur ve haklarına acımasız sinsi saldırı şeklinde gelişen ahlak ve hukuk kurallarına sığmayan İşyerinde Psikolojik Taciz olgusunu sağlık sektöründe ele aldılar. Konu ile ilgilenenlerin okuması gereken bir yayın.

11. ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ KONGRESİ

TÜRK-İŞ, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü bulunan üniversiteler ile işbirliği içinde kongreler düzenliyor. 2009 yılında gerçekleştirilen 11. Kongrenin tebliğ ve tartışmaları yayımlandı. Bu alanla ilgilenenler için önemli bir kaynak olan kitap aynı zamanda bu bilim dalı tarihine düşülmüş bir kayıt olma özelliği taşıyor

İŞSİZLİK SİGORTASI FONUNDAN ELİNİZİ ÇEKİN

İşsizlik Sigortası Fonu işçilere ait. Fonda biriken paranın büyüklüğü Hükümetin ve işverenlerin dikkatini çekiyor. Fona el uzatılıyor, fon amacı dışında kullanılıyor. TÜRK-İŞ işçilerin yüksek duyarlılık gösterdikleri işsizlik sigortası ve fon konusunda bu kitap ile bilgi veriyor ve fona el uzatmaları uyarıyor.

KÜRESEL BELGELER

Küreselleş me dünya sendikacılığ ını her zaman olduğ undan daha yoğ un bir iletiş im ve birliktelik içine sokuyor.

TÜRK- Ş Dış liş k Uzmanları Türk sendikacılığ ı açısından da önem arz eden güncel uluslararası belgeleri bu kitapta topladılar ve konuyla ilgilenenlerin dikkatine sundular.

Ş SAĞ LIĞ I VE GÜVENL Ğ DERS NOTLARI

TÜRK- Ş sürekli eğ itim programları çerçevesinde " ş Sağ lığ ı ve Güvenliğ konusuna ayrı bir önem veriyor. Kitap, 2009 yılında ülkemizin birçok kentinde, uzmanlarımızın katıldığ ı seminerlerde iş lenen çeş itli konulara iliş kin ders notlarını içeriyor.

MÜCADELEYLE GEÇEN 78 GÜN TEKEL EYLEM GÜNLÜĞ Ü

Tekel iş çilerinin 4-C dayatmasına karş ı Ankara'da 78 gün süren direniş lerinin öyküsü kitaplaş tırıldı. Kar, kış , gece, gündüz demeden büyük bir azim ve inatla sürdürülen Tekel eylemi, böylece Türk sendikacılık tarihine mal oldu.

TÜRK- Ş Dergisi Özel Sayısı ola rak basılan bu çalış mada 78 gün süren mücadelenin öyküsü anlatıldı.

TÜRK-İŞ ve BAĞLI SENDİKALAR

TÜRK-İŞ
Genel Başkan: **MUSTAFA KUMLU**
Bayındır Sokak No. 10 ANKARA Tel: (312) 433 31 25 (4 Hat)
Faks: (312) 433 68 09 - 433 85 80

1	**TARIM-İŞ** 01 Genel Başkan: **BEDRETTİN KAYKAÇ** Bankacı Sokak No. 10 Kocatepe / ANKARA Tel: (312) 419 04 56 (6 Hat) • Faks: (312) 419 38 47	18	**DOKGEMİ-İŞ** 14 Genel Başkan: **H. NECİP NALBANTOĞLU** Pirimehmetpaşa Mah. Kumbarahane Cad. No. 58 Kat: 2-3 Tel: (212) 369 73 90 (pbx) • Faks: 369 73 93 Beyoğlu / İST.
2	**ORMAN-İŞ** 01 Genel Başkan: **BAKİ YÜKSEL** Özveren Sokak No. 19 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 229 10 56-57-58-59 • Faks: (312) 229 21 15	19	**TÜRKİYE YOL-İŞ** 15 Genel Başkan: **RAMAZAN AĞAR** Sümer 1 Sok. No. 18 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 46 87-95 • Faks: (312) 232 48 10
3	**TÜRKİYE MADEN-İŞ** 02 Genel Başkan: **İSMAİL ASLAN** Strasburg Cad. 7/4-5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 73 55-56-57 • Faks: (312) 229 89 31	20	**TES-İŞ** 16 Genel Başkan: **MUSTAFA KUMLU** Meriç Sok. No. 23 Beştepe / ANKARA Tel: (312) 212 65 10 (20 Hat) • Faks: (312) 212 65 52
4	**GENEL MADEN-İŞ** 02 Genel Başkan: **RAMİS MUSLU** Mithatpaşa Mah. Nizam Cad. Şemsi Denizer Sk. No. 18 Tel: (372) 251 44 77 • Faks: (372) 253 66 35 ZONGULDAK	21	**TEZKOOP-İŞ** 17 Genel Başkan: **GÜRSEL DOĞRU** Mebusevler Mah. İller Sokak No: 7 Tandoğan / ANKARA Tel: (312) 213 34 44 (pbx) • Faks: (312) 213 34 30
5	**PETROL-İŞ** 03 Genel Başkan: **MUSTAFA ÖZTAŞKIN** Altunizade Mah. Kuşbakışı Sok. No. 25 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat) • Faks: (216) 474 98 67 - 474 92 38	22	**TÜRK KOOP-İŞ** 17 Genel Başkan: **EYÜP ALEMDAR** Özveren Sokak No. 6 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 230 08 55 - 229 44 80 • Faks: (312) 229 58 36
6	**TEKGIDA-İŞ** 04 Genel Başkan: **MUSTAFA TÜRKEL** 4. Levent Konaklar Sokak Levent / İSTANBUL Tel: (212) 264 49 96-97-98 • Faks: (212) 278 95 34	23	**TÜMTİS** 18 Genel Başkan: **KENAN ÖZTÜRK** İnkilap Cad. No. 35/1-2 Aksaray / İSTANBUL Tel: (212) 530 07 43 • Faks: (212) 588 26 20
7	**ŞEKER-İŞ** 05 Genel Başkan: **İSA GÖK** Karanfil Sokak No. 59 Bakanlıklar / ANKARA Tel: (312) 418 42 73-74 • Faks: (312) 425 92 58	24	**DEMİRYOL-İŞ** 19 Genel Başkan: **ERGÜN ATALAY** Necatibey Cad. Sezenler Sok. 5 ANKARA Tel: (312) 231 80 30-31 • Faks: (312) 231 80 32
8	**TEKSİF** 06 Genel Başkan: **NAZMİ IRGAT** Ziya Gökalp Cad. Aydoğmuş Sok. No. 1 ANKARA Tel: (312) 431 21 70-71-72-73 • Faks: (312) 435 78 26	25	**TÜRKİYE DENİZCİLER** 20 Genel Başkan: **HASAN PEKDEMİR** Rıhtım Cad. Denizciler Sok. No. 7 Tophane / İSTANBUL Tel: (212) 292 90 81 (7 Hat) • Faks: (212) 244 52 21
9	**DERİ-İŞ** 07 Genel Başkan: **MUSA SERVİ** Ali Nihat Tarlan Cad. Ertaş Sok. No. 4 (Ardil İş Merkezi) Kat: 3 Tel: (216) 572 90 50-51-52 • Faks: (216) 572 90 53 Bostancı/İST.	26	**HAVA-İŞ** 21 Genel Başkan: **ATİLAY AYÇİN** İncirli Cad. Volkan Apt. 68/1-2-3-4 Bakırköy / İSTANBUL Tel: (212) 660 20 95 (5 Hat) • Faks: (212) 571 90 51
10	**AĞAÇ-İŞ** 08 Genel Başkan: **MÜRSEL TAŞÇI** Necatibey Cad. No. 20/22-23 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 229 53 95 - 229 08 27 • Faks: (312) 231 52 19	27	**LİMAN-İŞ** 22 Genel Başkan: **MUZAFFER AKPUNAR** Necatibey Cad. Sezenler Sok. 4/5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 74 18 • Faks: (312) 230 24 84
11	**SELÜLOZ-İŞ** 09 Genel Başkan: **ERGİN ALŞAN** Ankara Cad. İpek Apt. No. 87 İZMİT Tel: (262) 321 18 99 • Faks: (262) 321 34 51	28	**TÜRKİYE HABER-İŞ** 23 Genel Başkan: **ALİ AKCAN** Kültür Mah. Yüksel Cad. No. 38 Yenişehir / ANKARA Tel: (312) 444 1992 • Faks: (312) 434 57 04
12	**BASIN-İŞ** 10 Genel Başkan: **YAKUP AKKAYA** Hanımeli Sokak No. 26/6-7 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 230 29 08 - 229 85 65 • Faks: (312) 229 43 15	29	**SAĞLIK-İŞ** 24 Genel Başkan: **MUSTAFA BAŞOĞLU** Hedef Sok. No. 5 Anıttepe / ANKARA Tel: (312) 231 80 45 • Faks: (312) 230 23 96
13	**BASİSEN** 11 Genel Başkan: **METİN TİRYAKİOĞLU** Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No. 15 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 651 48 60 (8 hat) • Faks: (216) 651 48 38	30	**TOLEYİS** 25 Genel Başkan: **CEMAİL BAKINDI** İnebey Mah. Küçük Langa Cad. No. 16/18 Kat. 3 Bilir İş Merkezi Tel: (212) 530 73 82-585 52 07 • Faks: 530 72 99 Aksaray / İST.
14	**BASS** 11 Genel Başkan: **TURGUT YILMAZ** Sümer 2 Sok. No. 29 Kat. 3 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 50 09-11 • Faks: (312) 231 67 30	31	**TÜRK HARB-İŞ** 26 Genel Başkan: **AHMET KALFA** İnkılap Sokak No. 20 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 417 50 97-98-99 • Faks: (312) 417 13 64
15	**TÜRKİYE ÇİMSE-İŞ** 12 Genel Başkan: **ZEKERİYE NAZLIM** Esat Cad. No. 43 Küçükesat / ANKARA Tel: (312) 419 58 30-34 • Faks: (312) 425 13 35	32	**TGS** 27 Genel Başkan: **ERCAN İPEKÇİ** Basın Sarayı Kat. 2 Cağaloğlu / İSTANBUL Tel: (212) 514 06 94-96 • Faks: (212) 511 48 17
16	**KRİSTAL-İŞ** 12 Genel Başkan: **BİLAL ÇETİNTAŞ** Sahip Molla Cad. No. 32 Paşabahçe Beykoz / İSTANBUL Tel: (216) 680 07 10 • Faks: (216) 680 12 02	33	**TÜRKİYE BELEDİYE-İŞ** 28 Genel Başkan: **NİHAT YURDAKUL** Necatibey Cad. No. 59 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 231 83 43-45 • Faks: (312) 232 08 74
17	**TÜRK-METAL** 13 Genel Başkan: **PEVRUL KAVLAK** Kızılırmak Mah. Eskişehir Yolu 1. km. Söğütözü / ANKARA Tel: (312) 292 64 00 (30 hat) • Faks: (312) 284 40 18	34	**TÜRK-SEN** Genel Başkan: **ARSLAN BIÇAKLI** A. Şehit Mehmet R. Hüseyin Sok. No. 7 Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 227 24 44 • Faks: (0.392) 228 78 31
		35	**HÜR-İŞ** Genel Başkan: **YAKUP Ö. LATİFOĞLU** Şehit Şener Enver Sok. No. 23 Yenişehir - Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 228 24 56 • Faks: (0.392) 228 64 31

Bu dergi sendikalı işçiler tarafından basılmaktadır.

www.turkis.org.tr